DÖNEM : 3 CİLT : 21 TOPLANTI : 3

MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

42 nci Birleşim

18 . 2 . 1972 Cuma

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	212
II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	212,316
1. — Dernekler kanunu tasarısının havale edilmiş olduğu Anayasa, İçişleri ve Adalet komisyonlarından seçilecek beşer üyeden müteşekkil bir geçici komisyonda görüşülmesine dair İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın önergesi (1/606, 4/260)	212
2. — Sükûneti ihlâl eden ve hakarette bulunan Konya Milletvekili Necati Kalaycıoğlu ve Giresun Milletvekili Hidayet İpek'e birer takbih cezası verilmesi.	316:319
III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	212,319
1. — 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu ile 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Bütçe Karma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/554; Cumhuriyet Senatosu 1/8) (Millet Meclisi S. Sayısı : 475; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 10)	212
A. — DEVLET PLANLAMA TEŞKİLÂTI BÜTÇESİ	*212:236*
B. — DANIŞTAY BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ	*236:250,251:257*
C. — DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ	*257:268*
Ç. — DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ	*268:315,319:324*

I. - GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu birleşimde iki oturum yapan Genel Kurulda 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısının görüşülmesine devam olunarak :

Cumhuriyet Senatosu,
Millet Meclisi,
Cumhurbaşkanlığı,
Sayıştay,
Anayasa Mahkemesi ve
Başbakanlık bütçeleri kabul edildi.

18 Şubat 1972 Cuma günü saat 9,00'da toplanılmak üzere Birleşime saat 19,55'te son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Nurettin Ok

Kâtip
Sivas
Enver Akova

Kâtip
Uşak
Âdil Turan

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 9,00

BAŞKAN — Başkanvekili Vahit Bozatlı

KÂTİPLER : M. Şevket Doğan (Kayseri), Hüseyin Yenipınar (Tunceli)

BAŞKAN — Millet Meclisinin 42 nci Birleşimini açıyorum. Müzakerelere başlıyoruz.

II - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Dernekler kanunu tasarısının havale edilmiş olduğu Anayasa, İçişleri ve Adalet Komisyonlarından seçilecek beşer üyeden müteşekkil bir Geçici Komisyonda görüşülmesine dair İçişleri Bakanı Ferit Kubat'ın önergesi (1/606, 4/260)

BAŞKAN — Bir önerge var onu okutacağım.

Yüksek Başkanlığa

Dernekler kanunu tasarısının havale edilmiş olduğu Anayasa, İçişleri ve Adalet komisyonlarından beşer üye almak suretiyle teşkil edilecek bir Geçici Komisyonda görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Ferit Kubay
İçişleri Bakanı

BAŞKAN — Önergeyi Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir, gereği yapılacaktır.

III - GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu ile 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Bütçe Karma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/554; Cumhuriye Senatosu 1/8) (Millet Meclisi S. Sayısı : 475; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 10)

A) DEVLET PLANLAMA TEŞKİLÂTI

BAŞKAN — Gündemde 1 nci maddeyi işgal eden bütçe müzakerelerine devam ediyoruz.

Devlet Planlama Teşkilâtı Bütçesine gelmiş bulunuyoruz. İlgililer lütfen yerlerini alsınlar.

Söz sırasını okuyacağım.

Gruplar adına : Ali Nâki Üner, Demokratik Parti Grubu adına; Coşkun Karagözoğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına; Mehmet Ali Oksal, Adalet Partisi Grubu adına; Mehmet Nebil Oktay, Millî Güven Partisi Grubu adına.

Şahısları adına söz alanlar : Hasan Tosyalı, Enver Akova, Kemal Ataman, Ekrem Kangal,

Hüseyin Yenipınar, Mevlût Ocakçıoğlu, Bahri Karakeçili, Hüseyin Abbas, Mehmet Şemsettin Sönmez, Hüseyin Balan, Mehmet Türkmenoğlu.

Sayın Ali Nâki Üner, Demokratik Parti Grubu adına buyurunuz efendim. Saat 9,03.

D. P. GRUBU ADINA ALİ NAKİ ÜNER (İzmir) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri,

Devlet Planlama Teşkilâtının 1972 malî yılı Bütçesi dolayısiyle Demokratık Parti Meclisi Grubu adına görüşlerimizi arz etmeye çalışacağız.

Anayasanın 41 nci maddesine göre; «İktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir.

İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatle, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devlet ödevidir.» denmektedir.

Birinci ve İkinci Beş Yıllık planlar, Türk ekonomisinin tümünü içine alan, kamu sektörü ile özel sektörü belli hedeflere ulaşabilmek için bir arada çalıştıran millî planlardır.

Biz, çok kısa olarak Birinci ve İkinci Beş Yıllık planların eleştirisini yaparak Üçüncü Beş Yıllık Plan hakkındaki tavsiyelerimizi arza çalışacağız.

Birinci Beş Yıllık Planda fert başına düşen gayrisâfi millî hâsıla, (GSMH) cari» fiyatlarla 1963 te 2 117, 1965 te 2 332 ve 1967 de 2 890 lira olmuştur. 1963 - 1965 yılları arasında % 4,43 bir artış gösteren fert başına gayri sâfi millî hâsıla 1965 - 1967 döneminde bu değerin oldukça üstüne çıkarak % 11,23 e varmıştır.

Tarım sektöründe, sulama, gübreleme, geliştirilmiş tohumluk kullanma ve makina ve teçhizata büyük ağırlık verme gayretlerine rağmen üretimin tabiat şartlarından kurtarılması mümkün olamamış ve yıllar itibariyle gelir artışlarında % 11,4 ile % 3,3 arasında dalgalanmalar meydana gelmiştir.

Sonuç olarak 1963 - 1965 yılları arasında tarım sektörü geliri % 3,3 düşmüş, buna karşılık 1965 - 1967 yılları arasında % 12,4 lük bir artış göstermiştir.

Sanayi sektöründe gösterilen çabalar olumlu sonuçlar vermiş ve bu sektörde gelir artışı plan dönemince artan bir seyir izlemiştir. Gelir artışının 1963 - 1965 yılları arasındaki gelişmesi nispeten yavaş olmuş ve 1963 te % 8 iken 1964 te 8,6 ve 1965 te 8,9 olmuştur. 1966 da bir sıçrama ile bu nispet % 10,6, 1967 de % 12,3 ile plan hedefini aşmıştır.

Böylece 1963 - 1965 yılları arasında sanayi sektörü gelir artışı hızı % 11,25 iken 1965 - 1967 de bu hız % 38,20 olmuştur.

Birinci Beş Yıllık Planda toplam tasarrufları artırmak ve bu suretle yatırımlar için gerekli kaynakları, enflasyonist bir baskı yaratmaksızın sağlamak amacı ile ortalama tüketim eğiliminin % 86,7 den % 82,6 ya düşürülmesi öngörülmüştü. Bu konudaki gayretler olumlu sonuçlar vermiş 1963 te % 87,4 ortalama tüketim eğilimi, 1965 te % 85,2 ye ve 1967 de de % 83,1 e düşmüştür. Ortalama tüketim eğilimi düşürülürken reel tüketim hacmında her hangi bir daralma olmamıştır.

Plan döneminde gayri safi millî hâsıla % 6,4 lük bir ortalama hızla artarken tüketim de plân hedefi olan % 5,4 e çok yakın % 5,2 civarında bir hızla artmıştır. Bu durum, marjınal tüketim eğilimini azaltmakla, diğer bir değişle, artan millî gelirin daha az bir kısmını tüketmekle sağlanmıştır.

1963 te tüm ekonomide istihdam edilen işgücü 12 829 000 kişi iken 1967 de bu miktar 13 737 000 kişiye varmıştır.

Sigortalı işçilerin günlük kazançları da % 8,10 civarında devamlı bir artış göstermiştir.

Fiyatlar ve geçinme endekslerinde 1965 yılı hariç nispî bir denge müşahede edilmiştir. Toplam arz ile toplam talep arasındaki denge, önemli fiyat artışlarına lüzum kalmadan reel olarak sağlanmıştır.

Planın ilk yıllarında ihracatta artış hızı daha yüksek olmuş, ancak geleneksel ihraç mallarımızın ihraç potansiyeline oldukça yaklaşıldığı için artış yavaşlamıştır. İthalâtta ise ancak 1966 yılında önemli bir yükseliş olmuştur.

Cari işlemler dengesi, dalgalanmalar göstermiş, en fazla açığı 1963 te 279,5 milyon dolar ile en az açığı da 77 milyon dolar ile 1965 yılında vermiştir.

Sayın milletvekilleri,

İkinci Beş Yıllık Planda kalkınma hızı % 7 olarak alınmış, ancak gerçekleşme % 6,7 oranında kalmıştır bugüne kadar. Büyüme hızının sağlanmasında plan hedefine göre tarım payı % 16,3 iken 1967 - 1971 arasında gerçekleşme % 12,9; sanayi hedefi % 30,9 iken gerçekleşme % 18,6 olmuş, buna karşılık ulaştırma ve konut sektörlerinde ise artış müşahede edilmiştir.

Tarım kesiminde üretim, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde 1971 yılına kadar bir duraklama göstermiştir. Ortalama plan hedefi %4,1 olarak tespit edilmesine karşılık 1968, 1969, 1970'te gelişme hızı % 4,1 olmuş 1971 de ise bu miktar % 9,5 a çıkmıştır.

İmalât sanayiinde plan hedefi % 12 olmasına karşılık 1968'de % 10, 1969'da 9,4; 1970'te %2,5; 1971 de % 8,7 bir büyüme hızı sağlanarak plan hedeflerinin gerisinde kalınmıştır. Buna sebep ise yatırımların, netice vermesi zaman isteyen büyük projelere ayrılması ve bir de yatırım finansmanının zamanında ve yeterince karşılanamamasıdır.

İkinci Beş Yıllık Planda toplam yatırımların % 22,4'nün imalât sanayiine ayrılması öngörülmüş ve 1970'te % 24,3; 1971'de %27,7 ayrılmasına rağmen gelişme hızı bakımından hedefin altında kalınmıştır.

İkinci Beş Yıllık Planda toplam tüketimin GSMH'ya oranının azalarak 1972'de % 77,4'e düşmesi öngörülmüştür. Bu oran 1970'te % 81,4; 1971'de de % 87,3 olmuştur.

Özel tüketim harcamaları ise 1970 ve 1971'de 1965 fiyatları ile % 5,2 ve % 7,9 artış göstermiştir.

Sabit sermaye yatırım harcamalarının yıllık ortalama % 11,2 tüketim harcamalarının % 5,8 artması gerekmektedir. Planın bu hedeflerine karşılık, 1971 yılında GSMH % 9,2 artarken, sabit sermaye yatırımlarının % 3,4 ve tüketim ve tüketim harcamalarının ise % 9,7 artması, 1971 yılında planın öngördüğü kaynak dağılımında önemli sapmaların ortaya çıktığını göstermektedir.

Sanayi üretiminin 1970 - 1971 yıllarında gösterdiği yetersiz artışlar tüketim harcamalarının artışına yol açtığı için ekonomik istikrar bozulmuştur.

1972 yılında istikrarı sağlayabilmek için lüzumlu tedbir, tüketim harcamalarındaki aşırı artışları önlemek ve yatırım harcamalarını artırmak olmalıdır. Halbuki, eldeki bilgilere göre 1964 yılından bu yana ilk defa sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki oranı düşmüştür.

Tasarruflarda da bir gerileme görmekteyiz. 1970'te 32,7 milyar liralık toplam yatırımların 2 milyar lirası dış, 30,8 milyar lirası iç tasarrufla karşılanmış, iç tasarrufların GSMH içindeki payı % 19,4 olmuştur.

1971'de ise bu nispet % 19,1 e düşmekte ve plan hedefi olan % 22 nin altında kalmaktadır.

1972'de programlanan 41 milyar liralık yatırımın % 8,9 unun dış tasarruflarla karşılanacağı beklenmektedir. Bu durumda programlanan yatırımların gerçekleştirilmesi için 1972 yılında iç tasarrufların % 13 artırılarak 37,4 milyar liraya çıkması gerekmektedir. Bu ise GSMH'nın % 20,1'i olup, planda 1972 için gösterilen % 22,6'lık tasarruf oranının altında kalmaktadır.

İstihdam, ciddiyetini gittikçe artırmaktadır. 1968 - 1971 dönemindeki nüfus artışı her yıl 425 000 kişidir. Bunun 210 000 kadarı normal yıllarda tarım dışında iş bulur, 85 000 kadarı yabancı ülkelere gider ve 130 000 kişi de açık ve gizli işsizlere her yıl katılır.

1971'de iyi hava şartlarına rağmen tarımda 750 000 gizli işsiz bulunduğu tahmin edilmektedir. Buna tarım dışı iş gücü fazlası olan 1 090 000 kişi daha katılırsa 1972 yılı başında 1 800 000 civarında bir işgücü fazlası ortaya çıkmaktadır.

Gerek Birinci ve gerekse İkinci Beş Yıllık planlar, karma ekonomi prensiplerini esas kabul etmişlerdir. Ancak İkinci Beş Yıllık Plân, Birinci Beş Yıllık Plandan karma ekonomi tatbikatı bakımından bazı farklılıkları arz etmektedir. Meselâ Birinci Beş Yıllık Plân karma teşebbüsler konusunda «Kamu fonlarının israfına ve maksatları dışında kullanılmasına sebebolan karma teşebbüse prensibolarak yer verilmeyecektir» der ve arkasından da bu istisnayı getirir. «Ancak özel tasarrufların hareketе geçirilmesi ve yabancı sermayenin teşviki gelir bazı özel durumlarda Devlet karma teşebbüsü kuracaktır.»

İkinci plân bu konuyu daha açıkça ele almış, karma teşebbüs kurulmasını, eğer bir yatı-

rımı özel teşebbüs yapamıyorsa ilk önce karma teşebbüsle düşünülmesini, bu olmadığı takdirde Devlet eli ile yapılmasını öngörmüştür.

Bu durumda göstermektedir ki, kalkınmamızda kamu ve özel sektör yatırımlarını belli hedeflere tercih eden bir politika izlemek zorunluluğu vardır. Nitekim 1972 yılında GSMH'nın 1965 fiyatları ile 119,5 milyar liraya ulaşması öngörülmüştür. % 7 kalkınma hızı ile 1972 yılında bu hedefe ulaşılabilmesi için 1965 fiyatları ile 111 milyar liralık yatırıma zaruret vardır. Bunun % 49,3'nün özel sektör vasıtasıyle gerçekleştirileceği esas alınmıştır.

Plan, kamu sektörü için emredici olmasına karşılık, özel sektör için yol göstericidir. Bu sebeple plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi özel sektör yatırımlarının başarısına bağlıdır. Bu yüzdendir ki, her demokratik ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de özel sektör yatırımlarını daha cazip hale getirebilmek için bazı teşvik tedbirleri getirilmiştir.

Yetkili bir dairenin verdiği rakamlara göre 15 Eylül 1967'den 31 Mart 1971 tarihleri arasında 12 516 000 000 liralık yatırım için 2 755 000 000 liralık yatırım indirimi belgesi verilmiştir. Bu yatırım indirimi dolayısıyle yıllara dağılmış olarak Hazinenin katlanacağı âzami vergi kaybı 1 104 000 000 lira olarak hesaplanmıştır.

Yatırım indiriminden yararlanan 12 516 000 000 liralık projelerin bir kısmı, aynı zamanda ithalde alınan vergi ve resimlerin tam veya kısmî muaflığından faydalandığı için, Hazinenin yıllara dağılmış olarak katlanacağı vergi kaybı 650 milyon lira olarak hesaplanmıştır. Yani yatırım indirimi ve gümrük muafiyeti dolayısiyle Hazinenin yıllara dağılan vergi kaybı toplamı 1 754 000 000 liradır.

Bu geçici külfete karşılık 12 516 000 000 liralık yatırımın ekonomiye katkısı katma değer olarak 5 995 000 000 lira, gelir ve kurumlar vergisinde munzam hâsılat her yıl 1 550 000 000 lira, hizmet erbabı Gelir Vergisi 705 milyon lira, Gider vergilerinde sağlanacak munzam hâsılat yılda 834 milyon lira olmak üzere ceman 8 443 000 000 liraya varmakta ve 53 400 kişiye istihdam sağlamaktadır.

Bu misal ile teşvik tedbirlerinden uzak kalmanın mümkün olamayacağını, Türkiye ekonomisinde dar boğaz olan üretim, gelir dağılımı ve istihdam problemlerinin ancak özel sektör yatırımlarının plan hedeflerine yönelmesi sayesinde çözümlenebileceğini açıklamak istiyoruz.

Gerek Birinci ve gerekse İkinci Beş Yıllık planlarda özel sektör ve kooperatifçilik çalışmalarına yer verilmiş olmasına rağmen tatbikatta bu konularda ciddî ve bilimsel çareler ve tedbirler göremiyoruz.

Özel sektörün geliştirilmesinde küçük tasarruf sahibi vatandaşların tasarruflarını değerlendiren ve düzenleyen «Sermaye Piyasa kanun tasarısı» 1962 yılından beri Yüce Meclislerden geçememiştir. Ayrıca değişik statü ve konularda çalışan ve 3 milyon üyeyi kapsayan 11 000 adet kooperatifin belli bir politikaya göre kurulması, işletilmesi ve desteklenmesi gerekirken, Devlet sadece kamu sektörü niteliğinde kurulan kooperatiflere sahip çıkmış, tamamen mahallî sorumluluk anlayışı içerisinde kurulan diğer özel sektör kooperatiflerini kendi kaderlerine terk etmişlerdir.

Yatırımların hızlandırılmasında faydalanılan diğer bir kaynak da özel yabancı sermayedir. 1 nci ve 2 nci Erim Hükümetlerinin yabancı sermaye hususunda % 51 i Türk ortaklara verildiği takdirde yabancı sermayenin teşvik edileceği açıklanmıştır. Bunun menfi etkileri her gün biraz daha iyi anlaşılmaktadır. Yabancı sermaye konusunda komünist ve sosyalist ülkelerin bile ne kadar müsamahalı ve hatta istekli hareket ettikleri bilinmektedir. Rusya 2 milyar dolarlık Sibirya'daki bakır madenlerini işletmek için Fransa ile anlaşmış, Yugoslavya en liberal yabancı sermayeyi teşvik kanununu yürürlüğe koymuştur. Özel munzam bir tasarruf niteliğinde kabul edilen yabancı sermayenin iyi değerlendirildiği takdirde kalkınma hızına yardımcı bir kaynak olduğunu açıklamak isteriz.

Bu açıklamalardan sonra, Üçüncü Beş Yıllık Plan hazırlıklarının yapıldığı şu günlerde 1972 malî yılına girerken ekonomik durumumuzun hiç de iç açıcı olmadığını müşahede etmekteyiz.

— Sanayi sektöründe yatırım gerilemiş ve plân hedeflerinin altında kalmıştır.

— Kamu kesiminde yatırımlar duraklamıştır.

— Özel sektörde sanayi kesimine yönelen yatırımlar istenilen ölçüde gelişememiştir.

— Devalüasyona rağmen ihracat beklenen gelişmeyi gösterememiştir.

— Kamu kesiminde artan cari ve transfer harcamalarının sebebolduğu finansman güçlükleri ortaya çıkmıştır.

— Fiyatlar artış eğilimi hızlanmıştır.

— Para arzı, enflasyonist etkide bulunacak ölçüde artmıştır.

İşte Sayın 2 nci Erim Hükümeti böyle bir tablo ile 1972 malî yılına girmektedir.

Ekonomik bunalımdan çıkabilmek için Üçüncü Beş Yıllık Planın çok ciddî ve basiretli tedbirleri kapsaması icabedecektir. Bu konudaki görüş ve tasviyelerimizi şöyle özetleyebiliriz:.

1. Üçüncü Beş Yıllık Planda karma ekonomi kuralları tam olarak uygulanmalıdır.

2. Üçüncü Plan ekonomik büyüme ve sosyal gelişme ilkelerini bir arada yürütecek şekilde hazırlanmalıdır.

3. Üçüncü Planda anahedefler şunlar olmalıdır :

a) Tam istihdam,

b) Yüksek bir gelir büyüme hızı (% 8 - 10) Bunun için de büyük bir yatırım hacmı,

c) Fiyat istikrarı,

d) Dış ticarette denge,

e) Bölgelerarası gelişmişlik farklarının izalesi.

BAŞKAN — Bir dakikanız kalmıştır Sayın Üner.

ALİ NAKİ ÜNER (Devamla) — Bitiyor efendim.

4. Üçüncü Plan, uygulamada daha dinamik, daha işbirlikçi ve daha tasarruflu bir uygulama düzeni getirmelidir.

5. Devlet müesseselerinde planlı kalkınmayı köstekleyici hukukî, malî ve idarî engelleri ortadan kaldıran tedbirler Üçüncü Plan döneminden önce alınmalıdır.

6. İkinci Plan döneminde başlatılmış ve ihracata dönük büyük projeler, kuruluşları ile birlikte tamamlanarak süratle faaliyete geçirilmelidir. Bunlar :

a) Yaş meyva ve sebze projesi,

b) Güney - Batı, Akdeniz ve Ege turizm projesi,

c) Orman ve orman ürünleri ihraç projesi,

d) Hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvan mahsulleri ihracı projesi,

e) Maden projeleri.

7. Üretimi artırıcı nitelikteki yarım kalmış DSİ, sulama projeleri tamamlanmalı ve yılı içinde sonuç veren küçük sulamalara ağırlık verilmelidir.

Sayın milletvekilleri,

Devlet Planlama Teşkilâtının 1972 malî yılı Bütçesinin Türk Milletine ve teşkilât mensuplarına hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Yüce Meclise Demokratik Parti Grupu adına saygılarımı arz ederim. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Sayın Coşkun Karagözoğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına. Buyurun efendim. Saat 9,23.

C. H. P. GRUBU ADINA COŞKUN KARAGÖZOĞLU (İzmir) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri;

1972 malî yılı Bütçe kanunu tasarısının Devlet Planlama Teşkilâtı ile ilgili bölümünde C. H. P. Millet Meclisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurlarınıza gelmiş bulunuyorum.

1961 tarihli Anayasamızın Türk Devlet hayatına getirdiği önemli yeniliklerden birisi de plan fikri ve esası olmuştur. Anayasamızın tadilâtı sırasında planlı ekonomi ve planlı kalkınma ile ilgili hükümlerin aynen muhafaza edilmiş olmasını, uzun yıllar inançla ve bilinçle plan fikrini savunmuş bir siyasî partinin mensupları olarak, memnuniyetle karşıladığımızı ifade etmek isterim.

İlâve etmek istiyorum ki, en üst pozitif hukuk kuralı olarak Anayasamızın bu hükümleri, ancak plan fikrine tam bir içtenlikle bağlı ve plan fikrine saygılı yöneticilerin elinde umulan semerelerini verebilir.

Plan, ciddiyetle uygulanmak için hazırlanır. Örneğin : 1969 yılında ortada İkinci Beş Yıllık Plan olduğu halde program dışı yapılan işlerin proje toplamı 2 276 000 000 lira, bunun 1969 yılı içinde harcanan kısmı 632 milyon liradır.

1970 yılında plan ve program dışı projeler 2 610 000 000 lira, 1970 yılı içinde harcanan kısmı ise 1 106 000 000 liradır.

Projelerarası aktarmalar 1969 yılında 3 332 000 000 lira, 1970 yılında 4 452 000 000 liradır. Sadece bu rakamlar ortada plan ve programın kalmadığını göstermektedir.

Yalnız 55 adet önemli büyük projede, ilk proje olarak maliyet 12 300 000 000 lira olarak hesabedilip plana alındığı halde, sonradan maliyet 26 500 000 000 liraya yükselmiş, artış % 115 nispetinde olmuştur.

Plana, kendi çağ dışı ilmin verilerine ve gerçeklerine aykırı politikalarına bir maske olarak kullanma gayretleri, politikacıları, her zaman olduğu gibi acı sonlara götürecektir.

Türkiye 1963 ten bu yana planlı kalkınma dönemi içindedir. Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasının uzun vadeli planlarla yürütülmesi açık bir Anayasa emridir. Anayasamızın 129 ncu maddesi bunu söyler.

Yine Anayasamız 41 nci maddesinde, Türk kalkınma planlarının modelinde bulunması gereken unsurları kesinlikle belirtmiştir. Buna göre, iktisadî kalkınma ve sosyal adalet, biri diğerine feda edilmeden, birlikte gerçekleştirilecek ve bu gerçekleştirme insan haklarına ve hürriyetlerine dayalı demokratik hukuk devleti içinde olacaktır.

Devlet sosyal devlet olmasının gereği olarak, hak ve özgürlükleri sınırlayan siyasal, sosyal ve iktisadî engelleri kaldırmak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlamak görevini yerine getirecek, Türklerin siyasal haklarının yanında, sosyal ve ekonomik hakları, sosyal güvenlik, insanca yaşama şartları sağlanacaktır.

Türk Devlet hayatında Anayasamızın öngördüğü plan örgütü, «Devlet Planlama Teşkilâtı» adı ile 91 sayılı Kanunla kurulmuştur. Bu kanunun 2 nci maddesi, Devlet Planlama Teşkilâtının görevini açıkca belirtmektedir. Buna göre, Devlet Planlama Teşkilâtından beklenen görev, hükümete iktisadî konularda müşavirlik etmek, araştırma yapmak, plan ve programlar hazırlamak ve bunların uygulanmasını izlemek ve değerlendirmektir.

Kanunla kuruluşu tamamlanan Devlet Planlama Teşkilâtı, Yüksek Planlama Kurulu ve merkez teşkilâtından ibarettir. Planlama merkez teşkilâtında üç daire başkanlığından meydana gelmiştir.

Şimdiye kadar Devlet Planlama Teşkilâtı bünyesinde yeralmış olan Teşvik ve Uygulama Dairesi Başkanlığı, 1971 Mayısında önce Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına, sonra da Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığına devredilmiştir.

Daha çok icracı bir karakter arz eden ve Devlet Planlama Teşkilâtını zaman zaman güç durumlara sokan, bir çok iddiaların ortaya atılmasına sebebiyet veren, Devlet Planlama Teşkilâtının asıl görevlerini yapmasını aksatan bu Teşvik ve Uygulama Dairesinin Devlet Planlama Teşkilâtından alınmış olmasını uygun bulduğumuzu ve gecikmiş bir tasarruf olarak karşıladığımızı belirtmek isterim.

Esasen 933 sayılı Kanuna göre kurulan Teşvik ve Uygulama Dairesi, kanunen Devlet Planlama Teşkilâtına verilmiş bir daire değildi, Kanunen Başbakanlığa bağlı bir daire olarak kurulmuştu, Başbakanlık, yönetimi planlamaya tevdi etmişti. Bu hatalı ve yanlış uygulamanın düzeltilmesi doğru olmuştur.

Devlet Planlama Teşkilâtında bu üç daire başkanlığına bağlı şubeler ve pekçok ihtisas grupları mevcuttur. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasını uzun vadeli planlara bağlamakla görevli Devlet Planlama Teşkilâtının, bu son derecede hayatî görevlerini yerine getirebilmesi için çok yüksek seviyede ihtisas elemanlarına ihtiyaç olduğu ortadadır. Bunun için 657 sayılı Kanun ile de yerli ve yabancı uzmanların sözleşme ile istihdam yetkisi mahfuz tutulmuştur.

Devlet Planlama Teşkilâtının kendinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için, bu son derecede önemli görevler, ihtisas, bilgi ve ehliyeti yeterli olan uzmanlara verilmelidir.

Devlet Planlama Teşkilâtının personeli, görevin gerektirdiği bilgi ve ehliyet seviyesinde olmalı ve bu seviye mutlaka çağdaş normlara uygun bulunmalıdır.

Seçmede bilgi ve ihtisas esas olmalı, objektif ölçülerle seçmeler yapılmalıdır. Bu ehliyetli, bilgi ve ihtisas sahibi elemanlar huzur ve emniyet içinde çalışabilmeli, doğruları çekinmeden araştırabilmeli ve buldukları gerçekleri de çekinmeden ortaya koyabilmelidirler. Devlet Planlama Teşkilâtının iç bünyesine, gerçeklere dayanmayan, indî ve kişisel sebeplerle hiç kimse elini uzatmamalıdır. Devlet Planlama Teşki-

lâtının araştırma sonuçları elbette eleştirilecektir, elbette noksanları ve yanlışları varsa gösterilecektir. Ancak, bu araştırma sonuçları hoşuna gitmeyenler sırf bu nedenle, Devlet Planlama Teşkilâtına olan saygıyı unutmamalıdırlar.

Devlet Planlama Teşkilâtının 1972 yılı ödeneği, (A/1) işaretli cari harcamalar cetvelinde 34 milyon lira; (A/2) işaretli yatırım harcamalarında 161 milyon lira; (A/3) işaretli sermaye teşkili ve transfer harcamaları cetvelinde 410 milyon lira olmak üzere toplam olarak 605 milyon liradır.

1968 yılında 52 milyon, 1969 yılında 94 milyon, 1970 yılında 110 milyon, 1971 yılında 120 milyon lira olan Devlet Planlama Teşkilâtının ödenekleri nazara alınacak olursa, 1972 malî yılı Bütçesinde yer alan 605 milyon liralık ödenek, ilk bakışta çok büyük bir sıçrama göstermekte ise de, (A/2) cetvelinde bulunan 161 milyon liralık ödeneğin 150 milyon lirasının, Toprak Reformunun gerektirdiği etüt, proje, araştırma ve benzeri hizmetlerin görülmesi için konulduğu; (A/3) cetvelinde bulunan 410 milyon liralık ödeneğin 200 milyon lirasının, Toprak Reformunun gerektireceği kamulaştırma ve satınalmalar için, 200 milyon lirası da kalkınmada öncelikle yörelerde tarımsal geliştirmeyi, çiftçiliği desteklemek amacıyle kullanılacağı; bu suretle 550 milyon liranın misafir ödenek olduğu nazara alınırsa, geriye kalan 55 milyon lira civarındaki ödeneğin, 1971 yılındaki 120 milyona nazaran, Teşvik ve Uygulama Dairesinin ayrıldığı nazara alınsa da, önemli bir artış ifade etmediği ortadadır.

Bu ödeneğin, Devlet Planlama Teşkilâtından beklenen büyük görevlerin yerine getirilmesini aksatmamasını ümidetmek istiyoruz.

1972 yılının özelliği, bir yandan İkinci Beş Yıllık Planın son beşinci yılını teşkil etmesi, diğer yönden Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemindeki kalkınmamızı hızlandıracak ve ekonomiye hareketlilik getirecek bir hamle yılı olarak kabul edilmek istenmesindedir.

Bu sebeple, 1972 yılı icra programının hazırlanmasında Devlet Planlama Teşkilâtının gösterdiği dikkati ve titizliği anlamak kolaylaşmaktadır. Devlet Planlama Teşkilâtı 1972 yılına girerken ekonomik durumu gerçekçi bir gözle; «Ekonomide kamu yatırımlarının istenilen seviyeden az olması, kamu harcamalarının kamu gelirlerinden fazla olması, toplu sözleşmeler, işçi transferleri ve Devlet Memurları Kanununun uygulanması sonucu artan tüketim talebi; 1970 devalüasyonunun devam eden etkileri ve 1969 yılından bu yana artan fiyatların yanı sıra ödemeler dengesinin işçi dövizleriyle iyileşmesi dikkati çekmektedir» diye değerlendirmektedir.

Maalesef, bu gerçekçi değerlendirmeye 1972 malî yılı Bütçesi tam olarak uyamamıştır. 1972 Bütçesi, 1972 program hedeflerinden sapmıştır. Bu sebeple, 1972 yılında Türkiye'de ekonomik bunalım devam edecektir.

1971 yılı içinde Devlet Planlama Teşkilâtının, 1971 programında ortaya çıkan durgunluğu ve aksaklıkları düzeltmek, yatırımları süratlendirmek için girişmeye mecbur olduğu düzeltmeler, yerinde gayretler olmuş, ancak bu düzeltme gayretleri yeterince uygulanmamıştır. 1971 yılında petrollerimizle ilgili, madenlerimizle ilgili, yabancı sermaye ile ilgili, kredilerle ilgili önemli teklifler Devlet Planlama Teşkilâtına getirilmiş, ancak bu teklifler, maalesef nedeninin tam olarak bilemediğimiz sebeplerle Yüce Meclislere nedense sevk edilmemiştir.

1972 programında yer alan ve 1971 yılının ikinci yarısında pilot proje niteliğinde uygulanmaya başlayan il planlaması çalışmalarının olumlu bir çaba olarak geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla kurulmuş olan Planlama Merkez Teşkilâtı, Koordinasyon Dairesine bağlı İl Planlaması bölümünün il planlaması şümulüne 1972 yılında bütün illeri alarak, illerde tam bir envanter tespitiyle zayi olan potensiyeli en kısa zamanda önlemesini diliyoruz. Aynı şekilde Planlama Merkez Teşkilâtı içinde kurulmuş bulunan «Kalkınmada öncelikli Yöreler Dairesinin» de lüzumuna inanıyoruz.

Planlı dönemde dengeli kalkınmanın bütün yurda dağılması esastır. Ancak, yurdumuzda bazı bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma bakımından, diğer bölgelere göre, geriliği bir acı gerçektir. Bu bölgeleri belli bir coğrafî bölge ile sınırlamak ve belirtmek mümkün değildir. En gelişmiş bir bölgede geri yöreler bulunduğu gibi, gelişmemiş bir bölge içinde de gelişmiş yöreler vardır. Bu yörelere, yatı-

rımları dengeli olarak dağıtmak ve hızla aradaki farkı kapatmak, bunların ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmalarını sağlamak için, gerekli verileri toplayacak Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesinin kurulmuş olmasını doğru bir tedbir olarak kabul ediyoruz.

Sosyal Planlama Dairesinin 1971 yılı çalışmalarında gösterdiği gayretleri, ortaya koyduğu araştırma sonuçlarını, eserleri, Anayasamız doğrultusundaki çalışmaları şükranla karşılamamak mümkün değildir.

Devlet Planlama Teşkilâtında 12 Marttan sonra yeniden, kuruluş maksadına uygun olarak yeni bir dinamizmin, yeni bir gayretin ilk işaretlerinin görüldüğünün reddi mümkün değildir. Bu dinamizmin ve gayretlerin yok edilmemesini, bilâkis tamamlanması için teşvik ve yardım edilmesini temenni ediyoruz.

Devlet Planlama Teşkilâtının izlenim görevi, şekil ve muhteva olarak tam uygulanamamaktadır. Bu görevin önemi gözönüne alınarak en kısa zamanda hizmetin tamlığını ve müessiriyetini sağlayacak tedbirler ve koordinasyon sağlanmalıdır.

Türkiye, 1963 yılından bu yana on senedir planlı dönemin uygulaması içindedir. Bu on yıllık tecrübelerden gerekli dersleri çıkarmalıyız. 1963 - 1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Plan Döneminde global kalkınma hızı, plan hedefi olarak yüzde 7 alınmış, plan ortalaması olarak da yüzde 6,7 gerçekleştirilmiştir.

Üretken sektörlerden olan tarımda ortalama yüzde 10,3 ve sanayide yüzde 9,7 bir gelişme elde edilmiştir. Tüketimde plan hedefi olan yüzde 5,4'e çok yakın, yüzde 5,2 bir artış olmuştur.

İkinci plan dönemi olan 1968 - 1972 devresinde kalkınma hızı, yine plan hedefi olarak, yüzde 7 kabul edilmiş; bu hız, 1968'de yüzde 6,7, 1969'da yüzde 6,3, 1970'te yüzde 5,5 olarak gerçekleşmiş; 1971 Kasım tahminlerine göre yüzde 9,2 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmiştir. Dört yılın ortalaması yüzde 7'lik hedefe yaklaşmaktadır. Ancak, 1971 yılının doğaüstü tarım şartları ve işçi dövizlerindeki artışın bu sonuçta en önemli etkenlerden olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, bu artış, planda öngörüldüğü gibi, sektörler arasında istenilen şekilde plana uygun ve dengeli olarak meydana gelmediği gibi, üretken sektörlerdeki tabiî gelişmenin de sonucu değildir.

Nitekim, üretken sektörlerin başında gelen tarımda İkinci Plan Döneminde, 1968 yılında yüzde 1,9 gelişme, 1969 yılında yüzde 0,1 gerileme, 1970 yılında yüzde 0,4 gelişme, 1971 yılında tabiat şartlarının elverişli gitmesiyle yüzde 9,5 nispetinde bir gelişme meydana gelmiştir. 1971 yılının arızî sonucuna rağmen, İkinci Planın dört yıllık ortalamasında plan hedefi olan ortalama yüzde 4,1'lik gelişme, hedefin gerisinde yüzde 2,9 gibi bir nispette gerçekleşmiş ve bu yüzde 2,9'luk gelişme Birinci Beş Yıllık Planın ortalaması olan yüzde 3,3'ün de altında kalmıştır.

Senelik yüzde 2,6'lık nüfus artışı da nazara alınacak olursa, Türkiye'de tarım kesiminde ekonomik kalkınmanın sadece lâftan ibaret kaldığı teslim olunur. Nüfusumuzun yüzde 70'inin içinde bulunduğu tarım sektörünün bu üzücü durumu, artık daha da vakit geçirilmeden köklü ve yapısal tedbirlerle mutlaka süratle düzeltilmelidir.

Türk köylüsünün ve çiftçisinin resmî belge ve rakamlarla ortaya konulan bu acı durumundan en kısa zamanda kurtarılması, mesuliyet sahiplerinin ilk görevlerinden olmalıdır.

Çok ağır şartlar altında bulunan, bozuk ekonomik düzenin altında ezilen Türk köylüsünden 1970'te, 1970 devalüasyonunun yapıldığından bu yana, bu defa açık olarak, tarım ürünlerinde ayrı bir kur farkının uygulanmasının ve bu farkın bütçeye gelir kaydedilmesinin, gizli bir vergi niteliğinde adalete ve Anayasaya aykırı olarak uygulanmakta ısrar edilmesini kabul etmek mümkün değildir. Bu tatbikatın haksızlığı yanında, «Vergi ancak kanunla alınır» diyen Anayasa önündeki sorumluluğu da unutmamak gerekir.

Üretken sektörlerin yine başlıcalarından olan sanayi sektöründe, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planını nhedefi olan yüzde 12 nispetindeki gelişmeye, planının dört yılında da ulaşılamamıştır. 1968 yılında yüzde 10, 1969 yılında yüzde 9,4, 1970 yılında yüzde 2,5 gelişme olmuş; 1971 Kasım tahminlerine göre 1971 yılında yüzde 8,7'lik bir gelişme beklenmektedir.

Planın dört yıllık ortalaması yüzde 7,6 olup, plan hedefi olan yüzde 12'nin çok altında olduğu gibi, Birinci Beş Yıllık Planın ortalaması

olan yüzde 9,7'nin de altında bulunmaktadır. 1972 yılında mevcut bütçe şartlariyle sanayi sektöründe plan hedeflerine varılması mümkün olamıyacaktır. İkinci Beş Yıllık Plân, sanayi sektörünün hâkim sektör, sürükleyici sektör olmasını öngörmüştü. Fakat, A. P. iktidarının hazırladığı ve A. P. nin ekonomik ve sosyal görüşünün eseri olan İkinci Beş Yıllık Plân döneminde sanayi sektöründe plân hedeflerinin çok altında kalınmış olmasının nedenleri üzerinde derin derin düşünmenin zamanı çoktan gelmiştir.

İkinci Beş Yıllık Planda asıl üretken sektörlerden beklenilen gelişmeler olmadığı halde diğer hizmetler sektörlerinde öngörülenden çok gelişmeler olmuştur. Bu suretle İkinci Beş Yıllık Planda sektörlerarası gelişmede bir denge ve plân hedeflerini gerçekleştirebilmede başarı gösterilememiştir.

Keza, plana göre tüketim harcamalarının yıllık artması yüzde 5,8 olması gerekirken, bu, meselâ 1971 yılında yüzde 9,7 oranında artmıştır. Buna mukabil sabit sermaye yatırımları yıllık ortalama yüzde 11,2 artması öngörüldüğü halde 1971 yılında sadece yüzde 3,4 nispetinde artış olmuştur.

Türkiye'de planlı dönemde önceki dönemlerden daha hızlı bir kalkınma meydana gelmiştir. Millî gelirde yıllar içinde önemli sayılacak artışlar olmuştur. Ancak, bu şekildeki ve orandaki bir büyüme hızı, Türkiye'nin ekonomik potansiyelinin asıl karşılığı olmadığı gibi, yapısal değişikliklere gidilmeden hemen hemen kendiliğinden, tabiî ve tarihî gelişimin sonucu olarak meydana gelmiş gibidir. Bunun çağdaş planlama anlayışına ne ölçüde aykırı olduğu, bilhassa Üçüncü Beş Yıllık Plân hazırlanırken mutlaka hatırlanmalıdır.

Anayasamız yalnız ekonomik kalkınmayı değil, ekonomik kalkınma ile birlikte sosyal adaleti de öngörmektedir. Ekonomiyi büyütseniz bile, bu büyütmenin sonucu meydana gelen millî geliri, sadece belli ellere teslim ediyorsunuz, zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapıyorsanız, Anayasamıza göre davranmış olduğunuzu iddia edemezsiniz. Nitekim, Türk toplumunda millî gelir dağılımındaki adaletsizlikler devam etmektedir. Yalnız devam etmemektedir, A. P. nin sahibolduğu ekonomik, sosyal görüşlerin etkisiyle daha da adaletsizleşerek, daha da derinleşerek devam etmektedir.

Devlet Planlama Teşkilâtının yaptığı 1963 yılını yansıtan millî gelir araştırmaları, Türkiyede'ki gelir dağılımı adaletsizliğini resmî belge olraak ortaya koymuştur.

BAŞKAN — Sayın Hatip, bir dakikanız var.

COŞKUN KARAGÖZOĞLU (Devamla) — Bakiye on dakikayı kullanacağım Sayın Başkan.

BAŞKAN — Peki efendim, o takdirde 11 dakikanız var.

COŞKUN KARAGÖZOĞLU (Devamla) — 1968 yılını yansıtan bir başka ilmî araştırmaya göre ortaya çıkan acı gerçek şu olmuştur: 1968 yılında millî gelir dağılımındaki adaletsizlik, 1963 yılına nazaran daha da giderek çoğalmıştır. Nitekim, Türkiye'de millî gelirden en az pay alan, en az gelir dilimini teşkil eden ilk 1/5 dilimin toplam millî gelirden, 1963 yılında, yüzde 4,5 pay alırken bu, 1968 yılında yüzde 3 e düşmüştür. İkinci kategoride bulunan 1/5 dilimine tekabül eden yüzde 20 nüfusun 1963'te payı yüzde 8,5 iken, 1968' de yüzde 7 ye düşmüştür. Üçüncü dilimi teşkil eden 1/5 e tekabül eden yüzde 20 nüfusun payı 1963'te 11,5 iken, 1968 de 10 a düşmüştür. Geliri az olan nüfusumuzun yüzde 60 ının millî gelirden aldığı pay, 1963'te yüzde 24,5 iken ve gerçekten adaletsiz iken bu adaletsizlik giderek artarak yüzde 60 az gelirli nüfusumuzun aldığı pay 1968'de yüzde 20'ye düşmüştür. Buna karşılık, yüzde 40 üst gelir gruplarının millî gelirden aldığı pay, yüzde 80'e yükselmiştir. En üst gelir tabakası olan son 1/5 dilimine tekabül eden nüfusumuzun yüzde 20 sinin millî gelirden aldığı pay, 1963'te yüzde 57 iken 1968 de yüzde 60'a yükselmiştir.

1968 ilmî araştırmasına göre Türkiye, dünyada gelir dağılımı adaletsizliğinde maalesef üst sırayı işgal etmektedir. En yüksek gelir tabakası olan nüfusun yüzde 10'u Türkiye'de toplam gelirin yüzde 45'ini alırken, bu, gelişmiş ve kapitalist Amerika Birleşik Devletlerinde yüzde 9,3 dür. Bu acı gerçek 1968'e göre daha da derinleşerek devam etmektedir. Bu durum, sadece sosyal adalete, insanlığa aykırı değildir, çağdaş ekonomi kurallarına da ay-

kırıdır. Nitekim ekonominin durgunluğunu doğuran bir önemli neden de bu, açık adaletsizliktir.

Devlet Planlama Teşkilâtının millî gelir dağılımına ait araştırmaları, hiç olmazsa beş yılda bir yaparak sonuçlarını ilân etmesini, bu suretle çağ dışı, Anayasa dışı bir ekonomik ve sosyal politikada ısrar etmek isteyen politikacılara gerekli alarm işaretlerini vermesini temenni ediyoruz.

1971 yılı, bütün planlı dönemde fiyatların en çok artış gösterdiği yıl olmuştur. İkinci Beş Yıllık Plana hâkim olan çağ dışı ekonomik ve sosyal poltika, Türkiye'yi üç yılda devalüasyona ve ağır ekonomik, sosyal ve siyasal bunalımlara sürüklemiştir. Geniş halk yığınları pahalılığın pençesi altında inlemektedir. Ekim 1970 - Ekim 1971 arasında toptan eşya fiyatları % 21,6, Ankara geçinme endeksi % 26,7, İstanbul geçinme endeksi % 25,3 artmıştır. Toptan eşya fiyatlarıyla geçinme endekslerinin, geçen yılki bu âni ve önemli yükselişlerinde gıda maddeleri fiyatlarındaki ve giyim eşyaları fiyatlarındaki büyük artışlardan daha çok meydana gelmiş olması, dar gelirli geniş kütlelerin sıkıntısını daha da ağırlaştırmıştır. Bütçe uygulamaları ve zihniyeti, hayat pahalılığı denilen canavarı âdeta beslemekte ve geliştirmektedir.

İstihdam ve işsizlik sorunu Türkiye'nin en önemli meselelerinden birisi olmakta devam etmektedir. 1971 yılında istihdam seviyesinde nispî bir yükselme olmasına rağmen işsizlerin daha fazla çoğalması nedeniyle işsizlik sorunu giderek büyümekte devam etmiştir. Türkiye'de eksik istihdam, mevsimlik işsizlik sorunları bir yana, dış ülkelere gönderilen yarım milyonun üstündeki işçiye rağmen, 2 milyonun üstünde açık ve kesin işsiz Türk vatandaşı «iş» diye kıvranmaktadır. Daha açıkcası, ekmek temin edebilmek için çalışacak iş istemektedir.

Ekonomide enflâsyonist gidişi hızlandıracak şartlarla mücadele edilememektedir. Para, emisyon, kredi politikaları ekonomik ve sosyal hayatı her gün yeni yeni bunalımlara hazırlamaktadır. Kredilerin ne toplam dağılışı, ne kullanılışı, ne faiz miktarları ve ne de kredi veren kuruluşların statü ve tutumları ne toplum yararına, ne ekonomik esaslara, ne de sosyal adalet ilkelerine uygundur.

Kamu harcamalarının lüks ve masrafçı giderlerini karşılamak için hemen her yıl adalete, eşitliğe aykırı yeni vergi demetleri getirmek zihniyeti ile karşılanması devam ettirilmektedir.

Devlet Planlama Teşkilâtının, «çok kazananlardan vergi alınması, büyük vergi zayiatının önlenmesi» istekleri, kanunları yürütmekle görevli olanların kanunları uygulayamadıkları için yenik düşmektedir.

Dış ticarette ihracat, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde devamlı olarak plân hedeflerinin üç yıl gerisinde kalmıştır. Birinci Beş Yıllık Plân döneminde ihracatta plan hedefleri 164 milyon dolar aşılmıştı. İkinci Beş Yıllık Plân döneminde 1968'de 44 milyon dolâr, 1969'da 41 milyon dolâr 1970'te 30 milyon dolâr plan hedefinin gerisinde kalınmıştır. 1971 yılında devalüasyonun da tesiri ile ihracatımız 676 milyon dolarlık seviyeye yükselmiş, ancak ithalâtımız da 1 171 000 000 dolar olmuştur. Bu suretle 1971 yılında ihracatımız, bir evvelki yıla nazaran % 15 artarken ithalâtımız % 23,6 artmış ve dış ticaret açığımız 1970 yılında 360 milyon dolar iken, 1971 yılında büyüyerek 495 milyon dolar olmuştur.

Ödemeler dengemizdeki bünyevî dar boğaz devam etmektedir. Ancak, yabancı ülkelerdeki işçi dövizleri, devalüasyonun da etkisiyle 1971 yılında 470 milyon dolara yükselmiş ve Türkiye'nin döviz ihtiyacı bu suretle karşılandığı gibi, ilk defa olarak önemli döviz rezervleri teşekkül etmiştir. Görünüş odur ki, bu işçi dövizleri bir süre daha artarak devam edecektir. Bunu olumlu bir unsur olarak ele alıp, gittikçe büyüyen bu kaynaktan Türk ekonomisinin en rasyonel ve tutarlı bir şekilde faydalandırılması alternatiflerini Devlet Planlama Teşkilâtı ciddî ve Anayasa doğrultusundaki tedbirlerle en kısa zamanda ortaya koymalıdır.

Türkiye, yer yüzünde yalnız başına yaşayan bir ulus değildir. Uygar dünyanın bir üyesidir. Hür ve haysiyetli, insan onurunun gerektirdiği koşullarda yaşayabilmek için unutmamalıdır ki, Türkiye Büyük Atatürk'ün çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak, hattâ onu geçmek amacını gerçekleştirmek mecburiyetindedir. Oysa, uygar dünya ile, hatta gelişmek-

te olan diğer ülkelerle aramızdaki mesafe, kapanmak şöyle dursun, gittikçe açılmaktadır. Örneğin, komşu Yunanistan'da kişi başına düşen gelir 1962 yılında 290 dolar Türkiye'den fazla iken, 1968 yılında gittikçe bu mesafe açılarak 477 dolar olmuştur.

Türkiye, Ortak Pazarın artık bir üyesi olmuştur. Ortak Pazar rekabetini, standardını ve seviyesini düşünmek zorundadır. O halde, on yıldır uygulanan beşer yıllık planların sonunda artık ciddî ciddî ve derin derin düşünmenin zamanı gelmiş ve geçmiştir. Bilhassa Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlanacağı 1972 yılında bu on yıllık tecrübelerimizden ve uygar dünyanın tecrübelerinden gerekli dersleri almalıyız. Gerçek planlama, kaynak dağılımını değiştirmek demektir. Gerek kamu sektörünü, gerekse özel sektörü toplum yararına sevk etmek demektir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planının son yılının uygulamasına geçerken işte Devletin arşivlerindeki ekonominin tablosu:

Sanayi sektöründe üretimin yeterince artmayıp plan hedefinin altında kalması, kamu kesiminde yatırımların duraklaması, özel sektörde sanayi kesimine yönelen yatırımların istenen ölçüde gelişmemesi, ihracatın devalüasyona karşı dikkate değer bir gelişme göstermemesi, kamu kesiminde artan carî ve transfer harcamalarının sebebolduğu finanasman güçlükleri, fiyatlarda artış eğiliminin hızlanması, para arzının enflasyonist etkide bulunacak ölçüde artması..

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, on yıllık plan döneminde öngörülen gelişme hızı ne tam olarak elde edilebilmiş, bilhassa İkinci Beş Yıllık Plan döneminde ne sektörler arasında istenilen dengeli gelişme sağlanabilmiş, ne istihdam sorunu çözüme kavuşturulabilmiş, ne devalüasyondan kaçınılabilmiş, ne istikrarlı kalkınma sağlanabilmiş, ne millî gelir dağılımında adalet sağlanabilmiş, ne planlı dönemin bütün ulusça heyecanla ve ümitle benimsediğimiz büyük hedeflerinden olan gelişmiş ülkelerle aramızdaki mesafeyi kapamada yol alınabilmiş, ne ekonomimiz dışa bağlı olmaktan kurtulabilmiş, ne ilkokulsuz köy, öğretmensiz çocuk bırakmama hedefine varılabilmiştir.

Bütün bu acı sonuçların nedeni nedir? Bunu açıkca ortaya koymaya mecburuz. Plansız döneme nazaran daha hızlı kalkınmamıza, millî geliri büyütmemize rağmen ekonomik ve sosyal bunalımlardan, bunların sonucu olarak siyasal bunalımlardan neden kurtulamıyoruz?

Bu suali geçen yılki bütçe müzakerelerinde şöyle cevaplamıştık: «Bırakınız Türkiye'nin bu anlayış içinde kalkınmasını, bozuk düzen içerisinde A. P. kendi hazırladığı İkinci Beş Yıllık Planın temel hedeflerine bile varamamış, A. P. kendi felsefesi içinde başarısızlığa mahkûm olmuştur. Nitekim, İkinci Beş Yıllık Planın başlıca özelliklerinden olan hızlı bir sanayileşme, tarımda modernleşme, düzgün ve süratli şehirleşme, istihdamın geliştirilmesi sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Ekonomik ve sosyal yapı değişmeden, Anayasanın öngördüğü ekonomik ve sosyal düzen kurulmadan Türkiye kalkınamaz. Türkiye'nin meseleleri sathî, arızî ve şeklî değildir. Yapısal, köklü birtakım düzeltmeler şarttır. A. P. bu büyük gerçeği reddetmek istediği, bozuk düzene sahip çıktığı için başarıya ulaşamamaktadır. Yalnız başarısızlığa uğramamakta, köylüsüyle, işçisiyle, esnafıyla, memuruyla, gençliğiyle, özel ve kamu kesimiyle tüm Türk halkını huzursuzluğa boğmaktadır. Anayasamızın öngördüğü demokratik planlamada Anayasanın gereği olan sosyal ve ekonomik düzen kurulmadan, Anayasaya aykırı olan bozuk düzen değiştirilmeden, toprak reformu yapılmadan, fırsat eşitliği, sosyal adalet, sosyal güvenlik, Anayasada gösterilen sosyal ve ekonomik haklar sağlanmadan bir kalkınma mümkün değildir.»

Bu temel görüşümüzde ısrar ediyoruz. Olaylar bu görüşümüzün ne kadar haklı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle Devlet Planlama Teşkilâtı, her şeyden önce Türkiye'nin ekonomik, sosyal düzeninin Anayasanın öngördüğü ekonomik ve sosyal düzen olması için gerekli bütün köklü ve yapısal değişikliklerin öncelikle yapılmasını önermelidir. Bu reformlar yapılmadan Türkiye'de ne ekonomik, ne sosyal, ne de siyasal huzurun devamlı olarak sağlanmasının mümkün olmadığı belirtilmelidir. Onun için, Üçüncü Beş Yıllık Plan, bir düzen değişikliği ve reform planı olmalıdır. Bu plan, uzun bir perspektif içinde mutlaka daha hızlı bir kalkınmayı öngörmelidir. Ortak Pazarla olan ilişkiler önplana geçmelidir. Türkiye'nin

gerçekleri her halde göz önünde tutulmalıdır. Devlet Planlama Teşkilâtı, Türk Ulusunun ve tarihinin kendisinden beklediklerini boşa çıkartmamalıdır. Türkiye'de millî, demokratik ve sosyal bir devlet düzeninin heyecanı yaratılabilmelidir.

C. H. P. Grubu adına Yüce Meclise saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Karagözoğlu.

Sayın Mehmet Ali Oksal, A. P. Grubu adına buyurunuz.

Saat 09,55

A. P. GRUBU ADINA MEHMET ALİ OKSAL (Trabzon) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olan Devlet Planlama Teşkilâtının 1972 bütçesiyle ilgili A. P. Meclis Grubunun görüş ve dileklerini, Erim Hükümetleri zamanında bu teşkilâtın genel tutumunda göze çarpan değişikliğe değinerek sunacağım.

Yüce Meclise sunusumuzun, bizim kadar Hükümet ve Devlet Planlama Teşkilâtını yöneten kadro tarafından da, içinde bulunduğumuz olağan dışı durumun gerektirdiği anlayışla değerlendirileceğini umarız.

Bilindiği üzere, A. P. kendi program ve seçim beyannamelerinde planlı kalkınmaya özel bir önem vermiş, plan ve program uygulamalarında da A. P. Hükümetleri karma ekonomi kurallarına uygun, cesur adımlar atmıştır. Bu gerçeği, Erim Hükümetlerinin ve özellikle Birinci Erim Hükümetinin plan ve program uygulamasında, A. P. Hükümetlerininkine karşı göze çarpan karakterine işaret etmek için hatırlatıyorum.

Devlet Planlama Teşkilâtının geçen yılki bütçesi burada görüşülürken demiştik ki: «Planlı kalkınma dönemine girişimizden bu yana planla ilgili ortaya konan yeniliklerin en önemlisi Kalkınma Planının uygulanması Esaslarına dair 933 sayılı Kanundur.»

Birinci Erim Hükümetinin ekonomik alandaki - bugün de büyük ölçüde devam eden - icraatından biri ise, bu teşvik kanununun hükümlerini fiilen işlemez hale getirmek olmuştur.

Kamu ve özel sektör ayrımı yapmadan sanayie uygulanan teşvik tedbirleri fiilen durdurulmuş, yetkili daire de Devlet Planlama Teşkilâtından uzaklaştırılarak bazı bakanlıklara serpiştirilmiştir.

Yapılan bu operasyonun gerçek nedenleri üzerinde durmayı gerektirecek türlü iddia ve rivayetler ortada dolaşmaktadır. Bu uygulamanın ne gibi zorunluluklardan ileri geldiğinin samimiyetle açıklanması ve şayet belirli bir politik görüşe dayanan bir amaç varsa, onun da ortaya konması gerekmektedir.

Devlet Planlama Teşkilâtında olduğu söylenen hizipleşmelerin ve bu Teşkilâta hâkim olan zihniyetin mahiyetlerini Parlamento olarak öğrenmemizde fayda vardır.

Kamu personeli arasında, farklı nedenlere dayansa bile, sürdürülen ciddî hizipleşmelerin ideolojik kadro eylemine dönüşmesinde millî çıkarlarımız açısından tehlike görürüz.

Sayın milletvekilleri, planlı kalkınmamız Anayasada açıkça belirtildiği gibi, aşırı uçlara dönük her hangi bir doktrine dayanmamaktadır. Bu nedenle, bugüne kadar uygulanan kalkınma planlarımız, Türkiye'nin ve dünyanın gerçeklerine uygun karma bir ekonominin esnekliği içinde gelişmemizi öngörmüştür. Karma ekonominin esnekliği, mekanik esneklikte olduğu gibi, ancak normal esneklik sınırları içinde geçerlidir. Yani, aşırı çekme ve sıkıştırmalarda esneklik, özelliğini yitirir, ekonomi farklı boyutlu başka şekil ve kalıplara girer. Kısacası, gerçek karma ekonomi, anarşi veya diktaya itilen gerçek demokrasi gibi, işlemez veya yok olur. Bu nedenle, biz Adalet Partisi Meclis Grubu olarak, kalkınma planlarımıza egemen olan karma ekonomi kurallarının planlamada da, uygulamada da yozlaştırılmasına imkân ve fırsat verilmesine karşıyız. Türkiye'nin gerçek bir karma ekonomi içinde kalkınacağına inanmayan her türlü aşırı görüşün daima karşısında olduk ve bundan sonra da yine karşısında olacağız.

Bu görüşümüzü ileri sürerken, dün burada Başbakanlık bütçesinin görüşülmesi sırasında Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Grup Sözcüsünün, Adalet Partisi zihniyetini suçlayan beyanına değinmek zorunluğunu duyduk. Bizi tutuculukla kötülemekten patolojik bir zevk duyanlara şunu bir kez daha hatırlatırız: Adalet Partisi, Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıracak siyasî bir felsefenin sahibi, koruyucusu, ileri doğru yönelmiş hamleci bir partidir. Biz,

milletin demokrasi özlemini dile getiren, gerçekleştiren ve ona köhne doğmaların sloganlarıyle saldıranlara karşı duran bir partiyiz. Evet biz, yalnız bir yerde tutucuyuz; o da, Devletin ve milletin beka ve hürriyetlerinin korunmasında. Bize çamur atmak isteyenlerin, neyin tutucusu olduklarını bilemeyiz, ama nelerin tutkusuyla tutuşup paralandıkları ortada, görüyoruz.

Sayın Başkan, esas sunuşuma devam ediyorum: İşte bu nedenledir ki, iktisadî ve sosyal kalkınma plan ve programlarımızı hazırlayanların arasına gerçek karma ekonomi düzenini, açık veya kapalı bir şekilde, bozma ve değiştirme eğiliminde olanların sızmasını sakıncalı görüyoruz.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planımızın hangi temel hedef ve stratejilere dayanacağını henüz bilmiyoruz. Bunu ayrıntılarıyle öğrendiğimiz zaman, önümüzdeki orta ve 1992'lere dayanan uzun dönemler sonunda nasıl bir Türkiye'nin özlendiğini göreceğiz. Yeni plan hedeflerine ulaşmak için kullanabileceğimiz kaynak ve araçlar üzerinde tartışmalar başladığı zaman çağdaş uygarlık düzeyine hangi yol ve basamaklardan ulaşacağımızı daha iyi anlamış olacağız. Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde Türkiye'nin onuruna, ününe ve sanına uygun yerimizi alabilmenin, iktisadî kalkınma kadar sosyal ve kültürel kalkınmamıza da bağlı olduğu gerçeğinin gereği kadar kavranıp kavranmadığını, hedef ve strateji dokümanları önümüze geldiği zaman göreceğiz.

Sayın milletvekilleri, Devlet Planlama Teşkilâtımızın fonksiyonu, bilindiği üzere, yalnız plan ve program yapmak değildir. Bu Teşkilâtın görevlerinin başında; takibedilecek iktisadî ve sosyal politikayı ve hedefleri tayinde, «Hükümete yardımcı olmak» gelmektedir. Bu da gösteriyor ki, Devlet Planlama Teşkilâtının tutum ve davranışları, Hükümet seviyesindeki karar alma sürecinin en etken bölümünü kapsamaktadır. Devlet Planlama Teşkilâtının, bir icra heyeti olan Hükümetin aldığı kararlardaki etkenliği, bu Teşkilâtı, aslında icracı duruma sokmuştur. Teşvik tedbirlerinin Devlet Planlama Teşkilâtına bağlı bir daire tarafından uygulanmasında sakınca gören yetkililerin ileri sürdükleri başlıca görüş, bu Teşkilâtın icracı bir duruma getirilme kuşkusudur.

Devlet Planlama Teşkilâtının Sayın Müsteşarı Bütçe Karma Komisyonundaki konuşmasında her ne kadar «Hükümetin bana verdiği direktif ve benim bir yönetici olarak eğilimim, Devlet Planlama Teşkilâtının icracı olmaması istikametindedir.» buyurmuşlarsa da, modern sevkü idarecilik anlamında Devlet Planlama Teşkilâtımız, kuruluş kanunundaki görevleri yüzünden, icranın içindedir. Yüksek malûmları olduğu üzere, yüksek icra kademesinin fonksiyonunda karar almanın payı, kararı uygulamadan çok daha fazladır, hatta çoğu kez tamamıdır. Bir kavram karışıklığından kurtulmak için karar almanın anatomisini iyice anlamakta fayda vardır.

Sayın milletvekilleri, buraya kadarki sunuşumuzu bir noktada bağlamak isteriz. Geçen sene de belirttiğimiz gibi, 933 sayılı Kanun bir çaresizlikten doğmuştur. Anayasanın Devlete yüklediği görevlerin yerine getirilmesi, kalkınmanın gerçekleştirilmesi, Hükümetlerin sürat ve hareket yetenekleriyle sınırlıdır. Yatırımları teşvik edecek bir dairenin Devlet Planlama Teşkilâtının içine yerleştirilmesi, yatırımların hızla ve sıhhatle yapılması amacını gütmüştür. Adalet Partisi hükümetleri zamanında uygulanan teşvik tedbirleri sayesinde yapılmış yaygın yatırımlar, ayrıca karma ekonomimizdeki dengenin sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Kamu idaremiz için öngörülen yeniden düzenlemeler, yani reformlar yapılmadıkça, kalkınma gücümüzün bürokrasi çarkları arasında yıpranıp gideceği gerçeği asla gözlerimizden uzak tutulmamalıdır. Personel ve idarî reformlar yerleşmeden diğer hiçbir reform ayakta duramaz. Bugün dileğimiz odur ki, Personel Kanununun getirdikleri, o Kanunu burada «yutturmaca» diye tanımlayanların gayretleriyle dejenere edilmeden biran önce idarî reform yapılsın. Çünkü, çağ dışı bürokrasimiz, kalkınma çabalarımızda karşılaştığımız en büyük engellerden biri olmakta devam etmektedir. Kamu idaremizin ataleti ve yetersizliği ortadadır. Gittikçe artan bürokrasiden herkes şikâyetçidir. Biz, milletvekili olarak, Devlet kapısına işi düşen vatandaşın ıstırabını en yakından bilmekteyiz.

Şu bir gerçektir ki, bürokrasimiz durmadan demokrasimizi kemirmektedir. Henüz beşik çağındaki demokrasimizi bürokrasinin pençesinde boğulmaktan biran önce kurtarmalıyız. Bu ne-

denle, içinde Adalet Partisi iktidarının da emeği bulunan yeniden düzenleme çalışmalarının, daha fazla vakit kaybetmeden Yüce Meclise sunulması gereğine bir kez daha işaret etmek isteriz.

Olağanüstü koşul ve olanakların etkisiyle temel reformları yapmakla görevlendirilmiş bir Hükümetin, idarî reforma öncelik vermemekle yaptığı stratejik hata, daha fazla vakit kaybetmeden düzeltilmelidir. Aksi halde, reform yapma gayretlerinin samimiyetine gölge düşer.

Sayın milletvekilleri, dileğimiz odur ki, modern idarî görüşle kurulmuş Devlet Planlama Teşkilâtımızın, modern Devletin gerektirdiği modern sevki idare anlayışına uygun ve her türlü partizan ve aşırı ideolojik temayüllerden uzak, verimli bir sistem içinde çalışmasıdır. Daima savunucusu ve destekleyicisi bulunduğumuz Devlet Planlama Teşkilâtımızın bünyesinde olup bitenlerle, bu Teşkilâta hâkim olan zihniyet üzerinde durduk ve ileride daha da duracağız. Gerekirse bir Meclis araştırması yapılmasını destekleyeceğiz.

Böylece, Üçüncü Kalkınma Planımızın Yüce Mecliste görüşülmesinden önce planın yalnız malzemesini değil ve fakat malzemeyi hazırlayanların niteliklerini öğrenmiş olacağız.

Yetkililerin bu uyarılarımızın samimiyetini kabul edeceklerini ve gereken ilgiyi göstereceklerini, umar, Adalet Partisi Meclis Grubu adına Yüce Meclise saygılarımızı sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Oksal.

Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Nebil Oktay, buyurunuz efendim. Saat : 10,10.

M. G. P. GRUBU ADINA MEHMET NEBİL OKTAY (Siirt) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

Millî Güven Partisinin planlama anlayışını açıklığa kavuşturarak sözlerime başlıyorum.

Millî Güven Partisi olarak, demokratik planlamaya inanmakta ve bu hüviyetteki bir planlamanın iktisadî kalkınmamızın temeli olduğunu kabul etmekteyiz. Anayasamızın da kabul etmediği bir plan anlayışı olan sosyalist planlamanın, temel hürriyetleri yok eden, piyasa mekanizması yerine emir mekanizmasını getiren, memleket gerçeklerine ve millî bünyemize aykırı bir planlama anlayışı olduğunu bu vesileyle bir defa daha ifade etmek isteriz.

Türkiye'de böyle bir planlama görüşünü savunmak, Türk vatandaşlarını, yalnız iktisadî alandaki Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetlerden uzaklaştırmak anlamını taşımaz, aynı zamanda demokratik rejimin, temel hak ve hürriyetlerin de kaldırılmasını kabul etmek anlamını taşır. Merkezî, emredici planlama usulü, yalnız Millî Güven Partisinin karma ekonomi anlayışına değil, Anayasamızın kabul etmiş olduğu temel ilkelere, Türkiye Cumhuriyetinin temelinde yatan siyasî tercihlere de karşı gelmek olur. Hür teşebbüsü reddeden sosyalist ülkelerin uyguladığı sistemlerde, yapılan propagandalar ne olursa olsun, gerçekte tam bir Devlet istibdadı, daha doğrusu Devletin gücünü ele geçiren küçük bir siyasî grubun istibdadı, mutlak hâkimiyet vardır.

Tek işverenin Devlet olduğu bir sistemde çalışma ve sözleşme hürriyetinin, sendikacılığın, toplu sözleşme ve grev hakkının, bir cümle ile hiçbir ferdî hürriyetin öz anlamiyle mevcut olduğundan bahsetmek her halde mümkün değildir.

Türk Anayasası, kişi karşısında siyasî iktidarın sınırlanması temel inancına dayanır. Türk Anayasası, piyasa mekanizmasının esasını teşkil eden özel mülkiyet hakkını, miras hakkını, çalışma ve sözleşme hürriyetlerini, hür teşebbüsler kurmak hakkını kabul etmiştir. Millî Güven Partisi olarak, karma ekonomiyi, sosyalizme geçişin bir aşaması olarak kabul eden görüşleri de kesinlikle reddetmektedir. Kamu sektörü ile özel sektörün, ancak sembolik duruma düşürülmemiş gerçek, canlı ve yurtsever bir özel sektörün yanyana, ahenk içinde, güven ve istikrar içinde çalışacakları bir karma ekonomiyi, hürriyet içinde kalkınmayı mümkün kılan, yaşama gücü olan devamlı bir sistem olarak görüyoruz.

Anlayışımıza göre, kalkınma planı, özel teşebbüs bakımından yol gösterici ve yön verici bir plan olmalıdır. Devlet sektörünün mevcudiyeti, piyasa mekanizmasının işlemesine engel değildir. Hür bir memlekette her iki sektör piyasa mekanizması içinde yan yana çalışabilmek imkânına sahibolabilmeli, yurt kalkınmasında her iki sektörün gücünden de istifade edebilmek olanakları sağlanmalıdır.

Planlama ile ilgili görüşümüzü bu şekilde özetledikten sonra Teşkilâtın görevleri kapsamına giren bazı konularda da düşüncelerimizi belirtmek istiyoruz.

Kalkınma planlarımızda yüzde 7 olarak öngörülen kalkınma hızının, 1962 - 1972 döneminde yüzde 6,8 olarak gerçekleşmiş olmasını, hedefe yaklaşık bir yüzde olması sebebiyle, olumlu karşılıyoruz. Ancak, sanayi sektöründeki gelişme hızı için iyimser olmak mümkün değildir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planımında % 12 olarak öngörülen sanayi sektörü gelişme hızı, 1962 - 1971 yılları arasında ortalama % 8,6 şeklinde gerçekleşmiş, bu büyüme hızının 1972 yılında da ancak % 8,7 olarak gerçekleşebileceği tahmin edilmiştir. Bu rakamlar, hedefi çok geriden takibeden rakamlardır. Sanayi sektöründe hedefe varılamamış olması üzüntü vericidir ve bu sahada çok ciddî hamlelere ihtiyaç olduğu gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır.

1964 yılından bu yana devamlı artış gösteren sabit sermaye yatırımlarının, 1970 yılından itibaren azalma eğilimi göstermesini endişe ile karşılamamak mümkün değildir.

Üzerinde önemle durulması gereken ve gelecek yıllarda daha da büyük problemler yaratacak olan bir diğer konu da, istihdam sorunudur. 1970 yılında tarım dışı kesimlerde üretim hızının düşmesi, yeni işgücüne yeterince istihdam olanakları sağlanamamasına sebebiyet vermiş, işgücü fazlasını daha da artırmıştır.

1972 yılı programının tetkikinden anlaşılacağı üzere, 1968 - 1971 ödnemindeki nüfus artışı, 425 bin kişiyi daha istihdam sorunuyla karşı karşıya getirmiş, dış ülkelere gönderilenler dâhil olmak üzere, bu sayının ancak 295 binine iş olanağı yaratılabilmiş, geri kalan 130 bin kişi, evvelden mevcut işsizler kütlesine katılmıştır. 1971 yılında 1 840 000 olarak hesaplanan işsiz sayısının, 1972 yılında 2 110 000 e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Dış ülkelerde başgösteren ekonomik krizin doğal sonucu olarak, buralara giden işçi sayısında eski hızın kaybolmaya başlaması, bu çok önemli sorunun ağırlığını daha da artırmaktadır. Şüphesiz ki, kısa bir dönem içerisinde bu sorunu çözümleyebilmek mümkün olmamakla beraber, kısa ve uzun süreli tedbirleri hemen almak, sanayileşme hızını bugünkü seviyeden daha üst seviyeye çıkarabilmek imkânlarını araştırmak, gönüllü toplum kalkınması çalışmalarına hız vermek, özellikle çok sayıda işçi çalıştıran sektörlere ve tekniklere, iktisadî ölçüler içerisinde, öncelik tanımak da, mevcut vahameti asgariye indirmek bakımından zaruret vardır.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, 1972 programında, İktisadî Devlet Teşekküllerinin yeniden düzenlenmesi ve daha verimli hale getirilmesi için birçok tedbirlere yer verildiği öngörülmektedir. Dileğimiz, daha evvelki yıllarda olduğu gibi, alınmak istenilen tedbirlerin askıda kalmamasıdır.

Planlama Teşkilâtında bu yıl girişilmiş bulunan yeniliklerden biri de, il seviyesinde planlama çalışmalarını yürütmek ve yıllık programların başarıyla uygulanmasını sağlamak üzere, koordinasyon dairesine bağlı bir il planlama bölümünün kurulmuş olmasıdır.

Pilot proje alanı olarak seçilen 5 ilimizde, geçen yıl başlanmış bulunan çalışmaların başarıyla sonuçlanması, her şeyden evvel, il planlama danışmanı olarak görevlendirilen uzmanların iyi yetiştirilmelerine, tutum ve anlayışlarına, bir hukuk devletinin gereği olan usuller içerisinde etkili çalışma yollarını bulabilmelerine bağlıdır.

İlleri ve bu illerdeki bütün Devlet teşkilatiyle mahallî idareleri Planlama Dairesinden yönetmek gibi bir hevese kapılmadan yol gösterici ve teşvik edici bir tutum izlenebilirse, bu teşebbüsün faydalı sonuçlar doğurabileceğine inanıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, geçen yıl girişilmiş en önemli ve faydalı yeniliklerin başında, Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesinin kurulmuş olması gelmektedir. Bölgelerarası denge ve adaletin sağlanması, plan stratejilerinde yer alan önemli hedeflerden biridir. Herkes tarafından kabul edilen, ancak bugüne kadar yeterince önem atfedilmeyen ve cılız tedbirlerle âdeta askıda bırakılan bu önemli konunun, inançlı teşebbüslerle artık kesin bir sonuca ulaştırılmasında mutlak zaruret vardır.

Millî Güven Partisi programının 32 nci maddesi, iktisadî ve sosyal açılardan büyük önem taşıyan bu konuya şu şekilde yer vermiştir: «Yurdumuzun geri kalmış bölgelerine kamu hizmetlerinin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ve

iktisadî yatırımların öncelikle, gitmesi, partimizin temel hedeflerindendir. Her çeşit yatırımların yerinin tespitinde, işletmecilik açısından verimliliğin icapları yanında, bölgelerarası denge ve adalet icapları da gözönünde tutulacaktır. Özel yatırımların yurdun geri kalmış bölgelerine gitmesi, vergi ve kredi politikaları ve gerekli diğer tedbirlerle teşvik olunacaktır.»

Yurdumuzun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma bakımından geri kalmış yörelerini tespit etmek, bu yörelerin daha hızlı kalkınması için araştırmalar yaparak gerekli tedbirleri almak ve alınacak bu tedbirlerin Beş Yıllık Planlarda ve yıllık programlarda yer almasını sağlamak, ilgili tedbirlerin fiilen ne şekilde uygulandığını izlemek ve bunların sonuçlarını değerlendirmek gibi, önemli görevler almış bulunan, Kalkınmada öncelikle Yöreler Dairesi çalışmalarının, bölgelerarası dengeli kalkınmanın gerçekleştirilmesinde büyük katkı sağlayacağına inanıyor, teşkilât bünyesinde büyük bir boşluğun bu suretle doldurulmuş olmasından memnuniyet duyuyoruz.

Değerli arkadaşlarım, millî kalkınmamız yönünden büyük önem taşıyan teşvik tedbirlerine de birkaç kelime ile temas etmek istiyorum.

Bilindiği gibi, Planlama Teşkilâtı bünyesinde kurulmuş olan Teşvik ve Uygulama Dairesi, geçen yıl, birbirine zıt birtakım karar ve işlemlerin hedefi olmuştur. Önce bu daire, yeni kurulan Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlanmış, daha sonra bu Bakanlığın kaldırılmasıyle meçhul bir akibete sürüklenmiştir.

Üzüntüyle ifade edelim ki, daire hakkındaki bu belirsiz tutum yanında, teşvik tedbirleri konusunda da, Birinci Erim Hükümetinnin izlediği politika olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Özellikle, belli bakanlıkların menfî tutumları, söz konusu tedbirlerden, işletilmesi mümkün ve zarurî olanları dahi fiilen işlemez hale getirmiştir. Teşvik tedbirlerinin kayırmalara ve keyfiliklere yol açamayacak şekilde âdil, objektif kıstaslara uygun olmasını kesin bir zaruret sayarız. Ancak, teşvik tedbirlerinin âdil, ilmî ve objektif olmasını istemek başka şey, uygulamadaki bazı aksaklıkları bahane ederek, bu tedbirlere karşı ideolojik bir husumet gütmek başka şeydir..

Bugün milletlerarası kalkınma yarışı ve çetin rekabet sebebiyle en çok sanayileşmiş ülkeler bile, kendi millî ihtiyaçlarını hesaba katan cesur teşvik tedbirleri uygulaması cihetine giderken, kalkınmaya muhtaç bir bölge olan Türkiye'nin, teşvik tedbirlerini işlemez hale getirmesi, millî kalkınmamız bakımından önemli mahzurlar taşır.

Devlet Planlama Teşkilâtının, günlük icra işlerine karışmamasını, ve aslî göreviyle uğraşmasını istemek yerinde bir görüştür. Ancak, kırtasiyecilikten uzak usullerle çalışan, gerekli bütün imkân ve yetkilerle mücehhez, derlitoplu bir teşvik ve uygulama dairesine ihtiyaç olduğu da bir vakıadır. Bu dairenin, nereye bağlı olduğundan ziyade, çalışma imkânına sahip olması önemlidir.

Şikâyet edilen bir diğer konu da, teşkilâttaki bir kısım uzmanların yıl içerisinde Teşvik ve Uygulama Dairesine atanmaları suretiyle istifade edilmez hale getirilmiş olmaları ve sonradan da dairenin kaldırdığı gerekçesiyle mukavelelerinin fesedilerek, teşkilâttan uzaklaştırılmış olmalarıdır.

BAŞKAN — Bir dakikalı süreniz var sayın hatip.

MEHMET NEBİL OKTAY (Devamla) — İkinci hakkımı da kullanacağım efendim.

BAŞKAN — Peki efendim, O takdirde 11 dakikanız var. Buyurun.

MEHMET NEBİL OKTAY (Devamla) — Yine, Sosyal Planlama Dairesindeki personele, toptan yer değiştirmek gibi bir işlem yapıldığı söylenmektedir. Yıllardan beri belli bir alanda ihtisas kazanmış uzman ve uzman yardımcılarının, Üçüncü Kalkınma Planı hazırlıklarının hızlandığı bir sırada, meşgul olmadıkları bir sahaya atanmalarında isabet mevcudolduğunu söylemek mümkün değildir. Sayın Başbakanın, bu tasarruflarda ilgili şikâyetleri ve Devlet Planlama Teşkilâtına ait bütün tayinleri dikkatle incelemesinde fayda görmekteyiz.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamızı, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının, gözönünde tutulması gerekli bazı noktalarını belirtmekle sağlamak istiyoruz.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, gerçekçi bir tutumla zamanında hazırlanmalı, Meclisin tetkik imkânını kısıtlayacak gecikmelere mahal verilmemelidir. Türkiye'de büyük bir dert haline gelmiş bulunan işsizlik meselesini çözüm-

leyecek tedbirlere geniş yer verilmelidir. Birinci Planda yer aldığı halde gerekli şekilde izlenemeyen ve geliştirilemeyen gönüllü toplum kalkınması çalışmalarına önem verilerek daimî veya mevsimlik iş gücü fazlasının yurt kalkınmasında değerlendirilmesi imkânları araştırılmalıdır. İkinci Kalkınma Planımında öngörülen, fakat umulduğu gibi gerçekleştirilemeyen daha hızlı sanayileşme ülküsünü gerçekleştirecek tedbirlere yer verilmelidir. Özel sektörü, geri kalmış yurt bölgelerine itecek tedibrlere gereken önem atfedilmeli, kamu yatırımlarında da, buzulan dengeyi iade edici çözüm yolları düşünülmelidir. Planın hazırlanmasında, Kalkınmada Öncelikli Yöreler Dairesinin teşkiliyle ilgili güdülen kalkınma fikri gözden uzak tutulmamalıdır.

Değerli arkadaşlarım, vaktin müsaadesi nispetinde özetlemeye çalıştığımız Devlet Planlama Teşkilâtı bütçesiyle ilgili Millî Güven Partisinin görüşlerini burada bitirirken, Devlet Planlama Teşkilâtı bütçesinin yurt kalkınmasında olumlu sonuçlar sağlamasını diler, Yüce Meclise saygılarımı sunarım. (M. G. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Oktay.

Gruplar adına başka söz talebi yoktur, mevcut söz talebeden arkadaşlar konuşmuş bulunmaktadır.

Şimdi, şahıslar adına söz alan arkadaşlara sıra gelmiştir. Biraz evvel listesini okudum. İlk söz Sayın Hasan Tosyalı'nın.

Buyurun Sayın Tosyalı. Saat : 10,30.

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

Yurdumuzun kalkınması için en mühim devlet kuruluşlarından birisi, asla şüphe yok ki, Devlet Planlama Teşkilâtıdır. Son 9 yıllık Devlet Planlama Teşkilâtı faaliyetleriyle ilgili Hükümetlerin faaliyetleri mevzedildiği ve neticesi tetkik edildiği zaman görüyoruz ki, planlı kalkınmadan beklediğimiz olumlu neticeyi alamamış bulunuyoruz. Bunları sırasiyle kısa kısa arz edeceğim.

Birincisi, millî gelirdeki artış hızımız, maalesef Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak miktarda değildir. % 7 kalkınma hızı hedef olarak alınmış olmasına rağmen, - ki bu çok azdır - maalesef sınaî, ziraî ve diğer sektörlerde bu hızın dahi gerisinde kalınmıştır. Türkiye'nin, kalkınma hedefine ulaşması için her çareye başvurarak, kalkınma hızının yüzde 7 den daha fazla artırılması lâzımdır.

Millî gelir, planlı devrede artmıştır. Fakat muhterem arkadaşlarım; artan millî gelir, tüm vatandaşlarımıza ve sektörlere taksim edildiği zaman bunun adaletli bir şekilde artmadığını görüyoruz. «Millî Gelirimiz 100 milyardan 180 milyara çıktı», diye öğünebiliriz. Fakat bu gelir, adaletli bir şekilde memleket bölgelerine, hizmet sektörlerine, kişilere dağılmamıştır. Zengin olan bölge zengin olmuş, fakir bölge fakirliğine devam etmiş; zenginler daha çok zengin olmaya, fakirler de fakir kalmaya devam etmiştir. Fert başına millî gelirimiz 250 dolardan, 350 dolar civarına çıkmıştır, diye seviniyoruz. Fakat bu millî gelirimizi nüfusumuza taksim ettiğimiz zaman, memleket sathındaki nüfusumuza, herkese uygun bir şekilde isabet ettiği, düşüncesinde olmamamız lâzımdır. İzmir'de veya İstanbul'daki falan zenginin serveti 5 milyondan 100 milyona arttığı zaman, onun cebindeki paranın bütün nüfusa taksimi ile her vatadaşın cebine nazarî olarak parası artmıştır, diye sevinemeyiz.

Muhterem arkadaşlarım; durum çok kötüdür. Gayri âdil, ama çok gayri âdil bir gelir dağılımı ve yine çok haksız ve gayri âdil bir kalkınma gözlerimizin önündedir. Köylü, orman ve dağ köylüsü, esnaf, sanatkâr, çiftçi, şoför, yani milletimizin özü ve temeli olan köylü, kasabalı, orta ve halk tabakası için, 5 - 6 yıl evvelkine nazaran bugün geçim sıkıntısı çok daha fazladır.

Arkadaşlarım, kalkınma bunlara gitmemiştir; kendimizi aldatıyoruz. Kalkınma, muayyen yerlere ve kişilere gitmiştir. Planlı kalkınma, memlekette her yönü ile âdil bir sosyal kalkınmadır; sanayî, kültürel, sağlık ve diğer hususları koordine eden, ayarlayan bir kalkınma şekli, demektir. Maalesef biz, millî gelirimizin artışında, fert başına gelir dağılımında bu neticeye ulaşılmamış görüyoruz. Bunun sebebi, kalkınmak ve hedefe ulaşmak bakımından lüzumlu olan ortam ve şartlar, 7 - 8 senedir yaratılmamıştır. Millî güven, millî huzur ve yarına emniyet; gerek gelmiş geçmiş hükümetlerin, gerekse diğer teşekküllerin kabahatleri sebebiyle maalesef yaratılmamıştır. Bir memleketin kalkınması için, o memlekette evvelâ millî huzur,

güven ve emniyetin sağlanması lâzım. Bildiğiniz sebeplerle bu durum sağlanamadığı için, millî kalkınmamız, millî gelirimiz, fert başına düşen gelirimiz ne artmış, ne de adaletli dağılmıştır.

Muhterem arkadaşlarım; eğer biz memleketimizi hakikaten kalkındırmak istiyorsak, kalkınmayı mutlâka satha yaymak mecburiyetindeyiz. Kalkınmayı mutlâka, milletimizin orta ve alt tabakasını teşkil eden köye, köylüye, kasaya, basabalıya, esnafa, sanatkâra, şoföre ulaştırmamız lâzımdır. Kredileri, yatırımları buna göre ayarlamak gerekir.

Muhterem arkadaşlarım; kalkınmayı sağlamak için, köyden başlayarak yurdumuzun kasaba ve illerindeki ziraat, madencilik, hayvancılık, yeraltı servetleri, su ve orman kapasitelerini ve imkânlarını iyi değerlendirmek ve bunu iyi bilmek, o bölgeyi nasıl kalkındırabileceğimizi iyi tespit etmek gerekir. Kim ne derse desin. Maalesef, planlı devrede bu tespitin iyi yapılmadığına kaniiz. Bunun hiçbir müdafaa şekli yoktur. Misalini memleketim olan Kastamonu'dan vereceğim :

Muhterem arkadaşlarım; üç seneden beri söylüyorum: Kastamonu dağlık ve bir orman bölgesidir. 67 vilâyetimiz içerisinde hakikaten, köylüsü ve kasabalısı; yol, su, elektrik, fabrika ve sair bakımından en fakiridir. 10 yıllık kalkınma devremizde; Kastamonu, geri kalmış vilâyetler içerisine alınmamıştır. Bunun sebebi, oradaki durumun bilinmediği yüzündendir, durum bilinmiyor.

Muhterem arkadaşlarım, birkaç ürünü için misal vereceğim:

Türkiye'de 12 milyon m^3 kereste istihsal edilmektedir. Bunun 2 milyon m^3 ü Kastamoda istihsal olunmaktadır. Finlandiya, Norveç, İsviçre ve Avusturya ile bu istihsali kıyasladığım zaman, onların orman varlığına hemen hemen eşidolduğunu söylemek isterim. Orman köylüsü bu memleketlerde dünyanın en müreffeh orman köylüsü olarak yaşarken; benim Kastamonu'mun köylüsü, dünyanın en fakir, hiçbir kimse ile dahi mukayese edemeyeceğimiz şekilde, en fakir insanları olarak yaşamaktadır. Neden? Çünkü, orada orman varlığı var; Kastomonu'nun bağrından bu orman varlığı Orman İdaresi eliyle sökülüyor.

Şunu her zaman bu kürsüden söyledim, şimdi de tekrar edeceğim: Orman köylümüz, esirlere dahi reva görülmeyen az bir ücretle, az bir kesim - çekim ücreti ile çalıştırılarak; 30 ilâ 60 liraya köylüden alınan kereste, 600 ilâ 2 200 liraya şuraya buraya satılmaktadır. Nerede sosyal adalet, nerede planlı kalkınma? Hükümet ve Devlet ve de planlı kalkınma ona derler ki; memleketin bir köşesindeki bu büyük kapasiteyi, adaletli bir şekilde değerlendirsin.

Kastamonu'da, yalnız Türkiye'nin en büyük fabrikası değil, Avrupa'nın en büyük 10 tane kâğıt fabrikası kurulması mümkün iken, ve bu kapasite orada varken, her sene 2 milyon m^3. kereste istihsal olunmakta iken en az 6 milyon m^3 kereste de hâlâ yolsuzluktan, yani orman içi yolları olmamasından çürümekte iken; hâlâ Kastamonu'da orman var mı, yok mu, diye - bunu 3 seneden beri bu kürsüden ve komisyonlarda söylüyorum - Amenajman planını tetkik ediyoruz» diyorlar.

Arkadaşlar, Devlet Planlamasının bunu idrak etmesi ve görmesi lâzımdır. Hâlâ amanejman planı yapılıyormuş. Komisyonda söyledim: Bunu bilmeyen, artık dünyada insanoğlu olmaması lâzım, hele Türkiye'de yaşadığı takdirde.

Ben Devlet Planlama'dan istirham ediyorum: Artık bu hikâye sona ersin, Kastamonu'nun makûs talihi yenilsin. Tekrar ediyorum; burada yalnız Türkiyemizin değil, Avrupa'nın 10 büyük fabrikası dahi kurulabilir. İlçelerinde kâğıt hamuru, sellüloz atelye ve fabrikaları kurulursa, böylelikle memleket iyi bir servete kavuşabilir.

BAŞKAN — Sayın Tosyalı, bir dakikanız kaldığını haber veriyorum.

HASAN TOSYALI (Devamla) — Peki efendim.

Devlet Planlama'dan ikinci istirhamım; seçim bölgem itibariyle söylüyorum, 50 yıl evvel Kastamonu ile Başkentimiz arasında yol yoktu; bugün yine yoktur. 50 yıl evvel, Kastamonu'nun 6 sahil kazasında iskele, balıkçı barınağı, liman yoktu; bugün yine yoktur. 50 yıl evvel, İstiklâl Harbi cephelerine cephane götüren, kağnı arabasının geçtiği yollar nasılsa, bugün yine aynı vaziyettedir. İstirham ediyorum; Kastamonu'nun Devlet Planlama Teşkilâtımızca, Türkiye'nin bir vilâyeti olduğu, orada yaşayan

insanların da bu memleketin bir evlâdı olduğu dikkat nazarına alınarak, 3 ncü Beş Yıllık Planın hazırlık safhası olan bu yıl içerisinde, Devlet yatırımlarının bir kısmının hiç olmazsa bu memleketin kurtarılmasında en fazla şehit ve gazi veren, can ve kan fedakârlığında bulunan Kastamonu»ya tevcih edilmesi, onun köylerinin, ilçelerinin ve tüm ilinin kalkındırılmasına yardımcı olunmasını Devlet Planlama Teşkilâtından önemle istirham ediyorum.

BAŞKAN — Süreniz bitti Sayın Tosyalı, lütfen sözünüzü bağlayınız efendim.

HASAN TOSYALI (Devamla) — Bu dileklerimle, Devlet Planlama Teşkilâtının diğer sahalardaki çalışmalarını takdir eder; Bütçenin memleketimize ve kendilerine hayırlı olmasını dilerim.

Saygılarımla. (Alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Tosyalı.

Söz sırası Sayın Enver Akova'dadır. Sayın Enver Akova? Yok .

DEVLET BAKANI DOĞAN KİTAPLI (Samsun) — Söz rica ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Devlet Bakanı Sayın Doğan Kitaplı söz istiyor. Sayın Bakan buyurunuz efendim.

DEVLET BAKANI DOĞAN KİTAPLI (Samsun) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Devlet Planlama Teşkilâtı bütçesi üzerindeki sözcülerin görüşmelerinde tespit edebildiğimiz müşterek noktalara önce değineceğim. Bundan sonra var ise, arkadaşlarımın bunun dışında kalan tenkit veya temennileri üzerinde malûmat arzına çalışacağım.

Ancak, konuşmaya başlamadan önce; öyle zannediyorum ki, konuşmacı arkadaşlarımızın büyük kısmının merak ettiği, Hükümetin görüşlerini tespit eden Hükümet programından birkaç pasaj okuyacağım. Bunu şunun için okuyacağım: Hükümetin müşaviri olan Devlet Planlama Teşkilâtının görüşlerinin bunun dışında olması halinde, takdir edersiniz ki, siyasî tercihe kendini kabul ettirmesi mümkün değildir.

Programımızın 4 ncü sayfasında, plan ve planlama hakkındaki görüşümüz gayet kesin ve açık olarak belirtilmiş ve şöyle denilmiştir:

«Ekonomik kalkınma konusunda, Anayasamızın ruhuna uygun düşen sarsılmaz kanaatimiz şudur: Türkiye'nin ekonomik kalkınması, demokratik rejim içinde ve karma ekonomi sistemine dayanılarak başarılabilir. Ekonominin kamu kesimi ile özel kesimi birlikte yaşayacak her iki kesimin yatırım faaliyetleri sonucu, plan ve programların öngördüğü kalkınma hedeflerine ulaşılacaktır. Özel sermayenin, kalkınma planlarına uygun yatırımlara yönelmesi için gerekli güven ortamının sağlanmasına çalışılacaktır...» ve devam ediyor:

«... Devlet sektörüne ne kadar önem veriliyorsa, özel sektöre de aynı önemin verilmesi lüzumuna inanıyoruz.

Özel sektörün de bu anlayış içerisinde memleket menfaatlerini ön planda tutarak, kendisine düşen görevleri noksansız olarak ve gecikmeden yerine getirmesini bekliyoruz.» Yine devam ediyor, «Hükümetimiz, özel sektör yatırımlarının süratle gerçekleşmesi ve ihracatımızın artırılması için gerekli teşvik tedbirlerini alacaktır. Bu maksatla, mevcut tecrübelerden ve evvelce bu konuda yapılmış olan çalışmalardan faydalanılarak bir kanun hazırlanacak ve Meclislere sunulacaktır.» Yine devam ediyoruz plan, planlama hakkındaki görüşümüze, «Bu münasebetle, sosyal adalet esaslarına ve bilhassa gelir dağılımının daha âdil bir hale getirilmesine büyük önem verdiğimizi ve bunun gerçekleşmesini titizlikle gözeteceğimizi belirtmek isterim.» yine aynı mevzudaki görüşümüz devam ediyor, «Kalkınmamızın gerçekleşmesi için ekonominin bütün imkânları seferber edilirken, memleket şartlarına uygun bir istikrarın temini için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.»

Yabancı sermaye konusunda görüşümüzü getirmişiz ve burada da şöyle demişiz; «Yabancı sermaye konusunda, bu sermayenin yurdumuzun menfaatlerine uygun olması esastır. Bu esasa dayanarak yabancı sermayenin kalkınma planlarımızın ve programlarımızın hedeflerine yönelen alanlara yatırım yapmasına müsaade edilecektir» ve yine devam etmişiz, Sayın Karagözoğlu'nun değindiği millî tasarrufların değerlendirilmesi meselesinde; «Millî tasarrufların, kalkınma plan ve programlarında öngörülen hedeflere uygun yatırımlara dönüşmesi için her türlü tedbir alınacak, sermaye piyasasının kurulmasına yardımcı olacak tasarıların süratle kanunlaştırılmasına çalışılacaktır.»

Değerli arkadaşlarım, bu programımızda tarım mevzuunda da şöyle bir tedbir sunmuşuz. «Devletin, tarım sektöründe öncülük etmesi esastır. Bu alandaki çalışmalar hızlandırılacak, toprak reformu çerçevesinde, tarımsal üretimin artırılması için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.» Sanayi için de 3 ncü plan devresine hedef olacak görüşlerimizi getirmiş ve 12 nci sayfada şöyle söylemişiz:

«Hükümetimiz hızla sanayileşmeyi sağlayacak ve uygun iktisadî politikaları ve teşvik tedbirlerini azimle uygulayacaktır. Modern kesim adı verilen sanayi kesiminin bilimsel şekilde geliştirilebilmesi, kaynakların en iyi tarzda kullanılabilmesi, israfın ve gereksiz tekrarların önlenebilmesi iyi hazırlanmış projeleri ve sanayileşme programlarını gerektirir. Hükümet olarak biz, karma ekonominin kuralları içinde, güçlü ve hızlı bir sanayileşme programını ulusumuza sunmak kararındayız.» ve onun vasıflarından bahsetmişiz. «Rekabet şartlarına dayalı bir şekilde bu gelişme olacaktır» demişiz ve bunu tahakkuk ettirmek için de, «Sanayi yatırımlarını takviye edecek bir bankanın da kurulması» niyetinde olduğumuzu bildirmişiz ve yine bir yerinde, burada arkadaşlarımızın değindiği; «Nüfus artışının ve sanayileşmenin bir sonucu olarak hızla gelişen şehirleşmeye bilim ve memleket gerçeklerine uygun bir yön verilecek» tir. Demişiz.

Demek ki, programda aşağı - yukarı anahedefler planlama için gösterilmiştir. Takdir edersiniz ki, Planlama Teşkilâtınca bu anaespiri ve anahedefler göz önünde tutularak hazırlanacak plan, önce, siyasî takdire yani Hükümetin takdir ve tercihine sunulacak, ondan sonra da huzurunuzda enine boyuna münakaşa edilecektir. Tabiî ki, Yüce Meclisler de buna Anayasanın öngördüğü hedefler çerçevesinde olumlu katkılarda bulunacaklardır.

Konuşmacılar gösterdi ki, artık herkes plan fikrinde çok yaklaşık olarak, hatta bunun tarifinde daha çok yaklaşık olarak birleşmektedirler. Bu da, bu müessesenin artık Türkiye'de yerini aldığının güzel bir ifadesidir.

Arkadaşlarımız konuşmalarında, umumiyetle, «bölgeler arasındaki dengesizlikten, gelir dağılımındaki dengesizlikten» bahsettiler.

Değerli arkadaşlarım gayet iyi bilirler ki, gelişmekte olan bütün ülkelerin bu sıkıntısı vardır. Zaten plan fikri de bu dengeyi temin etmek için ekonomiyi üstüne almak üzere bulunmuş bir formüldür.

İki plan devresi geçirdik. 2 plan devresinde çok değerli tecrübeler elde ettik. Bu tecrübelerin ışığı altında elbette ki 3 ncü plan hazırlanacaktır. Nitekim, daha 3 ncü plan devresine girmeden bölgeler arasındaki denge meselesi, Planlama Teşkilâtında bir ağırlık olarak mütalâa edilmiş, Hükümet buna karar vermiş ve bu hususlaki çalışmaları organize etmek üzere Planlama Teşkilâtında bir yeni ünite kurulmuştur. Bu ünite Türkiye'nin gelişmemiş yörelerini hattâ gelişmiş yörelerdeki gelişmemiş dar çevçeveleri, kısa deyimiyle illeri ve ilçeleri tespit etmiştir. Bundan sonraki çalışmalarını, buraya daha çok imkân getirme yolunda elbette ki değerlendirecektir.

Demin de arza çalıştığım, 3 ncü 5 yıllık plan hazırlıkları nihayetlenmek üzeredir. 3 ncü 5 yıllık plan çalışmalarında hedef, demin okuduğum ve sizin itimadınıza mazhar olan programda vazedilen «Anahedefler ve prensipler» çerçevesinde olacaktır, başka türlü düşünmek elbette ki mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarım, konuşmacıların bir kısmı planlamadan çok, kendi partileri arasındaki münasebetleri dile getirdiler. «Onun görüşü köyle, bunun görüşü böyle.» O tabiî bizim burarada üzerinde fikir yürütebileceğimiz bir mesele değildir, onu partiler kendi görüşleri olarak, kendi aralarında bu kürsülerde münakaşa edeceklerdir. Bu, demokrasinin tabiî bir neticesidir.

Bu umumî izahattan sonra şimdi değerli konuşmacıların tespit edebildiğim bazı hususlarına arzı cevabedeceğim.

Sayın Üner ve Sayın Karagözoğlu, «İmalât sektörünün yatırımlarının gereği ölçüde artmadığı» yolunda ifadelerde bulundular. Bizim tespitimize göre bu devrelerde ve şu söyleyeceğim nispette artışlar olmuştur.

1968'de % 22,2. 1969'da % 19,7. 1970'te % 13. 1971'de % 18,1. 1972 programında % 38,4 lük bir artış ümidediyoruz. Bunun da sebebi; eski büyük yatırımların bu devrede, yani 1972 yılında devreye gireceğinden dolayıdır. Bunlar da şöyledir :

Aliağa rafinerisi, halen devam eden İskenderun 3 ncü Demir Çelik, Seydişehir Alümin-

yum tesisleri, Samsun gübre tesis ve tevsii var. Yarımca, Petro - Kimya tesisleri. Özel, dizel ve elektrikli lokomotifler yatırımı var. Bunlardan, 1972 yılında - Tümü aşağı - yukarı 1972 - 1973 yılında bitirilecek - faaliyete geçecekler : Dalaman Sülfat Selülozu, İzmir Rafinerisi, Karadeniz Bakır Kompleksi ve Alimina üniteleridir. Bunların 1972'de devreye girmesi sebebiyle, 1972 yılında % 38,4'lük bir artışın alacağı tahmin edilmektedir.

Sayın Üner, konuşmasında, «Sulama tesislerine önem verilmesini ve eski yatırımların ikmal edilmesini» öne sürdüler. Bunu da burada kısa olarak arz etmek isterim :

Halen toplam 601 milyon liralık sulama yatırımı vardır. Bunlardan Niğde - Aksaray barajı 14 milyon lira - yuvarlak rakam olarak okuyorum - Bursa Apolyon projesi 40 milyon lira, Diyarbakır Deve geçidi baraj projesi 143 milyon lira, Bitlis - Ahlat Nazik Gölü projesi 22 milyon lira, Adana Aşağı Ceyhan - Kozan projesi 102 milyon lira, Malatya Aşağı Soloma - Medik projesi 82 milyon lira, Adana Aşağı Seyhan sulama development projesi, 15 bin hektarlık 57 milyon lira, Manisa, Aşağı Gediz 88 000 hektarlık, 40 milyon lira olmak üzere sulama projeleri vardır ve 33 milyon lira tutarında Sayın Tosyalının değindiği «Balıkçı barınakları» yapmak için yatırım devam etmektedir.

Sayın konuşmacılar, planın hazırlanmasında önerilerde bulundular. «Neler olmalıdır, hangi prensiplere riayet edilmelidir.» Hükümet programında anahatları ile okudum. Konuşmaların çoğu, Sanayi sektörüne ağırlık verilmelidir, dediler. - Çoğu değil, hemen tamamı - Doğrudur, 2 nci 5 yıllık planda da anaağırlık sanayi sektörüne verilmişti, bunda da aynı şekilde düşünüyoruz ve aşağı - yukarı bütün konuşmacıların söylediği anaprensipler, planın hazırlanmasında bizim de düşündüğümüz prensipler halinde ifade edildi. Bunlar tabiî ki, çalışmalarımızda değerlendirilecektir.

Konuşmacılardan çoğu, Devlet Planlama Teşkilâtından, «Teşvik ve Uygulama Dairesinin» ayrılmasını dile getirdiler. Bir kısmı uygun, bir kısmı bunun, Başbakanlıktan ayrılmasını sakıncalı buldular. Biliyorsunuz ki, Teşvik ve Uygulama Dairesi Devlet Planlama Teşkilâtının içinde bir ünite değildir. 933 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş bir ünite idi. Son görüşlerde Planlamanın icraya girmesinin sakıncaları münakaşa mevzuu idi ve bu görüş ağırlık taşıyarak Planlamayı icradan sıyırma yolunda bir tedbir olarak, bu daire önce Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığına bağlandı. Ancak yatırımların büyük kısmı Sanayi Bakanlığı ile ilgili olduğu için, yabancı sermaye ile ilgili kısım Ticaret Bakanlığında; sanayii teşvikle ilgili kısım da Sanayi Bakanlığı içinde yeniden teşkilâtlanmış oldu.

İhracatımız üzerinde bütün arkadaşlar durdular. İhracatımızın gelişme içinde olduğunu söylediler, ama kimisi bunun plan hedeflerine göre tam tahakkuk etmediğini, hattâ bir kısmı devalüasyonun getirdiği imkânların kâfi derecede değerlendirilmemesi sebebiyle son yılda artan 35 milyon dolarlık ihracat fazlasının - geçen yıla nazaran - bile kâfi olmadığını; halen işçi dövizleri sebebiyle gene devalüasyonun getirdiği imkânlar sebebiyle, işçi dövizlerindeki artış sebebiyle bir muvazene hattâ bir rezerv temin edilse de, uzun vadeli dış teşiye bilânçosunun ehemmiyetle üzerinde durulması gerektiğini, uzun vadede gene açıkların olabileceğini, bu bakımdan şimdiden tedbirli olunması gerektiğini ifade ettiler. Sayın Karagözoğlu'nun bu görüşüne elbette ki, iştirak ederiz. Bu yolda çalışmalarımız devamlı olarak sürdürülecektir.

Sayın Adalet Partisi Grubu Sözcüsü Mehmet Ali Oksal, «Plan hedef ve stratejisi ile ilgili çalışmalar ne safhadadır? Hele bir çıksın gelsin, görelim.» dediler. Demin de arz ettim, Hükümet programımızda anahatları zaten sarahaten huzurunuzda ifade edildi; ben tekrarlamış oldum. Bu hedeflerin dışına çıkılması mümkün değil. Tabiî ki, en kısa zamanda bu Üçüncü Beş Yıllık Plan huzurunuza gelecektir. Çünkü, son safhasına gelmiştir hazırlıklar ve de Millî Güven Partisi Sözcüsü arkadaşımızın endişesine de mahal yoktur. Elbette ki, plan üzerindeki parlamento çalışmalarını kısıtlayıcı her hangi bir düşüncenin sahibi olmamız mümkün değildir. Zamanında Üçüncü Beş Yıllık Planı huzurunuza getirmenin mümkün olacağı kanaatini muhafaza etmekteyiz.

Yine, bütün konuşmacı arkadaşlarımız istihdam problemine değindiler. Yine, konuşmamın başında da arza çalıştım; gelişmekte olan memleketlerin tümünde en büyük sıkıntı, istihdam

meselesidir. Türkiye'de de bu problem vardır ve var olmaya da uzun yıllar daha devam edecektir. Nitekim, bu çalışmalarımızda Üçüncü Beş Yıllık Plan için yaptığımız çalışmalarda, bunun ağırlığı nazarı itibara alınarak, uzun vadede mesele planlanmaya çalışılmış ve şimdilik 22 yıllık bir açıdan meselenin üzerine varılmıştır. Tabiî ki, bunu halletmenin en önemli anahtarı hızlı kalkınmayı temin etmektir.

Sayın A. P. Grubu Sözcüsü, «kalkınmanın ve reformların gerçekleşebilmesi için mutlaka idarede reformun tahakkuk etmesi lâzım.» dediler. Bu, uzun yıllar Türkiye'nin meselelerinden birisi olmuştur; uzun yıllar üzerinde çalışılmıştır; projeler takdim edilmiştir; son olarak, gelişen ve değişen şartlara göre, yeniden bir rötüş yapmak üzere, yeniden bir görüş almak üzere bir komisyon kuruldu, biliyorsunuz. Bu komisyonun raporu değerlendirilmektedir. Öyle zannediyorum ki, en kısa zamanda bunun tatbiki imkânları araştırılacaktır.

Sayın Millî Güven Partisi Sözcüsü Nebil Oktay, «İktisadî Devlet Teşekküllerinin ıslahı yolundaki çalışmaların hızlandırılmasını ve eskiden beri yürütülen yeniden düzenlemeyle ilgili çalışmalarla birlikte biran önce bunların ıslahı yolunda tedbir alınmasını.» istediler. Bu da, demin söylediğim çerçevede, son aşamasına gelmiştir, çalışmalar. Öyle zannediyorum ki, önümüzdeki günlerde alternatifler siyasî tercih olarak Hükümetin huzuruna gelecektir ve tatbiki imkân dahiline girecektir.

Teşvik tedbirlerinin işlemez hale geldiğinden bahsetti Sayın Oktay. Demin de arza çalıştım, Hükümet Programımızda bunun üzerinde önemle durduk ve çok yakında bu tedbirleri yeni şartlara göre değişmiş ve ıslah edilmiş şekilde huzurunuza getirme imkânını bulacağız.

İki grup sözcüsü, Devlet Planlama Teşkilâtında yapılan atamalarla ilgili görüşler serd ettiler. Biliyorsunuz, Devlet Planlama Teşkilâtı Kanununa göre, Devlet Planlama Teşkilâtı; müsteşar, 3 müşavir, 3 daire başkanı, 1 genel sekreter ve 8 daire müdüründen kurulu. Bunların tayinleri ikili kararnamelerle yapılıyor; Başbakan ve Reisicumhurun kararı ile. Diğerleri ise, müsteşarlıkça ve kendilerine verilen imkânlardan da faydalanılarak mukaveleli istihdam suretiyle çalıştırılıyor. Bunların içindeki tayinler de, alt kademelerdeki tayinler de tamamiyle müsteşarlığın mesuliyeti altında yürümektedir. Bana verilen nota göre, söz konusu değişiklik, Sosyal Planlama Dairesinin reorganize edilmesi sırasında yapılmıştır ve burada da sanıldığı gibi, ihtisas yapmış eski uzmanlar değil, birkaç yıllık yeni uzmanlar yer değiştirmiştir ve bu demin arz ettiğim gibi tamamiyle müsteşarlığın mesuliyeti ve salâhiyeti altında yürütülmektedir. Ama, buradaki görüşler elbetnin üzerine buradaki görüşmelerin ışığı altında varılacaktır.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın başında da arz ettiğim, plan hakkında görüşümüz sarihtir ve detaylı olarak da programımızla huzurunuza gelmiştir. Ne emredici plan, ne sosyalist plan bahis konusudur. Böyle bir şey düşünmek bile bizim için mümkün değildir. Çünkü, önünüzde, itimadınıza sunulmuş programımızda görüşümüz çok sarih olarak belli edilmiştir. Zaten Anayasaya göre başka türlü davranmak da mümkün değildir.

Sayın Tosyalı arkadaşımız, her zamanki heyecanlı konuşmasını yaptılar ve tabiî bu arada da Kastamonu lâyık olduğu yeri bu konuşmanın içerisinde aldı. Yalnız, konuşmasının sonunda, «Artık Kastamonu'nun bu geri kalmışlık kaderini terk ettirecek tedbirler alınmalıdır.» buyurdular. Demin de arza çalışmıştım, bu gibi sıkıntıları önlemek için kalkınmada öncelik görülen yerleri tespit bakımından bir daire kuruldu ve Kastamonu ili de bu dairenin seçtiği illerden biri olarak o listeye girdi. İnşallah, önümüzdeki çalışmalarımızda Kastamonu bu açıdan daha çok hizmet götürme imkânını bize verecektir.

Orman işçilerinin çalışması meselesine tabiî ben burada cevap verme durumunda değilim; onu Orman Bakanlığı bütçesi sırasında öyle zannediyorum ki, Sayın Tosyalı dile getirirler ve Orman Bakanının ağzından onlara daha iyi imkânlar getirme sözünü de burada alırlar ve dolayısıyle de meseleye daha yakından bir tedbir getirmek mümkün olur. Ancak, şu var ki, umumi olarak orman işçilerinin güvenlik tedbirlerine kavuşması için bir kanun tasarısı hazırlanmaktadır.

Değerli milletvekilleri, benim tespit edebildiğim kadarı ile, meselelere cevap vermeye ça-

lıştım; meseleler hakkındaki Hükümetimizin görüşünü ifadeye çalıştım. Bu vesile ile şunu arz etmeyi tekrar faydalı buluyorum; Hükümetimiz, demokratik sistem içerisinde meseleleri huzurunuzda daima en geniş şekli ile müzakereye âmadedir. Elbette ki, Üçüncü Beş Yıllık Planı da zamanında huzurunuza getirip, bu uzun vadeli tedbirler hakkında da Yüce Meclislerin olumlu katkılarını temin etmek bizim vazifemizdir.

Hepinize saygılarımı sunarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederiz sayın Bakan. Söz sırası Sayın Kemal Ataman'da.

KEMAL ATAMAN (Ankara) — Konuşmayacağım.

BAŞKAN — Konuşmayacaksınız.

Sayın Ekrem Kangal?.. Yok. Sayın Hüseyin Yenipınar.

HÜSEYİN YENİPINAR (Tunceli) — Konuşmayacağım.

BAŞKAN — Konuşmayacaksınız. Sayın Mevlüt Ocakçıoğlu, buyurun efendim. Saat 11,13.

MEVLÛT OCAKÇIOĞLU (Niğde) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; millî gelirdeki kısırlık ve millî gelirin vatandaşlar arasında dağılımındaki vicdanları sarsan adaletsizlik, nispetsizlik azap vericidir.

Bir kısım vatandaş ölçüsüz bir refahın içinde; geniş kütleler sefaletin en iptidaî çeşidi içinde kıvranmaktadır yurdumuzda. Sokakları dolduran feryat, bu sosyal adaletsizliğe, ekonomik dengesizliğe karşı duyulan genel nefretin, ruhî isyanın doğurduğu bunalımdandır. Bunu önlemek, ancak ve ancak bir dengenin sağlanmasına bağlıdır.

Bugün bütçesini müzakere ettiğimiz Planlama Teşkilâtımız, bugünkü hüviyeti ile konuların üzerine eğilmiş bulunuyor. Bu konuda kamu yatırımlarının verimli sahalara intikal ettirilmesi, kuru ve verimsiz yatırımlara iltifat edilmemesi öne aldığı prensiplerden birisi oluyor.

Öne aldığı prensiplerden birisi oluyor. Şimdiki Planlama Teşkilâtımızın hâkim bir zihniyeti bu. Bu zihniyeti çok olumlu ve sevimli karşılıyoruz. Bu zihniyetin aksine olan çalışmaların geçmişte çok acı tecrübelerini gördük. Hiç de gerekli olmayan, ya da kurulması daha verimli olan yerlerin yüzlerce kilometre uzağına kurulan fabrikaların ya çalışamadıklarını, Hazineye milyonlarca lira zarar iras ettiğini, ya da hammadesinin uzaklarda; ama filânın hatırı için filân vilâyete kurulduğu için zarara çalıştığı görüldü, görülmektedir.

Bu bakımdan yukarıda arz ettiğim prensip yerindedir. Ancak, bazı yatırımları kuru da olsa, verimsiz de olsa zaruret var ise, dikkate almak gerekir. Buna bir misal vermek istiyorum. Gerçi kendi seçim bölgemdendir, ama bildiğim bir mesele olduğu için misal olarak arz edeceğim.

Niğde Vilâyetinin Aksaray Kazası Hükümet binası, mevcut teşkilâtın 1/5'ine kâfi gelmez. Teşkilât, genellikle kirada oturur ve senede 180 bin lira kira ödenir. Evvelce, 1925 lerde Hükümet konağı 3 bina olarak yapılmıştı, bu Hükümet konaklarından birisi yıkılmış, halen içinde oturulan diğer 2 bina her an yıkılmak tehlikesindedir. Bu sene Maliye Bakanlığı, daha evvel de üzerinde durulan bu Aksaray Hükümet binasının yapılmasını uygun bulmuş, Planlamaya vermişti. Maalesef Planlama, Hükümet binamızın inşaasına başlanma hareketini şimdilik de olsa geri bırakmış, kabul etmemiştir. Bunu da yukarıda arz ettiğim, üzerinde durduğu prensibe dayamak istemiştir. Bu talep bir zaruretin icabı idi. Planlamamızın, zaruretleri dikkate alması lâzım kanatındayız. Bunu da bu kürsüden kendilerine arz etmek istedim.

Mazallah bir gün bu binalar yıkılır, 50 - 100 vatandaşın ölümüne sebebiyet verirse bunun sorumluluğu ve günahı da büyük olur.

Bu fırsattan istifade ile bir başka konu, bugünkü konuşmalarda ilgimi çeken bir başka konu üzerinde duruyorum. Bu bütçenin görüşülmesinde Adalet Partili bir arkadaşım «İdaremizi çağdışı büroksiden kurtaralım. Genç demokrasimizi ve gelişme hareketimizi bürokrasinin pençesinden kurtaralım» dediler.

Bu, Adalet Partisinin içinden gelen güzel ve münferit bir sestir. Bu arkadaştan bunu her zaman işitiriz; sağ olsunlar. Bu ses inşallah bu Gruba genel bir prensip halinde yayılır, hep birlikte ülkenin meselelerini çözeriz. Bu aziz arkadaşımın konuşmalarını ben de aynen tekrar ediyorum. Bugün bütçesini konuşmakta olduğumuz sayın Teşkilâta ben

de böyle bir mâruzatta bulunuyorum. Hattâ tüm Devlet teşkilâtımıza bu mâruzatımıza samimidir.

Planlamamızın bugünkü uygulaması güzeldir, ama arz ettiğim konularda biraz daha gerçekçi olunmasında fayda mülâhaza ederiz. Yukarıda da arz ettiğim gibi, genellikle iyi bir çalışmanın içine girilmiştir; başarıların devamını diliyorum.

Bütçeniz hayırlı olsun. Yüce Heyete hürmetlerimi sunarım.

BAŞKAN — Bir yeterlik önergesi gelmiştir, yalnız söz alan arkadaşların isimlerini okuyacağım, burada olanlar varsa ve söz isteme talebinde ısrar ederlerse önergeyi muameleye koyacağım. Yoksa önergenin işleme konmasına gerek kalmayacak.

Söz sırasına göre; Bahri Karakeçili?.. Yok... Hüseyin Abbas?. Yok... Mehmet Şemsettin Sönmez?.. Yok... Hüseyin Balan?.. Yok... Mehmet Türkmenoğlu?.. Yok...

Başka söz isteyen arkadaş?.. Yok... Başka söz isteyen arkadaş bulunmadığına göre, yeterlik önergesini işleme koymuyoruz.

ZEKİYE GÜLŞEN (Çanakkale) — Bir sorum olacak.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

ZEKİYE GÜLŞEN (Çanakkale) — Sayın Başkan, her ne kadar vilâyetlerimizi meseleleriyle burada tek tek ortaya sermek doğru değilse de; Çanakkale vilâyetinin, deniz kıyılarını hesaba katarak - Marmaris'i, Boğaz'ı, Ege'si, Saros'u, olan bu vilâyetin; rıhtım, barınak, su baskınları ve deniz girmelerini önleyecek faaliyetlerde öne alınmasını gerektiren bazı meseleleri vardır. Bu konuda Planlama Teşkilâtının çalışmaları olmuş mudur?

Ricam bu, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Başka soru var mı efendim?.. Yok...

Buyurun Sayın Başkan.

DEVLET BAKANI DOĞAN KİTAPLI (Samsun) — Efendim, müsaade ederseniz bunu yazılı olarak cevaplandıralım. Çünkü bir hazırlık meselesidir.

BAŞKAN — Peki teşekkür ederiz.

Bu suretle Devlet Planlama Teşkilâtı Bütçesi üzerindeki görüşmeler bitmiş bulunmaktadır.

Şimdi Devlet Planlama Teşkilâtı Bütçesinin hükümlerine geçilmesi hususunu Genel Kurulun oylarına sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

A - Devlet Planlama Teşkilâtı

(A/1) CARİ HARCAMALAR

Bölüm		Lira
12.000	Personel giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	28 276 429
13.000	Yönetim giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	5 317 000
14.000	Hizmet giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	60 003
15.000	Kurum giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	150 005
16.000	Çeşitli giderler **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	525 001

(A/2) YATIRIM HARCAMALARI

21.000	Etüt ve proje giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	160 500 001
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	624 000

(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI

32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	200 000 000

Bölüm		Lira
33.000	İktisadî transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	200 000 000
34.000	Malî transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	10 000 001
35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	70 000
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	2 000

BAŞKAN — Bu suretle Devlet Planlama Teşkilâtı Bütçesi Meclisimizce kabul edilmiştir. Millete ve bu kuruma yararlı olmasını dileriz.

B - DANIŞTAY BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ

BAŞKAN — Şimdi Danıştay Bütçesine başlıyoruz. Elimizdeki programa göre Danıştay Bütçesinin 19 Şubat 1972 Cumartesi görüşülmesi iktiza etmekte olup, yine aynı programın altında bulunan sarahate göre, bir gün sonraki programın da bugün görüşülmesi kabil olduğundan bu program gereğince Danıştay Bütçesinin görüşülmesine başlıyoruz.

İlgililer ve Hükümet yerlerini almışlardır.

Söz sırasını okuyorum : Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Reşit Önder, Adalet Partisi Grubu adına Sayın Naci Gacıroğlu, Demokratik Parti Grubu adına Sayın Nimet Ağaoğlu, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Nihat Kale.

Söz sırası Sayın Reşit Önder'de. Buyurun efendim.

Saat : 11,27

MİLLÎ GÜVEN PARTİSİ GRUBU ADINA REŞİT ÖNDER (Tokat) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım ve Danıştay'ın çok kıymetli mümessilleri;

Yüce Danıştay'ın 1972 malî yılı bütçesi üzerinde Millî Güven Partisi Meclis Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, Anayasamız 2 nci maddesi ile «Türkiye Cumhuriyeti, İnsan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik, layik ve sosyal bir hukuk devletidir» esasını koymuştur. Okuduğum bu maddenin unsurları arasında yer alan ve modern devlet anlayışının gereği bulunan hukuk devletinin tabiî bir şartı, kanun hakimiyetinin mevcut oluşudur. Kanun hakimiyetinin bulunmadığı bir ülkede hukuk devletinden bahsolunamaz. Kanun hakimiyeti ise, kanunların herkes için eşit tatbiki ve kanun yollarının vatandaşlara açık bulunması anlamına gelmektedir. Anayasamız, idarenin işlem ve eylemlerini denetlemek ve kanun yolunu açık tutmak maksadıyle Danıştaya özel bir önem vermiştir. Bir hukuk devleti olan Türk Devletinin idarî sahada hukuka bağlılığını bir Anayasa müessesesi olarak kabul etmiş olması şüphesiz ki, çok isabetli olmuştur. Aksi halde idarenin işlem ve eylemlerini keyfilikten kurtarmanın teminatı bulunmazdı.

Bizde ilk defa Tanzimatın gerçekleştirdiği ıslahat hareketleri içinde 1868 yılında kurulmuş bulunan Danıştay, devamlı bir gelişme seyri içerisinde 521 sayılı Kanunla bugünkü duruma gelmiştir.

Konuşmamın başında da temas ettiğim gibi, Anayasamız idarî karar ve tasarrufları keyfilikten kurtarmak, yürütme organının karşısına durdurucu hukukî güce sahip bir yargı sistemi kurmak amacıyle Danıştay'a lüzum görmüştür. Anayasamızın Danıştay'a verdiği görev ve yetkiler arasında; idarî uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlemek, tüzük tasarılarını, imtiyaz, şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmak dışında Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncelerini bildirmek esasları da vardır.

Böylece, Anayasa Mahkemesine verilmesi uygun görülmeyen istişarî mahiyette bir görev Danıştaya verilmiştir.

Sayın milletvekilleri,

Danıştaya intikal eden davaların uzun yıllardır hükme bağlanamaması malûmunuz olduğu veçhile, hak sahiplerini büyük ölçüde mağdur etmektedir. Esasen, uzun zaman istihsal olunamayan hak mana ve mahiyetinden ve kuvvetinden büyük şeyler kaybetmektedir. Bu

mağduriyeti önlemenin çarelerinden biri ilk dereceli idarî mahkemelerin biran evvel kurulmasıdır. Bu kuruluş tahakkuk edinceye kadar Danıştaya dava daireleri ilâvesi hususu ihmal edilmemelidir.

Devlet Memurları Kanununun intibak hükümlerinden çıkan uyuşmazlıklar, esasen iş hacmi çok olan bu Yüksek Mahkemece yeni ve büyük külfetler tahmil etmiştir. Önümüzdeki aylarda Emekli Kanununun hükümlerine göre eski emeklilerin intibaklarına başlanınca iş hacminin çok daha artacağı şüphesizdir.

Diğer taraftan Danıştay binası için her yıl bütçeden 600 000 lira kira bedeli ödenmektedir. Hazinenin bu ağır külfetten kurtarılması yanında çalışmaya elverişli hizmet binasına büyük ihtiyaç vardır.

20 . 9 . 1971 tarihli ve 1488 sayı ile yapılan Anayasa değişikliği 1961 Anayasasının, Danıştayla ilgili 114 ve 140 ncı maddeleri değiştirmiş, yeni esaslar konmuştur. Bu değişiklikten sonra da «İdare, kendi eylem ve işlemlerinden dolayı yargı denetimine tabidir.» Değişikliğin maksadı, devlet ve millet hayatında zaman içinde hasıl olan ihtiyaçlara daha belirli ve kifayetli cevap vermek esasına matuftur. Eskisi gibi «idare, kendi eylem ve işlemlerinden dolayı husule gelen zararı ödemekle yükümlüdür.» Bu fıkra, tatbikatta yanlış anlaşılmamalı, idarenin, tazminat ödemekle her meselenin içinden çıkabileceği anlamına asla gelmemelidir. Bu hükümden maksat, idarenin kastı dışında ve telâfisi mümkün olmayan halin vukunda husule gelen zararı ödemesine imkân veren istisnaî bir yolu açık tutmaktır. Aslolan, idarenin Danıştaydan sadır olan kararları hiçbir sebep veya mazeret ileri sürmeksizin yerine getirmesidir.

1961 Anayasasının Danıştayla ilgili 140 ncı maddesinin değişikliğe uğramasından sonra, başkan ile Başkanunsözcüsünü Danıştay kendi üyeleri arasından seçecektir. Başkan, daire başkanları ve Başkanunsözcüsünün görev süreleri 4 yıl olarak tespit edilmiş olup süresi bitenlerin yeniden seçilebilecekleri esası: getirilmiştir.

Önemli bir yenilik olarak beliren ihtiyaçlar da dikkate alınarak 140 ncı maddede yapılan değişikliklerde asker kişilerle ilgili yargı denetimi Askerî Yüksek İdare Mahkemesine verilmiştir. Bu değişiklikle, Askerî Yüksek Mahkeme başkan ve üyelerinin hâkimlik teminatı altında olacakları hükme bağlanmıştır.

Sayın milletvekilleri,

Sözlerimi burada bitirirken, isabetli kararlarla asil milletimize, Yüce Danıştayın faydalı olmasını Millî Güven Partisi Grubu adına temenni ederken, hepinizi saygılarla selâmlarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Önder.

Söz sırası Sayın Adalet Partisi Grubu adına Naci Gacıroğlu'nda, buyurun efendim.

Saat : 11.34

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri, Danıştayın mümtaz azaları, hepinizi saygıyla selamlarım.

Muhterem arkadaşlarım, idarenin hukuk çizgisi içinde kalmasını ve dolayısiyle kanun hakimiyetini sağlamak için - bir idarî mahkemeye - Danıştaya lüzum hissedilmiştir. Eski ismiyle Şûrayı Devlet zaman içinde oluşarak 1961 Anayasası, 1971 Anayasa değişikliği ile ve 521 sayılı Kanunla Anayasa kuruluşları içinde bugünkü mevkiini almış bulunmaktadır.

Şahısların kendi aralarındaki hukukî münasebetlerden doğan ihtilâflarını halleden, adlî mahkemeler yanında, fertle Devlet arasındaki hukukî ihtilâfların hal mercii, ferdin Devletin karşısındaki hakkının korunması mevzuu itibariyle Danıştayın doğması zarureti hasıl olmuştur.

Danıştayın üstün yargı fonksiyonunun daha rasyonel yürütme imkânına ulaşması için eğitilmiş personele kabuşturulması lüzumu vardır.

Danıştay üyelerinin, işlerin hukuk nosyonu dahilinde salim bir neticeye vasıl olması bakımından hâkimlik mesleğinden seçilmesi zarureti mevcuttur.

Bu meyanda, Danıştay binasının biran önce ikmalini temenni etmekteyiz.

Aziz arkadaşlarım, idarenin her türlü eylem ve işlemlerinin idarî yargı murakabesine tabi olması Danıştayın işlerini bir misli daha artırmıştır. Artışlar yıldan yıla devredilmek suretiyle dava sayısının 101 452 ye ulaştığını burada kaydetmek isterim, 1965, 1971 tatbikat yılları içinde Danıştayın yürütme organı karşısında ekseri talebi is'af etmesi, bilhassa idare karşısındaki tehiri icra taleplerine fazlasiyle yer

vermesi adeta bu müesseseyi idarenin elini kolunu bağlayıcı bir mekanizma hüviyetine sokmuş, Danıştay bu manada bir tehiri icra müessesesi haline gelmiştir.

Bu cümleden olarak, profesörün, öğretmenin talebesi hakkındaki notuna, kanaatine müdahale edilmiş, imtihan kâğıtlarının iptaline kadar uzanan müracaatlar is'af edilmiş, malûm yerlerin kapatılması kararının kaldırılması hakkındaki talepler de tervicedilmiştir.

Bu tarz taleplerin kabulü sıra bekleyen haklı mevzuları sürüncemede bırakmış, dolayısıyle sonuçlanamayan ihtilâflar neticesi hukukun müesseriyeti kavramı zedelenmiştir. Bu meyanda, 1972 yılında devredilen dava sayısı 54 353 dosya olup, maalesef karara bağlanamamıştır.

Danıştay Kanunu tasarısında, idarî bölge mahkemeleri kurulması lüzumu belirtilmiştir. 22 bölge halinde çalışacak bu bölge mahkemeleri, fert ve Devlet arasındaki hukukî ihtilâfları halle memur kılınacak, idarî yargı vatandaşın ayağına götürülecektir.

Maliye Bakanlığının malî kaza ile ilgili tasarısının da bu bölge mahkemeleriyle birlikte tedvini yeni masrafları önleyecek, bütçede tasarruf sağlanarak bölge mahkemelerinin malî mevzularda ve idarî mevuzlarda iki seksiyonlu olarak çalışması inşallah sağlanacaktır.

Danıştay davaları iki kısma ayrılır. Ferdin idare karşısında muamele hakkının korunması bakımından tam kaza davası, idarî tasarruf ve kararlardan mütevellit iptal davası. Bu mevzuu ile birlikte konunun çok tartışması yapılan bir bölümüne gelmiş bulunmaktayız. Bu mesele hepimizin bildiği gibi Danıştay kararlarının yürütme organı tarafından uygulanmaması keyfiyetidir. Mesele burada nezaket kazanmakta, kuvvetler ayrılığı prensibiyle, Anayasa müesseseleri arasındaki dengeli ve sürtüşmeden müşterek hareket bahse konu olmaktadır.

Bu organlar, Anayasamızın 5, 6 ve 7 nci maddelerinde yer alan yasama, yürütme ve yargı organlarıdır. Devletin gücünü, üstünlüğünü, millet iradesiyle millet adına yürüten icranın takdir hakkı olmamasını iddia etmek, Anayasa ve demokrasi inkarcılığının bizatihi kendisini teşkil edecektir. Eğer yargı, idarenin her türlü tasarrufunu iptal eder ve idare bunu tatbik mecburiyetinde kalırsa, kuvvetler dengesine müstenit Anayasa espirisi ihlâl edilmiş olur.

İktidar ve yürütmenin yerine idarî kaza, bazı ahvalde adlî kaza geçmiş olur ki, buna hukuk Devleti değil de hâkimler oligarşisi veya despotizmi demek daha uygun düşer.

Aziz arkadaşlarım, bu noktada demokrasiyle ilgili bir görüşe dönmek mecburiyeti vardır. Demokrasi, bir diyalog rejimi suretinde tarif edilebilir. Batı demokrasilerinde muhalefete en az iktidar kadar söz hakkı tanınmaktadır. Doğu Blokunda halk demokrasisi diye anılan rejimin hususiyeti ,söz hürriyetinin iktidar için sınırsız tutulmasına karşılık, muhalefet aleyhine alabildiğine kısıtlanmış olmasıdır.

Bu tek cepheliliğin demokrasi kavramı zararına tazammun eylediği tutarsızlık, halk demokrasisi tâbiriyle boş tekerlemeye çevrilmiştir. Zira, bilindiği veçhile demokrasi kelimesi halk iktidarına delâlet eder. Başına halk tabirinin eklenmesi öteden beri dilimizde alay konusuna çevrilmiş, atlı süvari, Babıâli Kapısı tekerlemelerine benzemektedir.

Anarşi, hürriyetin çığırından çıkarılmasıdır. Çığırından çıkmış hürriyet ise, onun kendisine kıymasıyle neticelenmeye mahkûmdur. Anarşiye set çekmek ihtiyacının telkin ettiği nizam kaygısı da, kendi payına despotizmaya sürüklenebilir. Bu mesele ile ilgili bir misali arz etmeden geçemeyeceğim.

Ankara Örfî İdare Kumandanlığı, Siyasal Bilgiler ve Hukuk öğrenci yurtlarını kapatan bildirisinde, «Milletçe büyük fedakârlıklara katlanarak çocuklarımızın okutulması için açılmış bulunan bu yurtların silâh depoları haline getirilmiş olması ve buralarda öğrencilik sıfatları bir tarafa bırakılarak, kanunların yasakladığı eylemlerin icra edilmesi, başta bu eyleme teşebbüs eden kimselerin aileleri olmak üzere bütün Türk Ulusunun üzüntü duymasına yol açmakta ve tahsilini ikmal ederek memleket görevine katılmak isteyenlerin gayretlerine engel teşkil etmektedir» denilmiştir. Ancak, bu vakıanın da apaçık ortaya konulmak ihtiyacı vicdan mükellefiyeti kadar iz'an vecibesi mertebesine yükselmiştir. Zira, Sıkıyönetim bölgelerinin hepsinde kapatılan dernekler ve öğrenci teşekkülleri bugüne kadar eylem ve işlemlerine rağmen Türk adaletinin hoşgörüsü altında barınmışlardır. Bunu ne saklamak mümkündür, ne de anlamak kabildir.

Bir Türk hâkimi bu öğrenci teşekküllerinden ancak bir kısmını öğrencilikle ilgisiz ve doğruca politika ile ilgili görerek haklarında kapatma kararı verebilmiş, ama Yargıtayımız bu kararı hemen yüzgeri etmiştir. Hem de öğrenci politika ile uğraşır gerekçesiyle. Ve bütün üniversitelerimiz içinde sadece İstanbul Hukuk Fakültesinin nazar boncuğu gibi ortada duran tek kayıt silme kararı ki, Deniz Gezmiş için alınmıştır, Danıştayımızca derhal tersyüz edilmiş ve bu ünlü anarşistin öğrenci sayılması sağlanmıştır. Oysa ki, Türkiye bugün ter içinde çırpınarak kurtulmak istediğimiz bu tehlike ortamına elbet vapura veya uçağa atlayarak gelmemiştir; birtakım üniversite hocasının kızıl teşvikçiliği ile, bir kısım basın ahkâmcısının anarşi dürtükçülüğü ile ve bir kısım adalet elemanının akıl almaz umursamazlığına binerek gelmiştir.

Patlayan bombaları, tahribedilen Devlete ait fabrikaları, ilkmektep talebesi elinde patlatılan molotof kokteylini, dökülen kanları, soyulan bankaları ve kaçırılan insanları göre göre, anarşist savunmaya devam edenler olduğu için bu noktaya gelinmiştir.

Üniversite kürsülerinde Marksizm övüldüğü üniversite talebesi bu yola teşvik edildiği için bu ortama gelinmiştir.

Orta Doğu Üniversitesinde 201, 202 numaralı odalar anarşiye karargâh olarak tahsis edildiği için, Deniz Gezmiş'e harem yapıldığı için maalesef bu noktaya gelinmiştir.

Komünist manifestosunun bir kısım Türk hâkiminden beraet kararı alması dolayısıyledir ki, bu da pek yakında cereyan etmiştir, sıkıyönetime, fevkalâde rejime rağmen, menşei komünizm olan ve Türkiye haricinden yöneltildiği sabit olan Türk milliyetçiliği ve Türk vatanı ile alâkası ve ruhî bağı bulunmayan anarşi teşvik görmüş, hicran ve büyük elem kaynağı olmuştur.

Bütün bunlara rağmen hâlâ idarî yargının üstünlüğü elbette ki, kabili münakaşadır. İdarenin her türlü kararının iptali, idarenin fonksiyonunu inkâr etmek gibi bir neticeye vasıl olacak, icranın hizmet gücünü ortadan kaldıracaktır.

Bunun diğer bir manada ifadesi, yürütmeyi inkâr, düzeni ret, meşru nizama, yani hukuk devletinin karşısına geçmek manasını ortaya koyacaktır.

İdarenin, hizmetin icabettirdiği gerçek gayeyi bozmamak gerekçesiyle Danıştay ilâmını infaz edememesi halinde, - 521 sayılı Danıştay Kanununun 95 nci maddesinin son bendiyle - tazminat hakkının tanınması, onun mağduriyetini önleyecek ve icranın takdir hakkı arasında hukuk devleti icabı, denge kurulmuş olacaktır. Zaten Anayasanın 114 ncü maddesinin üçüncü fıkrasında da ilâmın aynen tatbik edilememesi halinde tazminatın verilmesi şekle bağlanmıştır. Elbette ki, idarî kazayı faal idarenin yerine ikame, hukukun anaprensipleriyle kabili telif değildir.

Yukarda arz ettiğim gibi bölge mahkemeleri kurulduktan sonra Danıştay bir üst mahkeme durumuna, yani içtihat mahkemesi haline gelecek, bütün bu mahzurlar telâfi edilecektir.

Maruzatım bundan ibarettir.

1972 Danıştay bütçesinin, Danıştay mensuplarına ve Türk Milletine hayırlı olmasını temenni ederken müstakil kararların Yüce Danıştayımızın seleksiyonundan geçmesini arz eder, teşekkürlerimi sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar...)

BAŞKAN — Demokratik Parti Grubu adına, yeni gelen bir tezkere ile, Sayın Kubilay İmer konuşacaklardır, buyurun efendim.

D. P. GRUBU ADINA KUBİLAY İMER (Konya) — Muhterem Başkan, kıymetli milletvekilleri. 1972 yılı Bütçesinde Danıştayla ilgili bölümü şu anda müzakere etmekteyiz. Demokratik Parti Grubu adına bu kuruluşla ilgili görüşlerimizi açıklamadan evvel heninizi hürmetle selâmlarım.

Muhterem milletvekilleri;

Danıştay, idarî kaza yönünden Anayasanın 140 ncı maddesinin getirdiği esaslar dairesinde teşekkül eden ve vazifesini ifa eden en yüksek mahkeme hüviyetindedir. Anayasamızın bu 140 ncı maddesi hükümlerine göre Danıştay, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.

Böylece, üst derece olduğu belirtilen Danıştayın bazı ahvalde istisnai olarak, ilk derece mahkemesi olacağı ciheti de belirtilmiş bulunmaktadır: «Danıştay, idarî uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlemek, Bakanlar Ku-

rulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz, şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.»

Bundan sonraki hükümler Danıştayın üye, başkan ve son değişiklikle sözcülerinin seçimleriyle ilgili hükümleri ihtiva etmektedir.

Bu arda şu ciheti de arz etmek durumundayız ki, son Anayasa değişikliği ile 140 ncı maddeye eklenen son bir fıkra ile askerî şahıslar hakkındaki Danıştay vazifeleri ile ilgili hususlar hakkında verilecek hükümler, askerî bir danıştay kurulmak suretiyle görülmek durumuna gidilmiştir ki, bu son fıkrada aynen şöyle deniliyor: «Asker kişiler ile ilgili idarî eylem ve işlemlerin yargı denetimi, askerî yüksek idare mahkemesince yapılır. Askerî yüksek idare mahkemesinin kuruluşu işleyişi, yargılama usulleri, başkan ve üyeliklerinin nitelikleri ile atanmaları, disiplin ve özlük işleri, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.»

Bu son değişikliğin gerektirdiği ve Anayasanın öngördüğü kanunlar cümlesinden olarak askerî danıştayın kurulması ile ilgili kanunun Hükümet tarafından tasarı olarak hazırlanmış olduğu umumî efkâra Hükümet yetkilileri tarafından yapılan açıklamalarla belli edilmiştir. Bu arada Yargıtay ve Danıştayın kuruluş ve işleyişleriyle ilgili olan kanunlarda da değişiklik yapılması Hükümet tarafından doğru bulunmuş ve bu yolda da tasarıların sevk edileceği yine haberler cümlesindendir. Burada ileriye sürülen esbabı mucibe, bilhassa malî konularda Danıştayda dairelerin yükünün fazla oluşu ve bu işin biraz da ihtisas isteyen konu haline gelişidir.

Görülüyor ki, Türkiye Cumhuriyeti içerisinde uzun yıllardır faaliyet gösteren bu müessese zamanla gelişen ve değişen sosyal yapının ihtiyaçlarına cevap verir nitelik içerisinde olmamış, bu cihet Anayasa değişikliği ile bir esasa bağlanılmak istenilmiştir.

Diğer taraftan yine kanunlarla bu müessesenin daire adedinin artırılması ve ihtisaslaşması lüzumu ortaya konulmuştur.

Bu cihet üzerinde durduğumuzda bugüne kadar idarî ihtilâflar ve diğer mevzularda Danıştayın dava yönünden yükünün kabarık olduğu meydana çıkar.

Danıştay, biraz evvel Anayasanın ilgili hükmünde de okuduğum veçhile, görevini iki kısımda - hukuk açısından - yerine getirir: Birisi tam kaza davaları, ikincisi idarî kaza yani iptal davaları.

Danıştayın ikinci olarak arz etmiş olduğum idarî kaza ile ilgili iptal davaları cihetinden yükü son zamanlarda hakikaten artmıştır. Bunda idarî hayatımızdaki ve sosyal bünyemizdeki çalkantı ve değişiklikler kadar biraz da Danıştayın kendi vazife ve salâhiyetinin hudutlarını genişletici, kaza fonkisyonunun dışında icra ve idarenin her fonksiyonunun içerisine girmek isteyişinin büyük rolü vardır.

Böylece iki taraflı, hem dava sahiplerince, hem de davayı gören mahkemece bu dava miktarları artırılmıştır. Yani, Danıştay eğer bugün davalar içerisinde fazlalığı yönünden âdeta bir boğulma durumu içerisine girmişse, burada eğer bir kusur da mevcutsa, bu kusur sadece dava açanlarda değil, davayı genişliğine, kendi vazifesinin şümulüne sokan bir görüşle vazifeyi ifa edende de aramak gerekecektir.

Bir mevzuun enine boyuna, yıkıcı olmamak, yapıcı olmak şartıyle tenkidi elbette ki, o mevzuda çalışanların daha iyi hareket etmelerine sebebolacak nitelik taşımalıdır. Bizim burada şu ana kadar ileriye sürdüğümüz ve bundan sonra serd edeceğimiz fikirler de bu ölçülere bağlı kalacaktır.

Anayasa Mahkemesi bütçesinin görüşülmesi sırasında da arz etmiş olduğum gibi; bugünkü Anayasamız kuvvetler ayrılığı sistemini benimsemiştir. Bu ölçüler içinde tesrî organın fonksiyon olarak ifa ettiği vazife içinde bu kuvvetler ayrılığının esasları görülür, icra ve idareyi temsil eden Hükümet fonksiyonunu icra ederken ifa ederken yine bu kuvvetler ayrılığı açıkça görülmelidir ve nihayet ister adlî yönden olsun, ister idarî yönden olsun kazanın da her tarafı ile yine bu kuvvetler ayrılığı içinde ele alınması lâzımdır.

Kuvvetler ayrılığı meselesi elbette ki, bir parçalanmayı değil, toplu halde bir koordinasyonun gereğidir. Eğer bu yerine getirilmemiş olursa muhtariyeti bir zamanlar istiklâl manası içinde alıp da yanlış tutumlar içine giren

muhtariyet sahibi teşekküllerin düştüğü hata gibi birçok hataya düşülebilir. Devletin, bir hukuk devleti olduğunu, kuvvetin hukukunu değil, hukukun kuvvetini benimsediğimizi belirten bir görüş içinde hareket etmediğimiz takdirde elbette birtakım sıkıntılarımız olacaktır.

O halde herkes kendi vazife ve salâhiyetini bilecek ve devlete hizmet meselesinde bu hizmetin gereği kadar vazifesini yapacak ve vazife tecavüzü içinde bulunmayacaktır. Kanunların Anayasaya aykırı olup olmadığını inceleyen bir Anayasa Mahkemesi nasıl kanun koyucu Parlamentonun üzerine çıkarak kanun koyucu vasıf içinde birtakım kaideler vazedemez, vazettiğinde tenkite tabi tutulur ise, yine aynı şekil içinde idarenin denetimini sağlayacak olan Danıştay da kendisini icra ve idarenin yerine koyacak olursa, o zaman yine fonksiyon tecavüzü içinde, vazife genişletilmesi içinde bulunmuş olur ve bu zaman elbette fonksiyonlar arasında ve fonksiyonları icra eden organlar arasında bir çatışma olur.

Bu çatışmaya şu veya bu, iki taraf karşılıklı sebebiyet vermiştir. Bir halk sözünü burada ifade etmek istiyorum: «Ölen zalim, öldüren mazluma ne etti de onu öldürdü» derler. O halde ölen ve öldüren ikisi de muayyen ölçüler içinde şuçlu durumda olduklarını kabul etmek mecburiyetindedirler. Eğer bu ölçüler içinde hareket etmezsek kendimizi tarafsız ve müspet ölçüler, pozitif hukuk kuralları içinde hareket eden insanlar olarak sayamayız.

Muhterem arkadaşlarım;

Anayasanın 114 ncü maddesi vardır, değişmeden önceki son Anayasa hükmüne göre burada şöyle deniyordu: «İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz. İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı yazılı bildirim tarihinden başlar, idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlüdür.»

Zaman gösterdi ki, bu hususiaki hüküm yeteri kadar hukuk düzenimizi kavramak durumunda değildir. Bu ölçülerle 114 ncü maddenin son Anayasa değişikliğinde tekrar tedvin edilmesine lüzum hissedildi. 1 nci fıkrayla «İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır» cümlesi getirildi ve burada denetim kelimesini Danıştayın âdeta bir üst merci olarak, icra ve idareyi, yani Hükümeti üst bir organ olarak denetime tabi tutacağı yolundaki bir anlayış yanlışlığından, bir fonksiyon anlayışı yanlışlığından doğan hatalar sebebiyle bu değişikliğin yapılmasına lüzum hissedilmiştir.

Diğer taraftan ikinci fıkra ile «Yargı yetkisi yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılamaz. İdarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez» fıkrası da eklenmek lüzumu duyulmuştur.

Bu lüzumun duyulması elbette bu Anayasa değişikliğinden evvel Hükümet ile Danıştay arasındaki birtakım sürtüşmelerin, vatandaşların fiillerinde Devletle vatandaş arasındaki birtakım sürtüşmelerin Danıştay tarafından bir fonksiyon tecavüzü şeklinde ele alınması sebebiyle Anayasaya bir değişiklik olarak getirilmiştir. Nitekim; dün Anayasa bütçesi münasebetiyle söylediğim gibi, Anayasa Mahkemesinin de yine böyle bir fonksiyon tecavüzü mevzuu, bilhassa Seçim Kanunu üzerindeki bir değişikliğinde görüldüğü gibi mevcudolduğundan, Anayasada yapılacak değişiklikleri dahi Anayasanın ruhuna göre değiştirebileceği kanaatini Anayasa Mahkemesi ileriye sürdüğü için; «Anayasa değişikliklerini Anayasa Mahkemesi ancak şeklî yönden inceleyebilir» hükmü getirilmiştir.

Demek ki, hukuk kaideleri tatbik edenler tarafından gereken ölçüler içinde ele alınmamış ve Anayasanın esprisi içinde kuvvetler ayrılığı yönünden gerektiği şekilde değerlendirilememiş ise, elbette kanun koyucu bunu bir şekle bağlama durumunda olacaktır.

«İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak davalarda süre aşımı yazılı bildirim tarihinden başlar, idare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür». Bu kısımlar değişiklik olmadan evvel de mevcudolan hükümlerdir.

Muhterem arkadaşlarım;

Burada bir mesele üzerinde de durmak istiyorum: Dile getireceğim konu bir zamanlar büyük hadiseler haline gelmiş bir mevzudur.

Bizim idare sistemimiz ve hatta Danıştay Fransız Hukukundan esinlenerek alınmıştır.

Medenî Kanunumuz nasıl İsviçre'den alınmışsa idarî mevzuatımız da Fransa'dan alınmıştır. Hatta komün denilen nahiye teşkilâtından, provinçe denilen ile teşkilâtına, kaza teşkilâtına, kaymakam teşkilâtına kadar teşkilâtımız Fransız idarî sistemine uyar ve Danıştayımız da bu sistemle çalışır.

Hükümet icra ve idare fonksiyonunu ifa eder. Bu fonksiyon bazı memleketlerde ve hususiyle son zamanda Fransa'da birbirinden ayrılmak lüzumu hissedilmiş, müsteşarlar idarî yönden bakanlıkların en yüksek amiri durumuna getirilmiş, bakan ise işin icra, yani siyasî yönünü idare eder duruma getirilmiştir. Buradadan de anlaşılmaktadır ki, Hükümet iki çeşit fonksiyon ifa etmektedir; birisi icra, yani yürütme fonksiyonu, diğeri idare fonksiyonu. Bu durum içinde Hükümetin idarî tasarruflarının dışında bir de Hükümet tasarrufları vardır ve işte bu Hükümet tasarruflarıdır ki, idarî mahkemenin bakamıyacağı hususlardır. Bu Hükümet tasarrufları hukuk ilmî içtihadında, İstanbul Üniversitesi kürsüsünü işgal eden gerek Sıddık Sami Beyin, gerek Ragıp Sarıca'nın, hukukçuların yetişmesinde esas olan fikirleri ortaya koymuş olan insanların da kitaplarında geniş bir şekilde yer verdikleri üzere; Hükümet tasarrufları öyle birtakım tasarruflardır ki, bunlar Devletin, milletin, ülkenin yüksek menfaatlerini temsil ederler. Bu ölçüler içinde hükümetlerin yapmış oldukları tasarruflar idarî yoldaki tasarruflar da olsa Hükümet tasarruflarıdır ve bunlara Danıştay bakamaz. Bakamadığına göre, bu mevzuda yürütmeyi durdurma kararı da veremez.

Çünkü aslı hakkında salâhiyetli olmayan bir mevzuda fer'i hakkında da salâhiyetli olunamaz. Bir Asliye Hukuk Mahkemesinin 1 000 liradan yukarı mevzularda vereceği bir ihtiyati tedbir, veya ihtiyati haciz kararını elbette bir Sulh Ceza Mahkemesi alma durumu içinde olamaz. Yetkili olduğu kısım içinde fer'i hakkındaki ihtiyati haciz, veya ihtiyati tedbir davanın aslının fer'i mahiyetindedir, aslı hakkında salâhiyetli olmayan, fer'i hakkında da salâhiyetli olamaz.

Bu hal içinde; Hükümetin memleketin büyük menfaatlerini temsil eden madenler, petrol ve saire gibi mevzularla ilgili teşekkküllerin başında bulunanlar hakkında alabildikleri ve aldıkları kararlar bu yönden Hükümet tasarrufları içinde olmak iktiza eder. Çünkü hükümetler çok partili parlamanter sistemler içinde bir siyasî iktidarı temsil ederler. O siyasî iktidarın Anayasanın verdiği ölçüler içinde bir iktisadî görüşü vardır. Liberal veya sosyalist anlam içinde..

BAŞKAN — Sayın İmer, süreniz dolmuştur. Diğer sürenizi de kullanmak istiyor musunuz?

M. KUBİLAY İMER (Devamla) — İzin verirseniz diğer süremi de kullanmak istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

M. KUBİLAY İMER (Devamla) — Bu ölçüler içinde bir Hükümet liberal görüş içinde bir siyasî iktidarın mensuplarınca meydana getiriliyorsa aksi kanaat içinde bulunan böyle bir büyük teşekkülün başında bulunan bir zat elbette fikrî kanaati bakımından, fikir haysiyeti bakımından, şahsiyeti bakımından bir çatışma içinde olacaktır. Ya bu çatışma kendi içinde cereyan edecek, istemediğini icra durumunda kalacak veya bunun aksine Hükümetle çatışma durumunda olacaktır. Hükümet ise icrayı temsil ettiğine göre elbette istediğini yapmak ve yaptırmak durumu içinde olacaktır. O halde bu çatışmada olacak şey; ya birinin istifa etmesi, (Hatırladığıma göre biraz önce bütçesi görüşülen Yüksek Planlamanın başında bulunan bir zat, iktidar değişikliği sonunda ayrılmayı kendisine uygun bulmuştu) veya istifa etmeme halinde Hükümet bunu yerine getirecektir, Hükümet tasarrufu olacaktır. Bu şekildeki siyasî, icraî Hükümet tasarrufları ile idarî tasarrufların bir birinden ayrılması lüzumunu ortaya koymuş bulunmaktayız.

Anayasanın 114 ncü maddesinde yapılan son değişiklik de bunu ortaya koymaktadır. Filhakika yine Anayasamızın 105 nci maddesi Hükümetin görevi ile ilgili olan kısmında; «Görev ve siyasî sorumluluk» başlığını taşır: «Başbakan, Bakanlar Kurulunun Başkanı olarak, Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar ve Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yü-

rütülmesinden birlikte sorumludur.» Kime karşı sorumludur? Meclise karşı sorumludur.

Siyasî sorumluluk Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı olduğuna göre, bu sorumluluğun denetimi de elbette teşriî organ tarafından yapılacaktır, kaza organı siyasî yönden Hükümeti denetleme durumu içinde bulunursa fonksiyon tecavüzünde bulunmuş olur. Bizde maalesef bu cihet en yüksek idarî mahkemenin bazı kararlarında anlaşılmamış olarak görülmüş ise de, aynı aksak taraf Hükümet icraatlarında da görülmüştür.

Bu arada diğer mevzuları ele almadan önce bir cihet daha belirtmek ihtiyacındayım. Bu husus da: Bölge idare mahkemelerinin kurulmasıdır. Adlî kaza içinde nasıl istinaf mahkemelerinin, bidayet mahkemeleri olarak kurulmaları lüzumlu ise, bölge idarî mahkemeleri de Danıştayı hiçolmazsa yüklü davalardan kurtarmış olacaktır.

Diğer taraftan, mahallî mevzularla ilgili konularda gerektiği şekilde inceleme yapamayan ve daha ziyade evrak üzerinde tetkikat yapma durumunda bulunan Danıştayın verdiği kararlar ekseriyetle yerini bulamamakta, daireler arasında verilen kararlarda değişiklikler görülmekte ve hatta kanun sözcülerinin bir tashihi karar ile esas ilk verilen karar arasında, fikirler arasında çatışmalar çıkmaktadır. O halde mevzuu ve meseleyi mahallin ihtiyaçları içerisinde ele alabilecek ve bölgelerin özelliklerini bilen ve daha ziyade evrakta değil, yerinde tetkikat yaparak - ister malî konuda olsun, ister idarî konuda olsun, ister hudut ihtilâfları mevzuunda olsun - bunların yerinde görülmesi ve ele alınması lâzımdır. Bu bir.

İkincisi de, Danıştay bu sebeple birçok kan ve can dökümüne sebebolan köy ve kaza hududu ihtilâflarının, mahkemelerin işlerinin çokluğundan dolayı, gereği gibi yapamamakta, davalar uzamakta ve bu yüzden hem dava yönünden, hem zaman yönünden, hem de insangücü bakımından memleketimizin büyük zararları olmaktadır. Bu ölçüler içerisinde Danıştayın dışında bir bölge idareleri mahkemesinin kurulması lüzumu elbette vardır.

Muhterem arkadaşlarım, diğer bir mevzuun üzerinde ehemmiyetle durmak iktiza eder. Bizde nedense hep nalıncı keseri kendi menfaatine doğru menfaati veyahut işi yontmaya çalışır. Devamlı karşı taraf suçlamalar içerisinde bulundurulur. Sözlerimin başında bu cihetı arz etmiştim.

Danıştay, birtakım Hükümet tasarrufları ve hatta Hükümete karşı vatandaşın birtakım, Devlete karşı kanunsuz hareketlerini hal şekline bağlayan kararlarında birtakım hatalar olabilir. Elbette, kesin mahkeme hükümleri hem zaman için ilmî yönden tenkide tabi tutulabilir, Bu, o mercilerin elbette daha iyiye gitmesini sağlamak içindir. Ama bunda sadece o tarafı kabahatli bulmak yersizdir.

Muhterem arkadaşlarım, siz tutar da derseniz, «yürümekle yollar aşınmaz». Siz «Üç tane vaka, anarşi vakası, bunlar zabıta vakasıdır» derseniz, meseleyi bu derece hafife alırsanız, Hükümet ederken idareniz altında olanlardan şikâyet ederseniz Hükümet vasfı içerisinde bulunmuyorsunuz demektir. Siz de vazifenizi bir ölçü içerisinde ifa etmiyorsunuz demektir. Devlet şikâyetçi olmaz, Hükümet şikâyetçi olmaz. Bir emir verilir ve yerine getirilir. Hatta öylesine ki, o sorumluluğu taşıyan insan için gerektiğinde canı pahasına da olsa. O halde birtakım mevzularda yapmış olduğumuz hataları, diğerleri üzerine yüklemek suretiyle vazife ve mesuliyetin üstümüzden atılması gibi bir durum içerisine girmemiz imkânsızdır. Bir Orta Doğu hadiseleri meydana gelmiş, Bütçe Karma Komisyonunda mesele görüşülüyordu. Bir Kemal Kurdaş hesap verdi. Bir Erdal İnönü hesap verdi. E, bunların bu fakültelerin başında, bu hadiselerin oluşunda kabahatli olduğuna orada birtakım arkadaşlarımız şikâyetlerde bulundular. İyi ama onları onların başına getirirken ki, tam muhtariyet içerisinde değildir, aklınız başınızda değil, onları oraya getiriyorsanız o düşünüş içerisinde olan insanları; sonradan onların meydana getirmedikleri hadiselerden niçin başkalarını sorumlu tutmak durumunda bulunuyorsunuz? Elbette birtakım işlenen suçlarda suç işleyenin hatası vardır. Hatta görülen davaların neticeye bağlanmasında elbette birtakım tenkide şayan hususlar vardır. Elbette bir mevzu kendiliğinden orada yerden hüdayı nâbit gibi bitmemiştir. Ama bir mevzuun sorumluluğunu sadece bir tarafa yük-

lemek, o işten kurtulmanın en ucuz hal çaresidir. Bu hal çaresine varmamak biraz da kendimizde hataları aramak, acaba biz hangi hatalı yolu icra ettik ki, bunun karşılığında bu hatalı davranışlara, beğenmediğimiz davranışlara muhatabolduk cihetine de gitmek ve bir muhasebe içerisinde bulunmak, müspet ve menfî tarafları, borçları ve alacakları karşılıklı hesaba katıp bilançoyu ona göre tanzim etmek lâzımdır. Biz bilançoyu tek taraflı tanzim edersek, neticede hiçbir zaman hakikati ortaya koyan, yeren bir durum içerisinde bulunmayacağız.

Bu ölçüler içerisinde bu memlekette yapılacak birçok şey vardır. Aslolan Türk Devletinin bekasıdır. Devlet, ülke ve milletiyle ve bir de hâkimiyetiyle üç temel unsura dayanır. Bu temel unsurların, fonksiyonunu ifa eden bütün organlar tarafından benimsenmesi, benimsenmesi kadar icra yoluyle ortaya konması lâzımdır. Ortaya konulmamış, gereği ifa edilmemiş olan birtakım fikirler hiçbir mana ifade etmez. Kuru lâftan ibaret kalır.

O halde tatbik kabiliyetini de içerisinde taşıması lâzımdır. Eğer biz bugün birtakım tehlikelerden şikâyetçi isek, bunların nereden doğduğunu bilmek mecburiyeti içerisindeyiz. Çünkü bugün ve gelecekte bu tehlikeleri önliyebilme durumu içerisinde bulunalım. Eğer bu tehlikeler zamanında bir fevkalâde hal kanununu, bir fevkalâde idareyi gerektiriyorsa, onu da yapalım. 12 Mart sonrasında biliyorsunuz bir müddet sonra sıkıyönetimin orta yere konulması lüzumu hissedilmiştir. Bu Sıkıyönetimin, bugüne kadar uzatılma durumu son uzatma meselesi hariç - Meclisin içerisinde bulunan partilerin ittifakı içerisinde çıkarılmıştır. O halde demekki, Sıkıyönetim idaresinin lüzumuna kaniiz. O halde bu hadiseler birdenbire yerden bitivermiş değildir. Bunu, şunu veya bunu istiskal etmek, şunu veya bunu yerin dibine batırmak meselesi için değil, ama bir şeyin çaresini bulmak için söylüyorum.

Eğer biz yaptığımız birtakım hatalarımızı bilmezsek, bu hataların ileride tekerrüründen kaçınmak durumunda olmayız. Kendimizi biz suçluluk içerisinde görmez, devamlı karşıda ararsak, ayni hatayı yeni baştan elimize fırsat verilirse yine de işleme durumu içerisinde bulunuruz.

O halde hatalardan mütenebbih olmuş olmak ve bunun gereklerini yerine getirmek lâzımdır.

BAŞKAN — Lütfen, sözlerinizi bağlayın efendim.

D. P. GRUBU ADINA MUSTAFA KUBİLAY İMER (Devamla) — Bağlıyorum efendim.

Bütün mesele şudur; Türk Devleti eğer birtakım tehlikelere mâruzsa ve hatta kıymetli partilerimiz, milletvekili ve senatörlerimiz bu düşünce içerisinde iseler, eğer bu memlekette büyük bir belâ halinde, son günlerde, daha evvelce söylenmeyip de büyük tehlike halinde olan, ileriye sürülen ve bizim, büyük tehlike olduğunu defaatle daha önce ileri sürdüğümüz ve dinletemediğimiz komünizm belâsı varsa ve bu Devleti tehdit ediyorsa herhalde bu tehdit bugün olmamıştır. 12 Mart'tan sonra da yerden bitmemiştir. Daha evvel de mevcuttur, bugün de mevcuttur, yarın da mevcut olacaktır.

Türk Devletinin bekasını temin etmek durumunda isek ve bu fonksiyonu ifa eden organlar durumunda isek, fonksiyonları yerine getirmekte itiyadımız halinde bulunan bir davranış içerisinde hareket etmemiz, ilim ve düşüncenin, mantığın gerektirdiği ölçüler içerisinde, hislerden azade olarak çalışmamız lâzımdır. Bu davranışın hepimizde bu milletin insanları olarak bulunduğu kanaatini hüsnüniyetli bir insan sıfatiyle kabul ediyor. Bu ölçüler içerisinde Danıştay bütçesinin Danıştaya, milletimize, memleketimize ve Devletimize hayırlı ve uğurlu olmasını Allahtan niyaz ediyorum.

Hürmetlerimle efendim. (D. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz, İmer.

Sayın üyelerden Başkanlık olarak bir istirhamımız var. Yüce Meclisin değerli üyelerinin bildikleri gibi, Yüce Parlamento meseleleri daima yapıcı yönünden olmak arzusunu öteden beri duymaktadır. Bilhassa bütçe müzakerelerinde alabildiğine meselelerin eni konu tartışılmasına imkân vermek arzusundayız.

Ancak, görüşülmekte olan bir Anayasa müessesinin nereye kadar yetkilerinin vardığı-

nı, o yetkilerinin dışında icraya taallûk eden birtakım eksiklerin, Anayasa müessesesine aitmiş gibi muğlak bırakılması herhalde kastımızın, arzumuzun dışında olan bir sonuç tevlideder.

Bizim ricamız, bu geniş müzakere ortamında mümkün olduğu kadar meselelerin yapıcı yönünden hareket ederek, yapıcı eleştirilerin gerekleri, yahut sebepleri hususunda eskiye veya geçmiş örneklere dönmek zorunluğu doğduğu takdirde, geçmiş meselelerden almak lâzım. Başka bir siyasî kuruluşun bir geçmiş hadisenin menşeinde, diğer siyasî kuruluşu sebep göstermesi, bir başka kuruluşun aynı meselede diğer bir kuruluşu sebep göstermesi herhalde yapıcı bir davranış olmasa gerektir.

Bu noktada müdahale etmek, sadet içine davet etmek mecburiyetinde kalmamak arzusundayız.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Sayın Başkan, bu beyanınız hakkında söz rica edeceğim.

BAŞKAN — Beyanımız, her hangi bir kimseye, her hangi bir gruba matuf değildir.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Bir cümlenizde..

BAŞKAN — Gnel Kurulun.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Bir cümlenizde Anayasa müesseselerine, ilk cümlenizde «işlediğiniz hataları Anayasa müesseselerine yükletmek» diye bir ifade kullandınız, böyle zayıf bir beyanınız var, Başkanlık tarafsızlığı ile kabili telif değildir bu beyanınız, bu beyanınızı zabıttan çıkaracağız. Bunu tavzih ediniz lütfen.

BAŞKAN — Lütfen efendim, lütfen. Bir dakika efendim.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Sayın Başkan?

BAŞKAN — Buyurun.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) —Dikkat ediyorum ki, yüksek makamı işgal eden Sayın Başkanın şahsan, bugüne kadar Meclis teamüllerinde görülmemiş bir usulü ihdas etmek üzeredir ve bunun davranışı içerisindedir. Hangi gruba, hangi partiye mensubolursa olsun, kürsüde her hangi bir müessesenin üzerinde yaptığı tenkit veya eleştiriler mevzuunda, kürsüyü işgal eden arkadaşımızın, tenkit tevcih eden hatiplere şu yolda, bu yolda konuşacaksın şeklinde bir imada bulunmaya hakkı ve yetkisi yoktur. Biz de size bunu hatırlatmak istiyoruz.

Gerek, buraya, çıkan, kişisel görüşlerini açıklayan olsun, gerekse grupları adına yapılan konuşmalar olsun, herkes kendi grubunun görüşünü veya kendi şahsi görüşlerini bu kürsüden serbestçe ifade etmek hak ve hukukuna sahiptir.

Sizin Başkan olarak kürsüden bu şekilde ihtarınızı Meclis teamüllerine uygun bulmadığımı esefle arz etmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Karaman, bir dakika beni dinleyin lütfen. Peşin hüküm vermiş duruma düşmeyin lütfen.

Anayasamızın temel ilkeleri hepimizi, Yüce Meclisin değerli üyelerinin tümünü bir millî beraberlk etrafında toplamıştır. Her biri.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Sayın Başkanım..

BAŞKAN — Bir dakika efendim maksadımı anlatayım. Bir dakika efendim.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — O ayrı dava, millî beraberlik hissî bizde haddinden fazla tecelli etmiştir. Başkalarında da aynı hissin tecelli etmesini temenni ederiz. Ama, biz...

BAŞKAN — Bir dakika efendim. Ben maksadımı...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Zatı âliniz hazırlayın verin, biz okuyalım.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, alınmayın lütfen.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Yahutta konuşmalar Başkanlığın tetkikinden geçsin.

BAŞKAN — Ben tolerans gösteriyorum, müsamaha gösteriyorum. Bir dakika siz de lütfen dinleyin. Dinleyin ondan sonra.

Anayasanın vazettiği temel ilkeler, millî şuur, millî birlik hepimizin müşterek hedefi. Başkanlığın da takip etmesi gereken, izlenmesini arzu ettiği bir müşterek hedeftir.

Binaenaleyh, buradaki eleştirilerimizin yapıcı olmasından maksadımız, bu müşterek hedefe daha kolaylıkla gidip bir iç eleştiri içinde fazla kalmış olmamayı sağlamaktır. Bunun ötesinde Başkanlık herhangi bir müdahaleyi dü-

şünmek arzusunda değildir. Bu da, İçtüzüğün -hatırlattığım gibi-hatibi sadet içine davetin icabettirdiği bir açıklamadır. Onun dışında başka bir şey değildir.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Sayın Başkan, özür dilerim, müsamahanıza sığınarak bunu tekrar edeceğim. Eğer, dediğiniz gibi kürsüde konuşan bir hatip sadet dışı bir mavzua girerse, ona, zamanında müdahale etmeniz icabeder. Hatip konuştuktan sonra bu şekilde tavzihte bulunmaya hakkınız yoktur. Konuşup inen hatip arkadaşımız hakikaten Danıştay bütçesi ile ilgili olmayan hususları dile getirdiyse sizin vazifeniz o anda müdahale etme cihetine gitmektir. Hatip indikten sonra bu müdahaleyi yapamazsınız. Bunun zabıtlara geçmesini istirham ediyorum.

Biraz sonra ben de konuşma yapacağım. Danıştay hakkındaki tenkitlerim belki hoş karşılanmayacaktır, ama geçmiş hadisedeki hataları dile getirmek vazifemdir. Ben de aynı şekilde bir konuşma yapabilirim.

BAŞKAN — Sizin söz hakkınıza bir müdahale yok sayın Karaman. Yapacağınız şeyler hakkında da herhangi bir temenni yok. Biz, bir uygulamanın bundan sonra daha rahat bir çalışma ortamı içinde yapılması bakımından bir temenninin sahibiyiz.

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Bundan daha rahat bir ortam olur mu?

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurun. Zatıâliniz biraz evvel bir konuşma yaptınız. Arkasından diğer bir arkadaş konuşma yaptı. Sizin temas ettiğiniz konuları bu defa arkadaşım, aynı şekilde başka bir yönden alarak bu defa bir başka biçimde değerlendirme yaptı.. Ben, buralara dahi gidilmesini, biraz evvel sözünü bitiren arkadaşın dahi bu konulara girmemesini arzu ettiğim için bu açıklamayı yaptım. Niçin meseleyi yalnız kendiniz yönünden alıyorsunuz?

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Sayın Başkan, bu izahatınız ve tavzihinizden sonra ilk cümledeki açık kalan noktanın hepsini kapsayan ve sadede davet maksadiyle yaptığınız konuşma olarak tavzih buyurduğunuz için teşekkür ederim. Ve mesele bu şekilde idi. Yoksa ilk beyanınızdaki gibi kaysaydı buna itiraz hakkımız olacağını siz de teslim edecektiniz. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Kabul ediyorum sayın hatip. Buyurduğunuz hassasiyet yerindedir. Katılıyorum ve dikkat buyurursanız, o konudaki açıklamamda hatibin dahi böyle bir maksadı taşımayan bir konuşma yaptığını izah ettim. Ben hatibin dahi böyle bir konuşmanın, yahut böyle bir iddianın sahibi olmadığını ifade ettim.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Şimdi söz sırası Sayın Nihat Kale'de, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, buyurun efendim.

C. H. P. GRUBU ADINA NİHAT KALE (Samsun) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

1972 yılı Danıştay Başkanlığı Bütçesi hakkında Cumhuriyet Halk Partisi grubumuzun görüşlerini arz edeceğim.

Anayasamızda belirtildiği gibi Danıştay, idari uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlemek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevli Anayasal bir kuruluştur.

Danıştay, Şûrayı Devlet adıyle 1 Nisan 1868 tarihli Fermanla Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Müessesesiyle birlikte kurulmuş, 10 Mayıs 1868 tarihinde de fiilen açılmış ve işe başlamıştır.

Danıştayın teşkilât ve görevleri 31 . 12 . 1964 tarih ve 521 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. Diğer taraftan 21 . 9 . 1971 tarihli ve 1488 sayılı Anayasa tadili ile, 1961 tarihli Anayasamızın Danıştayla ilgili bazı hükümleri değiştirilmiş ve Anayasanın 114 ncü ve 140 ncı maddesinde bu kuruma dair bazı yeni hükümler getirilmiştir. Anayasanın değişik 114 ncü maddesi yeni ve değişik prensipler koymuş ve 140 ncı maddesi de Danıştay Başkanı ile Başkanunsözcüsünün, Danıştay üyeleri arasından üye tam sayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla seçileceğini hükme bağladığı gibi, ayrıca Başkanın, Daire başkanlarının ve Başkanunsözcüsünün görev sürelerinin dört yıl olacağını ve süresi bitenlerin yeniden seçilmesinin caiz bulunduğunu tespit etmiştir. Yine 140 ncı maddede yapılan önemli bir değişiklik ile, asker şahıslar, Danıştayın idarî yargı denetiminden çıkarılmış

ve bu denetimin, yeni kurulacak bir askerî yüksek idare mahkemesince yapılacağı esasını koymuştur.

Sayın milletvekilleri; Danıştay dairelerinin teşkilât ve vazifeleri ve yargılama usulleri 521 sayılı Kanunla muayyendir. Ancak, gerek 1971 tarihli Anayasa tadilleriyle, gerekse Personel Kanunlariyle konulan esaslar sebebiyle, 521 sayılı Danıştay Kanununda önemli değişiklikler yapmak zarureti ortaya çıkmıştır. Nitekim, Danıştay Başkanının başkanlığı altında bir komisyonun bu yeni kanun tasarısı hakkında çalışmalar yaptığını ve sanıyoruz ki, Meclise sevk etmiş olduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Zaten Anayasaya göre 20 . 3 . 1972 tarihine kadar bu hazırlıkların ikmal ve intacedilmesi zaruretleri vardır.

Sayın milletvekilleri, Danıştaya intikal eden davaları uzun seneler hükme bağlamamak, hak sahiplerini büyük ölçüde mağdur etmektedir. İş hacminin mütemadiyen artması davaların hükme bağlanmasının geç kalmasına sebep teşkil etmektedir. İdarî davaları bakan dokuz dairedeki dosya geliş ve gidişi, büyük artışlar göstermektedir. Meselâ, 1967 ve 37 677 geçen yıldan devrolmuş, gelecek yıla 27 878 dosya devredilmiştir. 1967'den 1971'e kadar 36 233 dosya devredilmiş, Kasım ayı itibariyle geçtiğimiz Kasım ayı itibariyle - dokuz aylık devir, 53 275 olmuştur. Yine meselâ idarî üç dairedeki dosya akış ve intacı şöyledir; 1967'de geçen yıldan 71 devir, yıl içinde 3 235 gelen dosya, 2 935 çıkan dosya, ertesi yıla 371 devir dosyası kalmış, 1967, 1968 ve 1969 senelerini, 1971 yılına kadar yürütmek suretiyle 1967'nin 1971 devir dosyasına karşı, 1971 senesinde devrin 1078 olduğu ortaya çıkıyor.

Bütün bu rakamlar gösteriyor ki, büyük nispette bir artış, dosya artışı vardır. Dosyadaki bu yığılmayı önleme tedbirleri mutlaka alınmalıdır. Medenî devletler hayatının en esaslı prensibi, adalet tevzi işinin gününde, zamanında, eşitlik dairesinde ve az masrafla yapılmasıdır. Ancak, Danıştaya müracaat adedinin gittikçe artışı bu esaslı prensibin yerine getirilmemesinde esaslı rol oynamaktadır. Danıştaydaki terakümü azaltmak, vaktinde adalet tevzi etmek için tedbirler mutlaka aranmalıdır.

Sayın milletvekilleri, Danıştay kararları tatbik edilmediği takdirde infaz ciheti için her hangi bir kanun mevcut değildir. Danıştay kararlarının infazı için ne bir kanun çıkmış, ne de teşebbüse geçilmiştir. Biran evvel kararların infazı için tedbir alınması zarureti vardır. Demokratik rejimi benimsemiş devletlerin temelinde kendi vatandaşlarını güvenliğe kavuşturmak ve onları mutlu kılmak amacı yatar. Bu nedenledir ki, Türk demokrasisinin temel ilkelerini sinesinde toplayan yeni Anayasamız, Türkiye Cumhuriyetini insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî demokratik, layik ve sosyal bir hukuk devleti olarak nitelemiştir. Bu sebebe mebni, 12 Mart Muhtırasından sonra, Danıştay kararlarının eskiye nazaran tatbiki cihetine gidildiği memnuniyet verici bir olaydır.

Şüphe yok ki, Danıştay kararları tatbik edilmedikçe, Hükümet otoritesi ve prestiji sarsılır. Hele bu kararlar hiçbir zaman polemik mevzuu yapılmamalıdır.

Sayın milletvekilleri, Danıştayın belli bir kuruluş kadrosu yoktur. Sabit bir kadrosu yoktur. Hal böyle olunca, meslek sınıfı elemanları için ve diğer kendi personeli için her yıl bütçe ile bunların vasıl oldukları veya olacakları derecelere göre kadro tatbikatı bir emrivaki halinde yapılmaktadır ki, bu durum mutlâka düzeltilmelidir.

Sayın milletvekilleri, Cumhuriyet Halk Partisi grubunun Danıştayla ilgili görüşlerini arz etmiş bulunuyorum. Değerli arkadaşlarımı ve değerli Danıştay mensuplarını, partim adına saygıyle selâmlarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Kale.

Şahıslar adına söz alanların isim ve sıralarını arz ediyorum. Ahmet Buldanlı, Mevlüt Ocakçıoğlu, Salih Aygün, Bahri Karakeçili, Hüseyin Balan, Mehmet Türkmenoğlu.

İlk söz Ahmet Buldanlı. Buyurun efendim.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Devletimizin en büyük idarî kaza organı olan Danıştay, vatandaşlarla idare arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlayan bir idari organdır. Kuruluşu ve teşekkülü itibariyle, Fransız Devlet Şûrasından örnek alınarak vücut bulmasına rağmen, Danıştayımız maalesef bir türlü, kendine vücut veren Fransız Devlet Şu-

rasının çalışma düzeni içine girememiştir. Ayrıca, Devlete müşavere organı olmasına rağmen, münhasıran icranın kararlarını durdurma yetkisi ile mücehhez bir özel mahkeme gibi çalışan Danıştayımız, artık intibaha gelme, kendi kendini bulma, adaletin, adlin en yüce bir organı haline gelme şuuruna ermelidir.

Fert kadar icra, icra kadar fert de himayeye mazhar olmak..

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Anayasanın 132 nci maddesine aykırıdır, şeklindeki eleştiriniz.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Sayın Ülker, ben bir kararı eleştirmiyorum burada, temennide bulunuyorum Sayın Ülker.

BAŞKAN — Buyurun efendim, devam buyurun.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Fert kadar icra, icra kadar da fert te himayeye mazhar olmalıdır. Diğer adlî mahkemeler gibi Devlet teşkilâtı içindeki ihtiram mevkiinde bulunmalı ve yerini almalıdır. Sayın üyeleri, kendilerinin birer hâkim olduklarını düşünerek, içlerinde yaşattıkları sempati veya antipatilerini şu veya bu teşekkülün leh veya aleyhine tezahür ettirir durumda görünmelerine son verilmeli ve Danıştayımız, kendine vücut veren manada bir teşkilât olarak yerini almalıdır.

Teşkilât ve kademeleri yeniden düzenlenerek.

BAŞKAN — Sayın Buldanlı, bu konuda bir açıklama yapmak mecburiyetindeyim. Bu, Danıştay üyelerine taallûk mu ediyor sözleriniz? Anlayamadım orayı. Danıştay üyelerinin şahsi meselelerini diye mi anladım, yanlış anlamadımsa? Her halde öyle değil.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Hayır efendim.

BAŞKAN — O değil, değil mi efendim? Evet, buyurun.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Teşkilât kademeleri yeniden düzenlenecek kadrolar genişletilmeli, adaletin süratle gerçekleştirilmesi hususu temin olunmalıdır. Bu dairelere dosya hazırlayan ve mütalaa veren kanun sözcüleri veya raportörleri, önlerinde Himalaya misali dosyalar yığılmaktadır. Bazı dosyalar on - onbeş yıldır karara bağlanamamaktadır. Bu kadar kesif bir vazife ve hizmet içinde bulunan sözcülerden, çoğu zaman salim kararlar istihsali düşünülemez. Dünyada en büyük vazife adaletin ve hakkın temin edilmesi olduğuna göre, bu vazifeyi deruhte eden Danıştay, her bakımdan yeniden ele alınmalı, gerek idarenin sıkışık çalışmasına sebebolan yer meselesi, gerek yeni kadroların alınması, gerekse bu idari mahkeme hâkimlerinin kolay ve rahat çalışmasını temin edecek maddî durumları düzeltilmelidir.

Bu bakımdan, Hükümetin getireceği tedbirlere Parlamento yardımcı olmalıdır. Bununla beraber, Danıştayımız, artık 1960 - 1970 arasındaki dedikodulara ve bu dedikodulara imkân veren Hükümet icraatını mutlâk durdurmaya memur bir tarafı olmadığı kanısını yerleştirmelidir.

Burada bir hususu arz etmekten kendimi alamayacağım. Danıştayın kararları 1960 - 1971 yılları arasında muhtelif kereler icra edilmedi, iktidar tarafından Danıştay kararları icradan men olundu gibi mevzular ortaya atıldı ve çok geniş görüşmeler yapıldı. Danıştay, diğer Devlet kuruluşları gibi, Devlet hizmetleri içerisinde bir organ olduğuna göre, her halde kararları değil ama kendisi tenkide tabi tutulabilir, ve tutulmalıdır da.. Nasıl icranın her tasarrufu yargı denetiminden ayrı kalamayacaksa, yargının da aldığı birçok kararlar, umumi efkârın tenkidinden vareste tutulamaz.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Bilimsel tenkit olacak tabiî.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Gayet tabiî bilimsel tenkit. Karşı tenkidi değil gayet tabiî.

Şunu demek istiyorum. Bir arkadaşımız, demin burada «yollar yürümekle eskimez. Danıştay kadar icra da sorumludur.» manasına gelen bir konuşma yaptı. Bizim o konuşmadaki gayemiz, Anayasanın imkân verdiği gösteri yürüyüşleri ve nümayişlerin herhangi bir şekilde tahdide tabi olmayacağı bakımındandır. Yoksa, herhangi bir kanunun tatbik edilmediği veya suçluların tutulmadığı veya bu sebepten icranın acz gösterdiği iddia edilemez. Bugün aranmakta olan bütün anarşistler bizim iktidarımız zamanında yakalanmış, adalete verilmiştir. Eğer serbest bırakılmışsa, bunun kusurunu bizde aramayınız.

MEHMET TURGUT (Bursa) — O bizim iktidarımız zamanında idi, sizin iktidarınız zamanında değil.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Evet Sayın Turgut, sizin iktidarınız zamanında, on yıl hizmet verdiğiniz iktidarınız zamanında. Hatta, 1969 seçimlerinde Konya'da, Sakarya'da, Trabzon'da beyannamesini müdafaa ettiğiniz iktidarın zamanında.

EKREM DİKMEN (Trabzon) — O beyannamede yolsuzluklar, zamlar, devalüasyonlar yoktu. O beyannameyi de biz beraber hazırladık.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Sayın Dikmen, bunlar birer ekonomik görüştür.

BAŞKAN — Lütfen Beyefendi, müdahale etmeyin. Genel Kurula hitabedin Sayın Buldanlı, buyurun efendim, müdahale olursa mâni olacağım. Müsaade edin Sayın Dikmen, müdahale etmeyiniz efendim.

Buyurun Sayın Buldanlı.

AHMET BULDANLI (Devamla) — Bir idarî karar düşününüz ki, kanunun âmir hükmüne rağmen - «Millet Meclisinin bir kilometre yakınında gösteri yürüyüşü yapılamaz.» der - mahallî idare valilik bu kararı alır ve yürüyüşün güzergâhını tayin eder; fakat bu Danıştay, bu kanun hükmüne rağmen bir kararla değiştirir. Bu kararı tenkit etmeyecek miyiz?

Polemik mevzuu olmamak için sözlerimi burada kesiyorum.

Sayın Heyetinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Buldanlı.

Sayın Mevlüt Ocakçıoğlu, buyurun efendim. 12,48.

MEVLÜT OCAKÇIOĞLU (Niğde) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri,

Danıştay; bir idarî yüksek mahkeme, idarî uyuşmazlıkları hal, vatandaş ile idarî tasarruflar arasında zuhur eden uyuşmazlıkları dâva olarak incelemek ve bir karara bağlamak.

Biz, bu Yüksek Mahkemenin olur olmaz sade meselelerle uğraşmasını manasız bulmaktayız. Kendi görev sahasını iyi çizmelidir. Danıştay, maalesef geçen zaman içinde görev sahasını çok genişletmiş, sicil âmirlerinin verdiği tezkiyeler, bir öğretmenin talebesine verdiği notlar gibi hiç de görev sahasına girmeyen işlerle meşgul olarak kendisini on binlerce mevzuu ve dosyaların içine gömmüş, işinin içinden çıkamaz hale gelmiştir. Bunun içindir ki, geçmiş eleştirileri üzerine çekmiş, Anayasanın 114 ve 140 ncı maddelerinde değişiklik ve görevinde belirlilik getirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu netice, hiç de Yüksek Danıştayımızın lehine bir not olmamıştır. Temenni ederim, Danıştayımızın değerli üyeleri, mensupları bu yüksek müessesenin bundan sonra ağırlığını muhafaza edebilsinler.

Danıştay, bir ölçüde bir yüksek mahkemedir, bir idarî içtihat kuruluşudur.

Günlük çalışma ve iş çıkarma durumu da maalesef iç açıcı değildir. En sade meseleler senelerce uzamaktadır. Ne demek; 1970 yılı Kasım ayında teraküm etmiş iş sayısı 53 275 dir. 1970'ten 1971'e devir 36 233 dosyadır. Bu olmamalıdır.

Danıştayın işini kabartan ve kütleleri ilgilendiren müşterek meseleler vardır. Meselâ : Son 1971 yılında Devlet Memurları Kanununun intibakından gelen uyuşmazlıklar var. Bunlar nedir? Sade işler. Bir prensibini vazedersiniz. 10 - 15 bin davayı birden halledersiniz, yeterki mekanizma çalışsın, sorumluluk duyulsun.

Benim görüş ve tecrübelerime göre, Danıştayımızın bugünkü kadrosu ile; ama iyi organize edildiğinde başarılı olmak mümkündür.

Bu vesile ile bir genel hususa dokunmak istiyorum. Mâzur görsünler; zira, temsil ettiğimiz insanların müşterek derdidir bu, müşterek davasıdır. En yüksek mahkemelerimiz de dahil tüm Devlet mekanizmasının çalışmasındaki aksaklık, Devlet mekanizmasının kilit noktaları işgal etmiş yetkililerin, millet adına karar verenlerin, hizmet görenlerin sorumsuzluklarından, umursamazlıklarından görevlerindeki kasıtlı ya da kasıtsız ihmallerinden, millet menfaatine sahip çıkmamasından bu aziz halk şikâyetçidir, huzursuzdur ve tedirgindir. Geri kalmışlığın ve geri kalmışlıktan kurtulamayışımızın başlıca sebebi budur. Bu samimî beyanlarımıza kulak verilirse meselelerimizin çözüm yolu bulunacaktır.

Burada bir gerçeğe dokunmak isterim, buna mecburum. Karşılıklı davranışlara bir şekil vermenin - acı tecrübeler sonunda - gerekliliği vardır. Adalet Partisi Grup Sözcüsü arkadaşımın bazı fikirlerine iştirak ederim. Ancak, geniş ve

insaflı düşünmemiz suretiyle daha iyi çözüm yollarına varırız. Arz etmek istediğim mesele şu :

Meselelerin karışmasında, arapsaçına dönmesinde, o zamanki idarenin tasarruflarında taraf tutması, körüklemesi, yanlış adımlar içinde olmasının etkisi çok geniştir. İdarenin gayri âdil tutumuna karşı yargı, bir adalet şekli bulmak ihtiyacı içine sokulmamalıdır, sokulmamalı idi. Geleceğimiz için bu çeşit karşılıklı tutumları, yanlış işlemi tespit ve tesçil etmemizde millet adına yarar vardır.

Kusura bakılmasın burada bir misal vereceğim. Bir Yargıtay Başkanının, rahmetli İmran Öktem'in cenazesine tecavüz edilmesinde zamanın Hükümeti maalesef hareketsiz kalmıştır. Bu çok acı ve hatalı tasarrufları dikkate tutmamak büyük hatadır.

Aziz arkadaşlarım ve Danıştayın değerli mümessilleri; Danıştayımız yüksek bir mercidir, değerli bir mazisi vardır. Bir seviyenin içinde ve üstünde çalışmasını görmek istiyoruz. Sistemlerimiz bundandır.

Bütçenizin hayırlı olmasını diliyor ve Yüce Heyeti hürmetle selâmlıyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ocakçıoğlu.

Şimdi efendim, bir yeterlik önergesi gelmiştir. Hükümet söz alacaksa öncelikle...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, ikinci defa grup adına söz hakkımızın verilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN — Ben, Hükümetin söz alıp almayacağını sorduktan sonra yeterlik önergesi elimde, onu okutacağım. Kabul etmezseniz...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Gerek grubumuza ve gerekse şahsımıza mütaallik bazı davranışlar olmuştur. Bunları cevaplandırmak zımnında ikinci defa grup adına söz istiyoruz.

BAŞKAN — Beyanınızı tespit ettik, olur efendim.

Yeterlik önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Konu aydınlanmıştır. Yeterliğini arz ve teklif ederim.

Saygılar.

Hatay
Ali Yılmaz

BAŞKAN — Yeterlik önergesini dinlediniz, Halen altı kişi konuşmuş durumdadır, yeterlik önergesini işleme koyacağım.

Yeterlik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Görüşmelere devam edeceğiz. Yalnız, çalışma süremiz bitmek üzeredir, bu süre içinde kâfi gelmezse grup adına ikinci kez söz aldığınız için ilk söz sizindir efendim.

Elimizdeki program gereğince, öğleden sonra 14,30 da ikinci celseyi akdetmek üzere birleşime ara veriyorum.

Kapanma saati : 13,00

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14,30

BAŞKAN — Başkanvekili Vahit Bozatlı

KÂTİPLER : Hüseyin Yenipınar (Tunceli), Şevket Doğan (Kayseri)

BAŞKAN — 42 nci Birleşimin ikinci oturumunu açıyorum.

B. — DANIŞTAY BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ (Devamı)

BAŞKAN — Danıştay Başkanlığı Bütçesinin müzakeresine devam ediyoruz.

Söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Sayın Naci Gacıroğlu'nun. İkinci konuşmasını yapacaklar. Malûmunuz süre 10 dakikadır.

Buyurun.

A. P. GRUBU ADINA NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, aziz milletvekilleri;

Bir vazifenin ifası cümlesinden olmak üzere ikinci defa huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım,

Şahsı adına görüşlerini ifade buyuran Mevlüt Ocakçıoğlu arakadaşımız, bir mevzuu tekrar kürsüye getirmiş bulunmaktadır. Bu mevzu, üzerinde hayli tartışma yapılmış ve geçmişte hataları ile, sevabı ile zabıtlara intikal etmiş müteveffa bir şahısla ilgili iddialardır.

Rahmetli İmran Öktem'in cenaze merasiminde vukua gelen hâdiselerden dolayı Sayın Mevlüt Ocakçıoğlu arkadaşımız A. P. yi, o devrin iktidarını itham etmiş bulunuyor.

Hatırımda kaldığına göre, adlî yılın açılış merasiminde, Yargıtay'ın çalışması ile münasebeti bulunmayan bir cümle müteveffa tarafından sarf edilmiş ve bu, basında olduğu gibi, % 90'ı müslüman bulunan Türk efkârı umumiyesinde büyük tepkilerle karşılanmıştır.

Anladığıma göre, o tarihte Yargıtay Başkanı müteveffa, Allah'ın, hâşa hâşa, tarifi üzerinde durmuş, bu da bir tepkiyle karşılanmıştır.

Muhterem arkadaşlarım,

Herhangi bir hadisenin çıkmaması için o tarihlerde devrin iktidarı olarak A. P. olarak her türlü tedbir alınmıştır. Hatta öyle ki, cenazenin kaldırılması Hacıbayram'dan Maltepe Camiine nakledilmiş. Bunun haricinde de her türlü zabıta tedbiri alınmıştır.

Bir hususu da burada belirtmek istiyorum. Hadisenin mesulleri zabıta marifetiyle tespit ettirilmiş. Mesele mahkemeye intikal etmiş. Suçlu kimse şu anda cezasını görmüş bulunmaktadır.

Hal ve durum böyleyken «temcit pilâvı» kabilinden bu meselenin ikide bir buraya getirilmesi hakikaten bir haksızlıktır. Biz bu olayda A. P. İktidarının bir suitaksiri olduğu kanaatı içerisinde değiliz. Bir bakıma da, merhumun kendi beyanında bu devranışı aramak lâzimesini burada belirtmeyi lüzumlu görüyorum.

İşin üzerinde durulan nokta, o tarihlerde muhterem Yargıtay üyelerinin, bu davranışı kendilerine yapılmış addederek, hepsinin cübbeleriyle Kızılay'da yürüyüş yapmalarıdır. Yani adliye cübbesiyle Kızılay'da gösteri yürüyüşü içerisine girmiş. Bunu yaparken de, kanunî lâzimeye riayet etmemiş. Gösteri Yürüyüşleri Kanununa göre icabeden izin istihsal edilmemiştir. Hukuk, o tarihlerde bizzat Yargıtay üyeleri tarafından maalesef çiğnenmiştir.

Aziz arkadaşlarım,

Atatürk'ün resimleri üniversitelerde aşağı indirilirken, «Toprak işleyenin, su kullananın» sloganları ile anarşiye taviz verilirken, maalesef, hukuku temsil eden bu Sayın Yargıtay üyeleri cübbeleriyle mevcut nizamın, hukuk devletinin müdafaası için mukabil bir harekete tevessül etmemişlerdir. Bu bakımdan, Sayın Mevlüt Ocakçıoğlu bu iddiasında tamamiyle haksız bulunmaktadır.

BAŞKAN — Danıştay ile rabıtasını lütfen belirtin...

NACİ GACIROĞLU (Devamla) — Efendim, şahsı adına cevap vermiş olması ve netice itibariyle de adliyeyi, Danıştayı ilgilendirmiş olması bakımından Mevlüt Ocakçıoğlu arkadaşımıza bu manada cevap vermiş bulunuyorum. Zaten ikrar tecezzi etmez. Kendileri de konuşmalarında, Danıştayın parlamento dışı muhalefete, yani davranışları itibariyle hatalı tutumlar içerisinde bulunduğunu, Anayasa müessesesi olarak

parlamento dışı muhalefetin çalışmalarına, davranışlarına katılmış olduğunu, yanlış bir tutum içerisinde bulunduğunu bizzat bu kürsüden ifade ettiği gibi, Sayın D. P. Sözcüsü Kubilay İmer arkadaşımız da aynı manada beyanda bulunmuşlardır.

Diğer hususlar, «Yollar yürümekle bitmez,» «Zabıta vakalarını ilzam hatadır,» Bunlar günü içerisinde mütalâa edilmesi lâzımgelen keyfiyetlerdir. Ammenin telâşını mucibolacak şekilde, «Devlet batıyor» tarzında bir beyan, meşru nizamın bekçisi bir hükümetin lideri Sayın Süleyman Bey tarafından elbette ki ifade edilemeyecekti.

Aziz arkadaşlarım,

Sözlerime son verir, tekrar, Danıştay bütçesinin memlekete, millete hayırlı olmasını temenni ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Gacıroğlu.

Şimdi, kişisel konuşmalara devam ediyoruz. Sıra Sayın Salih Aygün'de. Buyurun efendim. Saat 14,40.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Anayasamız, Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına dayalı millî, ekonomik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık bulunduğunu, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlayacak tarzda kullanılabileceğini, idarî eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı veremiyeceğini açık olarak belirtmiş bulunmaktadır.

Bundan önceki Anayasa metninin de aynı şekilde anlaşılması gerektiği halde, nedense Danıştayın başka yollara sapmış bulunduğu, maalesef idarî mahkeme, Anayasa esprisi içinde, bizim anlayışımıza göre, yerini alamamış bulunduğunu burada tespit etmek zorundayız.

Hükümet içinde Hükümet olmak çabasına ve bu gayrete girmiş bulunduğunu da birçok kararlarında müşahede ettiğimizi açıkça beyan etmekte fayda mülâhaza ediyoruz. Anlıyoruz ki, idarî tasarruflar denetlenecek. Bunlar yargı denetiminin dışında kalmayacak. Hukuk dışı tasarruflar önlenmeye çalışacak. Hukuk devleti esprisi korunacaktır. Bunun dışında kanun, kendisine öngördüğü başka yetkiler de vermiş. Aynı zamanda son karar mercii oluşu ayrı bir özellik taşımış bulunmaktadır.

Hal böyleyken, işler niçin uzar? Neden bu daire kendine çekidüzen vermez? Yoksa getirdiği ıslahat esasları ve prensipleri mevcut siyasî iktidarlar tarafından geri mi çevrilmiştir? Bunu anlamak çok güçtür. Danıştay bugüne kadar bu vazifesini maalesef yapmamış bulunmaktadır.

Hal böyleyken, yeni bir teşkilât, yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu meydandadır. Ben hiçbir iktidar zamanında bu teşkilâtın şu veya bu şekilde ıslahata yöneldiğine şahit olmadım. Benim esas üzerinde durmak istediğim hususlar başka.

Şöyle bir tehiri icra kararlarına bakalım : Bakarsınız bir idarî dava açılmıştır. Tehiri icra kararı istersiniz. Aylarca sürer. Aynı mahiyette başka bir dava daha açılmıştır. Bakarsınız birkaç gün içinde çıkıverir. Misalleri pek çoktur. Hakkaniyet bunun neresinde? Adalet bunun neresinde? Bakarsınız bazı davalar yıllarca sürer, karara bağlanmaz. Bakarsınız aynı mahiyette bir dava birkaç ay içerisinde neticeleniverir.

Sayın Maliye Bakanının belirttiği gibi, günün ihtiyaçlarında ekonomik, sosyal hayatın mekanizmasını teşkil eden vergilere ait davaların, 3 - 7 yıl içinde neticelendiğini burada ifade ederken, Danıştayın hayatî bir konu üzerinde nasıl lâkayt, nasıl adam sendecilik içinde çalıştığını tespit etmiş olurum. Bütçe zabıtları, Maliye Bakanımızın bütçe konuşmaları meydandadır; hakikat tamamen zabıtlarla tescil edilmiştir.

Bu anlayışsızlığın Devlet idaresinde ve Danıştaya verilen vazifelerin bir adam sendecilik içinde görüldüğünün en güzel örneğini teşkil eder.

Bir Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kurulacak. Bu arada vergilere ait bir daire teşekkül edeceğini memnuniyetle tespit etmiş bulunuyoruz. Ruh aynı ruh, sistem aynı sistem olduktan sonra gene bu ıstırabın sonu gelmiyecektir. Hele şu takdire taallûk eden kararlara bir göz atalım.

Müsteşar tayin edersiniz, idarî tasarruf size aittir, tayin yetkileri size aittir; aynı usullerle müşteşarı alırsınız...

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Anayasanın 132 nci maddesine aykırı bu konuşma.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Hiçbir devri yermek için söylemiyorum. katî surette herhangi bir art düşüncem olmadığını da tespit etmede fayda mülahaza ederim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Mahkeme kararları burada münakaşa edilemez.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Mahkeme kararlarını münakaşa etmiyorum, Danıştayın tutumunu burada tespit etmek istiyorum.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Münakaşa ediyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Aygün...

SALİH AYGÜN (Devamla) — Aynı usullerle, aynı şartlar içinde müsteşar tayin edersiniz, hiçbir maddî kaybı olmaz. Öğretmenliği misâl veriyorum : Öğretmenlikte esas olan mesele, vazife anlayışıyle öğretmenliktir. Müdürlük ve saire, ve saire.. Bu vazifeye atadığınız adamı aynı usullerle vazifeden alırsınız. Bakarsınız tehiri icra ertesi gün hemen karşınıza dikilir, yakanıza yapışır. Bu adama Devlet otoritesini uygulayamazsınız ve Devlet itibarını da bulamazsınız.

Devleti ayakta tutmak zorundayız. Bunun bir de tazminatı vardır. Mahkeme neticelenir ve ona göre karar ittihaz edilebilir. Cereyan eden bu tasarruflar, Yüksek Mahkemeye hiçbir şey kazandırmamış, bilâkis çok şeyler kaybettirmiştir.

Size bir tek küçük misal daha vermek istiyorum. Anarşik olaylar ortamda devam ederken üniversitede geçen hadiselere bir göz atalım.

Üniversitedeki hadiselerde anarşik olaylara katılan talebeler hakkında alınmış olan idarî tasarruflar tamamen iptal edilmiştir. Ben bir öğretmen olarak, frofesör ve öğretmen arkadaşlarımızın talebeyi yüzde yüz himaye edeceği inancı içindeyim. Böyle bir tasarrufun Şûrayı Devlet tarafından iptal edilerek, talebenin iadesi suretiyle devam haklarının tanınması, üniversitede ve bu ilim yuvalarında anarşik olaylara katılanlara taviz vermiş, anarşik olayları körüklemiş bulunmaktadır.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Hatip, bir dakikanızı rica edeceğim.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Buyurun efendim, Sayın Başkan buyurun.

BAŞKAN — Bir hususta dikkatinizi çekmek isteyeceğim.

Konumuz, Danıştayın 1972 Bütçesi vesilesiyle icraatının eksikliklerini dile getirmektir.

SALİH AYGÜN (Devamla) — İcraatının eksikliklerini dile getiriyorum.

BAŞKAN — İzin verin, izin verin.

SALİH AYGÜN (Devamla) — İcraatının eksikliklerini dile getiriyorum.

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika...

İcraatının eksikliklerini dile getirmeyi ve bunun hal çarelerini ifade etmeyi bir tarafa bırakarak, Danıştayın birtakım takdir hakkına taallûk eden, önündeki dosyanın icabına uyarak verdiği bir kararı veya birkaç kararı münhasıran iyi veya kötüdür şeklinde itham etmek veyahut taltif etmek her halde kasdınız değil Sayın Aygün.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Bilmiyoruz ki, bu kararlar da yok burada.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Kararlar var Sayın Ülker.

BAŞKAN — Sayın Aygün, lütfen maksadınıza uygun beyanda bulunun. Rica ediyorum.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sayın Başkan, önemli olan nokta, idarî tasarrufların, bizim anlayışımıza göre, mevcut mevzuat nizamı içerisinde alınmadığıdır. Nitekim açık bir misâlini daha vermek istiyorum.

İdarî mahkeme almış olduğu kararla sınıf geçirmektedir. Ben hocayım, notun takdiri tamamen ilmî esaslarla tespit edilir. Ancak, mutlak surette not takdirinde isabet bulunmaz. Bu bakımdan...

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika...

SALİH AYGÜN (Devamla) — İmtihan heyetlerinin tespit etmiş olduğu notları tekrar Şûrayı Devlette görmek...

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Çağıralım Danıştay üyelerini burada konuşalım. Bu şekilde konuşma olmaz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Hatip, bir dakika.

(Başkan, mikrofonu kapatarak hatibin sözünü kesti)

Bir dakika, sözünüzü kesmeye mecburum.

Şayet, Danıştay bir yetki tecavüzünde bulunursa, biliyorsunuz yine adlî mekanizma içinde onun denetim yolları var. Şayet, Danıştayın

elindeki kanun, maksadımızı temin etmiyorsa o kanunu değiştirmek yetkisi Yüce Meclisin. Şayet, Danıştayın önüne gelmiş dosya kifayetli delillere istinadetmiyorsa o delilleri toplamak icranın kontrolü altındaki idarenin görevi.

Lûtfen bunların sınırlarını tâyin ederek, herkesin sorumlu bulunduğu hususları belirterek sözünüzü bağlayınız.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sözümü bağlıyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Lütfen...

SALİH AYGÜN (Devamla) — Fakat ben bir milletvekili olarak, burada hükme bağlanmış kararlardan bahsetmek istiyorum. Namütenahidir sınıf geçirme kararları, namütenahidir; vazifeye davet ediyorum.

YUSUF ZİYA YILMAZ (Adıyaman) — Mahkeme kararını burada eleştiremezsiniz Beyefendi.

BAŞKAN — Bir dakika, müdahale etmeyiniz. Ben izah etmeye çalıştım, zannediyorum...

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Ama Sayın Başkan ben de, İçtüzük hükmüne göre buna müsaade edilmez diyorum.

BAŞKAN — Israrla dikkatini çektiğim halde...

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Sayın Başkan, usul hakkında söz verir misiniz?

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika...

Zannediyorum Genel Kurulun maksadına, arzusuna tercüman olarak bir açıklamayı yaptım. Hatip sözünü bitirmiş durumda. Birkaç defa da müdahale edip kendisinin...

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir dakika, sözünüze devam edeceksiniz Sayın Aygün.

Bütçenin müzakeresi hasebiyle...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, milletvekili kürsüde konuşmakla mükelleftir, sözünü kesmeye hakkınız yoktur. Başkanlık yetkinizi tecavüz ediyorsunuz. Usul hakkında söz istiyorum.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Anayasanın 132 nci maddesine uymakla da mükelleftir.

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika... Çok rica ederim Sayın üye. Kürsüde konuşan hatip sizin himayenizde değil, sizin adınıza vazife gören Başkanlığın himayesindedir. Ve burada Yüce Meclisin şerefli bir üyesi olarak Başkanlık onu şerefle himaye etmek mecburiyetini duymaktadır. Bizim karşımızda burada konuşan arkadaşın hiçbir rengi yoktur, sadece Yüce Parlamentonun değerli bir üyesi olmaktan öte... Müsaade edin, vazifemi dikkatle yapmaya çalışıyorum. İtimat buyurun, lütfen itimat buyurun. İyi tetkik ediyorum, vukufla meselelere gitmek istiyorum...

NACİ GACIROĞLU (Erzurum) — Ama bu şekilde hatibin sözünü kesmeye hakkınız yok, Sayın Başkan. Burada Danıştay Bütçesini görüşüyoruz.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Evet, kararlarını değil.

BAŞKAN — Yüce Parlamentonun şerefiyle mütenasip bir vasat içinde meselelerin ele alınmasına gayret ediyorum. Onun dışında hiçbir maksadımız olamaz. Lütfen başka maksat aramayınız.

Buyurun Sayın Hatip.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sayın Başkan, zaman bakımından bu şekilde geçen sürenin dikkate alınmasını istirham ediyorum.

Baştan da tespit ettim, beni yakînen tanıyan arkadaşlarım da bir art düşüncem olmadığını gayet iyi bilirler. Ben bu kürsüde konuşulurken hiçbir art düşüncenin sahibi değilim. Ama Danıştayın şu notlar hususundaki kararında ısrar etmesinin yanlış olduğunu, bir umumî heyetten geçirmek suretiyle takdire taallûk eden bir hususun yanlış değerlendirdiğini ifade etmeyi de kendim için vazife sayıyorum. Kaldı ki...

BAŞKAN — Sayın Hatip, süreniz üç dakika geçti, lütfen tamamlayın.

MEHMET AYTUĞ (Elâzığ) — Öğretmenler tarafından mı yürütülüyor bu memleketin idaresi? Bilmiyor, eğer bilse bu lâfları söylemez.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Efendim.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz. Buyurun Sayın Aygün, buyurun, toparlayın lütfen.

Sayın Aytuğ...

SALİH AYGÜN (Devamla) — Ben öğretmenim, ben doğru yolu gösteriyorum, 30 senelik öğretmenim, ben hocayım hoca. Üniversite profesürünün notu iptal edilmez.

BAŞKAN — Sayın Aygün, süreniz doldu efendim, lütfen bağlayınız.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Öğretmenin notu Danıştay tarafından iptal edilemez.

BAŞKAN — Sayın Aygün, süreniz geçti, sözünüzü bağlayınız lütfen.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Ve burada söylemek istemiyorum ama söyleyeceğim. Sayın İnönü geçen günkü konuşmasında burada, - kendisine saygım ve hürmetim vardır - askerî mahkemenin kararlarını müzakere ve mütalaa etti. Nerede idiniz o zaman? (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Aygün, Sayın Aygün...

SALİH AYGÜN (Devamla) — Çok istirham ederim arkadaşlarım, biraz da elinizi vicdanınıza koyun yani.

BAŞKAN — Sayın Aygün, siz Genel Kurula hitabedin.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Sayın Başkan,

BAŞKAN — Buyurun.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Ben, Danıştayın idarî tasarruflarda hissî hareket ettiğini, (adalet mülkün temeli) takdire taallûk eden, böyle tevzi edilen bir adaletin doğru olmadığı inancı içindeyim. Şûrayı Devlet, mevcut nizam içerisinde vazifesini hislerinden sıyrılarak, memleketin menfaatine en uygun şekilde yapmak zorundadır. Anarşinin körüklenmesinde Şûrayı Devletin en büyük rolü oynadığı inancı içindeyim.

Saygılar sunarım. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Aygün.

Bir kiyafeti müzakere takriri geldi. Okutacağım.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Altı kişi olmadı, birisi reddedildi; ondan sonra altı kişi konuşmadı. Kendileri konuşacaklar, bizi konuşturmayacaklar.

BAŞKAN — Arz edeyim efendim.

Dört sayın üye - gerekirse isimlerini okuyabilirim - gruplar adına konuştu. Ayrıca, A. P. grubu adına konuşan arkadaş ikinci kez söz aldı. Bundan başka şahısları adına Ahmet Buldanlı, onu takiben Sayın Mevlût Ocakcıoğlu, onu takiben Salih Aygün konuştular. Böylece sekiz kişi oldu.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Sayın Başkan, ben burada idim, kifayet reddedildi. Altı kişinin görüşmesi lâzımdır.

BAŞKAN — Zabıtlarda var efendim, takibeden arkadaşlar da biliyorlar.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Bendeniz de bulundum, kifayetten sonra beş kişi konuştu.

BAŞKAN — Kifayeti okutuyorum. Kifayet aleyhinde söz istiyorsanız verebilirim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Kifayet aleyhinde söz istiyorum, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Peki efendim.

Sayın Başkanlığa

Danıştay Bütçesi üzerindeki konuşmaların kifayetini arz ve teklif ederim.

Yozgat
İsmet Kapısız

BAŞKAN — Kifayet aleyhinde Sayın Reşit Ülker, buyurun efendim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Değerli arkadaşlarım, evvelâ şu noktayı ifade edeyim: Kürsüye gelen arkadaşlarımız, Anayasanın 132 nci maddesinin açık hükmüne rağmen, ki o hüküm de...

İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Kifayet aleyhinde konuşunuz.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Kifayet için, evet kifayet için söylüyoruz.

HASAN DEĞER (Diyarbakır) — Okuyalım, orayı okuyalım.

MEHMET KILIÇ (Gaziantep) — Okuyalım, evet okumaya devam edelim.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Çekinmeyin, hakikatlerin söylenmesine müsaade edin; sonra söyleyeceğinizi söyleyin.

BAŞKAN — Bir dakika sabırlı olun efendim. Buyurun, Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — «Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.» (A. P. sıralarından gürültüler.)

Zaten böyle oldu, bu memleket sizin bu gürültünüzden bu noktaya geldi; sizin bu gürültünüzden bu noktaya geldi. Anayasayı çiğneye çiğneye bu noktaya geldik. (A. P. sıralarından şiddetli gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

BAŞKAN — Bir dakika Reşit Bey.

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Siz getirdiniz, Dev - Genci siz korudunuz; bu memleketi bu vaziyete siz getirdiniz.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Kim getirdi? Kim getirdi?...

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Siz getirdiniz siz!...

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Tarih yazacak, tarih yazacak, Mahkeme kararlarını siz burada münakaşa etmek yetkisini kendinizde görüyor musunuz? (A. P. sıralarından şiddetli gürültüler, ayağa kalkmalar)

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika... İdare amirleri, lütfen...

MUSTAFA KARAMAN (Gümüşane) — Burada birbirinizi suçluyorsunuz, suçluların kim olduğu çıktı meydana. Memleketi bu hallere getirdiniz. Birbirinizi yiyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Karaman, müsaade buyurun, müsaade buyurun. Söz almadan konuşmayınız, söz vermiyorum. Söz almadan konuşmayın lütfen, sabırlı olun biraz.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bir defa Başkanlığa üzüntümü bildirmek mecburiyetindeyim. Başkanlık kürsüsünde olan arkadaşım, Anayasanın 132 nci maddesinin 2 nci fıkrasında yargı kararları Mecliste münakaşa edilemez, diye hüküm olmasına rağmen, sözü kesmesi lâzımgelirken kesmemiştir ve bunların burada konuşulmasına imkân vermiştir. Anayasanın hükmüdür, bu. (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, ayrıca çıkacaksınız kürsüye, kifayet aleyhinde konuşup reddettireceksiniz, ondan sonra kendiniz çıkacaksınız, konuşacaksınız; ondan sonra tekrar kifayet önergesi vereceksiniz, tek taraflı itham altında bırakacaksınız. Bugün vatandaş olarak, milletvekili olarak önüne adalet aramaya gittiğimiz bir müesseseye çıkış yapacaksınız, hakaret edeceksiniz, ondan sonra karşı cevabı vermek isteyenlere imkân tanımayacaksınız. Bu, iyi niyet, eşitlik ve adalet duygularıyle kabili telif değildir.

Sayın Başkanım, burada çeşitli sözler söylendi. Mahkemeler Türk Milleti adına hüküm verirler. Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir. Danıştay da, Yargıtay da, Anayasa Mahkemesi de Türk Milleti namına karar verir. Siz, «Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletinindir» diyorsunuz; bu hükmü getiren Anayasaya göre karar veren mahkemenin kararları işinize gelmedi mi, çıkıyorsunuz, yeriyorsunuz. Ondan sonra bu memleketin başına şu veya bu geldi mi «Siz getirdiniz» diyorsunuz. Buna hakkınız var mı?...

BAŞKAN —Sayın Ülker, lütfen kifayet aleyhinde beyanda bulununuz.

REŞİT ÜLKER (Devamla) — O bakımdan istirham ediyorum; kifayeti kabul buyurmayınız da bunların cevaplarını biz verelim.

Danıştay, kanunları tatbik eden bir yerdir. Eğer, biz yanlış kanun çıkarırsak, idare yanlış talimatname, nizamname çıkarırsa, emirler verirse, Danıştay eline gelen bu kanunları, bu nizamları tatbik eder, yanlış neticeler çıkarsa, bu neticelerden Danıştayı değil, kendimizi önce suçlu görelim, çıkardığımız kanunlardan dolayı. Neden onu aramıyoruz?

Bir komisyonda ilâm getirdiler, dediler ki, «Böyle bir ilâm var, bu ilâma göre bu işe. Danıştay müdahale etmiş ve bunun neticesinde de mecburuz bunu kanunla düzeltmeye.»

İlâmı veriniz, dedim, vermek istemediler. İlâmı tetkik ettik. Yapılan iş idarenin yaptığı talimatlara tamamen aykırı idi ve Danıştayın verdiği karar da doğru idi.

Burada Danıştayın Başkanı yok, üyeleri yok, savunucu yok. Biz burada mahkeme kararlarını tek taraftan alarak doğru mu, eğri mi diye değerlendireceğiz. Salih Aygün arkadaşımın samimiyetinden şüphem yok, ama teknik olarak söylediği şey kabule şayan değildir. Danıştay karar vermiş, öğretmenlerin yerine geçmiş. Mümkün değil; bilirkişi usulü vardır. Çağırırlar yetkilileri, çağırırlar öğretmenleri onlardan rapor alırlar, o rapora göre karar verirler.

Görüyorsunuz ki, söylediğiniz sözlerin hiç birisinin temelinde bir hakikat yok. Hislere kapılıyorsunuz, hislerinizle konuşuyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Ülker, lütfen kifayet aleyhinde..

REŞİT ÜLKER (Devamla) — Onun için müsaade buyurun, kifayet takririni reddedin de bütün bu gerçekleri birer birer anlatalım.

Saygılarımla. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Kifayet takririni Genel Kurulun oylarına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Başkanlık Divanında ittifak hâsıl olmadığı için maalesef ayağa kaldırmak suretiyle saymak mecburiyetini hissediyoruz.

Kifayet önergesini kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar... Kabul etmeyenler... Kifayet takriri kabul edilmiştir.

Danıştay Başkanlığı bütçesinin bölümlerine geçilmesini Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum.

B — DANIŞTAY BAŞKANLIĞI

(A/1) cari harcamaları

Bölüm		Lira
12.000	Personel giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	26 482 482
13.000	Yönetim giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	1 411 700
14.000	Hizmet giderleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	107 852
16.000	Çeşitli giderler **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	10 001

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

35.000	Sosyal transferler **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	110 000
36.000	Borç ödemeleri **BAŞKAN** — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	89 537

Danıştay Başkanlığı bütçesinin müzakeresi bitmiş ve Meclisimizce kabul edilmiş bulunmaktadır. Yüce Milletimize ve Danıştayın değerli mensuplarına hayırlı olmasını dilerim.

C — DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Program gereğince Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğü bütçesinin müzakeresine başlıyoruz.

Grup adına söz alan sayın arkadaşlarımızın isimlerini okuyorum:

İsmet Kapısız M. G. P. Grubu adına, İlhan Açıkalın C. H. P. Grubu adına, Vehbi Sınmaz D. P. Grbu adına, Zekiye Gülsen, A. P. Grubu adına.

İlk söz Sayın İsmet Kapısız'ındır. buyurunuz.

Saat 15,11.

M. G. P. GRUPU ADINA İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım;

Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğünün 1972 malî yılı Bütçesinin görüşüldüğü şu anda M. G. P. Grupunun görüşlerini kısaca arz etmek üzere huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Medeniyetin başdöndürücü bir süratle ilerlediği, insanoğlunun fezayı fethe çıktığı 1972 dünyasında teknolojide olduğu kadar, ekonomik ve sosyal alanda da süratli bir dönemde vaşadığımız bir gerçektir. Bu süratli ve girift ilerleme sartları içinde tercihte isabeti, çalışmada verimliliği, idarede sıhhati, karar ve uygulamada doğru adımlar atabilmeyi, ekonomik düzendeki yerimizi ve kaynaklarımızı bilmek şüphesiz ki, zamanında bilgilerimize sunulabilmiş kesin bilgi ve rakamlarla mümkün olabilmektedir. Aksi bir düşünüş ve uygulama, körün el yordamiyle yol aramasına benzeyecektir. Bu nedenlerle bugün istatistik, pozitif ilimler kadar kendini kabul ettirmiş bir bilim dalı hüviyetindedir. Millet ve devlet hayatındaki mühim rolü dünyaca ve memleketimizce de kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bugün ekonomik ve sosyal alanda, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma çabası içinde bulunan Türkiye'mizin kalkınma planlarının, yıllık programlarının hazırlanmasında ve bunların uygulanmasında sıhhatli ve güvenilir istatistikî bilgilere ihtiyacımızın bulunduğu da bir gerçektir.

Türkiyemize Devlet hayatına istatistik, Cumhuriyetle birlikte girmiş ve zamanın görüş ve imkânları ile çerçeveli olarak 1926 yılından

itibaren resmî bir daire halinde faaliyette bulunmaya başlamış ve 53 sayılı Kanunla da enstitü haline getirilerek, Türkiye'nin bütün resmî istatistiklerini derlemek ve yayınlamak görevi de bu müesseseye verilmiştir. Her sahada olduğu gibi, modern telâkki ve metotları getiren istatistik çalışmaları da millet hizmetinde her geçen yıl tekâmül göstermek suretiyle başarılı bir müessese halini almış ve bu başarılı çalışmalarına devam etmekle kendine düşen görevleri yapmıştır.

Bugün 40 milyona yakın bir ödenekle Yüce Meclisin önüne gelen enstitümüz, milletimizin tahammül ve fedakârlık gücüne uygun bir şekilde tasarrufa da riayet etmiştir. Bu hususu grubumuz adına şükranla karşılamakta olduğumuzu ifade etmek isterim.

Çok geniş ve çeşitli sahaları içine alan gerek ekonomik ve gerekse sosyal konularda memleket yapısını ortaya koyacak olan birçok mevzular henüz yeterli ölçüde ele alınamamıştır. Sanavi sayımı, tarım ve arazi sayımı sonuçları yeterli ölçüde tahlil edilerek umumun istifadesine sunulmuş değildir. Bunun da sebebi, İstatistik Enstitüsü, Türkiye'nin resmî istatistiklerinin tamamından sorumlu olan bir kuruluş bulunmasına rağmen, genellikle bu nevi çalışmaların muhtelif teşekküller tarafından ayrı ayrı yapılmasının tercihindendir. Bugün her bakanlıkta istatistik şubeleri vardır. Bunların birçoğu istatistik toplamaktadır. Kaldı ki, 53 sayılı Kanun bakanlıkların bu türlü istatistik derleme ve faaliyetlerini hudutlandırmış ve bütün istatistiklerin Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından toplanmasını derpiş etmiştir.

Sayın milletvekilleri;

Sağlık istatistikleri yönünden de durum yukarda bahsettiğimiz bazı kesimlerde olduğu gibi yetersizdir. Ölümler, evlenmeler ve boşanmalar ile yer değiştirmeler hakkında güvenilir istatistikî rakamlar verilememektedir. Verilen rakamlar il ve ilçelere aittir. Köylere kadar inilememiştir. Bu noksanların zamanla giderileceğine dair inancımızı da ayrıca belirtmek isteriz.

1962 yılında 53 sayılı Kanunla kurulmuş olan Devlet İstatistik Enstitüsü, sanayi, tarım, ticaret, fiyat, istihdam, inşaat, madencilik, ulaştırma, tüketim, nüfus, eğitim ve sağlık gibi çok yaygın bir alanda istatistikleri düzenlemek, yayınlamak sayım ve anketleri yapmak gibi önemli görevler yüklenmiştir. Enstitünün faaliyetleri yurdumuzun ekonomik, sosyal ve kültürel bünyesini gerçeklikle ortaya çıkarmak, bu bünyede zamanla meydana gelen değişmeleri yakından izlemek, kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanmasında yetkilileri aydınlatmak bakımından en güvenilir bilgi kaynağını sağlamak amacına dönüktür.

İstatistiklerin sıhhatli olmaları ve gecikmeden yayınlanmaları bunların güvenle kullanılabilmeleri için zorunludur. Her iki şartın da gerçekleştirilmesi Enstitü yetkililerinin çabalarına ve dikkatlerine bağlı olduğu kadar enstitü dışı faktörlerle de ilgili bulunmaktadır. İstatistiklerin en kısa zamanda yayınlanması konusunda Enstitümüz maddî imkânlarla sınırlıdır, bu hususu da gözden uzak tutmamak lâzımdır.

Değerli arkadaşlarım,

Enstitümüzün faaliyetleri yalnızca biraz önce özetlemeye çalıştığımız sayımları yapmak ve bunların sonuçlarını açıklamaktan ibaret değildir. Öte yandan, ihracat ve ithalât istatistiklerinin zamanında yayınlanması, diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerimizi günden güne geliştirme zorunluluğu dikkate alınırsa büyük önem taşımaktadır. Bu hususta Enstitü, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile işbirliği yapmak suretiyle liman gümrük müdürlüklerinde birer personelini gerekli rakamların süratle Ankara'ya ulaştırması işi ile görevlendirmiştir.

Değerli arkadaşlarım,

Değerli bir bilim adamı olan Sayın Bakanımızın gayretli çalışmaları ile Enstitümüz teknik imkânlarının da elverdiği ölçüde mesaisini yüksek bir seviyeye çıkaracak ve kendisinden bekleneni daha da olumlu bir şekilde ifa edecektir. Enstitünün 1962'den beri hamleli bir yola girmiş olduğunu da memnuniyetle müşahade ediyoruz.

İstatistik Enstitüsü bütçesinin Başkanlığa ve milletimize hayırlı olmasını diler, Grubum adına Yüce Heyetinize saygılar sunarım. (Millî Güven Partisi sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kapısız.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın İlhan Açıkalın, buyurunuz efendim. Saat : 20,20.

C. H. P. GRUBU ADINA İLHAN AÇIKALIN (Denizli) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesi üzerinde fikirlerimizi arz edeceğim.

İstatistik enstitüleri, dengeli kalkınmaların dayandığı plan fikrinin, birinci basamağını teminle görevli kuruluşlardır. İstatistik bir bünyenin neresinin bozuk olduğunu ve bozukluğun nasıl düzeltilmesi gerektiğini ortaya koyan komple bir tıbbî cihaz gibidir.

Plansız, bozuk düzendeki kalkınma edebiyatları, ancak ciddî istatistiklerle susturulabilir. İddia edilebilir ki, istatistike dayanmayan bir dengeli kalkınma, imkân dahilinde değildir. İstatistik, modern devletlerin yol göstericisi, yolunu aydınlatan ışıktır.

Bu önemin anlaşılması sonucu, 1962'de plan fikri ve Devlet Planlama Teşkilâtı ile beraber, Devlet İstatistik Enstitüsü yeniden organize edilmiştir. İstatistikî malûmatın, çok güvenilir olması önşart olduğu düşünülerek, yeni kanunla istatistikî malumat toplamada, Devlet İstatistik Enstitüsüne monopol tanınmıştır.

Ne yazık ki, planlı kalkınma döneminde, Devlet İstatistik Enstitümüz, uzun yıllar, ağır bir gelişme göstermiş, yeni şartlara intibak edememiştir.

Bu sebepten; kanunsuz olmasına rağmen, birçok bakanlık ve Devlet Planlama Teşkilâtı, büyük kaynak israfları ile mecburen, kendileri malumat toplamak yolunu seçmişlerdir. Neticede bugün görülen istatistikî malumat keşmekeşi ortaya çıkmıştır.

Sayın milletvekileri;

Şurası bir gerçek ki, İstatistik Enstitüsü denince, halen birçok çevrede sadece nüfus sayımı akla gelmektedir. Halbuki günün şartlarında, nüfus sayımı meselesi oldukça gerilerde kalmıştır.

Muhtelif icra programlarında, Enstitüden neler istendiğini ve nelerin ne derecede yapılabildiğini, 1962'den bu yana incelemekte fayda vardır.

Tarım çalışmaları; bilhassa toprak reformu için, ziraî kazançların vergilendirilmesi için, hayatî önemi olan, dekar başına verim istatistikleri halen yapılamamıştır. Bu önemli konunun 1972 çalışma programına alınmış olmasından memnun olduk.

Tarım sayımı sonuçları maalesef çok geç yayınlanmakta ve üstelik inandırıcılık vasfından yoksun bulunmaktadır. Bir örnek vereyim: 1963 yılı tarım sayımında arpa istihsali 1 750 862 ton olarak gösterildiği halde, yine aynı seneye ait carî istatistiklerde arpa istihsali 4 288 000 ton olarak gözükmektedir. Aynı mal için aynı sene içinde yapılan iki anket arasında üç misline yakın ciddiyetsiz rakamlar bulunmuştur.

Değerli arkadaşlarım, sanayi kesiminde de istatistikin büyük önemi vardır. Yatırımların neticeleri, kaynakların dağılımı, verim ve genişlemede istatistiğin önemi aşikârdır. Maalesef tarım sayımındaki tutarsızlık sanayi sahasında da görülmektedir. Örneğin; 1963 sanayi sayımına göre büyük imalât işyerlerinin sayısı 3 012 olarak gösterildiği halde, yine aynı yılın carî sanayi anketine göre bu rakam 4 025'tir. Burada da yine büyük bir farklılaşma dikkati çekmektedir.

1969 icra planı, çok önemli olan sınaî üretim endeksinin 1969 yılı Ağustos ayına kadar mutlaka çıkmasını öngördüğü halde, maalesef bu endeks halen yapılamamıştır.

Ülkemizin, sanayi kalkınmasının neresinde olduğunun bilinmesindeki faydalar sonsuzdur.

Ticarî istatistiklerin önemi, Enstitümüzce yakın zamana kadar kavranmamış gibidir. Dış ticaret istatistikleri; 6 ay öncesine kadar, Batı ülkelerindeki bir haftalık gecikme karşılığı, bizde 3 aylık gecikme ile ancak yayınlanmakta idi. 6 aydan bu yana, Enstitünün bu 3 aylık tehiri 6 - 7 güne indirilmesini takdirle karşılıyoruz, kendilerini kutlarız.

Bu arada, icra planlarının öngördüğü, ancak Enstitümüzün henüz el koymadığı; turizm ve turist konusu, turizm sektörünün istikbali bakımından önem verilmeye değer.

Karayollarımızdaki yük ve yolcu nakliyatları da, gerek trafik, gerek Bayındırlık Bakanlığı yönünden, istatistikî malumatı gerektirir durumdadır.

Bir memleketi idare edenlerin; mutlak ve mutlak memleketteki işsiz sayısını, çalışan sayısını ve bunların mesleklere dağılımını bilmeleri zorunludur. Hattâ dış ülkelerde çalışanların ücretlerini ve çalıştıkları kesimlerin bilinmesi, sanayiimizin kalifiye eleman ihtiyacı bakımından, başta gelen şarttır. Bu önemli konuda, eldeki

bilgiler, Enstitümüzün daha dikkatli çalışmasını icabettirmektedir.

Sayın milletvekilleri;

Bilhassa Hükümet değişikliklerinde, politik tartışmalarda, çok sözü edilen pahalılık, fiyat ve geçinme endeksleri ve millî gelir dağılımı istatistiklerinden de bir nebze söz etmek istiyorum.

Fiyat ve geçinme endekslerinde ne yazık ki Enstitümüz, güvenilir sonuçlar verememiştir. Çok eski metotlarla yapılan, gayrimesul müesseselerin rakamları öne geçmiş ve çok değişik sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Millî gelir istatistikleri de aynı başarısızlık sonucu, rakam kargaşalığına sebep olmuştur. Güvensiz rakamlar, hem alınacak tedbirleri, hem planlamacıları müşkül duruma sokmuştur. 1964 yılından bu yana, bütün icra planlarındaki tedbirler, bu konunun ıslahını emretmişse de, Enstitü yeterli başarıyı sağlayamamıştır. Hâlâ 1953 yılının eskimiş, yerli ve yabancı uzmanlarca geçersiz sayılan metotlarının kullanılması anketlerdeki başarısızlığın başnedeni olmuştur.

Devlet Planlama Teşkilâtı, Enstitüden yeterli ve güvenilir rakam alamadığı için çaresizlikten kendisi ayrı masraflarla, ayrı millî gelir hesaplamalarına girişmiş ve çok önemli bir konuda, Devlet müesseseleri, ayrı ayrı resmî rakamlarla ortaya çıkmışlardır.

Kaldı ki, milletlerarası teşekküllerde, millî gelir sonuçları, milletlerin refahının timsali ve Devlet İstatistik Enstitüsünün çalışmalarının muhassalası, millî gelir hesaplamalarıdır. Yakın zamanda Devlet Planlama Teşkilâtı ve diğer müesseselerle İstatistik Enstitüsünün koordine bir çalışmaya başlandığını görmekten büyük memnuniyet duymaktayız.

Devlet İstitistik Enstitüsünün, eskimiş düşünce ve metotlar yerine, bilimsel, inandırıcı metotlara girişini ve vazifesini tam yaparak kanunî monopolunu kullanışını, rakam kargaşalığına son vermesini, bekliyoruz.

Büyük imkânlar ve 1 200 personelle çalışan Enstitümüzdeki personel ve kıymetli âletler, tam randımanlı olarak çalıştırılmalıdır. Küçük ihmaller, büyük maddî zararlara ve müessesenin itibarının kaybına sebebolmuştur.

1969'da alınan elektronik beyin ve kompüter cihazları iki senelik istirahatten sonra, ancak çok yakın zamanda çalıştırılabilmiştir, 100 delgi makinasından maalesef 45 tanesi yakın zamana kadar âtıl vaziyetteydi.

Netice olarak, birçok hayatî anketler, istatistikler, âletlerin tam randımanlı çalıştırılamamasından büyük kaynak kayıplarına sebebolmuştur.

Devlet İstatistik Enstitüsünün son zamanlardaki müspet atılımını, düzelme ve hızlanmasının devamlı olmasını temenni ederiz. Çok değerli âletlerle ve çok değerli uzmanlarla takviye edilmiş Devlet İstatistik Enstitüsü; ülkemizin, mutlaka yapacağı dengeli kalkınmasının, temeldeki gösterişsiz mimarı olacaktır.

C. H. P. Grubu adına, Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesinin, hayırlı olması dileğiyle değerli arkadaşlarımıza, Bakanlığımıza muvaffakiyetler diler, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Açıkalın.

Söz sırası, Demokratik Parti Grubu adına Sayın Vehbi Sınmaz'da.

Buyurun efendim.

DP. GRUBU ADINA VEHBİ SINMAZ (Manisa) — Sayın Başkan, değerli milletvelleri;

Devlet İstatistik Enstitüsü 1972 malî yılı bütçesi hakkında görüşlerimizi dile getirmek için huzurunuza gelmiş bulunuyurum.

Her sene ve her bütçede olduğu gibi bu sene de, bilinen bazı meseleleri tekrar etmiş olacağım. Tekrarların, sofrada değişmeyen yemek kabilinden olduğunu kabul etmenizi rica ederim.

1926 yılında kurulan İstatistik Umum Müdürlüğü, değişen şartlar karşısında, tekâmüle uygun olarak 1962 yılında 53 sayılı Kanunla Devlet İstatistik Enstitüsü kurulmuştur.

Muhterem milletvekilleri, bir filozof, «Ne kaybettiğini bilmeyen, aradığını bulamaz» der. İşte İstatistik ne kaybettiğimizi veya neyi bulmak istediğimizi bize gösteren bir araştırma mettodudur. İstatistik, bir ifade tarzıdır. Rakamların dili olan bu ifade tarzından anlamayanlar ondan istifade edemezler.

Muhterem milletvekilleri, bir millet için dil birliği ne kadar mühimse, rakamların dili olan istitistik için de ifade birliği odur. 53 sayılı Kanunun 26 ncı maddesine göre bilgi toplama yetkisi enstitüye ait olduğu halde, değişik bakanlıklar bünyesinde farklı istatistik yapılıyor.

Muhterem milletvekilleri, İstatistiği, keyfiyeti kemiyete değil, kemiyeti keyfiyete ışık tutucu görüyoruz. Aklı formalitelere değil, formaliteleri akla uyduran bir görüşün sahibi olarak, malumu meçhulden çıkaran İstatistik Enstitüsünün neticelerine, ilim malumata tabidir inancıyla değer verdiğimizi ifade etmek isterim.

İstatistik neticeleri, devlet adamlarından ihtiyaçlara cevap bekleyen suallerdir, bu suallere, yani ihtiyaçlara cevap vermekten mahrum, iradesini israf eden devlet adamları, bu millete faydalı olamazlar. Dolayısiyle kendi kusurunu müesseselere yükleyen insanlar, yüklendikleri mesuliyet yükünün altında ezilmeye mahkûmdurlar. İşte istatistik, bir bakıma insanın kaldırabileceği yükün miktarını gösterir. Seçimler de bir istatistiktir. İktidar yükünü, kimin kaldırabileceğini tayin ve tespit eder.

Muhterem milletvekilleri, 40 milyon bütçesi olan, bünyesinde 1200 personel çalıştıran Enstitünün çatı katı on yıldır akıyor, on yıldır akan bu binanın müteahhitlerinden bir arkadaşımız şimdi parlamentodadır.

1967'de bozulduğu ifade edilen matbaa makinası, yeni yeni çalışmaya başlamıştır. Makinalar için yedek parça bulunamamaktadır.

Muhterem Arkadaşlar, sözlerimi bitirirken 1972 yılı bütçesinin milletimize hayırlı olmasını diler, Demokratik Parti Grubu adına hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Sınmaz.

Söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Sayın Zekiye Gülsen'de.

Buyurun efendim. Saat : 15,37.

A. P. GRUBU ADINA ZEKİYE GÜLSEN (Çanakkale) — Sayın Başkan ve çok değerli milletvekilleri;

Adalet Partisi Grubu adına, Devlet İstatistik Enstitüsünün 1972 bütçe tasarısını görüşmek üzere huzurlarınızda bulunmaktayım.

1962 yılında 53 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş olan bu teşkilâta, çeşitli alanlara ilişkin istatistikleri düzenlemek, istatistikle ilgili olarak kamu kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, derlenen istatistikleri yayınlamak, genel sayım ve anketleri yapıp, en kısa zamanda sonuçlandırmak gibi önemli görevler verilmiştir.

Görülüyor ki, müesseseye tahmil olunan hizmet, memleketin kalkınması, refah ve saadeti yolunda ve geleceğe ait fert ve millet yararına atılacak her müspet ve isabetli adımın yegâne temeli ve dayanağı bulunmaktadır. Böylece, ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel ve idarî yapısını ve bu yapıda meydana gelen değişmeleri ve gelişmeleri aydınlığa çıkaracak olan istatistik çalışmalarının çok geniş bir alanı kapsadığını görüyoruz. Bütün sanayi ve tarım sektörü, iç ve dış ticaret, fiyat, tüketim, istihdam ve ücretler, turizm, inşaat, madencilik, ulaştırma, nüfus hareketleri, sağlık, eğitim ve kültür, malî konular, adalet ve bunun gibi.

Öte yandan, kalkınma planlarının tutarlı bir şekilde hazırlanması ve yıllık icra programlarının titizlikle ve zamanında izlenip, gerekli tedbirlerin alınması için, sözünü ettiğimiz kuruluş kanunu, enstitüye bilgi derleme konusunda geniş yetkiler vermiştir. Diyebiliriz ki, enstitü, istatistik derleme konusunda tekele sahibolan en büyük kuruluştur.

Bu durumda, enstitünün hizmete arz ettiği istatistikler hem resmî daireler, hem kamu ve özel sektörde iktisadî faaliyette bulunan teşebbüsler için ve hem de bilimsel araştırma yapan kurumlar ve fertler için vazgeçilmeyecek en önemli kaynak niteliğindedirler.

Ancak, şu noktayı belirtmek yerinde olur : Bu verilerin amaca hizmet edebilmeleri, işe yaramaları, iki şartın gerçekleşmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Bunlardan birincisi, bilgilerin güvenilir ve sıhhatli olarak toplanabilmesi, ikincisi ise, fazla gecikmeden kullanılabilmeleridir.

Verilerin sıhhatli bir şekilde derlenmesi için sayım memurları ve anketörlerin eğitimine ve kontrolüne yetkililerce önem verilmekle beraber, nezdinde bilgi toplanan vatandaşların bilerek veya bilmeyerek tam ve doğru bilgi vermediklerine sık sık raslanmaktadır. Bu gibi durumlar, enstitünün kendi çabası ve itinası dışındaki bazı faktörlerin, verilerin sıhhatini geniş ölçüde etkilemekte olduğunu göstermektedir.

İstatistiklerden, gecikmeden yararlanılabilmesi sorununa gelince : Bu konuda Devlet İstatistik Enstitüsünün sınırlı imkânlar içinde bulunduğunu görüyoruz.

Bu vesile ile sözü sayım faaliyetlerine getirmek istiyorum. Son nüfus sayımında 35 milyonun üstünde soru kâğıdı doldurulmuştur. Bu

soru kâğıtlarının işlenmesi, tasnifi ve tablolar haline dönüştürülmesi uzun bir süre çalışmayı gerektiren türden işlerdir.

Kuruluş Kanununa göre enstitü, sonu sıfır ve 5 ile biten yıllarda genel nüfus sayımı, sonu sıfır ile biten yıllarda genel tarım sayımı ve sonu bir ile biten yıllarda ise, genel sanayi ve işyerleri sayımını yapmakla yükümlüdür. Böyle önemli üç büyük sayımın eş zamana raslaması, sonuçların kısa zamanda alınmasını önlemektedir.

Gecikmelerin ortaya çıkaracağı sakıncalar gözönünde tutularak, 1970 nüfus sayımına ilişkin soru kâğıtları arasında % 1 oranı örnek seçilerek elde edilen sonuçlar ilgililerin kullanılmasına sunulmuştur.

Burada bir noktayı bilhassa arz etmeme müsaade buyurunuz; verilen anketlerin hazırlanması kalkınmamızda büyük önem taşıdığı gibi, soruların değerlendirilmesi bakımından da ayrıca önem taşımaktadır.

Tavsiyemiz şudur ki, - göstereceğimiz örnekten de anlaşılıyor - bundan sonraki yıllarda anketlerin daha sade bir dille, daha çok şeye cevap vermek yerine, istenilen şeylere cevap vermesi hususu üzerinde durulmasını önemle belirtmek isteriz.

Meselâ, önümde, sizlere göstermek istediğim, 1970 yılında yapılan nüfus sayımının bir tablosu var. Hepiniz bu sayımdan geçmiş kişiler olarak bunun zorluğunu bizatihi yaşadık.

İlk defa 1927 yılında yapılan nüfus sayımında, 13 kadar soru vardı, fakat o günden bugüne kadar, sanki nüfus sayımı demek, Türkiye'de yapılacak bütün istatistik bilgilerin bir arada toplanmasını gerektiren bir çalışma imiş gibi, lüzumlu - lüzumsuz bir sürü soruların burada yer aldığını görüyoruz. Ben bunu, hem verilen bilgilerin selâmeti, hem de yapılan işin fazla zaman kaybını gerektirdiği bakımından hiç ekonomik olmadığını huzurlarınızda ifade etmeye mecburum.

Meselâ, (Hatip elindeki tablovu göstererek) bu gördüğümüz koskoca cetvel, hane halkının her birine ayrı ayrı sorulacak, ayrı ayrı cevaplar verilecek sualleri ihtiva ediyor. Sadece okunması uzun zaman alıyor, ben süratle okuduğum halde, beş dakikada içinden çıkamadım. Bunun cevabını ve verilerin buna edeceği tesiri takdirlerinize bırakıyorum.

Gönül arzu eder ki, daha doğrusu bunun böyle olması gerekir ki, neyi sayıyorsak, onunla ilgili soruları ithal edelim, anketlerin içine. Yoksa bir sayım yaparken, her şeyi bir arada saymanın mümkün olmadığının, elbetteki teknik eleman arkadaşlar, bundan sonra daha titizlikle üzerinde duracaklardır.

Burada öyle şeyler sorulmuş ki, hani, nüfus sayımı ile hiç alâkası olmadığı gibi, bizim hayatiyetimizle de hiç ilişkisi yok. Meselâ bunun yerine, günün aktüel konusu olan ve bizim hayatımızı yakından ilgilendiren her aileye, Almanya'da çalışan bu aileden bir kişi var mıdır? diye bir soru sorulsa, buradaki birçok yersiz sorudan bizim için çok daha önemli olurdu. Veyahut bu ailede sakat çocuk sayısı nedir, geri zekâlı çocuk sayısı nedir? diye sorulsaydı, bizim eğitimimize ve tüketici olarak cemiyette yer alan insanların sayısını bilmekte ve buna göre tedbirler alınmasında daha çok hizmeti dokunurdu kanısındayım.

1971 yılında uygulanan sanayi sayımının iki aşamada yürütülmesi öngörülmüştür. Birinci aşamada, nüfusu 2 bini aşan yerleşme merkezlerindeki bütün işyerlerinden bilgiler toplanmıştır. Bu birinci aşama, yaz aylarında sona ermiştir. İkinci aşamadaki arazi çalışmalarında 200'ü aşkın sayım memuru görevlendirilmiştir. Aralık ayında başlayan çalışmalar, 1972 yılı Ocak ayının ortalarında sona erdirilmiştir. Bu aşama özellikle, kalkınma planlarının uygulanması için önemli olan, daha ayrıntılı bilgilerin derlenmesini sağlayacak nitelikte düzenlenmiştir.

Enstitünün sanayi sektörüne ilişkin verileri de, en kısa zamanda kullanılabilir hale getirmesi için, çalışmalarını daha çok yoğunlaştırması gerekmektedir. Hizmetin ağırlığı, imkânların yetersizliği yanında bütün personelin büyük bir gayret içinde olduğu muhakkaktır. Fakat, 1970 yılında yapılan tarım sayımında, toplanan arazi kullanılışına ilişkin bilgilerin, bugüne kadar kompütürlerden alınıp, yayıma hazır hale getirilmemiş olması, hizmeti geçiktirmiştir. Çok önemli olan bu konudaki çalışmalara esas teşkil eedceği için, bu çalışmalara daha da hız verilerek, biran evvel elde edilen bilgilerin tasnifine geçilmesinin lüzumunu bilhassa ilgililere belirtmek isterim.

Sayın arkadaşlarım; üç büyük sayım ile ilgili çalışmaları böylece özetledikten sonra, Enstitü'nün diğer konulardaki faaliyetleri üzerinde de kısaca durmayı, yararlı görüyorum.

Hepinizin malûmu olduğu üzere; ülkemizin içinde bulunduğu şartlar, ekonomimizin geniş ölçüde dış dünyaya açılmasını zorunlu kılmaktadır. Diğer ülkelerle kurulup, sürdürülecek ilişkilerin her bakımdan olumlu yönden gelişmesini sağlamak için de, ihracat ve ithalât durumumuzu günü gününe izleyip, aksaklıkları zamanında gidermek mecburiyetindeyiz. Bu da ancak, ihraca ve ithalât istatistiklerinin gecikmeden yayınlanması ve kullanılmasiyle mümkündür.

İşte, Devlet İstatistik Enstitüsü yetkililerinin Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile giriştiği sıkı işbirliği sonunda, Dış Ticaret İstatistikleri 1971 yılının Ekim ayından itibaren ilgili bakanlıkların, kamu teşebbüslerinin ve özel sektör temsilcilerinin yararlanabilecekleri duruma getirilmiştir. Artık böylece, belirli bir haftanın ihracat ve ithalât rakamları, o haftayı izleyen 3 gün içinde derlenebilecektir. Bunu gerçekleştirmek için, Enstitü konuya ehemmiyetle eğilerek bütün önemli limanlarımızdaki gümrük müdürlüklerinde bir personelini bu işle görevlendirmesi ve ayrıca, Trabzon, Giresun, İzmit, Mersin ve İskenderun'da mahallî muhabirlik ihdas etmiş olması, memnuniyet vericidir.

Burada, özellikle kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması açısından büyük önem taşıyan bir başka konuya temas etmek istiyorum.

Millî gelir istatistiklerinin hesaplanmasında kullanılan metotların yeniden gözden geçirilmesi, geliştirilmesi ve daha tutarlı hale getirilmesi zorunludur. Yıllardan beri, Devlet Planlama Teşkilâtı ile Devlet İstatistik Enstitüsünce iki ayrı millî gelir serileri yayınlanmaktadır. Gerek yurt içi faaliyetlerinde, gerekse uluslararası kuruluşlarla olan münasebetlerimizde, bu ikiliğin çeşitli sakıncaları tezahür etmiştir. İşte, bu durumu gözönünde tutan Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planma Teşilâtı ile işbirliği yaparak, millî gelir serilerini birleştirmek ve millî gelir hesaplarının metodolojisini geliştirmek amaeıyle bir ekip kurarak, faaliyete geçmiştir. Aynı cümleden olarak, millî gelir hesaplarının ıslâhı ve ekonominin yapısına uygun istatistik metotlarının saptanması amacıyle 24 ve 25 Ocak 1972 tarihlerinde, Devlet İstatistik Enstitüsü konferans salonunda bir ulusal kollegyum düzenlenmiştir. Yurdumuzun bu konu ile ilgili bilim adamlarının ve sorumlu kurumların yetkililerinin katıldığı bu kollegyumda, millî gelir serilerinin birleştirilmesi ve ıslahı; tarım, sanayi, ulaştırma, ticaret, hizmet, malî kurumlar, konut ve inşaat kesimlerine ilişkin hesaplamalar tartışılmıştır. Girişilen bu olumlu teşebbüsün, aynı hızla sürdürülmesinin ve tutarlı sonuçlar elde edilmesinin faydalı olacağını, önemle belirtmek istiyorum.

Devlet İstatistik Enstitüsünü yakından ilgilendiren, bir diğer önemli konu da, fiyat endekslerinin düzenlenmesi ve yayınlanması konusudur. Ekonominin en önemli göstergelerinden biri olan fiyat endekslerinin faydalı olmaları, bunların en kısa zamanda yayınlanmalarına bağlıdır. Bu durumu dikkate alan Enstitü, kendi düzenlediği ve diğer kruuluşlar tarafından hazırlanan fiyat endekslerini toplu halde ve süratle ilgililere ulaştırmak amacıyla 1972 yılı Ocak ayından itibaren, «Fiyat Endeksleri Bülteni» başlıklı, yeni bir müstakil yayına başlamış bulunmaktadır.

Enstitü başkaca, «Tüketim harcamaları anketi; inşaat, maliyet endeksleri anketi; yıllık ticaret anketi; yıllık imalât sektör anketi; ulaştırma anketi; istihdam anketi; turistik eğilim anketi» olmak üzere, 1972 Bütçe yılında 22 muhtelif anketin yapılmasını öngörmüştür.

Enstitüdeki makina ve tesislerin durumuna gelince; tasnif işlemlerinin süratle sonuçlandırılması bakımından, 9 400 marka elektronik beyinin bandlı sistemden, diskli sisteme dönüştürülmesi gerçekleştirildiği takdirde çalışmalar daha düzenli yürütülebilecektir.

Diğer taraftan Devlet İstatistik Enstitüsünün, matbaa makinalarının yetersizliği de önemli güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Matbaaya gelen istatistik sonuçlarının en kısa zamanda ve istenen boyutta baskıya verilebilmesi için, zorunlu olan ofset baskı makinalarının satınalınması amacıyla Bütçe Karma Komisyonunun sayın üyelerince; Enstitünün yatırım bütçesine 500 000 liralık ek ödenek verilmesini çok yerinde bir karar olarak karşılıyorum.

Devlet İstatistik Enstitüsünün kendisine kanunla verilen önemli görevleri yerine getirmede daha elverişli imkânlara kavuşturulmasını temenni eder, Adalet Partisi adına yeni yıl bütçesinin Devlet İstatistik Enstitüsüne hayırlı ve uğurlu olması dileğiyle hepinizi hürmetle selâmlarım. (A. P., C. H. P., D. P., G. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Gülsen.

Şimdi, şahısları adına söz alan sayın üyelerin listesini okuyacağım:

Kemal Ataman, Ekrem Kangal, Enver Akova, Hasan Tosyalı, Sami Arslan, Hüseyin Balan, Mehmet Türkmenoğlu.

İlk söz Sayın Kemal Ataman'ındır, buyurunuz efendim.

KEMAL ATAMAN (Ankara) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

İstatistik, bir hüküm çıkarmak için, olayları metotlu bir şekilde toplayıp, sayı ve sıra haline getiren bir bilimdir. İstatistik, bütün bilimler alanına girer. Birçok toplu olayların esaslı bir şekilde incelenebilmesi için, bir vasıta olarak kullanılır. Gerek Devlet, gerek kamu sektörü ve diğer sektörlerde bu araçlardan faydalanma olanakları, gün geçtikçe çoğalmaktadır.

İstatistiğin bilhassa ekonomi ile ilgisi çoktur. Kalkınma planlarının sıhhatli hazırlanabilmesi ve yıllık programların dikkatle ve zamanında izlenip, uygulanabilmesi için, istatistik büyük önem taşır.

İstatistiğin gerek ferde, gerekse Devlete sayısız faydaları vardır. Memleketin sıhhî, kültürel, ekonomik ve sosyal alanlardaki durumu hakkında kesin bir fikre sahibolabilmesi, en uygun ve en isabetli tedbirleri alabilmesi için, Devletin istatistiğe büyük önem vermesi gerekmektedir. Sıhhatli bilgilere dayanmayan Devlet yönetiminden ülkesine hayır gelmez. Onun içindir ki; Devlet İstatistik Enstitüsünü, bu anlayış içinde görüp, eleştirmek gerekir. Objektif ölçülerde, bu kuruluşun çalışmalarını tetkik edersek, birtakım sonuçlara kolaylıkla varırız. Her önüne gelen, haklı veya haksız, bilerek veya bilmeyerek, politik zaıflarını tatmin etmek için tarafsız olması gereken devlet kuruluşlarımızı, sırf tenkit etmek amacı ile hedef alırsa, bundan ne kendisine, ne de milletimize hayır gelir.

Sayın milletvekilleri; bu kuruluşumuz bütçesi Senatoda görüşülürken, bazı sözcü arkadaşlarımızın insafsız ve aslı olmayan tenkitlerine uğradı. Hiçbir peşin düşünce içerisinde olmadan, bazı açıklamalar yapmayı faydalı görmekteyim:

Son bir yıl içerisinde enstitünün yönetici kadrosunda bazı değişiklikler oldu. Bu yöneticiler enstitüye ne gibi bir çalışma düzeni getirdiler? Enstitü eskiye kıyasla, daha mı iyiye, yoksa daha mı kötüye gitmiştir? Bunu açık ve seçik görelim:

1228 memurun çalıştığı, 7 bölge müdürlüğü, 6 mahallî muhabirlik örgütü bulunan Devlet İstatistik Enstitüsü, geçen 10 yıl zarfında ciddî bir teftiş görmemiştir. Esasen enstitünün, normal bir teftiş mekanizması da yoktur. Enstitüye henüz bu yıl Maliyeden müfettişler gelmiştir ve bunlar çalışmaktadırlar. Devam eden teftiş hakkında sonuçlar alınmadan konuşmak, bana göre gereksiz olur.

Enstitüde, «Bilgi İşlem» makinaları vardır. Bunlardan 45 - 50 tanesi yıllardır çalıştırılamaz ve âtıl halde idi. Yeni yöneticiler, muhtelif şubelerde çalışan 50 kadar memurunu, «Bilgi İşlem Merkezi» nde görevlendirerek, bu makinaları çalışır ve işler hale getirmiştir. 10 yıldır bir türlü yapılamayan havalandırma cihazı, yeniden ihâle edilmiş; 5 milyon liraya çıkacak olan bu cihaz sayesinde, memur ve hizmetliler daha rahat ve daha huzurlu bir şekilde çalışma imkânına kavuşmuş olacaklardır.

Enstitünün, 1969 yılında 5 milyon liralık yatırımla büyük bir elektronik beyin makinası satın almış idi. Bu makinanın gücü ve kapasitesi çok yüksektir. Hiçbir devlet örgütünde bu kadar yüksek bir kapasiteye sahip, bir beyin makinasına rastlanmamaktadır. Bu kadar pahalı bir makina, iki yıla yakın bir süre çalıştırılamamıştır. Kiralandığı takdirde, saati 1 750 lira civarında iş gören bu yatırımın, o zamanki müessese yetkililerinin beceriksizliği yüzünden, milletimize ve kuruluşa ne denli bir zarara maloldüğünu düşünmek gerekir. Yeni görev alan arkadaşlarımızın, bu makinayı iki ay içinde çalışır hale getirmeleri, takdire şayandır. Devlet İstatistik Enstitüsündeki elektronik beyin makinası, devamlı olarak 24 saat çalışır ve diğer mü-

esseselerin ihtiyacını da karşılayacak güçtedir. Bu makinaları enstitü, döner sermayeli bir kuruluş haline getirmelidir. Bu yapılır ise, yurt içinde önemli bir israf yolu da kapatılmış olur.

Sayın milletvekilleri; Devlet İstatistik Enstitüsü 1970 - 1971 yıllarında 4 büyük sayım yapmıştır: Nüfus sayımı, binalar sayımı, tarım sayımı ve sanayi sayımı.

1971 Temmuz'una kadar doldurulup, Enstitüye getirilmiş olan soru kâğıtları üzerinde hiç bir işlem yapılmamış; keza o tarihe kadar sanayi sayımının yalnızca yarısı yapılabilmiş idi. 1971 Temmuz'undan sonra görev alan yeni yöneticiler 3 ay gibi kısa bir zamanda nüfus sayımının % 1 örneklemesini yapıp sonuçlarını yayınlamışlardı.

Tarım sayımının toprak tasarrufu ile bilgileri tasnif edilip ilgililerin istifadesine sunulmuştu. Bu 7 ay zarfında sanayi sayımının ikinci kısmına ait hazırlıklar tamamlanmış ve sayımın icrasına geçilmiştir. Binaların sayımı da sonuçlanmak üzeredir.

Diğer bir konu da; yıllardır ihmale uğrayan dış ticaret istatistikleridir. 4 ay öncesine kadar, iki aylık bir gecikme ile takip edilen ithalât ve ihracat istatistikleri şimdi bir haftalık bir gecikmeyle izlenebilmektedir.

Yıllardır neşredilemeyen geçinme indeksleri, aile bütçeleriyle ilgili anket sonuçları yayınlanmış bulunmaktadır.

Enstitü ağır iş yükü altında carî işlerini eskiye kıyasla daha iyi ve doğru olarak yürütmektedir. Objektif bir amaca ulaşmak için sarfettiği enerjik tutumundan dolayı yönetici ve personeli yürekten kutlarım.

Sayın milletvekilleri, Devlet İstatistik Enstitüsünü millî gelir hesaplarında hatalar yaptığı, Ocak ayında yapılan «millî gelir kollegyum» unda ortaya çıkmıştır. Hatanın kaynağı malî kurumlar sektörüdür. Bu sektördeki katma değer carî fiyatlarla, 1968'de 3 milyar 38 milyon, 1969'da 3 milyar 570 milyon, 1970'de 3 milyar 901 milyon lira fazla olarak hesaplanmıştır. Toplam millî gelir de, gerçekte olduğundan daha yüksek olarak neşredilmişti. Bu hata fert başına düşen millî gelirde de karşımıza çıkmaktadır.

Şöyle ki, fert başına gerçek gayri safi millî hasıla, 1968'de 3295 lira olmak gerekirken, hata nedeniyle bu miktar 3385 lira olarak gösterilmiştir. 1969'de fert başına gerçek gayri safi millî hasıla 3588 lira olmak gerekirken, 3691 lira olarak gösterilmiştir. 1970'te fert başına gerçek gayri safi millî hasıla 4038 lira olmak gerekirken, 4148 lira olarak gösterilmiştir. Bu hatalar nedeniyle carî fiyatlarla, gayri safi millî hasıladaki fuzûli ve yanlış artış nispetleri 1968'de % 2,7 1969'da % 2,9, 1970'te % 2,7 olmuştur. Bu hatalar son derece önemlidir. Zira, kalkınma hızları ve bunlarla ilgili plân ve yatırım programlarına yanlışlık getirmektedir.

Sayın milletvekilleri, huzurunuzda arzettiğim noktalar gözönüne alınırsa Devlet İstatistik Enstitüsünün 7 aylık bir çaba sonucunun eskisine kıyasla daha verimli bir çalışma düzeni içerisinde olduğnu görmekteyiz. Temennimiz bunun böyle devam etmesidir. Tenkit etmesi kolaydır ama, bazı gerçekleri görmemezlikten gelmekte insafsızlık olur. Memleketini seven, ulusuna faydalı olmaktan ve hizmet etmekten gayri hiçbir art düşüncesi olmayan namuslu ve çalışkan yöneticilerin de şevkini ve gayretlerini kırmış olmamak gerekir. Bundan hiçbir fayda elde edilemez.

Devlet İstatistik Enstitüsünün Bütçesinin ülkemize ve Ulusumuza hayırlı olması dileğiyle yönetici ve tüm personeline başarılar diler, Yüce Meclise saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından «Alkışlar»)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ataman, söz sırası Sayın Ekrem Kangal'dadır, buyurun efendim.

Saat : 16,05.

EKREM KANGAL (Sivas) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Devlet İstatistik Enstitüsü Bütçesinin görüşülmesinde gerek geçen yıl, gerekse daha önceki yıl dikkatimi çeken bir husus oldu. Burada Devlet İstatistik Enstitüsünün çalışmaları ve yöneticileri övüldü ve tıpkı Millî Savunma Bütçesindeki geleneksel tutum gibi, geniş çapta bir eleştirme yapılmadı.

Ama geçen yıl ve bir daha önceki yıl bu bütçe üzerinde söz alan bendeniz, görüşlerimi, eleştirilerimi, geçen değerli yöneticilerin şahıslarına saygılı olmak kaydiyle yapmış ve Devlet İstatistik Enstitüsünün aksayan taraflarını söylemiştim. Bu yıl da aynı görüşe sadık kalaca-

ğım ve teşkilâtın aksayan taraflarını kendi görüşlerim çerçevesinde eleştirmeye çalışacağım.

Sayın milletvekilleri, iktisaden geri kalmış memleketlerde değişmeyen bir kaide vardır. Gerek Devlet İdaresinde ve gerekse günlük hayatta çok söz söylemek, ama doğru istatistik donelere, rakamlara ve gerçeklere çok az eğilmek. Halbuki, iktisaden gelişmiş memleketlerde istatistik, en çok itibar edilen bir ilim dalıdır. Devlet adamları ve politikacılar görüşlerini, eleştirilerini, raporlarını ve planlarını ancak istatistikî bilgilerden güç alarak yapmakta ve hazırlamaktadırlar. Başvurulan en emin kaynak istatistik enstitüleridir. Günümüzde az gelişmiş ve planlı kalkınmaya yönelmiş ülkelerin süratle kalkınmalarını sağlamaları için istatistiğin önemi daha da çok artmaktadır.

Kalkınma planlarının hazırlanması, uygulama programlarının takibi, plan hedeflerinin başarı derecelerinin tespiti, hep sağlam ve güvenilir istatistikî bilgilerle mümkün olmaktadır. Onun içindir ki, istatistik, memleketimizde de bugün için gerek resmî sektörde gerekse özel sektörde karar alma durumunda bulunan yöneticilere ışık tutan bir vasıta olarak kabul edilmektedir. Bu kesin yargıya rağmen, yurdumuzda istatistiklerin yeterli olmadığı ve çok defa, istatistiklerin «yanlış rakamların doğru toplamı» şeklinde anlaşıldığı da bir gerçektir. Ekonomik konularda yakından ilgilenenler, ya aradığı istatistikî rakamları yeterince bulamamakta veya mevcut rakamlara kuşku ile bakmaktadırlar.

Sayın milletvekilleri, planlı kalkınma döneminde, kalkınmamızın sıhhatli şekilde yürütülebilmesi ve siyasî iktidarın sağlam yargılara varabilmesi için memleket gerçeklerinin şüphe edilmeyen rakamlarla ifadesinde zorunluluk vardır. Plan hazırlanmasında olduğu gibi, kalkınma neticesinin tespitinde de gerekli rakamları karar organına vermekle görevli en önemli kamu kuruluşu şüphesiz Devlet İstatistik Enstitüsüdür.

O halde, Planlama ile enstitü arasında çok sıkı bir işbirliğinin doğması kaçınılmaz bir görevdir. Acaba, memleketimizde bu iki kuruluş arasındaki işbirliği, koordinasyon tam ve noksansız olarak sağlanmış mıdır? Hemen söylemek gerekirse, bir kelime ile «hayır» demek insafsızlık olmaz.

İlk planlama çalışmalarında hayretle görülmüştür ki, plan yapımı için ihtiyaç duyulan ve çeşitli sektörlere aidolan istatistikî bilgileri vermek imkânı bulunamamıştır. Hâlâ da istenilen bilgiler zamanında alınamamaktadır.

Daha önemlisi, bir ülke ekonomisindeki gelişmeleri en iyi şekilde yansıtan gösterge olan millî gelirdeki artış hızının tespitinde çelişkiler görülmüştür. Değerli arkadaşlarım da biraz evvel söylediler. Bu durum Devlet İstatistik Enstitüsü için de, Devlet Planlama Teşkilâtı için de ciddî bir talihsizlik olmuştur. Millî gelir hesaplarının sıhhati, dayandığı temel istatistiklerin sıhhatine bağlıdır. Memleketimizde millî gelir hesaplarının sıhhatli olmayışı, bu temel istatistiklerin yetersizliğindendir. Maalesef millî gelir hesabına ait rakam ve tahminlerin sıhhat derecesi hızlı bir şekilde azalmaktadır. Şimdi, bütün ümidimiz ve dileğimiz, enstitünün yakın bir süredir, yani 4 aydır sürdürdüğü millî gelir hesaplarının ıslahı çalışmalarının aralıksız devam etmesidir. Enstitünün Ocak ayında düzenlediği «Millî Gelir Kollegyumu» bu istikamette atılmış olan çok olumlu bir adımdır. Kollegyumda millî hesapları konusunda bilgilerine güvenilen teknisyenlerin yaptıkları tavsiyelere uyularak, gereken düzeltmelere hemen geçilmelidir. Ayrıca, Devlet Planlama Teşkilâtının, Devlet İstatistik Enstitüsü makamlarına itimadetmeyerek kendisinin hesapladığı millî gelir serisiyle, enstitünün gelir serisi de en kısa zamanda birleştirilmelidir. Dünyanın hiçbir ülkesinde iki resmî millî gelir rakamı yoktur. Sadece Türkiye'de vardır. Bu durum hem yurt içinde, hem de yurt dışında karışıklık yaratmaktadır. Bu durum süratle düzeltilmelidir. Enstitünün değerli genç yöneticilerinin bu duruma, arz ettiğim şekilde kısa zamanda çare bulacaklarına, ki bu olumlu adım başlamıştır, inanıyorum.

Sayın milletvekilleri, istatistik, yalnız ekonomik alanda ve planlama çalışmalarında değil, sosyal hayatta da önemlidir. Hele, Türkiye gibi sosyal meseleleri çığ gibi büyüyen bir memlekette bu konudaki çalışmalar daha da ağırlık kazanmaktadır. Teşkilâtın bu sahadaki çalışmalarının da yetersiz olduğunu söylemek mecburiyetindeyiz. Keza istatistikte zaman da çok

önemli bir unsurdur. Enstitü yakın zamana kadar olayların gerisinde kalmış, neticesi alınan dokûmanlar çok geç yayınlanmıştır. Örneğin : İthalât ve ihracat istatistiklerine ait dokûmanlar, enstitünün yıllardır sürüp gelmiş olan grafik düzeni içerisinde iki ay gecikme ile verilebiliyordu. Bu çok sakıncalı bir tutumdur. Bizim yaptığımız incelemede son dört aydır durumun düzeltildiğini ve bir aya ait ihracat rakamlarının o ayın hemen bitimini takibeden hafta içinde elde edildiğini memnuniyetle görüyoruz. Bu, cidden sevindirici bir gelişmedir, teşekkürle karşılıyorum.

Değerli milletvekilleri, ülkemizdeki zirai istatistik çalışmalarına da kısaca değinmek istiyorum.

Türkiye'de belki en az güvenilen rakamlar zirai istatistiğe aittir. Genellikle modern istatistikle hiç itibar edilmemesi gereken «olsa olsa metoduna» çok defa başvurulmaktadır. Bu rakamlar da zirai planlamaya esas olmaktadır ki, işin önemli cephesi de budur.

Burada, bir grup adına konuşan değerli arkadaşlarım, «Tarım istatistiklerinin yetersiz olduğunu, keza Toprak Reformunda esas alınan rakamların noksan bilgileri ihtiva ettiğini» söyledi. Zamanın yetersizliği sebebiyle konunun detayına giremeyeceğim, ancak hâlâ Türkiye'de, 1957 yıllarında, yapılan, Amerika'lı Harweoekes'un Türkiye toprak etütleri çalışmalarının revaçta olduğunu ve bunu çok istikşafî ve kaba rakamlara dayandığını söylemek isterim.

Enstitünün genç ve değerli yöneticisi ve teknisyenlerinden bu konuya da mutlak bir çözüm getirmelerini, hele Toprak Reformunun söz konusu olduğu ve çalışmalarının geliştiği bir dönemde, beklemekteyiz ve yine güvencimiz tamdır.

Türkiye'nin değişen dünya şartları karşısında ekonomik, sosyal, kültürel, sınai ve tarımsal gelişmelerini tam ve yeterli bir biçimde planlamak için sağlam ve güvenilir istatistikî bilgilere mutlaka ihtiyaç vardır. Memleketimizde modern anlamda kurulan bir müessese varken, bu müessesenin beklenen seviyeye ulaşmamasına seyirci kalamayız. Nitekim, Hükümet de bu gerçeği görmüş ve Enstitünün 10 yıldır yetersiz çalışma düzeni ile yöneticiler arasında görev değişikliği yapmayı uygun görmüştür. Burada sözlerimi bitirmeden önce bir - iki temennimi arz etmek istiyorum.

Sayın milletvekilleri, bu yıllki bütçe görüşmelerinde Enstitünün matbaasının daha güçlenmesi için Bütçe Plan Komisyonunun değerli üyeleri, 500 000 lira vermiştir. Hazırlanmakta olan bir kanun tasarısına göre, Türkiye'de bütün Devlet sektöründeki matbaaların bir elde toplanması, zannederim, Devlet Malzeme Ofisi bünyesinde toplanması öngörülmektedir. Şimdi Devlet İstatistik Enstitüsü matbaasının bir özelliği vardır. Nasıl ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin matbaası Devlet Malzeme Ofisine devredilemez ve tek kurum halinde birleşemezse, Devlet İstatistik Enstitüsü de bu genel yargı içerisinde ilerde çıkacak bu tasarıya göre, «Devlet Malzeme Ofisi» bünyesinde birleşemez. Teşkilâtın özelliği vardır, mutlaka Devlet İstatistik Enstitüsünün matbaası bu tekelin dışında kalması gerekir ve bu inancı taşıyorum; Sayın Hükümet üyelerine, yetkililere görüşümü sunuyorum.

İkinci konu :

BAŞKAN — Süreniz bitmek üzere Sayın Kangal, lütfen bağlayınız efendim.

EKREM KANGAL (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkan.

Devlet İstatistik Enstitüsünün, Türkiye'nin lar imkânları içerisinden çıkıp daha beynelmilel sahaya taşması OECD gibi, FAO gibi ve şu anda hatırıma gelmeyen diğer teşkilâtlarla işbirliği yapmasında zorunluluk görüyorum; kaçınılmaz bir görev anlayışı görüyorum.

Keza, Devlet İstatistik Enstitüsü, 53 sayılı Kanuna göre, her yıl istatistik kursları açmakta ve muhtelif kamu teşekküllerinden yetenekli elemanların kursa devamını sağlamaktadır. Bu, bu kadarla bitmekte; bu elemanlar görevi başına, kendi dairelerine döndüklerinde ne iş yaptığı, nasıl bir teşkilât kurduğu, nasıl bir done topladığı araştırılmamakta ve harcanan emekler bence boşa gitmektedir. Bu konuda da enstitü kendine düşen görevi yapmalıdır ve bu elemanları yakînen takibetmek zorundadır. O zaman, her teşkilât, kendi görüşüne göre, kendi istatistik anlayışına göre rakam toplamak durumundan kurtulacak ve enstitünün direktifi altında, ilmî görüşler çerçevesinde done topla-

mak ve enstitüye yardımcı olmak imkânını bulacaktır.

Sayın milletvekilleri, hepimizin gözü, kulağı olan ve planlı kalkınmaya inanmış demokratik memleketlerde en üstün ölçü olarak kabul edilen istatistikî bilgilerin zamanında ve hele doğru bir şekilde toplanıp hazırlanması için her türlü imkânlarımızı, bu iyi niyet sahibi ve yetenekli, değerli yönetici ve teknisyenlerin yürüttüğü örgütten esirgemiyelim.

1972 yılı hizmetlerinin daha yararlı olacağı inancını taşıyorum. Kendisini yakînen tanıdığım, cidden çok değerli, çok genç ve değerli bir ilim adamı olan yeni genel müdürün, burada yüksek huzurunuzda arz ettiğim görüşler çerçevesinde 1972 yılı Bütçesinde beni mahcubetmeyeceğini ve enstitüyü çok daha ileri götüreceği görüşünü taşıyorum ve buna yürekten inanıyorum. Bu inançla 1972 yılı hizmetlerinin daha yararlı olmasını diler, saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Kangal.

Kifayet önergesi gelmiştir efendim; başka soru v. s. yok, kifayeti işleme koyuyorum. Okutuyorum kifayet önergesini.

Sayın Başkanlığa

Devlet İstatistik Enstitüsü Bütçesi üzerinde kâfi derecede görüşülmüştür; müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Kars
İsmail Alaca

BAŞKAN — Yeterli üye konuşmuştur, kifayeti işleme koyuyorum.

ZEKİYE GÜLSEN (Çanakkale) — Sayın Başkan, Hükümet konuşmuyor mu?

BAŞKAN — Kendi arzularına tabi efendim; hatırlattım kifayetin geldiğini; açıklanacak bir husus olursa konuşurlar; başka türlü bir şey yapmıyoruz.

Kifayeti oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğü Bütçesinin müzakereleri bu suretle bitmiş bulunduğundan adı geçen bu bütçenin bölümlerine geçilmesi hususunu Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum.

C — DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ :

(A/1) CARİ HARCAMALARI

Bölüm		Lira
12.000	Personel giderleri	27 028 896
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	2 212 501
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	4 430 009
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	574 104
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/2) YATIRIM HARCAMALARI

23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	5 176 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI

34.000	Malî transferler	4 400
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	172 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	4 201
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Bu suretle Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Müdürlüğü Bütçesi Meclisimizce kabul edilmiştir. Yüce Milletimize ve Enstitü Müdürlüğü mensuplarına hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim.

Ç — DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Şimdi, Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz. İlgililer yerlerini alsınlar lütfen.

Grupları adına söz alan sayın üyelerin isimlerini okutuyorum.

Mehmet Ergün, C. H. P. Grubu adına; Ali İhsan Ulubahşi, A. P. Grubu adına; Turgut Topaloğlu M. G. P. Grubu adına; Hilmi Türkmen, D. P. Grubu adına; ilk söz, kayıt sırasına göre Sayın Mehmet Ergül'de; buyurun efendim.

C. H. P. GRUBU ADINA MEHMET ERGÜL (Bilecik) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; millî sorunlarımız tarih açısından açıkca ve isabetle ortaya konulmaz dertlerimizin gerçek çareleri bulunamaz.

Şu gerçek iyi bilinmeli ve iyi anlaşılmalıdır ki, bugün Türkiye'mizin doğru yolda hızlı ve dengeli kalkınmasının ana hedefini şahıslar ve hükümetler tayin yetkisine sahip değildirler. Çünkü, bu temel hedefi Anayasamız açıkca tesbit etmiştir.

Anayasanın ikinci maddesi Devletin hüviyetini açıkça ve kesin olarak;

«İnsanlık hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, layik, ve sosyal bir hukuk devleti olarak» belirtmiştir.

Bütün Devlet iş ve hizmetleri bu ilkelere ne kadar yönelmiş ise, o kadar başarılı; bu hedeflerden ne kadar ayrılmış ise, o kadar da hatalıdır. Bu hedefleri değiştirmek düşünülemez.

C. H. P. olarak Diyanet İşleri Başkanlığı hakkında görüşlerimizin hareket noktası bu ve varmak istediğimiz netice de budur.

Değerli arkadaşlarım, kültürüyle, sanatıyle kuralları, gelenekleri ve düşüncesiyle Ortaçağı aydınlatan, Yeniçağa ışık tutan millet şu anda geri kalmışlığın azabı içinde. Toplumun ve ekonominin gerekleri uyarınca «dini» yorumlayan, ileri dönük bir kurum gibi ondan yararlanabilen Osmanlı Akıcılığı ve geri kalmış Türkiye.

Devlet kurma alışkanlığı, devlet yönetme ustalığı, çağın en ileri ekonomik ve sosyal yapısı, Türk ordularını bir kurtarıcı gibi karşılayan eşitliği ve hürriyeti bekliyen Avrupa halkları yıkılmakta olan bir kölelik dünyasının yahut dağılmaya yüz tutmuş derebeyliğin yerinde kurulan ileri ve âdil bir toplum düzeni ve geri kalmış Türkiye.

Layik Osmanlı toplumu belirli bir dönemin en ileri en uygar, en insancıl devletini kurmuştur. Osmanlı yönetimi İslâm kültürüyle Türklerin devlet kurma alışkanlık ve yeteneklerini birleştirmiş, Kur'an ve hâdislere dayanan kurumlarla kavramları çok akılcı bir şekilde yorumlayarak bağdaştırmış, çağının en sağlam toplumunu meydana getirmiştir.

Değerli milletvekilleri, Osmanlı toplumunun belirli bir dönemin en ileri, en uygar ve en insancıl devletini, İslâmın sosyal ve iktisadî kurumlarını çok akılcı bir şekilde benimseyerek kurduğunu herhalde bilmeyenimiz olmasa gerek.

İslâmın müessisi Hazreti Muhammed, sadece ahiret ve ibadet şekil ve hükümlerini insanlığa sunan bir peygamber değildir. O, zamanının toplum düzenini tümünden ve temelinden kavrayan bir değişimi, insancıl bir düzeni yaratan, Kur'an, büyük bir devrimcidir. Bu, büyük devrimci:

1. İnsan, Allah'ın Dünyada en değerli varlığıdır. Bu varlık hür doğar, hür yaşar, hür olarak ölür. Soy - sop, unvan, rütbe, insanın öz vasfını değiştiremez. İnsanlar dokumacı tarağının dişleri gibi aralarında eşittirler. İnsanın insana üstünlüğü ilim iledir;

2. Kölelik yoktur; kölelerinizi azat ediniz, âdil olunuz;

3. Kız çocuklarınızı öldürmeyiniz;

4. Eşleriniz Allah'ın size en değerli emanetidir. Onlara şefkatle muamele ediniz, onları dövmeyiniz,

5. Aile kutsal bir varlıktır. Bu varlığın mutluluğunu erkek temin edecektir. Erkek, nafakayı teminde zaruret içinde ise, eş ona yardımcı olacaktır. Çocukların eğitim ve öğretimi aileye aittir;

6. Çalışınız; en kutsal değer emektir;

7. İşçinin alın teri kurumadan ücretini ödeyiniz. İşçi toprak işçisi ise ona ücret yerine toprak bağışlayınız;

8. Fakirlerin emeğini koruyunuz;

9. Ticaret serbesttir; İhtikâr yapmayınız:

10. Servetinizi toplum yararına tahsis ediniz;

a. Kazandığınızı israf etmeyiniz;

b. Tefecilik yapmayınız;

c. Para parayı doğurmaz, iş parayı doğurur; İşsiz ve emeksiz kazanç olamaz:

d. «Olmaya servet, zenginler elinde devletleşe, o servete devlet elkoyar»;

11. Yeraltı servetleri, sular, ormanlar, otlakiyeler, kamu yararına devletindir;

Emeğini toprağa sarf eden, toprakta kendisi bizzat tarım yapan; o toprağın sahibidir;

13. Servetinizin vergisini ödeyiniz, yani zekâtınızı veriniz;

14. Okuyunuz, okutunuz, ilim öğreniniz ve öğrendiğinizi yayınız,

15. Rüşvet almayınız, hırsızlık yapmayınız, kumar oynamayınız, sefahate kapılmayınız, yalan söylemeyiniz, iftira etmeyiniz, kin ve husumet beslemeyiniz, öç almayınız;

16. Devlet zayıfları himayeye mecburdur; onların menfaatlerine riayetle, onları muhafaza ile mükelleftir.» diyordu.

İşte büyük devrimci ve ulu Peygamber Hazreti Muhammed'in insancıl düzeni.

Dünyanın üç kıtasını fethedip, dördüncüsüne el attığımız ve millî şahsiyetimizi temsil eden uygarlığı yaratan düzen işte bu düzenden mülhemdi. Ortaçağa ışık tutan, Yeniçağı aydınlatan, kültürümüzü işte bu düzen yaratmıştı. Batı üniversitelerine öğretim görevlisi veren, ders kitapları sunan, tıbbı, eczacılığı, operatörlüğü logoritmayı, matematiği, çoğrafyayı ve müziği tanıtan, öğreten bu düzenin verileri idi.

Bu düzen 16 ncı Yüzyılın yarısından sonra karanlığa gömülüp, yıkıldı. Bu düzeni kimler yıktı; kimler dejenere etti? Şimdi bu soruları tarihin gerçeklerini dile getirerek cevaplayacağım.

Değerli arkadaşlarım, Peygamberin ölümünden sonra İslâmı, eski geleneklere ve görenekler içinde eritmek isteyenler çıktı. Bu çıkışların en kuvvetlisi Emevilerle başlamıştır. Hazreti Muhammed, «Benim sünnetlerimi Ümmeyye oğulları bertaraf edeceklerdir» demişti. Bu görüş, Emevi saltanatının kurulmasıyle doğrulanmıştır.

1. İlk Emevi Halifesi Muaviye ve onu takiben ikinci Halife Muaviye'nin oğlu Yezid 1 nci, birçok hadis yaptırarak ve bunları Hazreti Muhammede atfettirerek icrayı hükümet etmesi rivayet değil, gerçektir. Emeviler Bizanslılardan ve Acemlerden öğrendikleri kötü göreneklerle zevk ve sefahat düşkünlüğü içindeki âlemlerle İslâmı bozmakla kalmamışlar, onu tanınmaz hale getirmişlerdir. Emevi sarayları tarihe «Günah Çukuru» olarak geçmiştir.

2. Abbasiler zamanında da eski İran kültürü canlanıp, İslâmı kendine göre yuğurarak Acem-î bir renk vermiştir. Bu devrin halifeleri de Emevi devrinin halifeleri gibi İslâmı kendi saraylarına alet ederek tanınmaz hale getirmişler ve İslâm, bu tarihten sonra hemen hemen unutulmaya başlamıştır. Bu devirde halk; «İçine tükürürüm böyle düzenin, böyle kaderin. Ben hayvan gibi taşıyayım, el cennet gibi bahçelerde yesin, safa sürsün» diye mırıldanmaya başlamıştır.

3. Mısır'da Halife El-Mansur, «Şarap Kuran'da yasaktır diye, tüm bağların sökülmesini emretmiştir. Kocakarıları ahlâk kontroluna memur etmiş, kadınların evden çıkmaması için kadın kundurası imalini yasaklamıştır. Tabiî bütün bunlar hep Allah adına.

Değerli arkadaşlarım,

İleri, dengeli, tutarlı gibi nitelikleri kendisine uygun gördüğümüz Osmanlı toplumunun geri kalmışlığa yönelmesi halifeliğin intikalini takibeden yıllarda bağlamıştır. Daha doğrusu Osmanlı Devletinin teokratik devlet biçimiyle başlayan yönetimi, çöküntüyü başlatmış ve hızlandırmıştır.

Tarih, «İslâmın layik düzeninden uzaklaşan, yani Teokratik Devlet biçimini kabul eden tüm devletler ya çökmüş, ya da sömürge haline gelmiştir» der. Birinci Cihan Savaşından sonra Türk milletinin de başına bu âkıbet gelmek üzere iken, Atatürk'ün bu korkunç âkıbeti önlediğini hepimiz bilmekteyiz.

Aziz arkadaşlarım, layik Osmanlı düzeni, toprak mülkiyetinin devlet elinde halk yararına kullanılmasına, sipahilerin üretim üzerindeki kontrol ve egemenliğe dayanmakta idi. Halkın sosyal güvenliği, merkez otoritesinin gücü, derebeylerin oluşmaması, üretim düzeni ve bağımsız ekonomik güçlerin firenlenmesi hep bu mülkiyet düzeninden ötürü gerçekleşmekteydi. Anadolu'nun dünya görüşü ve insan özellikleriyle de uyum halinde olan bu mülkiyet düzeni amaç ve şekil değiştirince tabiatiyle onun sonucunda oluşmuş bulunan bütün kurumlar; mülkiyet, toprak mülkiyeti, sermaye piyasası, ticaret, iş ve işçi arzı ve sosyal yapı çöktü, yerini bir başka düzene terk etti. Bu ters gelişimi teokratik devlet yöneticileri, yani Halifeler yarattılar.

Bu ters gelişim, zamanla Osmanlı İmparatorluğunun temel direklerinden bir diğerini, din özgürlüğünü de zedeledi. Ortaçağı aydınlatan ve Yeniçağa ışık tutan bu millet tamamen karanlığa gömülmüş, her yeniliğe karşı çıkar bir toplum haline getirilmişti. Bilinmez nedenlerle

bu bozuk düzene daha ziyade ulemalar, Şeyhülislâmlar ve din adamları sahip çıkmaya başlamışlardır.

Değerli arkadaşlarım, 16 ncı yüzyılın sonları, 17 nci yüzyılın başları, Osmanlı Devletinin hızlı bir gerilemeye girdiği devirlerin başlangıcıdır. Bu zamanlarda Batının kendisine özgü ekonomik düzeni, teknik ilerlemeyi, zenginleşmeyi sağlamıştır. Teknik ve ekonomik gelişmeyi paralel olarak Batının yeni biçimler içinde kurduğu ordular, Osmanlı Ordularını her alanda yenilgiye uğratıyordu. Bu yenilgiler ise zorunlu olarak Devletin talan olanaklarını da elinden almış ve ekonomik çöküntü de bu suretle büsbütün hızlanmıştı. Bu anaçerçeve içinde gelişen, Osmanlı gerileyişi, Batının ise gelişimi, ıslahat zorunluğu konusundaki inançların belirmesiyle sonuçlanmıştır. Bütün bu «Islahat», «Batılılaşma» hareketleri Osmanlı Toplumu içinde karşıt güçlerle karşılaşmıştır. Bu karşıt hareketlerin genellikle «dinci» nitelikte ortaya çıktığı da görülmektedir.

Osmanlılarda ıslahat hareketlerine tepki gösteren eylemlere de birkaç örnek vererek deyinmek isteriz.

1. Patrona Halil İsyanı : Türkiye'de matbaanın kurulmasına,

2. Kabakçı Mustafa İsyanı : III ncü Selim'in Nizamı Cedit Ordusuna karşı, «Gâvur icadıdır» diye ulemalardan aldığı fetva ile,

3. Şeyh Saçlı İsyanı : İkinci Mahmut'un fesin resmî serpuş oluşuna dair emrine karşı,

4. 31 Mart Vakası : Meşrutî yönetime, Batı eğitim ve öğretimine karşı bir ayaklanmadır. Tabiî bütün bu ayaklanmalar hep Allah adına. (!)

5. Millî Mücadeleye Karşı İsyanlar : Sabahattin Selek, Millî Mücadeleyi aynen şöyle tanımlar : «Millî Mücadele, kahramanların ve korkakların, vatanseverlerin ve hainlerin, ulvî gayelerin ve şahsî menfaatlerin çarpıştıkları ve yarıştıkları bir boğuşmadır.» der. Millî Mücadelenin en güzel tanımını bu ifadelerde bulmak mümkündür. Millî Mücadelenin amaçları, emperyalistleri, ar ve namusumuzu lekeleyenleri tepelemek, temizlemekten ibaret idi. Millî mücahitler, hain halife ve şeyhülislâm, Dürvizade Esseyid'in fetva ve fermanlarıyla hain ve şakî olarak ilân ediliyordu. Halifenin ve Şeyhülislâmın bu ferman ve fetvalarına kapılan müptezel valiler, kaymakamlar, eşraflar millî mücahitlere karşı isyan bayrağı açmışlardı. Tabiî bu isyanlar da Allah adına. (!)

Değerli arkadaşlarım rahmetli Büyük Mustafa Reşit Paşanın Tanzimat Fermanından alınan bir gerçeğe deyineceğim.

Mustafa Reşit Paşa; «Yüzelli yıldır İslâm'a uygun davranılmaması, dinî bağların zayıflaması ve çözülmesi, çöküntümüzün nedenleridir.» diyordu. Bu gözlem doğrudur, gerçektir, inkârı mümkün değildir. Cumhuriyet devrindeki isyanlar da İslâmın, dinî bağlarının daha çok zayıflamış olduğunu göstermekte idi. Kültürlü, akıllı, Müslüman kendisine onurlu yaşantı sağlayacaklara karşı isyan etmez, vicdanlı Müslüman, kardeşinin kanını dökmez. Kutsal mücadelecileri, mücahitleri yok etmek için, yabancılara uşaklık etmez. Müslüman, insanlığın onurlu yaşantısı için ve bu yaşantıyı temin edenlerle beraber, birleşmek ve onlara yardımcı olmak arzusunu duyar.

Değerli arkadaşlarım, Kurtuluş Savaşı sonrası devrimciliğinin amaçlarını, Kurtuluş Savaşının yöneldiği amaçlarda bulmak mümkündür. Kurtuluş Savaşlarının gerçek amaçları, Kurtuluş Savaşının yapıldığı dönemdeki toplumsal yapının eleştirisinden doğmaktadır. Yurdun her yanını saran, işgalcilerin yanına yorgun, çökmüş, yaşama gücünü yitirmiş bir toplum vardı. Üretim araçlarının yokluğu, sanayileşmenin gerçekleşmemesi toprak düzeninin bozukluğu nedenleriyle yoksuldur. Öylesine yoksuldur ki, ekonomik bağımsızlığını yitirmiş, böyle bir toplumu değil kalkındırmak, kımıldatmak dahi bir mucizeydi ve nitekim, Lord Kürzon, böyle söylüyordu. İşte böylesine yoksul bir milleti Ata'mız altı okunun ışığında İkinci Cihan Savaşının başında taarruz edilemez, işgal edilemez bir Devlet haline girmişti. Hem de on beş yılda onüç isyana karşı.

Sayın milletvekilleri, Kurtuluş Savaşı siyasal bağımsızlığın ötesinde birtakım amaçlar taşıyan halka dayanan bir refah düzeni kurmayı amaç bilen bir ulusal bağımsızlık savaşıdır. Bu savaş ekonomik bağımsızlığı da amaç bilmektedir.

Ulusal bağımsızlığa erişmek, saplanan çöküntüden kurtulmak, ancak uygarlaşmakla mümkün idi. Uygarlaşma, halkın , tamamen

yaşadığı çağın mana ve mahiyetine uyabilen bir toplum haline getirilmesiyle mümkün idi. Daha kısa bir deyimle; devrim yapmakla mümkün idi. Atatürk'ün kabul ettiği devrimcilik ilkesi, işte bu sürekli değişimleri ifade ediyordu. Sürekli değişimleri başarmanın ve amacına ulaştırmanın engellerini aşmak, ancak teoratik Devlet yapısını yıkıp, layik Devlet yapısını kurmak ile mümkün idi.

Tarih en iyi yol göstericidir. Özellikle uluslar, önemli sorunlarının çözümünde tarihten büyük ölçüde yararlanmak zorundadırlar. Bu nedenlerle biz de Diyanet İşleriyle ilgili sorunları ele alırken ve geri kalmışlığın nedenlerine eğilirken, kısaca tarihin yardımına başvurduk. Tarih, teokratik Devletin, ne dinin, ne Devletin, ne de toplumun faydasına bir Devlet biçimi çıkmadığını göstermiştir. Öyle ise, akla, vicdana değer veren dine, Devlete, o Devleti kuran topluma, daha doğrusu insanlara değer veren bir yönetim biçimine, insancıl bir Devlet biçimine zaruret vardı. Bu Devlet layik Devlettir.

Layiklik dinî açıdan da, felsefî açıdan da insana, insan aklına insanlığın sürekli gelişimine inanmak şeklinde tanımlanabilir. Bu açıdan layiklik akılcı, realist bir anlam taşımaktadır.

Türkiye'de layiklik ilkesinin kabul edilmesiyle, fert, düşünmek için bir dimağa, manevî âlemini korumak için de bir vicdana kavuşmuştur. Layiklik ilkesinin mana ve mahiyeti budur.

Tekrar ediyorum, İslâm doğuş ve başlangıcında layik bir din olmasından dolayıdır ki, ilk Müslüman, biraz önce belirttiğimiz gibi, düşünebilen bir dimağa, toleranslı bir akla ve vicdana sahibolarak doğmuştur. Sonradan kavuşmak bahis konusu değildir.

BAŞAN — Sayın Ergül, 20 dakikalık sürenizin bitmesine 1 dakika kaldı. 2 nci 10 dakikalık süreden kullanmak istiyor musunuz?

MEHMET ERGÜL (Devamla) — Evet.

BAŞKAN — Peki Buyurun.

MEHMET ERGÜL (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, dün olduğu gibi bugün de layik Devleti yıkmak isteyen sinsi teşkilâtlanmalar var. Bu iddiamızı 12 Mart Muhtırası da teyidetmiştir. İslâmı bilen, anlayan, onun devamını tüm insanlığa mal edilmesini canü gönülden isteyenleri layik Devletimizin yanında görev almaya, ona yardımcı olmaya davet ediyoruz.

Dinî maddî ve manevî kazanç yolu olarak seçen, dahilerin, politikacıların karşısında tüm kurumları, siyasî partileri, tüm vatandaşları layik Devlet yanında birleşmeye davet ediyoruz. Dinin kutsiyetini ancak bu birleşme sağlayacak ve koruyacaktır. Bugüne kadar olan olmuştur. Geçmişi hatırlamada ve hatırlatmada yarar görmüyoruz.

Meclisler olarak, kurumlar olarak, siyasî partiler olarak, Diyanet İşleri Teşkilâtımız olarak, Türk insanını, Türk Müslümanını nasıl ve hangi düzende mutlu kılacağız. Halkımızın mutlu kılınması çarelerini aramaya bulmaya, bulduğumuzu yoksul halka ulaştırmaya mecburuz. Bu davaya baş eymeliyiz. Sen kâfirsin, ben Müslümanım demekte, Cihat namazları kılmakla, kıldırmakla, hiçbir derde deva bulamayız. Bölücülükten, İslâm nefret eder ve bölücüleri lânetler.

Sözün burasına gelmişken, Hazreti Ali'nin Mısır'a tayin ettiği valiye gönderdiği emirnameyi kulaklara küpe olur düşüncesiyle ve inancıyla sunmayı vazife sayarım. Hazreti Ali aynen şöyle söyler :

«Bilmiş ol, ey Malik. Halk için kalbinde muhabbet, merhamet duyguları, (metnin tamamını okumuyorum, parça parça aldım kusura bakmayınız) lütuf meyilleri besle, sakın biçarelerin başına kendilerini yatmayı ganimet bilen yırtıcı bir canavar kesilme. Çünkü bunlar iki sınıftır; ya dinde kardeşin, ya hilkatta bir eşin. Kendi hakkında nasıl Allahın affını ve safhını istersen, sen de onlara affını ve safhını bol et.

Velâyet emrini sana veren, senin üstünde bulunuyor. Allah ise sana velâyeti verenin üstündedir ve kullarının işlerini hakkıyla görmeni istiyor. Sakın ben tam bir kudret sahibiyim, emrederim, itaat ederler deme. Bu, kalbi fesata vermek, İslâmı zaafa uğratmak, felâkete yaklaşmaktır.

İnsanlar hakkındaki bütün kin düğümlerini çözmesini bil, öç almaya doğru sürükleyecek iplerin hepsini kes.

Bulunduğu ilde âdil bir yönetim kurmak istiyorsan, bir danışma meclisi kur, bu meclise

sakın seni zaruret ihtimali ile korkutarak kereminden çevirecek bahili, yani cimriyi, seni büyük işlere karşı azmini gevşetecek korkağı, ne de zulme saparak sana hırsı iyi gösterecek harisi bu meclise sokma.»

Hazreti Ali'nin bu mektubuna her Müslümanın, her Parlömanterin, hattâ, her Devlet adamının mana ve mahiyetini derinliğine tetkik ederek, uymasını tavsiye ederim.

İslâmı öz kaynaklarından öğrenip öğreterek, ferdi ve toplumu doğru istikamette bir hayata kavuşturmaktan kolay hiçbir şey olmamak gerekir. Atatürk'ün yapmak istediği de bu idi. Ama ona bu imkânı bahşettirmeyenler de isyancılar, bu isyancıların başları olan dervişler, tarikatçılar idi. Tarikat görüşlerinden, hurafelerden ve İslâmın emri olan her yeniliğe karşı durup direnen, geri düşüncelerden kendimizi kurtaralım. Başarının yolu budur.

Değerli arkadaşlarım, Türk Milletini geri kalmışlıktan kurtarmanın çarelerinden ilki, Diyanet İşlerinde görev almış, baştaki başkandan, köydeki imama kadar tüm din görevlilerinin Devletin sosyal ve iktisadî kalkınmasını benimsemesi ve desteklemesiyle mümkündür. Devletin kurduğu ve kuracağı insancıl düzenlere tepki gösterenler, ben Müslümanım diyemez. Devrimci ve devrimci Devletin yanında, devrimci ve evrimci İslâm öğretmeni yer alır. İslâmı mana ve mahiyetiyle kavrayan, bilen müslümanlar yer alır. Türk Milletinin geri kalışında en büyük âmil olan tarikat ve derviş idelerinin terki şart ve lâzımdır. İslâm öğretmenlerini, devrimci ve evrimci Devletin yanında yer almaya davet ederken, onları geleceğin endişelerinden, geçim sıkıntılarından kurtarmak da şart ve lâzımdır. Benim Türkiyem'de din görevlilerinin, İslâm öğretmenlerinin sefaletle pençeleşmesine göz yumamayız. Sefalete terk edilmişlerden fayda değil zarar gelir. Vekil imamlar, arpa buğdayla çalışan imamlar Hükümetten, Meclislerimizden merhamet ve lütuf meyilleri bekliyorlar. Geleceklerinin teminat altına alınmasını diliyorlar.

Bu sınıflara değer vermek, onları yararlı hale getirmek mecburiyetindeyiz. Tabanı en iyi tanıyan, tabanla her gün haşır ve neşir olan bu Teşkilâtın mensuplarına yardımcı olmak mecburiyetindeyiz.

Değerli arkadaşlarım.

Grubum adına, konuşmamı burada sonuçlandırırken, sizlere saygılar sunar, 1972 bütçesinin Diyanet İşleri Teşkilâtına hayırlı ve uğurlu olmasını dilerim.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Saat 16,48'e İkinci konuşmanızdan 5 dakika süreniz kalmıştır.

İkinci söz sırası Adalet Partisi Grubu adına Ali İhsan Ulubahşi, buyurunuz efendim.

Saat : 16,48.

A. P. GRUBU ADINA ALİ İHSAN ULUBAHŞİ (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi üzerinde Adalet Partisinin görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzdayım. Bu vesileyle Yüce Meclisi ve Diyanet İşleri Başkanlığının muhterem mensuplarını partimiz adına saygı ile selâmlarım.

Aziz arkadaşlarım, ilkel veya ileri olsun bütün insan toplumlarında daima din var olmuştur. Yürümek için ayaklarından başka vasıtası olmayan, mağarasının ötesinde dünya tanımayan insan da inanıyordu; her türlü vasıtayı emrinde bulunduran başka gezegenlerde dünyalar kurmaya çalışan uzay çağının insanı da inanmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca dinler, toplum hayatını, toplum içi ve toplumlar arası ilişkileri derinden etkilemiştir. Medeniyetlerin kurulmasında veya yıkılmasında dinlerin rolü olmuştur. Toplumlar dinleri için savaşmışlardır. İnsanlık tarihinde dinleri ortadan kaldırmak isteyen teşebbüsler de görülmüştür; fakat insanlar, inanmakta, dinler varlıklarını ve toplumlar üzerindeki etkilerini sürdürmekte devam etmektedirler.

Toplumların inançsız kalacağını ve inançlarının etkisi dışında yaşıyacağını düşünmek mümkün değildir. Onun için, idare edenler bu gerçeği gözden uzak tutmamışlardır. O kadar ki, Allah'ı inkâr eden, dini afyon sayan komünizm bile varlığını sürdürebilmek, taraftarlarını bağlı tutabilmek ve harekete geçirebilmek için kendini bir inanç sistemi haline getirmiştir. Bir mesele karşısında kalan komünist, Karl Marks'ın kitaplarından veya bu kitapların yorumlarından deliller getirmek, doğruyu, eğriyi bu kızıl kaplı kitaplardan çıkarmak zorundadır. Dinlerin insan davranışlarını derinden etkilediğini, gerek

tek insanın, gerekse insan topluluklarının dinden tecerrüt edemiyeceğini tarih ve beşerî ilimler göstermektedir.

Muhterem milletvekileri, bizim büyük Milletimiz de, tarihin ve ilmin belgelediği bu insan toplumu gerçeğinin dışında değildir. Aziz Türk Milleti asırlardan beri İslâm Diniyle kaynaşmıştır. Milletimiz İslâmiyete hizmet etmiş, İslâmiyet ise miletimizin yaşayışına girmiş, milletimizi yuğurmuş, kültür ve medeniyetimizin oluşmasında büyük katkıda bulunmuştur. O kadar ki, Türk Miletini İslâmiyeten ayrı düşünmek imkânsızdır.

Böylece, bir gerçeği tespit etmiş oluyoruz. İslâm Dinine millet hayatımızdaki yerini sadece tarih vermemektedir. Anayasamızın 19 ncu maddesi, herkesin vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahibolacağını ve kimsenin dinî inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamayacağını belirtmektedir. Türk Milletini teşkil eden fertlerin çoğunluğu Müslüman olduğuna göre, başkalarının da hakları mahfuz olmak şartıyle, bu, pratikte büyük çapta millet fertlerinin İslâmî inanç ve kanaat hürriyetine sahiboldıklarını, kanun sınırları içinde belirttikleri İslâmî inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamayacaklarını ifade eder.

Demek ki, tarihin ve beşerî ilimlerin belgelediği inanma gerçeği layik Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da yerini bulmuştur.

Muhterem miletvekileri, toplumumuzda din üzerinde zaman zaman tartışmalar olmaktadır. Bu bile, başka toplumlarda olduğu gibi, bizim toplumumuzda da dinin derin etkisi bulunduğunun delillerinden biridir. Öyle ya, din toplumda etkili değilse neden söz konusu edilsin dursun? Bu tartışmalarda zaman zaman İslâm Dininin ve Müslümanların bazıları tarafından itham edildiğini görmekteyiz. Bunların en belirli olanları gericilik taşlamaları, kalkınmayışımızın kabahatini İslâmiyete yükleme suçlamaları ve Müslümanların kınanmasıdır.

İslâm Dini, bu ithamlara müstahak mıdır, ve millet hayatımızda İslâm Dinine gerçekçi bakış tarzı nedir? Bunların aydınlanmasında fayda vardır.

Gericilik; meseleler karşısında aklı kullanmamaktır. Gerici; batıla, hurafelere köle olan kişidir. Başkalarını kendi batılına, hurafelerine zorlar, inanç hürriyetini kabul etmez. İslâm ise; Allah'ın varlığını ispat ve insanları Allah yoluna çağırmak için akla yönelir. İşte akılla ilgili ayetlerden bazıları; «Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün biribiri ardınca gelişinde akıl sahipleri için deliller vardır.»

«Dinleyip de en güzel söze uyan kullarıma müjdele, İşte Allah'ın doğru yola eriştirdiği onlardır. Onlar, akıl sahipleridir.»

«Ancak akıl sahibi olanlar düşünür.»

«İslâmiyet zorlamaz, inanç hürriyetini tanır. Başkalarının inançlarından ötürü rahatsız edilmesine izin vermez.»

İşte bu konudaki bir ayet; «Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, eğri yoldan ayrılmıştır.»

Böylece, akla yönelen ve inanç hürriyetini koyan İslâm Dinine geri ve müslümanlara gerici denmesi ya gerçeği bilmezliğin veya kötü niyetin eseridir.

Kalkınmamış olmamızdan, İslâmiyetin sorumlu olduğu ithamlarına gelince; bir kere, İslâmiyetin kalkınmamıza mani olduğu hususu delillerle ispat edilmemiştir: ama bu söylenir durur. Dinimizin kalkınmayı engelleyici hiçbir hükmü yoktur. Aksine, İslâmiyet insanı devamlı olarak ilerlemeye çağırır. Öyle ki, iki günü birbirine eşidolan insanı zararda sayar. Dinimize göre insan, yer yüzünde Allah'ın halifesidir. Ve Kuran'ı Kerim, «Denizi buyruğunuz altına veren Allah'tır. Göklerde olanları, yerde olanları, hepsini sizin buyruğunuz altına vermiştir. Doğrusu bunlar da düşünen kimseler için dersler vardır» diye bildirir.

Demek ki, Yüce Allah bütün hazinelerini bize vermiştir. Yeter ki, bu hazineleri açmasını bilelim, yerin, gökün, denizin keşfine çıkalım. Bunları insanımız için arayalım, fethedelim ve değiştireiim.

Dinimiz bizi milletlerarası yarışda da öne geçmeye teşvik eder. Bu bir uzaya çıkış ve başka dünyalara el atış çağrısıdır. Düşünmesini bilirsek başarırız. Çünkü, «bunlarda düşünen kimseler için dersler vardır». Şimdi soruyoruz, İslâm kalkınmaya nasıl mani oluyor? Kabahatleri dine yüklemek kolay bir yoldur. Din hor görülürse, müslümanlar kınanır durursa bundan milletimize ne fayda gelir. Fabrikalar mı yapılır, madenler mi fışkırır, hazinelere mi kavuşuruz, millî huzuru mu bulu-

ruz? Kısaca, her millî sıkıntımızı bir anda silip atıveren bir mucize mi doğar?

Milletimizin İslâmî inançlara bağlılığından zarar gelmemiştir. Cumhuriyetimiz ve Milletimizin içten ve dıştan bir komünizm komplosu karşısında bulunduğu günleri yaşamakta devam ediyoruz. İslâm dini, Allah'ı kabul etmeyen, maddenin dışında hiçbir şey görmeyen komünizmi temelinden reddeden ve komünizmin usullerine de karşı çıkar. Komünizm; yakarak, yıkarak, kan dökerek, milleti ırklara, sınıflara bölerek ve bunları birbirine kırdırarak, Devlet otoritesini zayıflatarak, milleti Devletinden soğutarak, Devleti de milletine karşı zalim olmayı teşvik ederek, anarşi çıkararak gelir.

Memleketimizde denenen bu usullerin başarı kazanamayışında milletimizin müslüman oluşunun büyük tesiri vardır. Onun için komünizm, İslâm Dinini kendine engel görür ve İslâmiyete iyi gözle bakmaz. Çünkü, İslâmiyet komünizmin sömürme konusu yaptığı meselelerde ona fırsat vermez. Meseleleri, komünize sömürtmez. İslâm, başkasının malına, canına, ırzına saygılı olmayı, bunlara göz dikmemeyi, toplum düzenini bozup sarsmamayı emreder. Toplumda bölünmelere, fitneye, bozgunculuğa, kan dökücülüğe set çeker. İnsanların birbirlerini istismar etmemelerini, karşılıklı anlayış ve yardımlaşma duygusu içinde bulunmalarını öğütler. Millet fertlerinin birbirlerinin haklarına saygılı, cemiyetlerine karşı da sorumlu olmalarını ister. Kuvvetlinin zayıfa tahakküm etmesine izin vermez.

Böylece, toplumda görülen gerginlikler, çatışmaya dönüşmez. Aksine, toplumsal dayanışma, sulh ve huzur doğar.

İşte, Dinimiz bu görüşleriyle memleketimizde komünizmi ve anarşiyi önleyen başlıca kuvvetlerden biri olmuştur. Bu kuvvetin tesirini daha iyi anlamak için, dinî inancın millet hayatımızdan çekildiğini, bu inancın İslâmiyetin anarşiye karşı sessiz; fakat vakur direnişinden mahrum kaldığımızı biran için farzedelim. O takdirde anarşi muhakkak ki, daha derin ve yaygın olurdu. Daha açığı, anarşi sınırlı kaldıysa ve anarşistler tarafından halk katına kadar götürülemediyse bunda kalkınmızın dinî inançlarına, millî şuura bağlı oluşunun payı vardır.

Muhterem milletvekilleri; toplumumuzda gerginlikler, bunalımlar çok zaman milletçe kalkınma meselesinden doğmaktadır. Cidden milletimiz kalkınma özlemi içindedir. Ancak, kabahatleri dine yüklemek bize bir şey kazandırmaz, aksine bizi çözümünü bulacağımız asıl sahaları aramaktan alıkoyar. Gerçek engellere ve bu engelleri ortadan kaldırmaya yönelmemize mani olur. Dikkatimizi, aklımızı gücümüzü, zamanımızı hedeften saptırır, dairenin etrafında boş yere döner dururuz. Kalkınma insan içindir. Kalkınmayı sağlayacak olan ve kalkınmadan faydalanacak olan da bu ülke insanıdır. Kendimiz için ve kendimiz tarafından kalkınacağız. Bu öncelikle bir şevk ve millet gücünün seferber olması işidir. İnançları hor görülen, hisleri inciltilen ve eziklik içinde bırakılan toplumlardan hamleler beklenemez.

Kalkınma isteği ihtiyaçlarından doğar. İhtiyaçlar değişik ve çeşitlidir. Toplumdaki gerginlikler, çatışmalar bu ihtiyaç farklılığından ileri gelir. İnanç ortaklığıdır ki, toplumdaki isteklerin çatışmaya dönüşmesini önler ve toplumdaki insanları ortak amaçlara yöneltir.

Toplumu sarsmadan millî hedefleri gerçekleştirmenin yolu budur. Şimdi şu soruya cevap aramak lâzım; milletimizin dinine bağlılığını çözmeye çalışmak mı iyidir, yoksa bu bağlılıktan Türkiyemiz için güzel şeyler meydana getirmek mi? Demek istiyoruz ki, milletimizi millî hedeflerimiz için şevklendirelim ve seferber edelim. Bu konuda dinimizin millet üzerindeki etkisinden ve örgütlerinden faydalandıralım.

Muhterem milletvekilleri, Anayasa ve kanunlar sınırı içinde din konusuna eğilmekte fayda vardır. Çünkü, asırlardır Türk Milletinin inancını teşkil eden, kültürümüzü ve medeniyetimizi oluşturan, halen büyük bir topluluğu etkileyen dinimizi bir kenara koymak mümkün değildir. Toplumlar nasıl çağdaş etkilere açıksa onlar tarihlerinin etkisinden de koparılamazlar. Kimseye, zorla inanacaksın, diyemeyiz. Her şeyden evvel ikrahı bir inandırma âleti olarak kabul etmeyen dinimiz buna razı olmaz. Ama, inanan da, inanmayan da birbirine hayat hakkı tanımalıdır.

Bazı kötü kişilerin hareketlerini genelleştirerek bunu bütün müslümanlara ve İslâmiyete teşmil alışkanlığından vazgeçmek lâzımdır. Eğer kötü hareket edenler varsa bu İslâmiyetin de kötü olduğunu ve kötü hareketinin islâmlığından ileri geldiğini gösteremez. Olsa olsa o kişinin kötü hareket ettiğini gösterir. Bu takdirde İslâmiyet ve müslümanlar yerileceğine, o kişinin kötü hareketi yerilmeli, dinin yanlış tanınmasına sebebolan müslüman uyarılmalı; dine ve millete zarar verdiği anlatılmalıdır.

Din üzerinde her konuşan kişi iyice ölçülüp tartışılmadan önceden gericilikle, din sömürücülüğü ile damgalanmamalıdır. Bu, her şeyden evvel medenî bir davranış olmaz.

Ayrıca, dinî fikirleri müspet ve faydalandırıcı yolda geliştirmek kimselerin cesaretlerini kırar. O zaman memlekette dini iyi bilen ve doğru anlatan kalmaz veya azalır. Çoğunluk da dinden tecerrüt edemeyeceğine göre, işte bu kıtlıkta ağzı laf yapan açıkgöz kişi cesaretle din bilgini olarak ortaya atılır. Din sömürücüsü böyle türer. Akıl dışılığın, hurafenin ve batılın hükmü başlar. Milletimizin ilerleme yolu kesilmiş olur. Onun için din bilginlerinin yetişmesini, din eğitimine önem verilmesi savunanlar da mutaka samimiyetsizlik, din sömürücülüğü aranması ve bunlardan rahatsız olunmaması gerekir.

Muhterem milletvekilleri, bilhassa gelişmekte olan ülkelerde aydınlar kıymetli, tesirli ve iddialıdırlar. Aydınlar olmadan millî hedeflere ulaşılamaz. Aydınlarımız birçok yabancı kültürleri incelemektedirler. Bu muhakkak ki, iyi bir şeydir. Ancak, bazı aydınlarımızın dinimizi tanımakta kendilerini müstağni saymaları da lâzımdır. Din hayatı ihmal edilemez. Çünkü, millet hayatı ile ilgilidir. Aydınlarımızın dinimizi iyi bilmelerinden milletmiz büyük fayda görecektir. Bu bilinç aydınlar için de yararlı olacaktır. Aksi halde, aydınların içinde yaşadıkları memleket halkını ve gerçeklerini tam olarak bilmeleri imkânsızdır. İçinde yaşadıkları toplumu tanımayan aydın bu memleketin topraklarında değil, kendine has suni bir ülkede yaşıyor demektir. Bu bizi aydın - halk yabancılaşmasına götürür.

Aynı memlekette aydının ve halkın iki ayrı toplum gibi yaşaması verimli olmaz. Millî menfaatlerimiz aydın - halk kaynaşmasını emrediyor. Aksi hal, halkımız için de, aydınımız için de bir kayıptır. Aydın olma niteliğine hak kazanmak isteyen kimse buna razı olmayacaktır. Böylece kendini tamamlayan bir aydın, hem kendini, hem de memleketini kazandıracaktır ve öyle ümit ediyoruz ki, aydınımız dinimizde çağımıza söylenecek şeyler de bulacaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığının yukarda arz ettiğimiz tipte halk ile aydınlar arasında köprü kuracak, islâmın uyarıcı, geliştirici, hamle yapıcı inancını telkin eden çalışmalarını şükranla karşılıyoruz. Ancak, bu görevini daha verimli yapabilmesi için Başkanlığı teşvik etmeliyiz.

Muhterem milletvekilleri, temennilerimize geçiyoruz.

Diyanet İşleri Başkanlığı, çalışmalarına çağdaş sevk ve idare prensiplerini getirmelidir. İşler daha süratle görülmelidir. Köy imam - hatip kadrolarının dağıtımı daha iyi düzenlenmeli ve zamanında gönderilmelidir. Vekil imamlar her an işlerini kaybedecekleri korkusu içinde yaşamaktadırlar. Dinimize hizmet eden bu insanların vazilerinde kalmaları teminat altına alınarak kendileri ve aileleri endişeli yaşamaktan kurtarılmalıdır.

Yabancı memleketlere işçilerimiz ve soydaşlarımızın dinî ihtiyaçlarını karşılayacak din adamları gönderilmesi bugün daha büyük bir önem kazanmıştır. Çünkü yıkıcı cereyanlar bütün çalışmalarını son zamanlarda yabancı ülkelerdeki Türk işçisi üzerinde toplamıştır. Bu cereyanlardan kendilerini koruduklarından şüphe etmediğimiz aziz Türk işçisine iyi eğitim görmüş din adamları vasıtasiyle yardımcı olmalıyız.

Din adamlarımızın din görevleri yanında, ilgililerle beraber çeşitli eğitim tesisleri kurmak, kalkınma, hayır kurumları ve felâkete uğrayanlara yardım faaliyetlerine katılmalarını şükranla kaydederiz.

Diyanet İşleri Başkanlığının Hava Kuvvetlerini Güçlendirme kampanyasına katılmasına özel bir yer vermek isteriz. Millî hedeflerimizin en büyüklerinden biri olan Hava Kuv-

vetlerimizin güçlendirme davasına Diyanet İşleri Başkanlığı elbette bigâne kalamazdı.

Din adamlarımız irşatlarında halkımızın günlük yaşayışıyle, ihtiyaç ve ıstıraplarıyle ilgili konulara daha çok ve daha vukufla yer vermeleri gerektiğine işaret etmek isteriz.

Radyodaki dinî yayınlar da daha yeterli hale getirilmelidir ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile geniş bir işbirliği yapılmalıdır. Dinî yayınlar televizyon programlarına da konulmalıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı dinî eserler yayınına daha çok önem vermelidir. Bu yayınlar, halkımızın, gençlerin ve çocukların istifadesine sunulacak hale de getirilmelidir. Bu hususta Başkanlığın imkânları yetersizse gerekli imkânlar sağlanmalıdır.

İyi bir din eğitimi ihmal edilemeyecek bir konudur. Din adamları daha iyi yetiştikçe birçok huzursuz tartışmalar kapanacaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, müftü, vaiz ve imam - hatipleri çeşitli hizmet içi eğitimden geçirmektedir. Müftü ve vaizlerden bu eğitimi görmeyenler azdır. Başkanlığın bu hizmetini takdirle karşılıyoruz. Ancak, bu hizmeti daha çok geliştirmek lâzımdır. Bunun için eğitim merkezi kurulması şarttır. Böylece çağın eğitim araçlarından da yararlanmak suretiyle daha düzenli, daha kaliteli ve daha verimli eğitim imkânları hâsıl olacaktır. Çağdaş anlayışa göre eğitim okulda bitmez, hayat boyu devam eder. Eğittikçe kazanacağız.

Cenabı Haktan memleketimize yardım niyaz eder, Diyanet İşleri Bütçesinin mensuplarına ve Yüce Milletimize hayırlı olmasını diler, saygılarımı tekrarlarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Turgut Topaloğlunda, Millî Güven Partisi Grubu adına, buyurun efendim.

M. G. P. ADINA TURGUT TOPALOĞLU (Adana) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

Diyanet İşleri Başkanlığı 1972 malî yılı bütçesi üzerinde Millî Güven Partisi Grubunun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Muhterem miletvekilleri,

Din duygusu, insanın yaratılışında mevcuttur. Din, bazılarının ileri sürdükleri gibi, beşeriyete sonradan aşılanmış bir şey değil, insan ruhunun doğuşta sahibolduğu özelliğidir.

Alman bilim adamlarından Max Müller «ibadet ve tapınmak fikri beşeriyetle kardeş, fıtrî bir özelliktir. Ne kadar geriye gidersek gidelim dinsiz bir toplumun yaşadığını göremeyiz» demiştir.

Amerikalı ilim adamı Samuel bu gerçeği, «Allah, vazife, edebiyat... Bütün bunlar âlemşümul fikirlerdir. Bu fikirlere her zaman, her yerde bütün insanlar tarafından iman edilmiştir. Beşeriyet tarihini geriye doğru ne kadar tetkik ederseniz ediniz, başlangıçtanberi insanların Allahı düşünmekte ve ona ibadet etmekte olduklarını göreceksiniz» diyerek ifade etmiştir.

Ünlü filozof Benjamin Costant da «İnsanın mahiyeti düşünülürken zihne derhal bir din fikrinin gelmemesi kabil değildir» der.

Dünyaca tanınmış fikir adamlarının da kabul ve ifade ettikleri gibi, insanlığın ferdî ve sosyal hayatı ve saadeti din fikrine bağlıdır. Bunun içindir ki, insanlık hiçbir vakit dinsiz yaşayamamıştır.

Din sosyal bir müessesedir. Din yalnız ferdî bir ihtiyaç değil, aynı zamanda sosyal bir zarurettir. Bir insanın, yaradılış özellikleri ve hayatî ihtiyaçları bakımından tek başına yaşaması mümkün değildir. Bu yüzden bir arada yaşamak zorunda olan insanlar birtakım karşılıklı hak ve vazifelerle yükümlüdürler.

İnsan yaradılış itibariyle hırs ve arzularına düşkün, bencil ve zayıf iradelidir. Onun ihtiras ve arzularını belirli sınırlar çerçevesinde düzenleyen en güçlü faktörlerden biri dindir. Dinin varlığı kabul edilmeden cemiyet düzeni kurulamaz.

Din, fertleri mukaddes duygu ve alışkanlıklarla birleştirerek hem millî vicdanı meydena getiren bir amil, hem de cemiyetin ilerlemesini ve medenî gelişmesini temin eden bir müessesedir. Gerçek din, sosyal adalet fikrine yer verir.

Din, bir yandan ahlâkın gerçekleştirmek istediği fazileti garanti altına alırken, bir yandan da hukukun gayesi olan adalete saygı hissini beşer vicdanına yerleştirir.

İnsan haklarına hürmet ve kanunlara saygı duygusu olmayan kimseleri yola getirmeye uğraşmak boşa çaba harcamak olur. Zira din duygusundan yoksun cemiyetlerde ahlak ve hukuk da za'fa uğrar. Ceza Kanununu madde

madde ezbere bilen, fakat kanuna saygı duygusundan yoksun olanlar cemiyeti tedirgin eder ve idare mekanizmasını çalışamaz duruma düşürür. Gerçek dindar, faziletli insandır. Faziletli insan da hak ve hürriyetlere saygılı olur. Hak ve hürriyetlere saygı ise, sosyal dengeyi ve cemiyet ahengini temin eder. Dini inançları kuvvetli olan insanların meydana getirdiği cemiyetlere ahlâk ve hukuk kaidelerinin gerçekleştirmek istediği hedefler daha kolay gerçekleşir.

Ahlâk değerlerinin tanımıyan; iyiye, güzele yönelmeyen fert, vatandaşlık görevlerini yerine getiremez.

Meslek ahlâkı olmayan bir kişi, toplumun hayatına manevî bir katkıda bulunamaz, millet ve devlete çeşitli yönlerden zararlı olur.

Elindeki imkânları sadece kendi çıkarları için kullanan insan sosyal bir değer taşımaz.

Modern psikoloji, inançsız insanın bir boşluk içerisinde olduğunu göstermiştir. İnsanı mutluluğa eriştirebilmek için sadece ekonomik ihtiyaçlarının doyurulmasının yetersizliği, modern dünyanın tespit ettiği bir gerçektir. İlmî araştırmalar en olgun yasaların bile önleyemediği intihar vakalarının büyük bir kısmının inançsızlıktan meydana geldiğini, gerçek inananlar da intihar teşebbüsü görülmediğini ortaya koymuştur.

İlmin gelişmesi, yeni icat ve keşifler, beşeriyete yeni ufuklar açmıştır. Fakat bilim ve teknikteki gelişme tek başına insanları mutlu kılmaya yetmiyor. Manevî inançların ihmali ve maddecilik, öyle olumsuz sonuçlar doğurmuştur ki, bu durum 20 nci Asrın insanlarını etkilemiş, Feza Çağı insanlığı ülkelere dayanan bir hayatın kurulması ihtiyacını duymuş ve özellikle II nci Dünya savaşından sonra insanca, bilhassa dine verilen önemi önplana almak zorunda kalmıştır.

Ancak Doğu Bloku, materyalist felfefeye dayanan komünist doktriniyle dine karşı olmakta ısrar etmekte, dini bir afyon saymaktadır.

Milletleri köleleştiren komünizme ve materyalizme karşı milletlerin manevî dayanaklarından biri de dindir. Bu o kadar açıktır ki, layik Amerika'nın müteveffa Başkanı Kennedy bir siyasî nutkunda Kitabı Mukaddesin «İnsan yalnız ekmekle yaşayamaz» ibaresini dünyaya haykırabiliyor ve bu Devlet tedavüldeki paralarına - İn, Got We Trust - Allah'a inanıyoruz - Güveniyoruz hakikatini nakşedebiliyor.

Dünyanın en büyük radyo - televizyon kurumu olan BBC, 33 kişilik dinî yayın kadrosu ile, haftada 27 saat dinî yayın yapabiliyor.

Almanya'da, ilkokuldan yüksek tahsil kademelerine kadar öğrenciler din eğitimi görüyor ve bütün bunlar layikliğe ters düşmüyor.

Hemen belirtelim ki, bizim Anayasamıza göre de, layiklik, dinsizlik veya din düşmanlığı manasına gelmez.

Din, fıtrî bir cevher, bir manevî güç ve bir sosyal realite olmakla beraber, bir kültür kaynağıdır da. Yüzyıllar boyunca din konusu, çeşitli yönleriyle işlemiş, kütüphaneler dolusu eserler yazılmıştır. Din, birçok güzel sanatlara ilham kaynağı olmuştur. İnanıp inanmamak bir yana, sırf bir kültür meselesi olarak, bugünün aydını böyle bir kaynaktan mahrum bırakılmamalıdır. Böyle bir kültüre ilgi duymayan bir kimse, yarım aydındır, eksik aydındır, ilerici ve yüce bir din olan İslâm Dinine gerici diyebilen sözde aydındır.

Değerli arkadaşlarım;

Buraya kadar genel olarak din realitesi üzerinde durduk. Şimdi de Türk Milletinin dinî durumuna bir göz atalım:

Türk vatandaşları büyük çoğunluğu ile Müslümandır. Hem de en azından bin yıldan beri Müslümandır. Hattâ Müslüman olmadan önce de, Türkler semavî bir inanç içinde idiler, putperest değillerdi. Bu yüzden İslâma ve onun mabedine intibakları kolay oldu. Türkler kılıç zoruyla Müslüman olmadılar. Müslümanlık Araplar arasında doğdu, ama Müslümanlığa ilk giren millet Türk Milleti oldu. İslâm Dininin korunmasında ve yayılmasında en büyük görevi Türkler yaptılar. Türk vatandaşlarının Anayasa teminatı altındaki iman ve ibadet hürriyeti ile oynamak, Müslüman Türk Vatandaşlarını İslâmiyetten uzaklaştırmak ve başka bir inanca zorlamak manasızdır, gülünçtür, hattâ imkânsızdır.

Türk Milleti mevcudoldukça İslâmiyet yaşayacaktır. Bundan tam 900 yıl önce Anadolu'yu fetheden Alpaslan, İslâmiyet ve Türklük uğruna, Allah yoluna Anadolu'da Türklüğün temelini atmıştır. O günden buyana Türkler hüküm sürdükleri ve yerleştikleri her yerde mabetler,

medreseler, kütüphaneler kurdular. Anadolu adım adım İslâm camileriyle donatıldı. Minareler ve kubbeler milletin mânevi gücü, Ayyıldızlı Bayrak onun maddî hızı oldu.

Bu neden böyledir?

Çünkü İslâmiyet, Atatürk'ün de gayet güzel ifade ettiği gibi: «En makul ve en tabiî bir dindir. Bundan dolayı son din olmuştur. Bir dinin tabiî olması için akla, fenne, ilme ve mantığa tetabuk etmesi lâzımdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen mutabıktır.»

Kur'anı Kerim «Oku» emri ile başlar; «Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?» buyurur.

Kur'anı Kerim'de akla hitabeden sayısız âyetler vardır.

İslâm Dini Müslüman olabilmek için akıllı ve erginlik çağına gelmiş olmayı şart koşar. Gene Atatürk hitabediyor:

«İntisabı ile bahtiyar olduğumuz İslâm Dini en büyük dindir. Benim dinim şuura muhalif, terakkiye mani değildir.»

İslâmiyet, sosyal adaleti de gözetir, Kur'anı Kerim «müminler, birbirinin kardeşidir» buyurur. Hazreti Muhammed bir hadisinde: «İnsanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir; Arabın arap olmayana, beyazın siyaha, gerçek inanç üstünlüğünden başka hiçbir üstünlüğü yoktur». buyurur.

Dar gelirli vatandaşların gözetilmesi, Kur'anda; «Allahın sana ihsan ettiği gibi, sen de Allahın (yoksul kullarına) ihsanda bulun» şeklinde bir Allah emri olduğu gibi; «Komşusu aç kıvranırken kendisi tok sabahlayan, gerçek Müslüman değildir» Hadisiyle de pekiştirilmiştir. Zekât, bir ibadet olduğu gibi, fakirlerin hayat garantisidir.

«Kendisi için istediğini din kardeşi için istemeyen kimse tam mümin olamaz» Hadisi Şerifi insan sevgisinin en veciz ifadesidir.

İslâm Dini hamleci ve terakkicidir. Bu yönü ile insanları cahiliyet devri perişanlılığından kurtararak, onlara medenî bir hüviyet kazandırmıştır.

Kur'anı Kerimin «İyilik ve Allah korkusunda birbirinize yardım ediniz, günah ve düşmanlıkta birleşmeyiniz» Âyeti, millî birlik ve beraberlik idealimizin de özlü bir ifadesi değil midir? Ve biz bugün bu birleştirici ruha muhtaç değil miyiz?

O halde bugün ne yapmak lâzımdır? Manevî kuvvetler bakımından darmadağınık olduğumuz şu zamanda, millî varlığımızı asırlarca yoğurarak bizi biz yapan bu ruhu gerçek sıfatıyle bugünkü manevî ihtiyaçlarımızı doyuran bir kuvvet haline getirmemiz gerekmektedir. Bu da Müslümanlığı gerçek yönüyle bilerek yaşamamıza bağlıdır. Bugün biz kendi dinimizi, mazimizi Garplının bizi bildiği kadar da bilmiyoruz. Avrupa'da İslâmiyet ve Türkoloji sahasında çalışanların sayısı İslâm âleminde kimden daha fazladır.

Halkı yükseltmenin yolu dini inkâr değil, onu gerçek din seviyesine ulaştırmaktır.

Din, vicdan ve ibadet hürriyetinin, hürriyetçi bir toplum güzeni kurmuş olan devletlerin Anayasalarında titizlikle korunduğuna şahit olmaktayız. Bizim Anayasamızda da bu hak ve hürriyet; fertlerin dokunulmaz, vazgeçilmez ve ihlâl edilmez temel haklarından birisi olarak teminat altına alınmıştır.

Nitekim Anayasamızın 19 ncu maddesi; «Herkes vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir» hükmüyle başlamaktadır.

Bir sosyal müessese olarak din inkâr edilemeyeceği gibi, din ve vicdan hürriyeti de inkâr edilemez. Ancak dinî inançların ve dinin kutsal saydığı şeylerin şahsî veya siyasî çıkar sağlamak maksadıyle istismarı ihtimallerini göz önünde tutmak ve bu gibi istismarlara yer vermemek de layik ve demokratik bir Devletin görevlerindendir. İşte bu görüşledir ki, Anayasamızın 19 ncu maddesinde din istismarcılığı açıkca ve kesinlikle yasaklanmıştır.

Diğer taraftan vatandaşlarının hemen % 99'a varan çoğunluğunun Müslüman bulunduğu Türk Devletinin din hizmetlerine karşı ilgisiz kalması düşünülemez. Bu bakımdan layik olan Devlet, Diyanet İşleri konusunu genel idare içinde mütalaayı zorunlu görmüş ve eski Anayasada olduğu gibi 1961 Anayasasında da buna uygun bir hüküm yer almıştır.

Anayasamızın 154 ncü maddesi Diyanet İşleri Başkanlığının, özel kanunda gösterilen görevleri yerine getirmek üzere ve genel idare içinde faaliyet göstereceğini belirtmektedir.

Toplum ve fert huzuru bâkımından çok büyük önem taşıdığı şüphesiz olan din ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda başarı sağlayabilmek için her şeyden önce, yüksek ilmî ve

ahlakî vasıflara sahip din adamlarının yetiştirilmesi gerektiğine şüphe edilemez.

Bugünkü ve yarınki nesillerin mutluluğu ve huzuru açısından büyük önem taşıyan din ihtiyaçları üzerine eğilmek, vatandaşa değer veren idarelerin ihmal edemeyecekleri bir vazife teşkil etmelidir.

Millî Güven Partisi olarak programımızda da belirttiğimiz gibi biz; vatandaşın din hürriyetine, vicdan serbestliğine ve ibadet hürriyetine tam saygı gösterilmesini» istemekteyiz. Bunu isterken devletin layiklik ilkesini tanımak istemeyenlerin de, dinî inançları istismara teşebbüs edenlerin de Devlete ve millete büyük zarar veren haksız ve hatalı yolda olduklarını ifade etmekteyiz.

Şimdi yukarda arz ettiğim ilmî ve tarihî gerçeklerle hukukî esaslar muvacehesinde, Hükümetten neler istediğimiz ve hangi hususlar üzerinde durulması gerektiğini özetlemeye çalışacağım.

Anayasamızın 154 ncü maddesine göre, genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, % 99'u Müslüman olan vatandaşlarımızın din işlerini İslâm Dininin gerçeklerine uygun olarak yürütmekle görevli bir kuruluştur. Binaenaleyh kendisine böyle hassas ve yurt çapında yaygın sorumluluk yüklenen bir müessesenin, herşeyden önce, en mühim mevkiinin asaleten doldurulması gerekmekte iken, bu kuruluşun Başkanı yıllardan beri vekil olarak görevine devam etmektedir...

BAŞKAN — Sayın Topaloğlu, süreniz dolmuştur. İkinci sürenizi de kullanmak istiyor musunuz?

M. G. P. GRUBU ADINA TURGUT TOPALOĞLU (Devamla) — Evet efendim bir kısmını kullanacağım.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

M. G. P. GRUBU ADINA TURGUT TOPALOĞLU (Devamla) — Fazilet ve liyakati yılların tercübesiyle sabit olmuş bir zatın halen asalete geçirilmemesi gerçekten düşündürücüdür.

633 sayılı Teşkilât Kanunu ile Diyanet Kuruluşunun dinî sorunlarda yetkili en önemli karar organı olan Yüksek Din Kurulu Üyelikleri, şu veya bu sebeplerle hâlâ doldurulamamıştır. Bu tutum, teşkilâtı ve vatandaşları müşkül duruma düşürmektedir. Yüksek Din Kurulu üyeleri seçimi biran önce sağlanmalıdır.

Bu müessese, politik tesirler alanından kurtarılarak istikrara kavuşturulmalıdır. Her türlü politik eğilimlerden ve aşırı cereyanlardan uzak ,tarafsız bir kadro huzur içinde ve liyakatle görev yapmalıdır.

Ancak, bu kuruluşun arzu edilen hizmet imkânlarına kavuşmadığı bir gerçektir.

Bir defa bu kuruluşa ayrılan tahsisat, memleket gerçekleri hesaba katılmayarak tespit edilmektedir. Meselâ bu yıl, en yüksek derece olmak üzere: 4 ncü dereceden sadece 25 müftülük ve 10 vaizlik kadrosu verilmiştir. Halbuki hiç olmazsa 4 ncü dereceden her ilimize birer tane olmak üzere 67 müftülük,67 vaizlik kadrosu verilmeliydi. Bu mümkün olmadığına göre, 4 ncü dereceden müftülük kadrolarının 25 ten 50'ye, vaizlik kadrolarının da 10 dan 25'e çıkarılmasını yürekten temenni ederiz.

Ayrıca, neşriyat sahasında bu kuruluşa daha geniş imkân tanımalıdır. Bugün, basın ve yayın tesiri herkesce bilinen bir gerçektir. Bu tesirden Diyanet İşleri faydalanmalıdır. Bugün Diyanet teşkilâtının neşriyatı çok kısırdır. Böyle bir kuruluş, yayın organı olan aylık bir dergiyi maddî imkânsızlık yüzünden iki ayda bir çıkarmaktadır. Bu hepimiz için, bir hicap vesilesidir. Her ne kadar 633 sayılı Kanunla dinî yayınlar döner sermayesi 3 milyona çıkarılmış ise de, bu henüz tahakkuk etmemiştir.

Bu müesseseye, halkımızın anlayacağı şekilde, her seviyede din yönünden aydınlatıcı mahiyette eserler hazırlattırılarak vatandaşlarımıza ulaştırılmalarının çok yerinde bir kültür hizmeti olacağına inanıyoruz. Bunlardan başka, Diyanet Teşkilâtının bilhassa taşra kuruluşlarının bina, taşıt, telefon, kırtasiye, aydınlatma temizlik ve sair zarurî ihtiyaçları; ibadet yerlerinin temizlik, onarım ve güzelleştirilmesi için ayrılan ödenekler ihtiyaç ve gerçeklere uygun olarak ayarlanmalı, sembolik ödenekler verme politikasından vazgeçilmelidir.

Sayın milletvekilleri; 750 bini bulan yurt dışındaki işçilerimizin dinî durumları bizi en çok düşündüren bir millet sorunudur. Her türlü maneviyat imkânlarından mahrum bulunan bu yurttaşlarımızın zararlı ideolojilerin ağına düşmelerine gönlümüz razı olmamaktadır. Bu-

gün için bir milyona yakın, yurt dışındaki işçilerimize, sadece 11 din adamı kadrosu ayrılmıştır. Halbuki Yunanistan kendi dininin muhiti olduğu halde, dış ülkelerdeki işçilerinin hizmetine bin kişide bir din adamı vermektedir. Bu bakımdan, yurt dışındaki işçilerimizin millî ve dinî benliklerini koruyucu ve besleyici tedbirlere daha çok önem verilmesi bir zorunluktur.

Bugün halk ve aydın kütle dinî bakımdan mustariptir. Halk, din gerçeklerini öğretecek din adamı ve dinî kaynak bulamadığı için hurafelere boğulmuştur. Bundan da İslâmiyet ve Türklük düşmanları faydalanmış, millî ve dinî bütünlüğümüzü zedeleyici faaliyetlere açık kapı bırakılmıştır. Bundan dolayı halkı suçlamaya, onlara gerici damgası vurarak hor görmeye kimsenin hakkı yoktur. Gerçekleri görebilmek ve ona göre tedbir almak mecburiyetindeyiz. Halkımız, ilkel değil, gerici değildir. İnce ruhludur, anlayışlıdır, medenî kabiliyetlidir ve asildir.

Bir kısım aydınlarımızda inanmamanın meydana getirdiği ruhi boşluk ise, buhranlara sebebolmakta ve tezahürü zaman zaman millî varlığımızı tehlikeye düşürecek tesirler meydana getirmektedir.

Kısaca panoramasını çizdiğimiz böyle bir ortamda Diyanet İşleri Başkanlığına büyük görev düşmektedir. Bu kuruluş, bu işleri yapabilmek için her şeyden önce yetişkin elemanlara muhtaçtır.

Bunları nereden temin edecektir?.

Tevhidi Tedrisat Kanununa göre, Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığına yetişkin eleman hazırlamakla yükümlüdür. İşte, İmam - hatip okulları ve Yüksek İslâm enstitüleri bu sebepten ve bu kanuna dayanılarak açılmıştır.

Ancak, son zamanlarda bu okullarla ilgili bazı tasarruflar yurt gerçeklerine aykırı düşmekte ve bu kaynakların kurutulmasını hedef alıcı mahiyette görünmektedir. Şöyle ki :

4 Ağustos 1971 tarihli, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu kararıyle, İmam - hatip okullarının orta kısımları kaldırılmış ve «Gerektiği ölçüde genel kültür ve din kültürü» veren 4 yıl sürelik bir meslekî eğitim ve öğretim kurumu haline getirilmiştir.

Kanaatımızca, bu, ihtiyaçlara ve gerçeklere Devlet Planlama Teşkilâtının kurduğu özel İhtisas Komisyonu raporlarına ve 5 Yıllık Kalkınma Planında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen esaslara uymamaktadır. Çünkü, bu kadar kısa zamanda hem İslâm Dininin gerçek prensiplerini öğrenecek, hem hurafeleri bilip ayıklayacak, aynı zamanda çağdaş kültür seviyesinde bunları işleyecek, üstelik önce kendisi benimseyip yaşayarak başkalarına örnek olacak bir din adamının yetişmesi mümkün değildir.

Ayrıca, diğer meslek liselerine tanınan imkânlardan mahrum olan 4 yıllık lise kısmına, ortaokuldan yeter sayıda öğrenci geleceği de çok şüpheli bir durumdur.

19 Ocak 1972 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Yüksek İslâm Enstitüleri Yönetmeliğinin 6 ve 21 nci maddeleri de, İmam - hatip okulu mezunlarının Yüksek İslâm enstitülerine girebilmeleri için iki yıl Diyanet İşleri Başkanlığı merkez veya taşra kuruluşlarında hizmet etmiş olmak şartını getirmektedir :

Bu şart, Anayasanın öngördüğü eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini açıkça zedelemektedir.

Aslında bu, iki yıl değil, 4 yıl demektir. Çünkü, hiç sınıfta kalmadan imam - hatip okulunu bitiren bir öğrenci 19 yaşına girmiş olacaktır ki, bu askerlik çağıdır. Böylece, 2 yıl din hizmeti, 2 yıl da askerlik hizmetiyle tahsiline ara veren bir öğrenci eski bildiklerini unutmuş olacak, tahsil aşkı sönecektir. Bu ise, bir taraftan genç kabiliyetlerin ilerlemesini engelleyecek, diğer taraftan da Yüksek İslâm enstitülerinin öğrenci bulamamaktan kapatılmasına yol açmış olacaktır.

Sınıfta kalmadan mezun olarak din hizmetini ve askerlik görevini ikmal etmiş bir kimse, 24 yaşına girmiş olacaktır. Bir yıl veya daha fazla sınıfta kalan bir öğrenci ise, 25 yaşını aşmış olacağından, maddî durumu da elverişli olmayan böyle bir genç, Devletin tanıdığı yatılı okuma imkânlarından mahrum kalacaktır. Çünkü, aynı yönetmelik, yatılıya gidebilmek için azamî yaş haddini 25 olarak tespit etmiştir.

Şayet, imam - hatip okulunu bitirmiş bir öğrenciyi, Diyanet, sırf kadrosuzluk yüzünden istihdam edemezse, bu genç, yüksek tahsil yapa-

bilmek için kaç yıl bekleyecektir? Bunun sorumlusu kim olacaktır. Bunları bilmek, öğrenmek istiyoruz.

Millî Eğitim Bakanlığı, din adamı yetiştirmek için, açtığı bu okullarla ilgili bir yönetmeliği düzenlerken, Diyanet İşleri Başkanlığının veya ilgili Devlet Bakanının görüşüne başvurmuş mudur? Şayet bunu yapmamışsa, umumî efkârdaki Bakanlığın kasıtlı davrandığı şeklindeki ithamlara karşı ne diyebilecektir?

Bu tutum, kaliteli din adamlarının yetişmediğinden şikâyet eden çevreleri, haklı duruma getirecektir. Aydın, bilgili, kültürlü din adamı yetişmesini güçleştirici tedbirlerden süratle vazgeçilmelidir.

Burada mühim bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum, aziz arkadaşlarım; Türkiye, hiçbir zaman dini bir afyon telâkki eden komünist blokun paralelinde olmayacaktır. Bakanlığın yüksek seviyede din adamı yetiştirmesini engelleyecek tedbir ve tertiplere alet olmasını ve bu noktayı aydınlatmasını bilhassa, önemle rica etmekteyim.

Hulâsa, ne taraftan bakılırsa bakılsın gerçeklere aykırılığı inkâr götürmeyecek açıklıkta olan bu aksaklıkların en kısa zamanda düzeltilmesini, din adamı yetiştirme hedefini güden meslekî öğretimin lâyık olduğu seviye ve imkânlara kavuşturulmasını yürekten temenni ediyoruz.

Son olarak, din eğitimi ile ilgili olması bakımından, lise ve dengi okullardaki din derslerine de temas etmek istiyorum. Yaptığımız araştırmalara göre, bugünkü tatbikatiyle lise ve dengi okullardaki din bilgisi dersleri, faydalı olmamakta, hattâ din dersi vasıtasiyle dinî duyguların zayıflatılmasına yol açılmaktadır.

Çünkü, bu ders, normal ders saatleri dışında düzenlenmiş, böylece dersin öğrenci gözünde önemsiz görünmesine sebebolmaktadır.

Bu dersler, 1967 de konduğu halde birçok okullarda hâlâ uygulanmamaktadır.

Bazı okullarda, idarecilerin ve diğer öğretmenlerin öğrencilere menfî telkinlerde bulundukları, böylece onları din derslerinden soğuttukları, hiç olmazsa din dersine ve öğretmenine karşı ilgisiz davrandıkları görülmektedir.

İlgili genelgede açıkça belirtildiği halde, Bakanlığın genelgesine muhalif olarak, din dersine devam eden öğrencilerin sınıf geçmede not ortalamasında din dersinden faydalandırılmadıkları müşahede edilmiştir. Bu konuda da daha hassas davranılmasını temenni ediyoruz.

Bu dilek ve temennilerle sözlerimi tamamlıyor, Millî Güven Partisi adına Yüce Meclisi saygı ile selâmlıyor, bütçenin, Diyanet mensupları ve milletimiz için hayırlı, uğurlu olmasını diliyorum. (A. P. ve M. G. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Topaloğlu.

Söz sırası, Demokratik Parti Grupu adına Sayın Hilmi Türkmen'dedir. Buyurun efendim. Saat 17,41.

Sayın Topaloğlu, sürenizin tamamını kullanmış bulunuyorsunuz.

Buyurun Sayın Türkmen.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sayın Başkan ve muhterem milletvekilleri; Demokratik Parti Grupu adına Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesi hakkında grubumun görüşlerini arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Muhterem milletvekilleri;

Dinler tarihine bir göz atacak olursak, dinlerin ilâhi ve beşerî dinler olarak iki kısma ayrıldığını görürüz. Beşer, var olduğu günden bugüne kadar hiçbir zaman din mefhumundan halî ve uzak yaşamamıştır. Bu tarihî şahadetle sabittir ki, insan dinsiz olamaz, ama bu din anlayışı ya ilâhidir yani doğrudan doğruya peygamberler vasıtasıyle Cenabı Hak tarafından vazedilmiştir, veya beşerîdir. Yani bir cemiyetin kendilerini mânen tatmin maksadıyle ihdas edip mukaddes gözüyle bakıp inandığı mevzulardır. İlâhî olan hak, beşerî olan ise bâtıldır. Çünkü dini vaz'a salâhiyetli olan ancak Hazreti Allah'tır.

İlâhi olan hak din, tektir ve ismi İslâmdır. Kur'anı Kerimin Âli İmran suresinin 19 ncu âyetinde, «muhakkak, Allah indinde makbul bir tek İslâm dini vardır» buyurulmaktadır. Hazreti Âdem'den, Hazreti Muhammed'e kadar devam edegelen iman ve tevhid esasları olarak, yalnız islâm dinidir, zamanla değişen ise ahkâmdır. Yani ibadet ve muamelât esaslarıdır. Peygamberimize nâzil olan Kur'anı Kerim en son ve en mükemmel İslamî hükümleri havidir. İslâm dini daha önce nâzil olan ve tahrife uğrayan dinler gibi tek yönlü değildir. İslâm dini

yaşayan insanlığın her türlü maddî ve manevî dünyevî ve uhrevî ihtiyacına en güzel manada cevap verir. İslâm dininde beşerin, ferdî ve içtimaî hukuku tam ve katî bir şekilde gayet sarih olarak teminat altına alınmıştır. Zira, İslâm dini insana lâyık olduğu insanî değeri o kadar güzel samimî ifadelerle belirtir ki, bunun bir misalini beşerin var olduğu günden bugüne kadar hiçbir nizam ve sistemde bulmak mümkün değildir. Bütün kâinatın insanlar hürmetine ve insanların emrinde musahhar olarak yaratıldığını ifade ile, insanın bütün mahlûkatın üstünde müstesna vasıf ve nimetlere sahip bir varlık olduğunu beyan eder.

İslâmın insana verdiği değeri büyük islâm mücahidi Hazreti Ali bir sözlerinde «ey insan, sen kendini bir ufacık varlık mı zannediyorsun? Hayır, aldanıyorsun, sen o kadar büyüksün ki, âlemi kübra sende toplanmıştır.» Büyük İslâm mutasavvıfı ve güçlü ilim adamı İmamı Gazali ise: «Ey insan, sen âlemi kübranın mücmel bir nüshasısın» der.

Binlerce gerçekten, birer misal olarak verdiğim iki büyük insanın şu sözleri, insanı islâmdaki değerini ifade bakımından kâfidir zannederim. Beşerin hukukunu en mazbut esaslara bağlayan İslâm dini hakkında dünya çapında bir otorite olarak tanınan Garplı fikir adamlarından birkaç tanesinin görüşlerini burada zikretmek isterim. - Pierre Henriot Fransız ilim adamlarından profesör - «Hıristiyanlık ve Musevilik gerçeklerin ancak bir kısmını anlattığı halde, İslâm Dini gerçeklerin hepsini anlatmaktadır. Her devre ve her toplum şekline gayet rahatlıkla açık ve katî bir lisanla hitabeden ve uyan bir din olan islâmiyetin hiçbir zaman, hiçbir reforma ihtiyacı yoktur. İslâm hukuku tamamîdir. Hem inancı ve hem de çeşitli davranışları ve faaliyeteleri düzenler.» İngiliz ilim adamlarından meşhur Bernard Shaw, «Harikulâde canlılığından dolayı Muhammed'in dinine karşı daima en yüksek bir takdir hissi beslemekteyim. Her devirde hayat âleminin değişen şartlarına intibak kabiliyetini haiz olan biricik din bence O'dur. Bütün dünya benim gibi, meşhur bir adamın sözlerine ehemmiyet verir. Ben Müslümanlığı yarının Avrupası için kabule değer olabileceğini söylemiştim. Nasıl ki, Müslümanlığı bugünkü Avrupa'nın kabule değer bulduğunu görmeye başladık.» Yine Bernard Shaw bütün dünya için ehemmiyeti haiz başka bir sözlerinde, «İngiltere'de demokrasi çok terakki etmiştir. Biraz daha tekâmül ederse ötesi İslâmiyettir.» demektedir. İslâmiyet modern demokrasinin tayin ettiği ideal insan örneğini ahlâkî ve içtimaî prensipleriyle asırlarca önce gerçekleştirmiştir. Aslında insan hak ve hürriyetlerinin teminat rejimi demek olan modern demokrasinin hakikî temelini, sosyal adalet sosyal hukuk ve sosyal yardımlaşma gibi prensipleri vazederek atmıştır. İslâm dini daima terakkî ve tekâmülü emreder. Bir hadisi şeriflerinde Peygamberimiz «iki gününü müsavi geçiren aldanmıştır.» buyurmakla İslâmda daima terakki ve tekâmül etmenin zaruretini, tembellik, atalet ve kuru tevekkülün yeri olmadığını beyan etmişlerdir.

«İlim Çin'de dahi olsa onu talebediniz», «Rütbelerin en yükseği ilim rütbesidir», «İçinde ilim adamı olmayan bir kabilenin ölümü bir ilim adamının ölümünden daha ehvendir.», «İlmi tahsil her mümin erkek ve kadının üzerine farzdır.» gibi mealini naklettiğim hâdisi şeriflerde katiyetle İslâm dini ilim tahsilinde yer ve yurt millet ve memleket kadın ve erkek tefriki olmadığını, ilim rütbesinden daha yüksek bir rütbe ilim adamlılığı makamından daha üstün bir makam bulunmadığını ortaya koymuştur. Bütün bu vazıh hakikatlar karşısında İslâm dinine «gerek fikrî ve gerekse teknik inkişafa ve terakkiye manidir» demek kanaatimce cehaletle dolu bir gafletin veya kayıtsız şartsız İslâma bir düşmanlığın bir ifadesi olsa gerektir. Meşhur mütefekkir Ms. Gaubina «İslâm dininin fikrî inkişafa ve terakkiye mani olduğunu iddia edenlerin kanaatlarına iştirak güçtür. Bir din ki, âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanından daha kıymetlidir derse, bir din ki, mahşerde mizan başında insan kendine ihsan edilen akıl ve zekâyı ne yolda kullandığından hesap vermeye çağrılacaktır derse böyle bir din hakkında fikrî mesaiye ve terakkiye manidir demek yersiz iftira ile hüküm vermektir.

Garplı muharrir Lovazon, «yeni fennî keşfiyat yahut ilim ve irfanın yardımıyle hallolunan, yahut hallıne uğraşılan meseleler arasın-

da bir tek mesele yoktur ki, İslâmiyetin esaslarıyle ters düşsün.» demek suretiyle ilim ve fikir adamlığının iz'an ve insaf dolu örneğini vermişlerdir.

Muhterem milletvekilleri,

Bu kısa takdim konuşmamdan sonra şimdi bu yüce dinin emir ve yasaklarını anlatmak ve tahmil ettiği ulvî görevi deruhte etmekle mükellef diyanet işlerine bir atfınazar edelim.

Diyanet İşleri Teşkilâtı Anayasanın 154 ncü maddesinde gösterildiği şekilde genel idare içinde yer almaktadır. Mahiyeti icabı politikanın ve politik tesirlerin girmemesi lâzımgelen bu teşkilâtın faaliyetlerine maalesef her devirde tesir etmek isteyen siyasiler çıkmışlardır. Zaman zaman politik hesapların tahakkuku için Diyanet İşleri Teşkilâtını bir alet olarak kullanmak isteyenler görülmüştür. Bu temayüllerin muvaffak olduğu ve politik tesirlerin bu teşkilâtı müşkül duruma düşürdüğü esefle kaydedelim ki, bir gerçektir. Hele son birkaç sene içinde Sayın Bakan Ali İhsan Göğüş'ü müstesna tutarak konuşuyorum. Çünkü daha yeni gelmişlerdir, tutumu ne olacaktır bilmiyoruz, ümidederiz ki, selefleri gibi olmasın.

Bu teşkilâtın başına getirilen bakanların tutum ve davranışları Diyanet İşleri camiasında kapanması zor yaralar açmış, din görevlileri arasında telafisi güç ayrılıklar meydana getirmiştir. Hiçbir müessesede mevcut olmayan uydurma raporlarla, töhmet altında bırakan isnat ve iftiralarla yapılan tayinler, nakiller, aziller bütün bunlar diyanet camiasını ızdırap içinde sızlatan, müdahale edilmesi bir zaruret halini almış ciddî hastalıklardır.

Sayın Bakandan duruma vaziyet etmesini bekler, bu mevzuda kendisine yardımcı olacağımızı bildirmek isteriz.

Muhterem milletvekilleri,

Diyanet işleri başkanlığının en mühim dertlerinden biri de vekil imamlar problemidir. 1965 senesinde çıkan ve meriyete giren 633 sayılı Kanun ile husule gelen bu mühim problemin halli ancak 633 sayılı kanunun 22 nci maddesinde yapılacak ufak bir değişikliğe bağlıdır. Şöyleki, 633 sayılı Kanunun 22 nci maddesinin (F) fıkrasının, (2 nci devre mezunu istekli çıkmadığı takdirde imam - hatip okulları birinci devresini bitirenler atanabilir) ibaresinin yerine, «müftülüklerce imtihanla ehliyeti tespit edilecek, yeterli din bilgisine sahip en az ilk okul mezunu olan kimseler asaleten atanabilirler.» ibaresinin konulmasıyle mesele kökünden halledilmiş olabilir. Ve böylece bir terzi ve bir berber çırağının bile teminat altına sahibolduğu bu devirde hiçbir teminat hakkına sahip olmayan, çilekeş vekil imamlar da bu dertten kurtulmuş olurlar.

Aslında imam - hatip okullarının bir talihsizlik olarak birinci devresi kaldırıldığına göre artık buna bir zaruret vardır. Zaten kapanmadan önce de ihtiyaca cevap vermiyordu. Şimdi ise ihtiyaca cevap vermesi, takdir ederseniz ki, hiç mümkün değildir. Öyle zannediyorum ki, Türkiye'de bu derece vekâletlerle idare edilen hiçbir müessese olmadığı gibi, dünyada dahi olabileceğini tahmin etmiyorum. Gerek kanunların çıkması ve gerekse çıkan kanunların tadil edilmesi bir zaruretin icabı olduğuna göre bu mevzuda da, yani 633 sayılı Kanununun 22 nci maddesinde değişiklik mübrem bir zaruret halini almıştır. Bu iş ise, Sayın Devlet Bakanının ve TBMM'inin Muhterem üyelerinin vicdan ve hamiyetlerine kalmıştır.

Bugüne kadar bakanlık makamına oturan sabık bakanlardan hiçbirisinin ele almadığı bu ihtiyaç ve zarureti sayın Bakan Göğüş'ün ele alarak halledeceğini temenni ederiz.

Sayın Milletvekilleri, Diyanet işlerinin bir de Kur'an kursları problemi vardır. Bu konuya da dokunmak isteriz.

Kur'an kursları; diyanet işlerine bağlı, İslâm dinine ait mesaili ve İslâmın mukaddes kitabı Kur'anı Kerimi öğreten yegane müessesedir. 1946 yılından sonra resmen açılıp hizmete girmesiyle Türkiye'nin her tarafında halkımızın şuurlu müzaharetiyle tesis edilen Kur'an kurslarından binlerce Müslüman Türk çocuğu okuyup feyz almıştır. Bu münasebetle uzun müddet memleketimizde bir ihmalliğin tabbî neticesi olarak vukua gelen dinî ve manevî boşluğu doldurmakta çok mühim vazife ve fonksiyon icra etmiştir. Hangi meçhul bir sebebin iktizasıdır ki, vatana muhabbetin, devlete itaatın millete hürmetin imandan olduğunu telkin eden bu hayırlı müesseselere karşı 1961'den, hususiyle 1965 yılından sonra hükümetler tarafından gayet sinsi bir hareket tarzı takibedilmiştir. Bu hal karşısında Müslüman Türk halkı basiretli

alâka ve yardımlarını eskisinden daha fazla devam ettirmiştir. Müslüman Türk halkının bu uyanık ve şuurlu tutumu karşısında bir kısım idareciler fena halde endişeye kapılarak bu millet ve memleket yararına olan çalışmanın önüne geçebilme çarelerini aramışlardır. Diyanet işleri teşkilâtı dışından yapılacak bir müdahalenin efkârı umumiye nezdinde iyi karşılanmıyacağı, oy kaybına sebebolacağı bu cihetle de menfaat ve ikbalin ellerinden gideceği düşünülerek bu işin ancak diyanet işlerinin kendi bünyesinde bir mücadele ve bir çalışma meydana getirmek suretiyle yapılabileceği kanaatine varılmıştır. Bu işi organize edecek bir kompetana ihtiyaç olduğundan bu kompetan aranmış ve bulunmuştur. Birçok Kur'an kurslarının resmî ruhsatları verilmemiş ve birçok Kur'an kursu öğretmenlerinin de hilâfı hakikat dedikodularla vazifesine son verilmiş mağdur ve perişan edilmiştir. Bu kötü ve tasvip edilmesi imkânsız icraatın bütün yönleri çeşitli vesilelerle devrin başbakanına duyrulmuştur. Buna rağmen kötü yönetimin açtığı yaraların kapanması yolunda herhangi bir müspet icraata geçildiği görülmemiştir. Aksine bu kötü tutumun daha fazla artması istikametinde inat gösterilmiştir.

12 Mart Muhtırasından sonra gelen Birinci Sayın Nihat Erim Hükümeti ise, daha önceki halefi Hükümetin meydana getirdiği aksaklıkları düzeltme yerine Kur'an kursları için bir idam fermanı demek olan, 1968 senesinde tamim edilen hukuka aykırı özel talimatnameye Bakanlar Kurulu kararı ile resmiyet vermek suretiyle, meseleyi daha da vahim hale getirmiştir.

BAŞKAN — Bir dakika süreniz var Sayın Türkmen, bakiye on dakikalık süreden kullanmak istiyorsanız işaret edeyim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Bitirebilirim Sayın Başkan, şayet bitmezse öteki sürenin devamını istirham edeceğim efendim.

BAŞKAN — Rica ederim efendim, buyurun.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — 2 nci Erim Hükümetinden bu yanlış, tatbikatta zararlı sonuçlar husule getirdiği anlaşılan mahut talimatnamenin yeni bir düzenlemeye tabi tutulmasını temenni ediyoruz.

Kur'an kursları, bugünkü eğitim müesseselerinin hiç birisinde mevcut olmayan çok sıkı bir teftiş ve murakabe altındadır. Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı bu murakabeyi yürütmektedirler. Şurasını memnuniyetle kaydetmek lâzımdır ki; bütün endişelerin ve bütün şüphelerin mevcudiyetine rağmen, anarşinin kol gezdiği, Devlet ve millet bütünlüğüne karşı hareketlerin yaygın hale geldiği bir devrede, Kur'an kurslarında kanun dışı hiçbir harekete rastlanmamıştır. Milletimiz için zararlı ve Devletin temel nizamlarına karşı hiçbir hareket bu müesseselerden gelmemiştir ve gelmeyecektir de. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri.) Bu mevzuda hiçbir yetkilinin bir tek misal gösterebilmesi mümkün değildir. O halde bu endişelerin ve kuşkuların sebebi nedir? Bunu bir türlü anlayamıyoruz.

Sayın milletvekilleri;

Diyanet İşleri bütçesi üzerindeki görüşlerimize son vermeden önce bu câmianın, memleketimizi yakından alâkadar eden iki önemli meselesini arz etmek istiyorum.

Bugün binlerce din görevlisinin hayat seviyesi, normal geçinme şartlarının altındadır. Bugün dünyada dinî hizmetlerle uğraşanlar, o cemiyetlerin en iyi imkânlariyle teşvik edildikleri halde bizdeki manzara cidden elem vericidir. Din görevlilerinin çeşitli sosyal imkânlarla vazifelerini daha iyi şartlar altında yapabilmeleri temin edilmelidir.

Önemli bulduğumuz bir diğer mesele de; bugün birçok köylerimizde ve kasabalarımızda kâfi sayıda din görevlisi bulunmamasıdır. Devletimizin imkânları ölçüsünde köy ve mahalle imam ve müezzin kadrolarının çoğaltılması gereklidir.

Her sene dağıtımı yapılan 2 bin köy imam kadrolarının dağıtımında yapılan suiistimallerin önüne geçilerek âdil ve müsavi bir şekilde dağıtımın yapılması lâzımdır. Bu mevzuda Sayın Bakandan bir açıklama bekliyoruz.

1972 malî yılı Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinin, memleketimiz ve milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını diler, hepinize Demokratik Parti Grubu adına saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın hatip bir dakika efendim. Konuşmanızın bir yerinde «Diyanet teşkilâtına görevliler (mevcut Sayın Bakan hariç) diğer bakanlar, selefi bütün bakanlar, Diyanet İşleri Teşkilâtı görevlileri üzerinde tazyik yapmış ve politikaya âlet etmişlerdir.» yani bugünden eskiye doğru gidiyorsunuz. Bunun için bir tarih vermiyorsunuz.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Tarihi koydum Sayın Başkan; 1961'den hususiyle 1965' ten sonra dedim. Zaten var, aslında burada var okudum; ama...

BAŞKAN — Arz edeceğim efendim, arz edeceğim, peki teşekkür ederim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Tamam mı?

BAŞKAN — Tamam, teşekkür ederim, teşekkür ederim. Şimdi, bununla ilgili bir önerge var, bir talep var da...

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Lüzum var mı buna?

BAŞKAN — Arz edeceğim efendim. Bir önerge var işleme koyacağım. Bir sayın eski Bakan, o devirde görev yaptığından bahisle bunu sataşma telâkki ettiğinden söz istemektedir. O itibarla o Sayın Bakanın görev yaptığı süreyi kapsayıp kapsamamasını hatipten açıklaması babında bir hususu talep ettim, açıklayabilir veya açıklamayabilirdi, kendi arzularına kalmış bir hususdu. Kısmen açıklık verdiler.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Sayın Başkan, daha umumî bir mütalaa söylenirken başka sebep aranabilir. Yani, konuşmak için sebep aranıyorsa daha başka bir sebep arayabilir.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, görevimizin icabı ne ise o konuda Tüzüğe uygun olarak yapmaya çalışacağız.

Şimdi, gruplar adına konuşmalar bitmiş bumaktadır. Kişisel konuşmalara sıra gelmiş olmaktadır. Söz sırasını okuyacağım.

Vehbi Meşhur, Enver Akova, Hasan Tosyalı, Hüseyin Yenipınar, Mevlüt Ocakçıoğlu, Hüseyin Abbas, Mehmet Şemsettin Sönmez, Hasan Değer, Hüseyin Balan, Mehmet Türkmenoğlu sırasıyle söz almışlardır.

(A. P. sıralarından, «Önergeyi muameleye koymadınız, sataşma vardı» sesleri)

BAŞKAN — Müsaade ederseniz, Dahilî Nizamname zamanın takdirini bize bıraktığına göre, bir sataşma kabul ettiğimiz takdirde bu hakkı istimal edeceğiz. Talebinizi şimdi inceleyip...

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sataşma kabul etmek başka şey Sayın Başkan. Sataşma olmadığını Başkanlığın kabul etmesi lâzım.

BAŞKAN — Bir dakika, henüz bir şey yapmıyorum. Müracaat sahibi bir hatırlatma yaptı, ona cevap veriyorum. Şimdi yetkimiz ne ise o konuda, onu kullanacağız.

Şimdi söz sırası Sayın Vehbi Meşhur'dadır, buyurun efendim.

VEHBİ MEŞHUR (Amasya) — Muhterem Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri muhterem arkadaşlarım.

Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi üzerinde, zamanın darlığını da dikkate alarak şahsım adına görüş, dilek ve temennilerimi arz etmek üzere yüksek huzurlarınıza çıkmış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım,

Teşkilât Kanununa göre, her yıl bütçe ile Yüce Meclisten 2 bin köyümüze kadro verilmektedir. Yurdumuzda 35 877 köy ve 65 277 yerleşim ünitesi mevcut bulunduğuna göre, köy, kasaba ve şehir camilerini dikkate alır isek, sayıları 70 bini aşmaktadır. Bugünkü mevcut ibadethanelerimizin kadro ihtiyacı, bu tatbikatla ancak 30 senede ikmal edilebilir.

Muhterem arkadaşlarım,

Yurdumuzda köy ve yerleşim ünitelerindeki halkımızın çoğunluğu, 30 - 40 ile 100 hane arasındaki yerleşim ünitelerinde ve geçimlerini de zor temin ederler. Geçim şartları gittikçe ağırlaşan memleketimizin bilhassa küçük köylerinde bir imamın ücretini, onun yıllık masrafını temin etmek imkânsız hale gelmiştir. Çoğu küçük köylerimizde camiler kapalı, Cuma'dan Cuma'ya açılmakta, cenazeleri olduğunda civar köylerden din görevlisi getirilmektedir. Hangi köye gidersek taleplerinin başında kadro gelmektedir. Köylümüzü daha uzun yıllar müşkülâtta bırakmamak için Teşkilât Kanununda yapılacak bir değişiklikle 2 bin yerine yılda en az 10 bin kadro verilmelidir. Beş, altı senede köy ve kasaba camilerimizin tümünü kadroya kavuşturmanın zaruretine inanıyorum. Sayın Hükümetimizin bu yönde bir teşebbüsünü halkımız ümitle beklemektedir.

Muhterem arkadaşlarım,

Vekil imam - hatipler, hiçbir teminatı ve garantisi olmaksızın kaderleriyle başbaşa, tam bir öksüzlük içinde bırakılmıştır. Düşünmek ve vicdan muhasebesi yapmak gerekirse, kendisini mesleğe adamış, bir ömür vermiş, sayıları 14 bine yakın olduğu söylenen bu vefakâr insanları, cemiyete kazandırmamız bakımından ve bugüne kadarki hizmetlerinin de karşılığı olarak, bir defaya mahsus olmak üzere yine bir sı-

navdan geçirerek asaletlerini sağlamayı sosyal adaletin gereği sayıyorum. Bu konuya çözüm getirecek kanun teklifinin Meclislerden bir an evvel müzakerelerine imkân sağlanması hususunda, ilgililerden ve Yüce Meclisten rica ediyorum. Uzun yıllar meslekte çalışmış, gençliğini vermiş, çoğu 7 - 8 nüfuslu bu insanları meslekten atmakla, onları son zamanlarında müşkülâtta bırakıyor açlığa, sefalete terk ediyoruz. İş sahası az, sanayileşmemiş bir ülkede bu insanlar ne yapabilir? Bunlara bir çare aramamız lâzımdır.

Aziz arkadaşlarım,

Bu memlekette yaşayan insanların % 99'u din, dil, ırk olarak topyekûn Müslüman Türk Milletidir. Bunda elbette hiçbirimizin de şüphesi yoktur.

Bölge gezilerimde ve muhtelif yerlerde, karşılaştışım Alevî vatandaşların imam - hatip kadrosu için müracaatlarının hiçbir devirde dikkate alınmadığından, daima ihmale uğradıklarından yakınma ve şikâyetleriyle karşılaşmaktayım. Anayasamızın ve mevcut kanunlarımızın kendilerine tanıdığı eşitlik hakkından mahrum edilmemelerini, kadro tevziatı kıstasına göre bu vatandaşlarımızın da istek ve taleplerinin yerine getirilmesini rica edeceğim.

Son yıllarda, bilhassa 1965 ten bu yana alabildiğine gelişen komünizm, siyonizm, nurculuk, süleymancılık ve hıristiyanlık faaliyetleri, maskeler altında Müslüman halkımıza nifaklar sokarak birbirine düşürmek, millî vahdetimizi bozmak, mübarek yurdumuzu parçalamak, millî birlik ve beraberlik ve vatan bütünlüğünü vahîm neticelere götürecek amaçlar gütmektedir. Cumhuriyet tarihimizin hiçbir döneminde nurculuk ve süleymancılık gibi asalak cereyanların etkisi, 1965 - 1970 yılları arasında görüldüğü ölçüde sarsıntılara, iç mücadelelere, partiler ve şahısların çekişmelerine sahne olmamıştır. Ayrıca, ara ara basından da öğrendiğimize göre, memleketimizde ve dış ülkelerdeki işçilerimiz arasında hıristiyanlık propagandası yapıldığı, önemli miktarda broşürler ele geçtiği, hatta yakın zamanda dört kişinin de suçüstü yakalandığı basında yer almıştır. Yine ayrıca amansız düşmanımız olan komünizm faaliyetleri, öyle almış yürümüş ki, canevimize kasteder duruma gelmiştir.

Aziz arkadaşlarım,

Geri kalmış ülkelerde insanları avlamanın yolu, his istismarı, din istismarıdır. Memleketimizi ve yüce dinimizi çeşitli ve zararlı tasallutlardan korumak için, milletçe ve Devletçe çok uyanık ve elele birbirimize yardımcı olmalıyız. Bu zararlı faaliyetleri titizlikle takibedip yok etmeliyiz.

Dış ülkelerde işçi aile ve çocuklarımızın millî gelenek ve ananelerimizi geliştirmeleri, dinî vecibelerini öğrenip noksansız olarak edâ etmeleri, hulâsa İslâm kurallarına uygun hareket etmelerini sağlamak için işçilerimizin yoğun bulundukları bölgelere yeteri kadar din adamı gönderilmelidir.

Memleketimizin en ücra köşelerinde dahi çeşitli mahrumiyet ve mağduriyetlere katlanarak görev yapan şerefli, haysiyetli, müspet ilime değer veren aydın, uyanık, İslâm emirlerinin tam uygulayıcısı faziletli din görevlilerimizi gerici ve yobaz diye vasıflandırmayı, hakikî din adamlarımızın haysiyeti ile oynamayı usul edinenleri yüksek huzurlarınızda şiddetle kınarım. Onlar, her an hürmete lâyık insanlardır.

Çoğu yerlerde cami görevlisi imam - hatiplerimizin ibadet kisbeleri yürekler acısıdır. Horasan Dervişi gibi kırk yamalıdır. Ayağındaki çorabından alınız da başındaki sarığına kadar kir, pas içindedir. İnsanlara bilgiyi, ahlâkı, hakkı, temizliği ve güzelliği öneren Yüce Dinimizin muhterem görevlilerini böyle perişan vaziyette görmek her Müslümanı üzmektedir. Teşkilâtın bu konuda ara ara uyarıda bulunmasında faydalar mülâhaza ediyorum.

Diyanet Teşkilâtımız, yapacağı her tasarrufta hassas davranmalıdır. Geçmiş yıllarda yapıldığı iddia edilen partizan tayinler, nakiller, göreve son vermeler, belki de haksız yere çoğunun mağdur olmasına sebebolmuştur. Bu hususta da haklı veya haksız yakınmalar çoktur. Haksız tasarruflardan kaçınmalıdır. Kanun dışı eylemde bulunanlar elbette kanun dışı bırakılamazlar.

Muhterem arkadaşlarım;

Köy ve yurt kalkınmasında etkin kişiler olarak muhtar, öğretmen ve din görevlisi işbirliğinin çok yararlı olacağına inanıyorum. Aslında İslâmın emri de; «birlik ve beşeriyet için yararlı olmaktır.» Öğretmen, din görevlisini gerici, yobaz; din görevlisi de öğretmeni dinsiz ko-

münist karşılıklı suçlamalarından kurtarmalıyız. Topluma her yönleriyle ışık tutacak, bölge sorunlarında yararlı olacak bu iki zümreyi muhtarla dert ve sorun ortağı olma durumuna yöneltmeliyiz. Mahallin liderleri durumunda olan muhtar, öğretmen ve din görevlileri üçlüsü için altı ayda veya senede bir defa olsun ilçe merkezlerinde seminerler düzenlemeli, toplantılar yapmalıdır; faydalı olur kanısındayım.

Köy ve kasaba merkez camilerinde halkımızın, bilhassa yeni neslin dinî bilgilerle teçhiz edilmelerini sağlama bakımından kitaplıklar kurulması çok yararlı olur. Bu gibi teşebbüslerde halkımızın da büyük katkısı olur kanısındayım.

Müftü, vaiz, imam - hatip ve kâtiplerin çalıştıkları daire ve yerlerin durumu yürekler acısıdır. İmkânsızlıklar nedeniyle mefruşat, kırtasiye, temizlik ve yakacak ihtiyaçları temin edilememekte, ziyaretlerimizde ilgililer çok haklı olarak yakınmaktadırlar. Teşkilâta Devlet bütçesinden daha fazla imkân sağlanarak, daha yararlı daha başarılı duruma getirilmelidir.

Muhterem arkadaşlarım,

İslâm dini ilme, kültüre, çalışmaya en yüksek değer veren bir dindir. İslâm dini taassubu, cehaleti, hurafeyi ve irticaı reddeden, içte ve dışta güzelliği arayan, toplum ve yurt sevgisini öneren daha insancıl bir dindir. Buna rağmen Yüce Dinimiz çoğu devrelerde politikacıların âleti olmaktan bir türlü kurtarılamamıştır.

İslâm tarihî ve Türk tarihinde dinin politikaya karıştığı, Hz. Ali ve Muaviye arasındaki olaylar ve Osmanlı tarihinden ders almamız lâzımgelen birçok örnekler mevcuttur.

Osmanlı Devrinin duraklama ve gerileme yıllarında da Hükümet edenlerin birçoğu iktidar ve saltanatlarını sürdürebilmek için irticaı ve cehaleti okşamayı bir marifet saymışlardı. Son çeyrek yüz yılda da ülkemizde iktidar edenler aynı metodu uygulamayı tercih etmişlerdir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin sınırları içinde yaşayan nüfusun % 99 nun Allaha, meleklere, kitaplara, Peygamberlere, âhiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allahtan geldiğine, ölüp ve dirileceğine, Allahtan başka tapacak olmadığına, Hz. Muhammet (S. A. S.) nin Allahın elçisi ve son Resulü (Peygamber) olduğuna inanıp imân etiği bir gerçektir.

BAŞKAN — Süreniz bitmek üzere Sayın Meşhur.

VEHBİ MEŞHUR (Devamla) — Toparlıyorum.

Buna rağmen, her karışı şehit ve ecdat kanları ile yoğrulan bu zemin üzerine milletçe inşa ettiğimiz camilerde, ibadethanelerde Müslümanlar, Müslüman Türk cemaati ayrı ayrı kamplara bölünmek istendi. Her yönüyle itimat ve güven duyup saygı beslediğimiz bir kısım din görevlileri o halde getirildi ki, kendisine uyarak arkasına saf bağlayıp, Tanrısına niyaz edip mağfiret dileyen cemaatinin bir kısmını hakikî müslüman, bir kısmını ise dinsiz, komünist ve cenaze namazlarının da kılınmasının caiz olmadığını iddia ettiler.

Yine bazılarınca da, sağda olanların cennete, solda olanların ise cehenneme, sağda olmayanların imânı kâmil olmadığı propagandası yapılmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım,

633 sayılı Kanunun 25 nci maddesi uyarınca teşkilâtta görevli bulunanların en alt kademeden en üst kademeye kadar siyasetle uğraşmamaları, politikacının ve çıkarcı çevrelerinin emellerine alet olmamaları gerekir.

Sayın Hükümetten istirham ediyorum, bu çok önemli ve üzerinde durulması gereken mühim bir konudur. Hürmete lâyik din görevlilerimizi politikadan veya bir tarafın adamı olma hastalığından kurtaralım.

Bir örnek vereyim arkadaşlarım. Sene 1969; milletvekili seçimi kampanyası. - İsmini açıklamayacağım, lüzum görürseniz açıklarım. - (A. P. ve C. H. P. sıralarından, «Açıkla, açıkla» sesleri) Sayın Sadettin Bilgiç ve Sayın Yüksel Menderes'in Taşova'ya gelişlerinden bahsedeceğim.

Seçim bölgem Amasya ve Taşova'ya, seçim gezisine çıkan bir partinin milletvekilleri ekibi geldi. Tabiî partili, partisiz, ilçenin pazarı olduğu için bütün vatandaş toplandı. Taşova'da geçen bu hadisede gelen milletvekillerinden genç bir arkadaşımız yaşlı ve sakallı, hem de 1 500 nüfuslu bir köyün kadrolu imamının sırtına binerek cadde cadde dolaştırıldı, arkadaşlar.

BAŞKAN — Toparlayın lütfen, süreniz bitti Sayın Meşhur.

VEHBİ MEŞHUR (Devamla) — Yüce Tanrı Yüce dinimizi bu tip görevlilerden, saçlı - sa-

kallı bir imamın sırtına binerek politika yapıp saltanat sürmek isteyen politikacılardan da memleketimizi kurtarsın. («Amin» sesleri)

Büyük Atatürk bu gibilere, «Din aktörleri» adını takmıştır. Bu konuda Nutkun 228 nci sayfasında: «din hakkındaki duygu ve bilgilerimiz her çeşit hurafelerden, boş inançlardan soyunup gerçek ilim ve fen nurları ile duru ve eksiksiz oluncaya kadar din aktörlerine raslanacaktır.» buyurmuşlardı.

Dinle hiç ilgisi olmadığı halde sırf politik amaçlarla dindar geçinenlerin kendi çıkarları için din ve din adamlarına sahip çıkanların çok olduğunu düşünürsek, lâiklik yüce dinimizi bu gibilerin tasallutundan önleyen bir teminat teşkil etmektedir.

BAŞKAN — Bitirin lütfen efendim.

VEHBİ MEŞHUR (Devamla) — Nâçiz bir arkadaşınız olarak ben ve tüm politikacılardan rica ediyorum, din görevlilerimizi ve âziz dinimizi br menfaat ve ikbal basamağı olarak kullanmak isteyenlerle mücadele etmeliyiz.

Yine nâçiz bir mensupları olarak din görevlisi meslektaşlarımdan rica ediyorum, politikacıların veya bazı çevrelerin eteğine yapışanlarla, onlara âlet olanlarla mücadele etmeliyiz. Onların her zaman politika dışı kalmalarını telkin etmeliyiz. Din adamlarının itibarlarını böylece yıpranmaktan kurtarmış oluruz.

Din adamlarımızın ehil ve kifayetli olmasını sağlamış oluruz ve böylece din görevlilerimiz haktan, adaletten, müsavattan, kanunlardan ayrılmamış, her türlü histen âzade olmuş olur.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin teşkilât mensuplarına, âziz milletimize hayırlı, uğurlu olmasını diler, saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Önergeyle ilgili zaptın o pasajını okuyorum; Genel Kurulun ıttılaına arz için.

Sayın hatip Hilmi Türkmen'in, sataşma olduğu bahsedilen konuşmasının o kısmını getirttim, zabıtlardan okuyorum.

«. . . Hele son birkaç sene içinde (Sayın Bakan Ali İhsan Göğüş'ü müstesna tutarak konuşuyorum, çünkü daha yeni gelmişlerdir. Tutumu ne olacaktır, bilmiyorum. Ümidederim ki, selefleri gibi olmasın) bu teşkilâtın başına getirilen bakanların tutum ve davranışları Diyanet İşleri camiasında kapanması zor yaralar açmış, din görevlileri arasında telâfisi güç ayrılıklar meydana getirmiştir. Hiçbir müessesede mevcudolmayan uydurma raporlarla töhmet altında bırakan isnat ve iftiralarla yapılan tâyinler, nakiller, aziller, bütün bunlar Diyanet camiasını ıstırap içinde sızlatan, müdahale edilmesi bir zaruret halini almış ciddî hastalıklardır.»

Sayın hatibin bahsettikleri, şimdi zabıtlardan getirttiğim konuşmasının sataşma mahiyetinde görünen kısmı budur.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — 1965' ten sonraki bakanlar demiştir...

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Onu ben sordum süre bakımından. Süre verebilir misiniz bunun için dedim. Süre verdiler; «1961 den bu yana.» sonra ilâve etti, «1965 ten bu yana olan bakanlar» dedi.

Bu soruyu Sayın Refet Sezgin'in talebi üzerine, o talepten okuyarak sordum. Aynen okudum kendi taleplerini. Onun üzerine sordum, o cevabı verdiler. Şimdi zaptın aslını getirmiş bulunuyorum.

Başkanlığın samimî inancı şudur: Bir bütçe müzakereleri içerisinde bulunuyoruz. İcra ile yargı denetimini yapan müesseselerin normal tenkitleri hududunun dışına çıkılmadığı kanaatini taşıyoruz. Sayın arkadaşlarımız ısrar ediyorlarsa...

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Israr ediyorum.

BAŞKAN — Sataşma olduğunda ısrar ediyorlar. Zaptı okudum. O halde Genel Kurulun hakemliğine başvuracağım.

Sataşma olduğunu kabul eden arkadaşlar işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Sataşma olduğu hususunu Genel Kurul kabul etmiştir.

Buyurun Sayın Sezgin.

Yalnız mümkünse, sayın üyeler hakkında bütçe müzakerelerine mahsus tahdidettiğimiz süreye riayet edilmesini istirham edeceğiz.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Mecbur değildir.

BAŞKAN — Efendim, bir istirhamda bulunmak da mümkün değil mi Genel Kuruldan?

Buyurun Sayın Sezgin.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri,

Samimî bir inançla yürekten saygı duyduğum Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi görüşülürken bir sataşma sebebiyle söz almış olmamdan dolayı da müteellimim. Sayın Başkanın ikazına elbetteki riayet etmek gayreti içerisinde olacağım.

Yalnız, sataşma vesilesiyle burada konuşurken muhterem bazı milletvekillerinden, hele sataşmayı bu konularda itiyat haline getiren bazı milletvekillerinden benim konuşmama yerlerinden sataşmama suretiyle imkân vermelerini, aksi halde kendilerini cevaplama zorunda kalacağımı beyan etmek istiyorum.

Muhterem milletvekilleri;

Sayın D. P. Sözcüsü arkadaşımız Hilmi Türkmen, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi üzerinde müalâalarını ifade buyururken, 1965 senesinden itibaren tasnif buyurdular. Gelen bakanların teşkilât üzerinde, birtakım uydurma raporlar da tanzim ettirmek suretiyle tasarruflarda bulunduklarını ve birtakım huzursuzlukların âmili olduğunu sarahatle söylediler.

1965 senesi seçimlerinden sonra Diyanet İşlerini tedvirle görevli Bakanlık mesuliyetini deruhte eden bir arkadaşınız olarak elbetteki bu sataşmaya, bu iddiaya cevap vermem gerekirdi.

Muhterem milletvekilleri,

Sayın Hilmi Türkmen milletvekili olmadan önce muhterem bir din adamı idi. Din adamı camiasına mensup bulunuyordu. Eğer yanlış bilmiyorsam ve bendenizin Vekâlette bulunduğum sırada kendileri Tarsus'ta vaiz bulunuyorlardı.

Şimdi, ne şekilde bakanların Diyanet İşlerinde vazifeli bulunan görevli şahıslar hakkında rapor tanzim ettirdiği iddiasına değinmek için bunu söylüyorum.

Bir gün Sayın Hilmi Türkmen'in münhal Mersin Müftülüğüne tâyini bahis konusu oldu. Onu istediler benden. Tetkik edeyim dedim. Tetkik ettim, beni mazur görsünler, dosyasını müsait görmedim. Bu dosya Diyanet İşleri Başkanlığındadır.

Bir heyet geldi, heyetin içerisinde kendisi de varmış, tanımıyordum ve bilmiyordum. Kendisine Diyanet İşleri Teşkilâtının 633 sayılı Kanun gereğince yapmış bulunduğu tahkikat üzerine tanzim edilen dosyayı tetkik etmek suretiyle edindiğim kanaate istinaden, ki o tahkikatta Sayın Türkmen'e izafe edilen husus Süleymancılık idi, bu sebeple böyle bir görevi vermemin mümkün olmadığını ve tanzim edilen rapora göre de vazife mahallinde bulunmaması lâzımgeldiğini ben söyledim. Kime karşı söyledim? Onu bu görevlere getirmek isteyen siyasî şahıslara karşı söyledim, Vekil olarak söyledim. Vekil olarak bunu söyleyen, siyasî şahıslara karşı söylüyor; «Vekil Diyanet İşlerinde vazifeli bulunan görevliler hakkında, siyasî menfaat veya nüfuz temin etme maksadıyle birtakım bölücü tasarruflarda bulunuyor» Bunun takdirini elbette muhterem milletvekilleri yapar.

Mesele bununla da kalmıyor. Diyanet İşleri Başkanlığı meselesi ve 1965 senesinden itibaren tatbik edilen politika, çeşitli vesilelerle Millet Meclisinde, Cumhuriyet Senatosunda, kamuoyunda ve dini siyasete alet etmek isteyen birtakım siyaset bezirgânları vasıtasıyle, parti kongrelerinde dahi estirilmiş ve kendilerine vazıh cevap vermiş bulunuyoruz. Lâik Cumhuriyeti yıkmak isteyen şahıslara karşı ne şekilde mücadele ettiğimizin zabıtları, delilleri ortadadır. Bunları soruşturma vesilesiyle açıkça konuşacağız. Şimdi konuşamıyorum, çünkü Anayasa buna mani. 1965'ten 1969'a kadar bir müşterek mesuliyet esası içerisinde takibedilen politikada beraber bulunduğumuz muhterem arkadaşlarımız, şimdi o müşterek politikayı, bu bakımdan takibedilen müşterek politikayı âdeta ret ve cerheder, onu kabul etmez bir düşünce içerisinde, bir başka siyasî partinin içerisinde grup sözcüleri vasıtasıyle onu Millet Meclisi kürsüsünde teşhir eder durumda bulunmaktadırlar. Buradaki garabeti anlamaya imkân yoktur. Bu bir.

İkinci mesele, gerçekten Sayın Türkmen arkadaşım haklı olsa da biz dediği şekilde bir fiilin sahibi olsaydık, o zaman 1969 senesinde A. P. nde mebus olmak için neden müracaatta bulunur, A. P. nde milletvekili olurdu?.. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Mademki bunun ıstırabını kendisi de çekmiş, Diyanet İşlerinde, teşkilâtta bu kabîl tasarrufları, ihtilâl olarak, biz yapmışız, hoş karşılamıyor, kötü yapmışız, bölmüşüz.. O halde ne işi vardır A. P. nde? (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri) Ama biz bunu yapmadık.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — A. P. siz mi demeksiniz?

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sizin zihniyetiniz A. P. nin zihniyeti mi demektir?

BAŞKAN — Sayın Hatip, lütfen sataşma dediğiniz konunun hudutları dahilinde kalınız. Rica ediyorum, ikinci bir sataşma konusu ile karşı karşıya kalmayalım; lütfen..

REFET SEZGİN (Devamla) — Cevaba değmez bir sual karşısında olduğumu görüyorum.

BAŞKAN — Sayın Hatip, lütfen...

REFET SEZGİN (Devamla) — A. P. nin ne olduğunu, hangi fikrin sahibi olduğunu, ona inançlı olan insanların o istikamette devam etmeleri ortaya koymaktadır. O inançta bulunmayanların o yolculuktan ayrıldığını açıkça söylemekte de elbette fayda vardır. Bu, ayrı bir meseledir. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri, D. P. sıralarından gürültüler)

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Yurt dışından genel başkan ararken de aynı inançlar vardı değil mi Sayın Sezgin?..

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Dosyalarınızın baskısıyle oradasın Sayın Sezgin.

BAŞKAN — Konuyu lütfen dağıtmayın sayın hatip, söz aldığınız konu içinde kalınız lütfen. Rica ediyorum.

REFET SEZGİN (Devamla) — Ben mi?

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Evet, sen.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz.

REFET SEZGİN (Devamla) — Muhterem milletvekilleri, bir zamanlar A. P. ilgilileri, liderleriyle münasebetleri hangi seviyeler içerisinde bulunan bir milletvekili, «dosyaların sebebiyle orada bulunuyorsun» diyor.

Muhterem milletvekilleri, ben bunu Meclisin kürsüsünden çeşitli vesilelerle söyledim. Evet, benim dosyalarım var. Bunu konuşalım beyefendiler. Buna çeşitli vesilelerle talibolduım. Ama siyasetin kötü bir kaderi vardır; bakarsınız Mecliste siyasî hakkınız bulunan birtakım şahıslar, başka partiler içerisindeki şahıslar gelir bunu söyler, konuşmaya talibolursunuz, bildiğiniz bütün meseleleri getiriniz dersiniz, konuşmaya talibolmazlar. Kimse konuşmaz bunu... Ben yalvarırım, getiriniz konuşalım bu meseleleri. Bir tarafta partinizin içerisinde bulunanlar, Anayasaya göre menedilen, hiç kimsenin konuşması mümkün bulunmayan meselede Resmî gazeteleri alırlar, götürürler, seçim bölgemizde gezdirirler, derler ki, bakın T. B. M. M. şunun hakkında soruşturma açılmasına karar verdi. Bunu da söylerler... Ben bunların hiç birisinden şikâyetçi değilim. Ben bir şeyden şikâyetçiyim...

BAŞKAN — Sayın hatip, bir dakika. Konuyu bir başka konuya götürdünüz, rica ediyorum.

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Başkan, bir başka konuya götürüyorum ama, sataşma sebebiyle söz alırken başka sataşmalara vesile verilmemesini rica ettim. O itibarla da elbet söyleyeceğim.

Muhterem milletvekilleri, mevzua avdet ediyorum...

BAŞKAN — Lütfen...

REFET SEZGİN (Devamla) — 1966 senesinde, Konya Müftüler seminerinde, bütün müftülerin huzurunda bütçe vesilesiyle Yüce Mecliste ve başka vesilelerle basına beyanatlar vermek suretiyle her nevi bölücülüğün karşısında olduğumuzu ve olduğumu açıkça söyledim. Süleymancılığın da karşısındayım, nurculuğun da karşısındayım diye alenen ifade ettim.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Masonluğun da karşısında mısınız?

REFET SEZGİN (Devamla) — Gerçekte Müslümanlıktan başka bir şey tanımadığımızı ifade ettik. O İtibarla İslâmiyette tefrikanın karşısında olduk. Diyanet İşleri Teşkilâtı içerisinde tefrikacı unsurlara karşı da gereken kanunî işlemleri kanun hudutları içerisinde yaptık, yapmaya gayret ettik. Bunu da açıkça söylüyorum.

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlarına, (zamanımdaki üç başkana) 633 sayılı Kanunun 25 nci maddesini yani, politikayla uğraşan Diyanet İşlerindeki görevlileri bu kanun hükmüne tabi olarak, bu kanun hükümlerine tabi tutmak suretiyle görevlerine son veriniz diye hem şifahî talimat verdim, hem bu konuda yazılı talimatlar verdim. Bu kabîl görevliler mensubolduğum siyasî partiye bağlı olduklarını söyleseler dahi bunu yapmanız gerekmektedir, sizden istediğim budur diye alenen de söyledim ve bunu, hangi siyasî partiye tandans olarak mensubolursa olsun, tefriksiz vekillik zamanımda tatbik ettim.

Gelip de Meclis kürsüsünde, genel olarak, «vazifeliler hakkında rapor tanzim ettirmiştir» demek iftiradan ibarettir. Kimin hakkında, Diyanet İşlerinde hangi görevli hakkında, ne zaman, kime talimat vermek suretiyle rapor tanzim ettirmişim?

SAMİ ARSLAN (Denizli) — Sayın Elmalı hakkında.

REFET SEZGİN (Devamla) — Sayın Elmalı hakkında hiç kimseye rapor tanzim ettirmedim.

SAMİ ARSLAN (Denizli) — Kendin yaptın çünkü...

REFET SEZGİN (Devamla) — Evet, sayın Elmalı'nın bütün ahvalini kendim takibettim, evet. Evet!... Bu benim görevim idi, görevimi yaptım. Ne şekilde vazife ifa ettiğini takibettim. tespit ettim, kanunî gereğini yaptım. Bu, burada gensoru vesilesiyle konuşuldu, gensoru vesilesiyle müzakeresi yapıldı, Meclisin siyasî murakabesinden geçti. Hâfızalarınızı tazelemek için 1967 yılında cereyan etmiş olan bu müzakerelerin zabıtlarını okumayı, merak edenlere, tavsiye ediyorum.

Muhterem milletvekilleri, mukaddes ve mübeccel dinimizi siyasete alet etmek isteyenlerin vazife ve mesuliyet mevkiinde bulunduğum zaman daima karşısında oldum. O tarihten bu yana da karşısında olmaya devam ettim ve edeceğim.

Müslüman Türk Milletinin bu kabil politikacılardan şikâyeti vardır. Bu kabîl bütün insanlardan şikâyeti vardır. Müslüman Türk Milleti, siyasî iktidarlardan şunları istemektedir : Lâik Cumhuriyete bağlı, teokratik devlet esasını reddeden Türk Milleti Devlet benim dinî inançlarıma müdahale etmesin, Hükümet müdahale etmesin, ibadethanelerime yardım etsin, çocuklarıma dinî tahsil ve terbiye verme imkânlarını bahşetsin, Yüzde 99 u müslüman olan Türkiye'de Müslüman Türk Milletinin siyasî iktidarlardan özet olarak beklediği ve bizim de mesuliyet mevkiinde ısrar ile, hulûs ile tatbik etmeğimiz husus budur. Bundan ötesi birtakım şahısların şecaat arz etmesinden ibarettir.

Saygılar sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Sayın Başkan, grubumuza sataşma var, grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Sataşmanın hangi konuda olduğunu açıklar mısınız lütfen?..

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Açıklıyorum efendim.

Sayın konuşmacı, müşterek siyaset takibettiğimiz günlerdeki fikir ve kanaatlerimizi cerh ve reddettiğimizi, bunun ise siyasî ahlâka uymadığını iddia etmiştir. Bu husustaki itham partimizi ve grubumuzu ilzam eder. Bu sebeple grubumuza sataşma vardır. Müsaade ederseniz. grup adına sataşmaya cevap vermek istiyorum.

BAŞKAN — Peki, tetkik edeceğim efendim. Şimdi müsaade ederseniz sırada Sayın Enver Akova var, Zabıtlardan tetkik edeceğim.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sayın Başkan, grup adına ikinci söz hakkımızı istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, biraz evvel grup adına konuştunuz.

SAMİ ARSLAN (Denizli) — Hayır, ikinci hakkımızı kullanmadı Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, bir dakika, arz edeyim. İkisini bir konuştunuz. Bakınız işte burada; Sayın Hilmi Türkmen, 17,41; de söz almışlar, 20 dakikayı kullanmışlar, 18,01 olmuş, bilâhara 10 dakikayı kullanmışlar... (D. P. sıralarından «Hayır, hayır» sesleri, gürültüler) Bir dakika, bir dakika efendim, sabırlı olunuz, izah edeceğim, size dakikalarınızı vereceğim. Bakın bir dakika şimdi : 18,08'de Vehbi Meşhur söz almış...

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sayın Başkan..

BAŞKAN — Bir dakika efendim, 3 dakika süreniz var. 10 dakikanın 7 dakikasını kullanmışsınız. Bakın sıra ile veriyorum süreleri. Arzu ediyorsanız 3 dakikayı kullanabilirsiniz.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Sayın Başkan, şahsıma da bir sataşma mevzubahistir. Elbet bunu takdir edersiniz ama bununla beraber 3 dakikayı kullanacağım.

BAŞKAN — Efendim, sataşmadan bahsettiler, zabıtları tetkik edeceğim. Grup adına 3 dakikayı kullanmak mı istiyorsunuz?

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Evet, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Hilmi Türkmen.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Muhterem Başkan ve muhterem milletvekilleri,

Konuşmamın bir bölümünden çok fena halde alınan ve suçluluğun bir kompleksi içerisinde

olan Sayın Refet Sezgin... (A. P. sıralarından gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar.) Sayın Refet Sezgin, kürsüye kadar çıkıp, bendenize arzı cevabetmek ihtiyacını duymuşlardır.

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Sen büyük şahıssın çünkü.

BAŞKAN — Müdahale etmeyelim lütfen.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Ben belki büyük değilim sayın üye, belki büyük değilim ama küçüklerden çok büyüğümdür; küçüklerden büyüğümdür. (A. P. sıralarından «Yaşa, bravo» sesleri, gülüşmeler.) Çok küçüklerden çok büyüğümdür. (D. P. sıralarından alkışlar.) Belki büyük değilim ama, çok küçüklerden çok büyüğümdür ve bunu A. P. içerisinde yapmış oldu - ğum mücadele ile bir misal olarak vermişimdir.

BAŞKAN — Sayın Türkmen, yapılacak söz atmaları ben önlerim, lütfen siz konuşmanızı yapınız efendim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Peki efendim.

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Sayın Başkan, 3 dakika bitti efendim.

BAŞKAN — Müsaade ediniz, lütfen müdahale etmeyiniz, lütfen müdahale etmeyiniz. Yazıyoruz. Buyurunuz efendim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Siz takdir edemezsiniz, onu Başkan takdir eder.

Muhterem milletvekilleri, bir diyanet Reisini Tapu ve Kadastro Memurundan farklı görmeyen zihniyet, soruyorum size Diyanet İşleri içerisinde bir ayırım yapmış mıdır, yapmamış mıdır?

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Ne işin vardı o partinin içinde? Niçin o partiden milletvekili oldun? Sıkıyorsa başka partiden gelseydin, sıkılmaz herif.

BAŞKAN — Sayın Kavurmacıoğlu, lütfen müdahale etmeyiniz, sabırla dinlemeye mecbursunuz. Lütfen...

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Müsaade buyurun cevap arz edeceğim.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz. Rahatsız olan, dinlemek istemeyen arkadaş müsaade etsinler, hatibin konuşmasına müdahale etmesinler, başka çare arasınlar lütfen. Müdahale hakkı yok. Hukuka saygılı olmak mecburiyetindeyiz. Hukuk yapan bir müessese herkesten çok hukuka saygılı olmaya mecburdur. Müsaade edin.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Benim müftülüğe talibolduğumu ve bir müracaat yaptığımı, bilhara da dosyamı tetkik ettikten sonra bunda mahzur görerek reddettiğini söyleyen Refet Sezgin'e o günkü hâtıralarını tazelemesini tavsiye ederken, bilhassa şunu söylemek istiyorum :

Bendenizi Sayın Refet Sezgin Mersin'e müftü olarak Mersin halkının arzusu üzerine intihabetmişler, kararnamem çıkmış, Başbakan imzalamış, Cumhurbaşkanının onayı için imzaya gitmiş. Cumhurbaşkanının imzası için gittiği zaman hakkımda yapılan bir kısım ihbar ve şikâyetlerle - bu yapılan ihbar ve şikâyetlerin de hangi istikamette olduğu belli - mazide benim bu memleketin kaderine menfî yönde tesir göstermiş olan kimselere karşı vermiş olduğum mücadele ortaya konularak mani olunmuştur. Başka bir şeyin ifadesi değildir.

BAŞKAN — Toparlayın lütfen efendim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Sayın Refet Sezgin, benim A. P. ye neden müracaat ederek milletvekili olduğumu söylediler ve bunu âdeta kınadılar.

Arz edeyim ki, A. P., ne Refet Sezgin'in, ne de Süleyman Demirel'in partisidir, kendisine oy veren 5 milyon insanın partisidir.. (A. P. sıralarından gürültüler.)

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Ne işin vardı, o partiden mebus oldun? Kimin reyi ile geldin buraya?

BAŞKAN — Efendim, müsaade edin.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Bir dakika; öyle zannediyorum ki, bu 5 milyon insanın içerisinde her halde Hilmi Türkmen'e bir 20 bin kişi oy verebilecek, onun kafasına inanmış, onu inancını kabul etmiş insanlar vardı. Eğer olmasaydı, o partiden adaylığımı dahi koymaya tenezzül etmezdim. (D.P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Şurasını da arz edeyim ki, sayın Refet Sezgin o partinin Genel İdare Kurulundan atıldıktan sonra ben A.P. ye müracaat etmiştim ve bu müracaatım kabul edilmiş ondan sonra milletvekili olmuşum.

BAŞKAN — Sayın Türkmen, süreniz bitmiştir..

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Halkın büyük bir teveccühünün ifadesi olarak da liste

başı olarak gelmişimdir... (AP sıralarından gürültüler)

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Yalan söylüyorsunuz; hayatımda hiç bir zaman Genel İdare Kurulu Üyesi olmadım. İşte bütün söylediklerin böyle yalan.

BAŞKAN — Bir dakika, sayın hatip, sözünüzü kestim müsaade buyurun. Sizde konu içinde kalmak ve sözünüzü bağlamak kaydıyla konuşmanıza devam etmeniz için müsaade edeceğim. Rica ediyorum, lütfen sadet içinde sözünüzü bağlayınız, süreniz bitmiştir.

Buyurun.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Kendileri Bakanlıktan ayrıldıktan sonra ben A.P.'ye müracaat etmiş ve milletvekili olmuşumdur. (A.P. sıralarından gürültüler)

REFET SEGİN (Çanakkale) — 13 Temmuz 1970 de istifa ettim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Diyanet işlerine bakan Devlet Bakanlığından istifa ettikten sonra...

BAŞKAN — Sayın Sezgin, lütfen müdahale etmeyin..

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Sayın Refet Sezgin bu kürsüden bugünkü yapmış olduğu konuşmasında ve daha önce yapmış olduğu konuşmalarında devamlı surette - bilhassa Diyanet İşlerini tedvirle görevli Devlet Başkanlığını işgal ettiği müddetçe - layik Cumhuriyet idaresini yıkmak isteyenlere karşı bir şavaş verdiğini zaman zaman iftiharla söylemektedir.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Evet, söylüyorum.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Bunu söylemek bir şey ifade etmez. Mühim olan iddia edilen şeyin ispat edilmesidir. Bir tek delil getirin. Bir delil ki, bir mahkeme kararıyla sabit olsun. Bu delil ki, efkârı umumiye tarafından verilmiş bir delil olsun o zaman sizinle konuşalım.

REFET SEZGİN (Çanakkale) — Yine iddia ediyorum.

BAŞKAN — Lütfen arkadaşlar..

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Durmadan burada yapmış olduğun iftira ve isnatların mensşe'ini tayin etmek ve senin bu iddialarında nasıl bir adam olduğunu söylemek bizim vazifemizdir.

MUSA DOĞAN (Kars) — Süleymancı mısın, değil misin? Sen onu söyle.

BAŞKAN — Lütfen bağlayın, süreniz bitti efendim.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Bağlıyorum efendim.

BAŞKAN — Buyurun, son cümlenizi söyleyin.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Bendenizin mevhum raporlarla, hilâfı hakikat dedikodularla Diyanet camiasında yapılan muamelelere temasım bu yönden olmuştur ve bunu irtikâbeden bakanlar arasında da Refet Sezgin başta gelmektedir. (A.P. sıralarından gürültüler

BAŞKAN — Sayın hatip, sözünüzü kesmeye melbur olacağım.

HİLMİ TÜRKMEN (Devamla) — Diyanet işlerine bakan Devlet bakanları arasında Refet Sezgin'i tarih eden Diyanet İşlerine ihanet bir adam olarak yâdedecektir.

Hürmetler sunarım. (A. P. sıralarından gürültüler, D. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın üyeler müzakerenin konusu hiç de bu saha değil. Mütemadiyen karşılıklı olarak belli bir konunun müzakere mevzuu yapılması herhalde yarar getirmeyecektir, bu kanıdayız. Müzakerelere sıradaki arkadaşa söz vermek suretiyle devam edeceğim.

Sayın Cinisli sizin talebinizi incelemek ve araştırmak üzere zabıtların gelmesini bekliyorum.

Buyurun, Sayın Enver Akova.

Süreniz 10 dakikadır. Saat 18,52.

ENVER AKOVA (Sivas) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Talihsiz ve şanssız dakikaların ve saatların süregeldiği bir anı şu Yüce Mecliste müşahade ettiğim için şahsan ben huzurunuzda üzüntülerimi arz etmek istiyorum.

Cenabı Allahın hiçbir dine nasibetmediği bir vasfa sahip, İslâm dinini Müslüman Türk Milleti adına yöneten Diyanet İşleri Başkanlığı camiasının bütçesi görüşülürken hem geçen sene ve hem de bu sene buna benzer olayların temadi etmesinden dolayı ben büyük bir üzüntüye girmiş bulunmaktayım.

Diğer bütçelerde böyle bir durumun ve manzaranın görülmeyerek, yalnız bu bütçede bu kadar büyük işaretlerin ve imaların

zikredilmesi hiç de doğru değildir. Bunların günahını 1965 yılından sonra Devlet Bakanlığı yapanlara veyahut da daha öncekilere atfetmek doğru değildir, bunun değerlendirmesini Cenabı Allaha havale etmek lâzımdır. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

Çünkü ben de burada zaman zaman konuşurken ve kendilerine iyi niyetimden başka bir şeyim olmadığı halde muhterem arkadaşlarımın sataşmalarını duymaktayım, ama ben kendilerine cevap vermekte herhangi bir lüzum görmemekteyim.

Değerli arkadaşlarım, bu bütçenin müzakeresi hepimizin takdir ettiği gibi titizlikle üzerinde durulması gereken bir bütçedir ve buna olumlu bir yolla girmek, onu genişletmek ve sonuca erdirmek gerekir.

Bu yüce dinimizin dışında başka bir din arayanların dininin kabul olunmayacağını Cenabı Allah Kuranı Kerimînde beyan etmiştir. O halde başka felsefe görüşleri ile başka yol arayanların, başka din arayanların dininin kabul edilmeyeceğini Cenabı Allah Kuranı Kerimînde ferman buyurmuştur.

Dinler tarihî tetkik edildiği zaman; din mensuplarının bâtıl dinler ve ilâhî dinler olarak iki sınıfta toplandığını görmekteyiz. Yahudilik ve Hıristiyanlık asıl hüviyetlerini tamamen kaybetmiş, sadece İslâm dini esas hüviyetini yaşattırmaya devam ediyor ve kıyamet kopuncaya kadar devam ettirecektir.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasamızın 19 ncu maddesinin ışığı altında ben Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesi üzerinde sayın konuşmacı arkadaşlarımın mütalâalarını dışında 1 - 2 hususu arz etmeye çalışmak niyetindeyim.

Herkes vicdan ve din hürriyetine sahiptir. Bu hususu üç kategoride incelemek istiyorum.

1. Camiler Müslümanlara, kiliseler Hıristiyanlara, havralar Yahudilere açıldığı takdirde biz buna din hürriyeti diyebilir miyiz?

Bazılarına göre bu durumdaki bir ifade o memlekette din hürriyetinin var olduğu anlamınadır.

2. Camilerin açılması ve ibadetlerin serbest olması yanında dinî törenlerin serbest olarak evlerde, şurada, burada kanunlara aykırı olmamak şartıyle yapılması din hürriyeti olarak tesmiye edilmektedir.

İkinci görüş olarak, Allah gani gani rahmet eylesin, Sayın Ali Fuat Başgil'in «Din ve layiklik» adlı eserinden bir cümleyi arz etmek istiyorum :

«Şunu bilmelidir ki, din hürriyeti sadece mabede girip çıkma serbestliği değildir. İsteyen müzeye, parasını veren de sinemaya girip çıkıyor. Bugün dünya milletleri arasında diyanetin rivayete göre en çok tazyike maruz kaldığı Moskova'da bile kiliseler ziyaretçilere daima açık kalmıştır. Din hürriyeti dindar vatandaşların din bahsinde haiz oldukları haklardan her birini serbestçe, korkusuz ve endişesizce kullanmalarını ve her birinden serbestçe faydalanmalarını gerektirir. Din müessesesinin dayandığı hakların bugün ehemmiyet itibariyle başta geleni hiç şüphe edilmez ki, talim ve tedris, neşir ve telkin hakkıdır.»

Din hürriyeti dendiği zaman merhum Ali Fuat Başgil'in ifade ettiği gibi, bir memlekette camiler açık, havralar açık, kiliseler açık. İbadet yapabiliyor ve bunun yanında o dinle ilgili her türlü öğretim yapılıyor, gazetelere ve diğer neşir organlarına bu hususta beyanat veriliyorsa o memlekette hakiki manada din hürriyeti var demektir.

Muhterem arkadaşlarım, zamanın tahditli olması sebebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesi üzerine yüksek müsaadelerinizle 1 . 2 hususu daha arz etmeye çalışacağım.

Din görevlilerinin doktora ve ihtisas yapmaları meselesi :

Değerli arkadaşlarım, Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin bu maddesine 10 bin lira para konmuş.

Yetişmiş ve yetişmekte olan din görevlilerini yüksek huzurlarınızda tenzih ederim; imam - hatip okullarında ortaokulların 4 ncü sınıfında psikoloji ve sanat tarihi okutulmaktadır. Bu dersler o talebeler için ağır gelmektedir. Ben kendim okuduğum için biliyorum, bu dersler ağırdır ve talebeyi ezbercilikten öteye götürmüyor. Diğer okullarda psikoloji ve sanat tarihi dersleri lise kısmında okutulmaktadır.

Bu meseleyi biz zaman zaman burada beyan ettik, Hükümeti ikaz etmeye çalıştık. «İmam - hatip okullarının orta kısmını ıslah etmek istiyorsanız onun müfredat progra-

mını ıslah ediniz. Bunları kapatmayınız, kapatırsanız din adamı yetişmez» dedik.

Heybeliada'da okuyan papazlar 4 lisan üzerinde kendi kendilerini müdafaa ederler; Fransızcayı, Arapçayı, İngilizceyi ve Almancayı mükemmel bilirler.

Huzurunuzda ben beyan edeyim : Yabancı lisan olarak Fransızcayı okudum, Kur'anı Kerimin bir suresinin ayetini Fransızca olarak bir Hiristiyanın karşısında beyan edemem, açıklayamam.

BAŞKAN — Bir dakika süreniz kaldı, Sayın Akova.

ENVER AKOVA (Devamla) — Sayın Başkan, müsaade ederseniz 1 - 2 dakikada bitirmeye çalışacağım.

BAŞKAN — Buyurun, lütfen toparlayın.

ENVER AKOVA (Devamla) — Huzurlarınızda Beyrut'ta Katolik Matbasında bastırılan ve papazlar tarafından hazırlanan gerek edebiyatta ve gerekse filolojide kullanılan bir lügat var. Bunun ismi «El - müncit» tir. Biz bunu okuyoruz. Şu anda Türkiye'mizde bu kalitede yazılan bir lügat yok. Osmanlı İmparatorluğu zamanında «Kamus-ul - Muhît» diye dört ciltlik bir lügat hazırlanmıştır; bende vardır, fakat bugün şu elimdeki lügattan maalesef papazların bastırmaları neticesinde Türkiyemizde istifade ediyoruz. Bundan dolayı hüzünlü olduğumu yüksek huzurlarınızda arz etmek isterim.

Fatih Millî Kütüphanesinde değerli eserler bulunmaktadır. Bunların çözülmesi, bunların okunması her halde başkalarına değil, her şeyden önce biz Müslüman Türk Milletine düşmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, imam - hatip okullarını bitirenler ondan sonra yüksek islâm enstitülerinde dört sene süre ile tedrisata neden devam ediyorlar? İlâhiyat Fakültesinde dört sene okuyor, bitiriyor, Diyanet İşleri Başkanlığı kendisini doktoru yapmak için, ihtisas yapmak için Fransa'ya, İngiltere'ye veyahut da Libya'ya göndermek istediği takdirde kendisine harcırah vermesi lâzım. Oysa, 10 bin lira olarak ayrılan tahsisat hangisine yetecek muhterem arkadaşlarım? 10 bin lira onun harcırahı dahi değildir.

Değerli arkadaşlarım, 1971 yılı son aylarında üç yabancı memleketi gezdim. Almanyada, Batı Berlinde konsolosla temas ettim ve bana şöyle dedi «sayın Akova, buranın valisiyle görüştüm, belediye reisiyle görüştüm; bizim ırkımızdan sonra Batı Berlin'de en kalabalık ırk Türk ırkıdır. Dediler. Şu halde siz ikinci valisiniz» Araştırdım, sordum Batı Berlin'de bir tek din görevlimizin olmadığını söylediler. Duvarlarda çeşitli afişler asılmış. Bunlar arasında «kahrolsun Türk Milleti» «faşist Türk Ordusu» «kahrolsun Başbakan» şeklindeki afişleri Batı Berlin sokaklarında gördüm ve bunları not halinde aldım, getirdim ilgilere de ilettim. Sayın Devlet Bakanımızdan, bu mesele üzerine titizlikle eğilmek suretiyle Çalışma Bakanımızla birlikte bu hususu halletmesini önemle istirham etmekteyim.

Değerli arkadaşlarım, 633 sayılı Kanunun bir maddesine atfen, çok değerli Komisyon üyeleri 2 000 kişilik kadroyu ilâve ettiler. Yalnız ben, Başkanımızın da müsamahasına sığınarak bir hususa işaret ettikten sonra konuşmama son vermek istiyorum.

Birçok vilâyette, kazada, kasabada yeni yeni camiler inşa edilmektedir. Bütçenin tümü üzerinde yapmış olduğum konuşma vesilesiyle sayın Maliye Bakanının bendenize vermiş olduğu cevaptan «2 000 kadronun dışında Diyanet İşleri Başkanlığına torba kadrodan olmak üzere şu kadar kadronun verileceğini» öğrendim, fakat ben araştırdım böyle bir şeye rastlayamadım. Yeni yürürlüğe giren Devlet Personel Kanununun icabettirdiği gibi 13 ve 15 nci derecelerden olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığının bu kadrolara şiddetle ihtiyacı vardır. Acaba sayın Bakanımız, bu torba kadrolardan merkez camilerdeki imam kadrolarını karşılamak için 13 ncü dereceden, 15 nci dereceden olmak üzere kaç kadronun konduğunu burada izah edebilirler mi? Maliye Bakanının bu ifadesi beni tatmin etmemiştir.

Muhterem arkadaşlarım, radyoda dinî yayın yapılmaktadır. Doktor Bülent Daver'in «Türkiye Cumhuriyetinde Layiklik» adlı eserinden bir bölüm okuyarak konuşmama son veriyorum; bakınız sayın Daver ne diyor: «En layik devletlerde bile radyoda dinî yayın yapıldığını görmekteyiz. Meselâ Fransa'da Katolik ve Protestanların dinî ayinleri pazar günü radyo ile ya-

yınlanmaktadır. Ayrıca, dinî müsahabeler de yapılmaktadır. Programlarına hâkim bulunan devletin, sözde bir layiklik telâkkisine dayanarak radyoda dinî yayınları menedemeyeceği fikrindedir. Yalnız müellifler, radyoda yapılacak dinî yayınların muayyen bir dine inhisar etmemesi lâzım geldiği kanaatindedirler. Birleşik Ametrika'da da bu yapılmaktadır.»

Şimdi, 633 sayılı Kanunun bir maddesine ve Din İşleri Yüksek Kurulu hakkındaki yönetmeliğe göre, radyolarda yapılacak dinî konuşmaların, Diyanet İşleri Başkanlığında teşekkül eden Yüksek Din Kurulu tarafından hazırlanması gerekmektedir. Bu konuşmaların radyolarda hiç olmazsa iki saat değil, her gün yapılması kanaatini taşımaktayım. Sayın Devlet Bakanımızın, TRT Genel Müdürü ile de görüşmek suretiyle bu meselede yardımcı olmasını rica ediyor, saygılarımı sunuyorum. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Enver Akova'nın beyanı ile iligili kısa bir yazılı açıklama var, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Sayın Akova konuşmasında «Ben Hükümeti ikaz ettim; imam - hatip okullarının orta kısmını kapatmayın, programını ıslah edin dedim» şeklindeki gerçeği yanlış ifade ettiler. Zabıtların tashihi bakımından imam - hatip okulları orta kısımlarının kapatılmadığının, programlarının ıslah edildiğinin Yüce Meclise duyurulmasına müsaadelerinizi arz ederim.

Konya Milletvekili
Sadi Koçaş

BAŞKAN — Sayın Koçaş, bu yazılı metnin dışında bir talebiniz var mı?

SADİ KOÇAŞ (Konya) — Hayır efendim.

ENVER AKOVA (Sivas) — Sayın Başkan, müsaade buyurur musunuz; Birinci Nihat Erim Hükümetinin programının görüşülmesi sırasında bendeniz bu konuya temas ettim ve bu cümle imam - hatip okullarının kapatılacağına dairdir. İnşallah benim anladığım gibi değildir, sayın Erim «ıslah edilecektir» demiştir; zabıtlarda var.

BAŞKAN — Sayın Cinisli'nin iddiasıyle ilgili olarak zaptı getirttim, okutuyorum. «Bir müşterek mesuliyet esası içerisinde takibedilen politika 1965'ten 1969'a kadar takibedilen politikada müşterek bulunduğumuz muhterem arkadaşlarımız ve şimdi o politikayı, bu bakımdan takibeden müşterek politikayı âdeta ret ve cerheder, onu kabul etmez bir düşünce içerisinde, bir başka siyasî partinin içerisinde grup sözcüleri vasıtasıyle onu Millet Meclisi kürsüsünden teşhir eder durumda bulunmaktadırlar. Buradaki garabeti anlamama imkân yoktur.» İddianızla ilgili olarak zapta geçen beyan bu. Başkanlık burada, sataşma ile ilgili bir husus görmüyor sayın Cinisli.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Müsaade eder misiniz : Sayın Başkan, şimdi burada müşrek politikadan bahsediliyor. Müşterek politika, Adalet Partisinin kuruluş felsefesinin.

BAŞKAN — Anladım efendim. Şimdi yapacağım işlem şu Sayın Cinisli: Zatıâliniz zaptı dinlediniz, Başkanlığın tutumunu, kanaatini öğrendiniz. Israr edip etmemek inisiyatifinizi kullanacaksınız. Israr ediyorsanız Genel Kurulun oyuna başvuracağım.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Efendim, zatıâlinizin kanaatini müspet yöne irca edebilmek için şunu arz etmeye mecburum: Müşterek mesuliyet ve müşterek politika Adalet Partisinin kuruluşundaki felsefedir. Adalet Partisinin kuruluş felsefesini reddeden, onu iptal eden, özünü attıktan sonra devam eden müşterek politika olmaz ki..

BAŞKAN — Sayın Cinisli, size söz vermedim, ısrar edip etmediğinizi sordum; ısrar ediyor musunuz?

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Israr ediyorum efendim.

BAŞKAN — Sayın Cinisli, «partisine sataşma» olduğunu ileri sürerek Dahilî Nizamnamenin 95 nci maddesi gereğince söz istemektedir. Başkanlık zaptı okutmuştur, bir sataşma olmadığı kanaatindedir. Sataşma olduğu beyanına katılan sayın üyeler lütfen işaret buyursunlar.. Sataşma olmadığını kabul edenler... Sataşma olmadığına karar verilmiştir.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Reyle!.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Mecliste ne olacak, yeniden usul mü çıkaracağız? Her şahsa göre bir muamele yapalım, uğraşalım duralım...

BAŞKAN — Efendim, siz müsaade buyurun, bendeniz gereken dikkat çekmeyi yaparım. Eğer

her üye Genel Kurulu idareye kalkışırsa hiçbir görev yapamayız, izin veriniz lütfen.

Bir kifayet önergesi var...

SAMİ ARSLAN (Denizli) Aleyhinde söz istiyorum.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, daha önce Sayın Sami Arslan söz istediler.

Hükümet adına izahat vermek ister misiniz Sayın Bakan?

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, zatıâliniz Divanda öbür tarafa bakarken...

BAŞKAN — Bir dakika efendim, bir dakika. Sayın Bakan?..

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Gaziantep) — Müsaade ederseniz izahat vereyim efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Gaziantep) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi üzerinde grup sözcüsü arkadaşlarımın ileri sürdükleri teklifler istikametinde çalışmalar yapacağımızdan ve olumlu teklifleri değerlendirme gayreti içerisinde bulunacağımızdan Yüce Meclisin emin olmasını isterim.

Burada, gerçekten çok değerli fikirler ortaya atıldı. Tabiatiyle bazı konularda da ya gereken bilginin sağlanamamış olmasından veya başka sebeplerle konular üzerinde bir tartışma havası yaratıldı. Bu tartışmalara girecek değilim. İleri sürülen olumlu düşünceler istikametinde bütün gayretimizle çalışacağız.

Diyanet İşleri Başkanlığının 633 sayılı Teşkilât Kanununda gösterilen ödevleri yerine getirmekte olduğu yüksek malûmunuzdur. İslâm Dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak, ibaret yerlerini yönetmek Diyanet İşleri Başkanlığının görevleri içerisindedir.

Bugün halen 33 244 din görevlimiz vardır. Bunların yüzde 65'i ilkokul mezunudur. Bu nedenle bu yıl, önceki yıllara nazaran kurs faaliyetlerimizi geniş çapta hızlandırmış bulunuyoruz. Müftü, vaiz, cami görevlisi, vekil imam hatipler ve Kur'an kursu öğretmenleri için yurdun çeşitli yerlerinde meslek içi eğitim kursları, 1972 yılı eğitim programına alınmıştır. Bu kurslardan yararlanacak personel sayısı 4 bin civarında olacaktır.

Kültürlü ve aydın din görevlisine, memleketin ihtiyacı olması karşısında eğitim işinin ciddiyeti her yönü ile kendisini hissettirmektedir. Bu nedenle, eğitim faaliyetlerinin verimli ve devamlı şekilde yürümesini sağlamak için, bir eğitim merkezine ihtiyaç vardır. Diyanet İşleri Başkanlığımız bu işi ciddiyetle ele almıştır ve gerekli çalışmaları da yapmaktadır.

Her yıl verilen 2 bin köy ve bucak kadrolarıyla vekil imam hatiplerin sayısı 12 bine ulaşmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığınca yapılan son sayıma göre, Türkiye'de toplam cami sayısı 42 744'tür. Bunun 35 510'u köylerimizde, geri kalanı il ve ilçelerimizde bulunmaktadır.

1971 yılında köylere tahsis edilen 2 bin imam, hatip kadrosuyla beraber kadro sayısı, toplam olarak 13 657'ye çıkmış olmaktadır.

Burada bir değerli arkadaşımın, «Bu tempo ile ancak 30 yılda köylerimizin ihtiyacı karşılanacaktır.» sözüne, kısa bir cevap arz etmek isterim : Bu tempo ile giderse 30 yılda değil, 10 yılda, bütün camii bulunan köylerimizin ihtiyaçları karşılanmış olacaktır.

Böylece, her yıl köylere ve bucaklara tahsis edilen 2 bin kadro sebebiyle köylerde görev yapan personel, Diyanetin denetimi altına girmiş oluyor. Yine bu nedenle, Diyanetin belli bir program içinde her yıl uyguladığı meslek içi eğitimden, köylerdeki görevlilerimiz de faydalanma imkânına kavuşmuş olacaktır. Meslekî bilgi ve görgü ufku genişlemiş olan köy imamlarımız, halkımız için daha yararlı hizmetler göreceklerdir.

Şehirlere kadro tahsisi yapılamadığı için, şehirlerde yeni inşa edilen camilerimize, maalesef kadro verilememektedir. Ama, bu yıl tahsis edilen 2 bin kadronun büyük kısmını, yine köylerimize tahsis etmeyi, bir kısmını da şehir ve ilçe camilerimizin ihtiyaçlarını karşılamakta kullanmayı düşünüyoruz.

Milletimiz fertlerinin birleştirilip kaynaştırılmasında, millî birlik ve bütünlüğümüzün devamında, Müslüman halkımızın ahlâk ve moralini kuvvetlendirme hususunda din adamlarımızın yapıcı hizmetlerinin büyük olacağına inanıyoruz.

İlâhiyat Fakültesi, yüksek islâm enstitüleri ve imam - hatip okullarından mezun olarak,

Diyanet İşleri Başkanlığında görev alanların sayısı her yıl artmaktadır. Fakat, memleketin aydın din görevlilerine olan gerçek ihtiyacının karşılanması, daha uzun yıllara ve ciddî bir programa bağlıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, halkımızı ve hizmet gören personeli aydınlatmak amacıyle çeşitli seviyede dinî eserler yayınlamaktadır. Bu hizmeti en ücra köylerimize de ulaştırabilmek için, 15 günde bir «Diyanet» adıyle bir gazete ve iki ayda bir «Diyanet dergisi» namıyle bir de dergi yayınlamaktadır.

İmam - hatip vekillerinin asalete geçirilmesi, kamuoyunda ve Yüce Meclislerde zaman zaman tartışma konusu yapılmaktadır. Oysa bu, bir kanun konusudur. 633 sayılı Kanunun uygulamasında ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi için, bu kanunda tadilât yapılması düşünülmektedir ve bu yolda çalışmalar yapılmaktadır. Buna göre, vekil imam - hatiplerin durumu yeniden ele alınacaktır.

Mevzuat uyarınca, Din İşleri Yüksek Kurulu ile ilgili seçimlerin yapılması için gerekli çabaların harcanmasına rağmen, bazı güçlükler ortaya çıkmıştır. Bu güçlüklerin giderilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Ancak, güçlükler giderilemediği takdirde, 633 sayılı Kanunun uygulamasında karşımıza çıkan diğer aksaklıklar ile birlikte, bu konuyu da kolaylaştırıcı tadil teklifi Yüce Meclise sunulacaktır.

Değerli arkadaşlarım, burada grupları adına konuşma yapan arkadaşlarımız ve şahsı adına konuşan arkadaşlarımız, bazı konulara değindiler. Bunlara da kısa kısa, biraz evvel yaptığım konuşmamın dışında cevap veremediğim, orada cevap verdiğim, onun dışında kalan sorulara cevap vermek isterim.

Değerli arkadaşlarım, kadroların dağıtımında âdil ölçü uygulanması temennisine hepimiz katılmaktayız ve bu işi yürüten bir teşkilâtın başında bulunan benim, tabiatiyle bu konuda çok dikkatli davranması lâzımgeldiği hususunda, evvelâ şahsan buna inanmış olmam lâzım ki, ben de bu inançtayım. Yalnız, ne kadar âdil bir ölçü bulursanız bulunuz, ne kadar iyi bir sistem getirirseniz getiriniz, yine bunu uygulayan insandır. İnsanlarımızın, idarecilerimizin, bu işleri yürütenlerin seviyesi nispetinde bu adalet sağlanmaktadır. Bu seviyenin üstüne çıkamamaktayız.

Şimdi, burada bizim bulacağımız en âdil ölçü, iller arasındaki adaletsizliği, nispetsizliği evvelâ gidermeye çalışmaktır. Bu nispetsizliği giderecek bir sistemi bugün uygulamaya başlamış bulunuyoruz.

Geçen senenin kadrolarını, iki bin kadroyu, nispeti % 45 in altında bulunan illerimizi, % 50 seviyesine çıkaracak bir şekilde dağıtmış bulunuyoruz. Tabiî, iller emrine verilen bu kadroların dağıtımında da birtakım aksaklıklar olduğu, bize gelen şikâyetlerden anlaşılmaktadır. Bunları da giderici bazı ölçüler aramaya çalışıyoruz.

Şimdi, illere bu tahsisler yapılırken veya vatandaşların istekleriyle halkımızın dilekleriyle birtakım talepler yerine getirilirken şöyle bir kıstas kullanıyoruz: Dağ köyleri, orman köyleri, fakir köyler, bütçesi zayıf, Devlet hizmetlerinden mahrum kalmış köyler ve nüfusu küçük köyler, bir de pilot köyler.

Şimdi, niçin dağ köyleri, niçin orman köyleri ... Tabiatiyle bu köylerimizin fakir olduğunda hepiniz müttefiksiniz. Bütçeleri müsait değildir. Binaenaleyh, bunlara öncelikle uzanmak hepimizin vazifesidir. Ölçüler bu. Tabiatiyle bu ölçülere göre dağıtım yapılacak, ihtiyaç da büyük. Nihayet oraya, 30 tane dağ köyüne dağıtılmak üzere kadro gelmişse, bu dağıtımı yapacak olan yetkili kurulda bulunanlar, nihayet insandırlar. 30 tane kadro varsa, ihtiyaç 90 sa, 60'ı bu dağıtımdan mahrum kalacağına göre, elbetteki birtakım şikâyetler olacaktır. Binaenaleyh, şikâyetlerin ortadan kalkması, ancak bütün köylerimizin hepsinin kadroya kavuşmasıyle mümkün olacaktır. Ama biz, bu kadroları imkân nispetinde, bugün âdil esaslar içerisinde dağıtmaya çalışıyoruz, evvelâ şu nispetsizliği gidermek istiyoruz. Birinci derecede adaletsizlik budur. Çünkü, bir kısım illerimizin, köylerimizin kadrosunda nispet % 16, bir kısmında % 76, bir kısmında % 26, bir kısmında % 56. Bunları tesviye etmek istiyoruz.

Değerli arkadaşlarım, vekil imam sayısı 11 396 dır. Biraz evvel de arz ettim, bu vekil imam konusu, hakikaten düzenlenmesi lâzımgelen, ıslah edilmesi lâzımgelen bir konudur. Bunun üzerinde çalışmalar yapmaktayız. Tabiî, Parlamentomuz da bu konu üzerine eğilir, bu konuda çalışmalar yaparsa, ancak biz, bu çalışmaları şükranla karşılarız.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Hilmi Türkmen arkadaşımız Kur'an kurslarına değindiler. Bu kursların açılması için gerekli şartlar ve kursların çalışma ve yönetimi gibi konular 17.10.1971 gün ve 13 989 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan, Kur'an Kursları Yönetmeliği ile tespit edilmiştir. Mezkûr yönetmeliğin öngördüğü şartları haiz olan kurslara, açılış izni verilmemesi diye bir durum yoktur. Yani, bir Kur'an kursu hangi şartları ihtiva edecek çalışmaya başlaması için? Bu şartları ihtiva eden kurslara, elbetteki çalışma müsaadesi verilmektedir. Kur'an Kursları Yönetmeliğine uygun olarak açılan hiçbir kursa, çalışma müsaadesi verilmemesi gibi bir durum yoktur. Ama, bu yönetmeliğe aykırı olarak birtakım eksikliklerle, birtakım diğer vasıflarla yani yapacağı faaliyetlerle toplumumuza yararlı olmak yerine, zararlı olmak gibi bir vasfın içerisinde bulunursa, nitelikleri ihtiva ederse, elbette ki, o yönetmeliğe aykırı olan Kur'an kurslarına çalışma müsaadesi vermek bahis konusu olamaz. Her şeyi disiplin altına almak zorundayız.

Bir gazete çıkarken mutlaka, şu kadar insan çalıştıracak, şu kadar kadrosu bulunacak, şu kadar tirajı olacak ve sair. E.. Bir okul açarken şu kadar öğretmeni bulunacak, şu kadar dersanesi bulunacak.. E. Bunlar birtakım kıstaslardır, birtakım ölçülerdir. Kur'an kursları da orada, nihayet memleketimize din adamı yetiştirecek, dinî bilgiler verecek kurslardır. Bu kursların birtakım şartları ihtiva etmesi lâzım. Bu şartları ihtiva etmiş olanlara, elbette ki, çalışma müsaadesini veriyoruz ve vermemek gibi bir durum ortada yoktur.

BAŞKAN — Sayın Bakan, çalışma süremiz bittiği için, müddetin uzatılmasını isteyeceğim, eğer uzun sürecekse.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Gerçek dışı dedikodularla görevine son verilen bir kurs öğreticisi yoktur, yani bize intikal etmiş değildir. Eğer, böyle birisi varsa, bunu bize bildirirlerse, onu takibetmek benim görevimdir. Kanun ve mevzuat dışı göreve son vermek gibi bir misali ben hatırlamıyorum. Eğer böyle bir misali sayın sözcü lütfeder, bildirirlerse, elbette ki böyle bir haksızlık yapılmışsa, onu tamir etmeye çalışırım.

Değerli arkadaşlarım, bir de, bu imam - hatip okullarının, meslek okulu olarak, meslek okullarının hukukî düzeni içerisine intibak ettirilmesi konusu var ki, Senatoda da bu ortaya atıldı, burada da ileri sürüldü. Bir konuyu vuzuh ile burada belirtmekte fayda var.

Kapatılan bir şey yok arkadaşlar. Yani, meslek okulu mudur?.. Gayet sade olarak ortaya koyalım. Meslek okulu olduğuna göre, meslek okulları statüsü içerisine sokma, meslek okullarının hukukî düzeni içerisine intibak ettirme vardır. Ama, bu, başlangıçta bu intibak ettirme işlemi tabiatiyle birtakım zorluklar yaratacaktır, birtakım sıkıntılar yaratacaktır. Her intibak ettiriş, her ıslahat, her düzeltme, elbetteki başka türlü düzelmez, düzeltemeyiz. Bir şeyi mutlaka sarsmadıkça, bir şeyi bir yerinden oynatmadıkça onu harekete getirmek mümkün değildir. İntibak ettirirken de, meslek okulları hukuk düzeni içine sokarken, elbette ki, birtakım rahatsızlıklar olacaktır. Ama bu, imam - hatip okullarının geleceğini daha da bir güven altına sokacaktır ve bu okulları daha da iyi talebe yetiştiren bir meslek okulu hüviyetine sokacaktır. Benim inancım budur.

Beni sabırla dinlediğiniz için, hepinize teşekkür ederim. Sağolun arkadaşlar. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bakan, bir saniye rica edeceğim. Bazı sorular var; onlar için bir dakika rica edeceğim.

Sayın arkadaşlar; çalışma süremiz 19,30 olması itibariyle bitmiş bulunmaktadır. Şayet Genel Kurul tensibederse, Diyanet İşleri Bütçesinin bitimine kadar çalışmaya devam edilmesini tasvibinize sunacağım. Kabul edenler... Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Sayın Bakan, soruların bir kısmı geldi, bir kısmını da arkadaşlar soracaklar. Bana gelenlerini okuyacağım. Arzu ettiğiniz takdirde derhal veya ilerde yazılı olarak cevap verip, vermemenin takdiri size aittir.

Sayın Hilmi İşgüzar'ın soruları :

«Soru 1. : Halen Diyanette görevli ne kadar vekil imam vardır?»

Soruların hepsini okuyayım isterseniz, buna cevap verildi zaten.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — 11 396 vekil imam vardır.

BAŞKAN — Soru 2 : Vekil imamların, asil olarak görev almaları için yeni bir kanun değişikliği düşünülmekte midir?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Çalışmalar yapıldığını belirttim.

İHSAN KABADAYI (Konya) — Mecliste bunun için iki kanun teklifi var; teklifin birisini ben yaptım.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Mecliste de, milletvekili arkadaşlarımızın verdiği iki tane kanun teklifi var.

BAŞKAN — Soru 3 : Kendilerini dine ve dine bağlı cemiyetlere verebilmeleri için, vekil imamlara yeni imkânların verilmesi hakkaniyete uygun düşmez mi?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Elbette uygun düşer, aksini kimse iddia edemez.

BAŞKAN — Sayın Mehmet Kılıç'ın sorularını okuyorum :

Türkiye'de görev yapan 14 000 vekil imam bulunmaktadır. Bunların asalete geçmeleri için, bir defaya mahsus, Hükümetçe kanun tasarısı hazırlanması düşünülüyor mu?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Biraz önce, Sayın Hilmi İşgüzar arkadaşımızın sorusuna verdiğim cevapta bu soruyu da cevaplandırmış oldum.

BAŞKAN — Sayın Samet Güldoğan, buyurunuz efendim.

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Sayın Başkan; her yıl bütçeden ayrılan 2 000 imam kadrosu vilâyetler arasında taksim edilirken, hangi kriter kullanılmaktadır?

Haber aldığımıza göre; 67 vilâyette - birçok istisna hariç - ihtiyaçların ancak yüzde 25 - 30 u karşılığına göre, özel muameleye tabi tutularak, yüzde 100 e yakın ihtiyaçları karşılanan vilâyetlerimiz hangileridir? Cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Sayın Güldoğan arkadaşımın sorusuna biraz evvel cevap verdim, başka bir konuşmam sırasında söyledim; bu kadrolar vilâyetler emrine tahsis edilirken yüzde nispeti göz önünde tutularak dağıtım yapılmaktadır. Yani o vilâyet yüzde 45'ten aşağı nispette köy imam - hatip kadrosuna sahip bulunuyorsa, meselâ o vilâyetteki nispet yüzde 29 ise, bunun yüzde 45'e çıkabilmesi için ne kadar kadroya ihtiyacı varsa, o kadar kadro tahsis edilmektedir. Sayı olarak bu yüzde nispetini yükseltme, buna göre yapılmaktadır.

Bir de, bu tahsis edilen 30 - 40 veya 70 tane imam kadrosunun nasıl dağıtıldığı hususu var. Orada da ölçüler; dağ köyleri, orman köyleri; nüfusu fakir köyler ve elektrik, su, okul gibi Devlet yatırımlarının az girdiği veya hiç girmediği yerler ve küçük köyler...

BAŞKAN — Bunlar belirtilmişti, tamam efendim.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Bunlar belirtilmiştir; yönetmeliği vardır. Ha; bir de, değerli arkadaşım; «imam - hatip kadro yüzdesi en yüksek olan iller hangileridir?» dedi. Kadro yüzdesi en yüksek olan ilimiz Isparta'dır : Yüzde 100... (D. P. sıralarından alkışlar)

MUSA DOĞAN (Kars) — Tabiî... O Ispartalılardan birisi de içinizde.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Fakat o Ispartalı adaletsiz değil. (Gürültüler)

BAŞKAN — Bir dakika lütfen, müsaade buyurunuz efendim. (D. P. sıralarından «İslâmköy'de durum nasıl?» sesleri)

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — En düşük oran Sivas'ta olup yüzde 16'dır. Mardin de düşük oranlı illerden birisidir ve nispet yüzde 19 dur. Sorunuzu cevaplandırdım zannediyorum. (A. P. sıralarından «Gaziantep'te nasıl» sesleri)

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Gaziantep'i arz edeyim efendim : Yüzde 32'dir.

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, Tokat'ın yüzde kaçtır efendim. (A. P. sıralarından «Onu da sor, öğren» sesleri)

BAŞKAN — Bir dakika.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Bunlara yazılı olarak cevap arz edeceğim.

BAŞKAN — Bir dakika efendim; arzu ederlerse Bakanlıktan öğrenirler.

Şimdi müsaade ederseniz soruları buradaki yazılı listeye göre sırayla sorduracağım.

Sayın Salih Aygün, buyurun sorunuz.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, bu 2 000 kadronun dağıtılmasında; birtakım

pürüzleri vekil imam tayini suretiyle gideren bir dağıtım sistemine son vermek suretiyle, imam - hatip okullarının orta veya lise kısmından bu ehliyete sahibolanların tayinini düşünürler mi?

Soru 2 : İmam - hatip okullarının orta kısımlarının kaldırılmadığını ifade ettiler. Burada, kendilerinin yanlış bir fikre sahibolduklarını yüzde 100 kesin olarak ifade ediyorum. Orta kısımlar kaldırılmış mıdır, kaldırılmamış mıdır? «Kaldırılmamış» derse, o zaman tamamen yanlış bir beyanda bulunmuş olurlar.

BAŞKAN — Siz lütfen sorunuzu sorunuz efendim.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Çünkü, ortaokullar tamamen kaldırılmış, Türkiye'deki bütün ortaokullar, orta kısımlar tamamen aynı sisteme tabi tutulmuştur. Bu hususun zabta geçmesini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Siz sorunuzun cevabını kendiniz veriyorsunuz. O zaman soru şeklinde kalmıyor, Sayın Aygün.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Affedersiniz, zabta geçsin diye ifade ettim.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Son kısmına cevap vereyim : İmam hatip okulları meslek okuludur. Meslek okulları statüsü içerisine o hukukî düzene intibak ettirilmiştir. «Kaldırılma, ihdas etme, bunlar, bu deyimler yanlıştır» dedim.

Meslek okulu mudur, değil midir? Meslek okulu ise, meslek okulları hukukî düzeni içerisine sokulacaktır. Realite budur.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Lise, kısmı meslek okulu statüsüne sokulmuştur, Sayın Bakan, orta kısımları tamamen kaldırılmıştır. Kesin ve açık konuşalım, açık...

BAŞKAN — Soru cevaplandırılmıştır efendim.

Buyurun Sayın Akova.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Bu mevzuda açık konuşalım, açık...

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — İmam hatip okulu mezunları elemanlar bulundukça, vekil imam - hatip tâyin edilmiyor.

BAŞKAN — Evet, bu hususta başka beyanınız yok.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Evet, yoktur.

BAŞKAN — Sayın Enver Akova, sorunuzu buyurun sorunuz.

ENVER AKOVA (Sivas) — Sayın Başkan; konuşmamda da arz ettiğim gibi, verilen 2 000 kadronun dışında, acaba Diyanet Teşkilâtı merkezlere yeni kadro verebilecek midir? Meselâ, bir vilâyetin veya kazanın içinde, bu 2 000 kadronun dışında var mıdır, 1972 yılı Bütçesinde?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Sayın Akova; bu 2 000 kadronun ne şekilde kullanılacağı henüz tespit edilmiş değildir. Ama, ben şahsan (şu anda değil tabiî) Teşkilâtımın da kanaatını aldıktan sonra bunu kesin olarak ifade etmek imkânına sahibolacağım. Bizim şehir ve ilçelerimizin bilhassa kenar semtleri ve buradaki fakir halkın ibadet ettiği camiler bugün kadrosuzdur. Binaenaleyh, bu 2 000 kadronun bir kısmını bu şehir ve ilçelerin camilerine tahsis etmeyi ben şahsan düşünmekteyim. Tabiatiyle Teşkilâtımın da bu konudaki çalışmalarını gözden geçirdikten sonra, ciddî birtakım esaslar içerisinde, bunu elbetteki bir karara bağlayacağız. Ama, bu yolda bir düşüncenin sahibi olduğumu belirtmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Baha Müderrisoğlu, sorunuzu buyurun sorunuz.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Enver Akova'nın sualine cevaben biraz evvelki konuşmasında Sayın Bakan, kadronun bir kısmının köyler dışında kullanılacağını, beyan etmişti. Halbuki benim bildiğim kadarıyle, 633 sayılı Kanunun 39 ncu maddesi gereğince, bu verilen 2 000 kadronun munhasıran köylere verilmesi gerekmektedir. Sayın Bakanın bu hususdaki fikri nedir?

Soru 2 : Sayın Bakan; bazı vilâyetlere verilen imam - hatip kadrolarının az, bazılarının da çok olduğunu ve bunun da nüfus oranı nispetinde verileceğini beyan etmiştir. Benim kanaatim odur ki; bazı illerde ve ilçelerde camiler çoktur, bazılarında çok azdır. Binaenaleyh, eğer yalnız bu kıstas alınırsa büyük bir yanlışlık olur ve ihtiyacı olmayan yerlere kadro gönderilmiş olmaz mı? Bu hususdaki fikri nedir?

Soru 3 : Köylerde imam kadrosu açığının takriben 10 sene zarfında giderilebileceğini,

Sayın Bakan ifade etmişti. Bu hususlaki kıstas ve rakam nedir? Ne gibi kıstaslar üzerinde bu fikre varmışlardır? Bu hususun açıklanmasını istirham edeceğim.

Nihayet son bir sorum da; Avrupa'daki işçilerimizi yeteri miktarda aydınlatıcı din adamları gönderilmesini düşünüyorlar mı? Bu hususlaki fikirleri nedir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Yazılı olarak da cevap verebilirsiniz Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Sayın doktor lütfederlerse, bunlara yazılı olarak cevap arz edeyim.

BAŞKAN — Sayın Hasan Akçalıoğlu, sorunuzu buyurun sorunuz.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Sayın Bakan tenkidlere verdiği cevaplar meyanında; Kur'an Kursları Yönetmeliğine uygun olarak hazırlanmış olan kur'an kurslarına mutlaka izin verildiğini, beyan ettiler. Evet bu, bir dereceye kadar gerçektir. Ancak, şu husus ta bir gerçektir ki; Kur'an Kursları Talimatı, Anayasaya, bizim de dahil bulunduğumuz İnsan Hakları Beyannamesine, hukukun eşitlik prensibine ve teamülüne aykırı olarak ve adeta kur'an kursları açılamayacak şekilde hazırlanmıştır. Çünkü...

BAŞKAN — Soru sorunuz lütfen.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Soruya geleceğim. (C. H. P. sıralarından «Soruya gel, soruya» sesleri)

BAŞKAN — Buyurun. (C. H. P. sıralarından «Soru mu soruyorsun, beyanat mı veriyorsun?» sesleri)

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Soruyu ben size sormuyorum.

BAŞKAN — Buraya bakın, lütfen buraya hitabedin beyefendi... Siz buraya hitabediniz lütfen.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Oradan «Sorunu sor; soruya gel» deniyor efendim.

BAŞKAN — Hayır, oraya değil, lütfen buraya hitabediniz.

Buyurunuz, sizi dinliyoruz efendim. (C. H. P. sıralarından «soru mu soruyor, ne yapıyor, belli değil» sesleri) Müsaade buyurunuz efendim.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Anayasanın 19 ncu maddesi din, eğitim ve öğretimi için iki şart koşmuştur :

1. Büyükler için şahsan; küçükler için de velileri din eğitimini istemelidir. Bunun dışında hiçbir şart ve kayıt yoktur.

İnsan Hakları Beyannamesine gelince...

BAŞKAN — Sorunuz ne?

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Ben soruyu oraya getireceğim.

BAŞKAN — Evet, buyurunuz Sayın Akçalıoğlu.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — İnsan Hakları Beyannamesinin 18 nci maddesi aynen şöyle diyor :

«Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır. Bu hak, din veya inanç değiştirmek hakkını ve tek başına veya topluca alenî olarak özel surette eğitimle, tatbikatla, ibadet ve ayinlerle dinini veya inancını açığa vurma hürriyetini gerektirir.»

Buna göre, her şahıs topluca veya tek başına dinini istediği şekilde öğrenir ve öğretebilir, hiçbir kayıt ve şart olamaz. Bunun dışında...

BAŞKAN — Soru sorunuz efendim. (C. H. P. sıralarından «Sorunu sor» sseleri)

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Efendim? (C. H. P. sıralarından «soru nerede» sesleri) soruyu ben size sormuyorum beyler.

BAŞKA — Bir konuşma kadar uzun olmasın lütfen; soruya gelseniz.

HASAN AKÇALIOĞLU (Antalya) — Halbuki, hazırlanan özel talimatta birinci olarak; 20 kişinin yazılı olarak kurs açmak istediğini, din eğitimi yapılmasını istemesi lâzımdır. Buna göre; 20 kişiden aşağı sayıda müracaat olursa kurs açılmayacaktır. Ayrıca müftünün de kursun açılmasını uygun görmesi gerekmektedir. Müftünün keyfi, açılmasını istemezse, kurs açılmayacaktır demektir.

Muhterem arkadaşlar, intifa hakkı isteniyor.. (CHP ve D.P. sıralarından «Soru, soru» sesleri)

BAŞKAN — Sayın üye siz başkanlığa hitap ediyorsunuz, lütfen sorularınıza devam ediniz efendim..

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Sayın Başkanım, kürsüde konuşma hakkını bulamadığım için müsaade ederseniz fikirlerimizi söyleyelim. («Gülüşmeler»)

BAŞKAN — Ama mümkün değil, o zaman bir hakkın suiistimali olur. Buyurun efendim.

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — İntifa hakkı denilmekte; müslüman vatandaşlar, din eğitimi görmek isteyen vatandaşlar da vergi veriyor. 633 sayılı Diyanet İşleri Teşkilât Kanununun 1 nci maddesine göre Diyanet İşleri Başkanlığının vazifesi vatandaşları din konusunda aydınlatmaktadır. Buna göre, Diyanetin Kur'an kursları açması gerekirken, açmadığı gibi kendi parası ile bu kursu açan müslümanların kurslarını kısıtlamaktadır. Bu, vatandaşın mülkiyet hakkına tecavüzdür. (CHP ve DP. sıralarından, «Bu nasıl soru» seleri, gülüşmeler)

Evet, üniversitelerimizde binlerce talebe sıra beklerken ve milyarlarca lira bu fakir milletin kesesinden harcanarak eğitimleri yapılırken buralara kısıtlama yapılmıyor. Talebelerin döne döne başı dönüyor, ondan sonrada memleketi bu hâle getiriyorlar. Kimse ister mi parasını sokağa atmayı, «Bir seneden fazla okuyamazsın» deniyor.....

BAŞKAN — Sormak istediğinizi lütfen sorunuz efendim, sonuç olarak neyi sormak istiyorsunuz? Çok rica ederim, var mı başka soracağınız bir sorunuz efendim?.. Sormayacaksanız konuşmanıza son vereceğim.

M. VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Sayın Başkan, böyle yönetim olur mu efendim, bu nasıl sual?

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Yeni yönetmeliğe göre imtihanlar Diyanet İşleri Başkanlığına yapılıyor. İmtihanlar yalnız burada yapıldığına göre, 40 000 köyden müracaat edecek olan vatandaşlar nasıl gelecek merkeze? İşte bütün bunlar Anayasaya aykırıdır, teamüle aykırıdır. Soruyorum; hiç bir kurs için böyle bir kayıt varmıdır?

Ben Meteoroloji de oturuyorum, yanımızda Ahmet Ekmekçi'nin «Televizyon kursu» var; İntifa hakkı istemişlerdir...

BAŞKAN — Beyefendi, lütfen onu bırakın o, bitti. Zaten bir kısmının cevabını kendiniz veriyorsunuz. Hem aykırı diyorsunuz, hem cevabını veriyorsunuz. «Anayasaya aykırıdır» dediniz. Şimdi sorunuz nedir onu anlayalım.

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Bu şartlar altında nasıl kurs açılabilir?

BAŞKAN — Tamam, anlaşıldı şimdi efendim. Müsaade buyurun, sayın bakan cevap versinler.

Buyurun sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Sayın Adalet Partili Hasan Akçalıoğlu arkadaşımın sorusunun, evvela Anayasaya aykırılık noktasına değineyim. Kendileri büyük bir grubun üyesidirler. Gerçekten Anayasaya aykırılığına yürekten inanıyorsa, grub olarak bunu Anayasa Mahkemesine götürebilirler, buna mani bir hüküm yok. Anayasaya aykırı olan bir hususu düzeltmek elbette ki, grupların en başta gelen vazifesidir.

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Baştan Anayasaya aykırı olarak hazırlanıyor, sonra bunları düzeltmek bizim vazifemiz midir?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Hazırlamaya gelince; 1968 yılında hazırlanmış sayın Akçalıoğlu..

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Kim hazırlamış bunu?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Ben hazırlamadım. 1968 yılında hazırlanmış, 12 Marttan önce Bakanlar Kurulu kararıyle onaylanmış ve biz 12 Marttan sonra bunun talimatlığını kaldırmışız ve yönetmelik haline getirmişiz. Bu konuda verilecek başka bir cevabım olduğunu sanmıyorum.

İntifa hakkına gelince; kurs binaları için dernekler intifa hakkı vermezse, müfettişler bu binalara giremiyor ve kontrol görevini yapamıyor. Bugün Türkiye'de Diyanet İşlerinin kontrolu altında vazife gören kurs adedi 4 398 dir. Türkiye'de 4 398 tane kurs faaliyette bulunacak, sonra Türkiye'de hiç kurs açılmaması için bir yönemelik getirildi denecek ve bu yönetmelik de, 1968 tarihini taşıyacak ve hitaplara biz maruz kalacağız. Doğrusu bunu anlayamıyorum.

HASAN AKÇALIOĞLU (Adana) — Devlet hizmeti mütemadilik arz eder.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Değerli arkadaşım, «Bu mevzuatla hiçbir kurs açılamaz.» buyurdunuz, 4 398 tane kurs nasıl faaliyet gösteriyor? Buna uyduğu için faaliyet gösteriyor.

BAŞKAN — Sayın Bakan bitti mi cevabınız?..

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Evet.

BAŞKAN — Sayın Yusuf Uysal, buyurun, siz soru soracak mısınız?

YUSUF UYSAL (Isparta) — Hayır, sormayacağım efendim.

BAŞKAN — Pekiyi, o halde buyurun Sayın Abdurrahman Şeref Lâç.

ABDURRAHMAN ŞEREF LÂÇ (İstanbul) — Efendim, Sayın Bakandan şu hususun vuzuha kavuşturulmasını rica edeceğim.

Her sene bütçe ile Diyanet İşleri Başkanlığına verilen 2 000 imam kadrosunun evvelâ köylere ondan sonra şehirlere verildiğinden bahis buyurdular. Halbuki bu 2 000 kadronun bilhassa köy ihtiyaçlarını temin zımnında bütçeye konduğu malumdur. Acaba doğrudan doğruya bu kadronun tamamen köylere tahsis edilmesi mümkün müdür?

Saniyen, ilçeler ve vilâyetlerde ihtiyaç hâsıl olunca, Sayın Bakan bu ihtiyaçları gidermek için acaba nasıl bir tedbir düşünüyorlar? Bu torba kadrolardan vilâyetlerin ihtiyacını, ilçelerin ihtiyaçlarını temin etse de, bu 2 000 kadro münhasıran köylere verilse ve köy ihtiyacı şikâyetlere mucibolmasa.

Bir de, Diyanet İşleri Başkanı senelerden beri vekâleten bu vazifeye devam etmektedir. Kendisi çok muhterem, kıymetli bir zattır ve kanaatimce ilmî kifayeti de vardır. Acaba niye kendisi asaleten bu vazifeye tayin edilmez.

Bu hususun cevaplandırılmasını muhterem Bakandan rica ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan. Cevap verip vermemek sizin tikdirinize taallûk eder.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Efendim, Başkanın vekil oluşu ve Din İşleri Yüksek Kurulunun teşkilinin gecikmesi konularının ikisi de kanundaki nitelikler bakımındandır. Yani kanunda o kadar ağır ve sert nitelikler konmuştur ki, bu kanuna göre bu kurulu teşkil etmek mümkün olamıyor. Demin de konuşmamda arz ettim; her ikisi de kanun tadilini gerektiriyor. Yani kanunda birtakım kolaylaştırıcı unsurları getirmek icabediyor. Bu konuda çalışmalarımız vardır.

2 000 kadro meselesine gelince; bu 2 000 kadronun, nasıl kullanılacağı hakkında elbetteki önceliği köyler kazanacaktır.

Nasıl kullanılacağı hakkında henüz kesin bir şey tespit etmiş değiliz ve bunların çok âdil ölçüler içerisinde dağıtılması hususunda da hepimiz elimizden geldiği kadar gayret sarfeder, yani Parlamento da bize yardımcı olursa çok memnun oluruz. Biz ölçüleri araırız, kim en iyisini bulursa ancak buna müteşekkir kalırız. Yani en âdil sistemi getiriyorsunuz, uygulamada insanımız kendine göre bunu uyguluyor. Biraz evvel ıstırabımı burada belirtmeye çalıştım.

Bu 2 000 kadronun çoğunu şehir ve ilçe camilerine vereceğiz demedim, bir kısmını dedim. Ki, bu bir kısmı tabiî cüzî olacaktır. Şehirlerimizin ve ilçelerimizin de ihtiyacını elbette göz önünde bulundurmak zorundayız. Bugün, bizim ilçe ve şehirlerimizin bir kısmı bazen köyden geridir. Yani şehir adı altında gecekondularda, o semtlerde kendi gayretleri ile cami yaptırıyorlar ve kadrosuzluktan zaman zaman bunların kapalı kaldığını görmenin ıstırabını duyuyoruz. O bakımdan şehirlerimizi de nazarı itibara alacağımızı bu açıdan söyledim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Bakan,, sayın üye; «Bu ihtiyaç acaba münhasıran torba kadrodan karşılanamaz mı» diye sordular, cevaplandırıp cevaplandırmamak zaten sizin takdirinize bağlıdır.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Diğer hizmetler için torba kadrodan zaten faydalanıyoruz. Din görevlilerinin, din hizmeti gören teşkilâtın diğer dallarında torba kadrodan faydalanıyoruz. Meselâ 600 tane kadro istedik, tabiî birtakım hizmetler için. Murakıplıktı, kayyumluktu şu idi, bu idi... Yani hizmetin gerektirdiği birtakım görevler vardır ki, bu görevler için torba kadroyu kullanıyoruz. Bu 2 000 kadro münhasıran imam - hatip kadrosu olarak kullanılacaktır.

BAŞKAN — Sayın Musa Doğan, verilen cevaplar içinde sizin soracağınız sorulara cevap teşkil edecek bir husus yok mu?.. Buyurun sorun o halde.

MUSA DOĞAN (Kars) — Sayın Başkan ay-

rılmış bulunan 2 000 kişilik imam kadrosundan hudut illeri için bir tercih düşünmekte midirler?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Özellikle hudut illerimizi düşünüyoruz. Nitekim, 25 tane 4 ncü dereceden müftülük kadrosu verildiği zaman, 67 ilimizin 67 müftüsü de elbette ki 4 ncü dereceden bir kadroya sahibolmak ister. Orda bile kullandığımız kıstas, bu hudut illeri olmuştur.

MUSA DOĞAN (Kars) — Bu iller hangileridir acaba?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Kars, Artvin, Ağrı, Van, Hakkâri, Mardin, Urfa, Gaziantep, Hatay, Edirne, yani sınır illerimizi evvelâ tespit etmişiz, onun dışında nüfusu 500 000 den yukarı olan illerimizi almışız. Yani, sınır illerimize daha iyi, daha yetişmiş müftülerimizin gitmesi için oraların kadrolarını yüksek tuttuk.

MUSA DOĞAN (Kars) — Gazantep'de bunlara dahil midir?

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Gaziantep'in kaderinde sınır olmak varsa bu benim günahım değil.

Herhalde o, sınır olmayı kanı ile ödedi.

Başka soru var mı efendim?

BAŞKAN — Tamam, bitmiştir Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Devamla) — Teşekkür ederim arkadaşlar. («Alkışlar»)

BAŞKAN — Efendim, yeterlik önergesi olduğunu belirtmiştim, şimdi son söz milletvekilinin olması itibariyle söz sırası Sayın Hasan Tosyalı'dadır. Buyurunuz efendirm (Millî Güven Partisi sıralarından alkışlar)

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Müzakeresini yaptığımız bütçe, sükûneti ve birbirimize sevgiyi, saygıyı ilham eden bir bütçedir. Binaenaleyh, din eğitiminin, diyanet eğitiminin memleketimize telkin ettiği husus bu iken, Meclisimizde daha tatlı bir havanın olmasını temenni ederim. Sözlerime bu şekilde başlıyorum.

Muhterem arkadaşlarım, Türk Milletinin kuvveti, kudreti, birlik ve beraberliğini sağlayan iki vasfımız vardır. Bunlardan birisi Türklük ikincisi de müslümanlık vasfımızdır. Eğer biz kuvvetliysek, bu iki müşterek vasfın birlikte, dengeli ve ahenkli bir şekilde idame ettirilmesi ile mümkündür. Bu öyle bir hasletir ki, bir arabayı çeken çift ata benzer; birisi zayıf, birisi kuvvetli olmaz. çift raylı demiryoluna benzer, Milliyetçiliğimize, Türkçülüğümüze, bedenimize, dinimiz olan Müslümanlıkta can veren, güzellik veren, meziyet veren ruhumuzdur. («Bravo» sesleri alkışlar)

Binaenaleyh, nasıl ruh bedenden, beden ruhtan ayrılmazsa; Türk Milletinin müslümanlığı da milletimizden, milletimiz de Müslümanlığından ayrılamaz. Türk Milleti ne zaman şahlanmışsa, ne zaman büyük olmuşsa, ne zaman kahraman olmuşsa, mutlaka bu iki vasfı beraber yürüttüğünden dolayı olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım, memleketimizi ve milletimizi bu iki vasıfta tutan, burada en önemli rolü oynayan, bütçesini müzakere ettiğimiz Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Bu Başkanlığın başlıca meşgalesi budur ve köy ve kasaba imamları vasıtasıyle gördüğü vazife fevkalade mühimdir. Köylümüze, kasabamıza ışık tutan ki, her zaman söylediğim gibi 3 ışık vardır; bunların birincisi imam, ikincisi muhtar, üçüncüsü öğretmendir. Bu üç ışık ne kadar parlak olursa köyümüzde ve kasabamızda huzur, millî birlik, beraberlik, iman ahlâk o kadar kuvvetli olur. Bu bakımdan muhterem arkadaşlarım, Hükümetin ve bütün ilgili organların köyde hizmet yapan öğretmene, din imamına ve muhtara maddî ve manevî yönden önem vermesi, onları huzur içinde çalıştırması ve onları maddeten tatmin etmesi lâzımdır.

Köylümüz hakikaten fakirdir. Yüz yıllar boyunca bu memleket şehirli ve köylü diye (kalkınma bakımından) farklılığa tabi tutulmuştur. Bugün yolunu, okulunu, camiini, çamaşırlığını, revirini yapamadığımız, fakir köyün sırtına, bir de imam için konan kadronun karşılığını sen vereceksin demek ve bu külfeti yüklemek, şehirde oturan bizler için yüz kızartıcı bir iştir. Artık bu, sona ermelidir muhterem arkadaşlarım. («Bravo» sesleri) Artık bu köy imam kadrosu işi sona ermelidir. (Alkışlar ve «Bravo» sesleri). Her sene imam kadrosu verildi, verilecek;; bütçeye kondu, konulacak denilir; bu, sona ermelidir. (Alkışlar «Bravo» sesleri)

Hepimiz biliyoruz 225 000 bin kadro verdik. Bunun içinden 25 bin kadroyu bu feda-

kâr, bu kahraman bu memleketin temeli olan köylüye birdenbire tahsis edelim. 862 000 Devlet hizmet kadrosu var, bunun içinden 25 bin kadroyu köylümüze verelim ve bu iş bitsin arkadaşlar.. («Bravo» sesleri) Bu iş bitsin.

Milletimizi ayakta tutan, millî ve dinî birliğimizi yıkmaya çalışan her nevi sapık cereyanlara karşı binbir mahrumiyet içinde köyde hizmet gören insan imam, muhtar ve öğretmendir. Kale gibi onlara karşı durmuyorlar mı? Onlara karşı medyunu şükran olduğumuzu, imam kadrosu vermek suretiyle göstermeyelim mi? Hükümetten istirham ediyorum, artık bu iş bitmelidir. Biz Hükümete Millet Meclisi olarak 225 000 kadro verdik; bunun 63 000 i kullanılmıştır, daha elde 122 000 küsur kadro vardır; bütçeye 2 bin kadro konmuştur, konmamıştır meselesi eskidendi, eski kanuna göre böyle idi. 657 sayılı Kanun çıktıktan sonra Hükümetin elinde imkân vardır. Artık bu iş bitmelidir. («Bravo» sesleri)

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Tosya'ya da 25 kadro verilmelidir.

HASAN TOSYALI (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, bu arada imam - hatip okullarımızdan mezun olanlar bu kadroları doldurmadığı takdirde ki, halen, Sayın Bakanımız beyan buyurdular 11 000 küsur vekil imam vardır, bunları da asalete geçirmek lâzımdır. Bunun gereğini Yüce Meclisimizin yapacağı kanaatindeyim.

Bir de, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı mülhak camilerde çalışan imam ve müezzinler var. Bunlar bugün için 200 ilâ 400 lira arasında maaş almaktadırlar; bunlara da, Devlet memurlarına asgari ücret olarak verdiğimiz 600 - 700 lira arasında bir paranın verilmesi lâzımdır. («Bravo» sesleri)

BAŞKAN — 2 dakika süreniz kaldı Sayın Tosyalı. Lütfen belli süre içinde bitiriniz.

HASAN TOSYALI (Devamla) — Başüstüne efendim, bitiriyorum.

Muhterem arkadaşlarım, buyuna; «İmam - hatip okullarının birinci devresi kalktı, ikinci devresi kalktı şeklinde bir husus iddia edilmektedir. Açık olmamızı rica ediyorum; bu milletin kültürlü öğretmene ihtiyacı olduğu gibi, ehil imama da ihtiyacı vardır. İmam - hatip okulları, orta mektebe dayalı bir meslek okulu olarak telâkki edildiği takdirde, benim oğlum 16 yaşına girdikten ve orta mektepten mezun olduktan sonra imam - hatip okuluna gitmeyebilir. Ağaç yaş iken eğilir. ilokuldan çıktıktan ve ortaokullarda öğrendiği bilgiden sonra imam - hatip okullarında dinin ve Kur'an'ın inceliklerini öğrenmeyebilir. Bu bakımdan, Türkiye'mizin ihtiyacı olan, muayyen meslek okulu halinde, hem birinci devresi, hem ikinci devresi olan ihtisas okularını meslek okullarını bulundurmanın faydalı olduğu kanaatindeyim.

BAŞKAN — Toparayınız lütfen Sayın Tosyalı, süreniz bitti.

HASAN TOSYALI (Devamla) — Toparlıyorum, son iki hususu arz edeceğim.

Yıllardan beri memleketimizden, ilk ve ortaokul talebeleri veya hiçbir okuldan mezun olmayan gençler, Irak'a, Suriye'ye, Mısır'a ve Suudi Arabistan'a kaçak olarak din eğitimine gönderilmekte veya gitmektedir. Bunlara orada millî kültür ve millî ruhumuzdan noksan olarak; yabancı ideolojilerin, maksatların esiri olarak, beyinleri yıkanarak, güya din eğitimi yaptırılıyor; sonra memleketimize gönderilerek, din maskesi altında, bu memleketin millî ve dinî birliği sarsılıyor. Sayın Hükümetten istirham ediyorum, (Evet bize ehil din adamı lâzımdır) bunları bu şekilde, kontrolsuz şekilde göndermek yerine, dünyanın neresinde bulunursa bulunsun, ehil din adamını, ülemasını memleketimize getirelim; imam - hatip okullarımızda, İslâm enstitülerimizde İlâhiyat fakültelerimizde, millî eğitimimizin nezaretinde bunlara ders verdirelim ve bu şekilde kaçak eğitimi önleyelim.

BAŞKAN — Bitti mi Sayın Tosyalı?

HASAN TOSYALI (Devamla) — Sayın Başkanım, sözlerimi toparlıyorum, sona erdiriyorum.

Her nevi din eğitimi yapan okullarda, dinî eğitim gibi gösterilip de dinle hiçbir ilgisi olmayan, millî ve dinî birliğimizi yıkıcı ve bölücü, sapık dinî ve ideolojik cereyanlara hiçbir şekilde yer verilmemesini Hükümetten önemle rica ediyorum. («Bravo» sesleri) Dinî gibi gösterilip te dinle hiçbir ilgisi olmayan ve yalnız bu memleketin millî ve dinî birliğini yıkmayı hedef tutan bu sapık cereyanlara yer verilmemesini rica ediyorum.

Sayın Başkanım, Diyanet İşleri Başkanlığı 1971 yılında hem merkez, hem de il ve ilçe teşkilâtında, idare ve tayin bakımından huzur ve güven verici; tarafsız ve siyaset dışı başarılı bir idare tatbik etmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı, teşkilâtına hepimizi memnun eden ehliyetli, tarafsız ve siyaset dışı bir idare getirmiş olmalarından dolayı, Hükümet Başkanı Sayın Nihat Erim başta olmak üzere, Devlet Bakanı Sayın Ali İhsan Göğüş'e ve sayın değerli din adamları Diyanet İşleri Başkanı ve onun muavini Sayın Tayyar Altıkulaç'a takdir ve teşekkürlerimi sunarım.

Memlekette, bilhassa din eğitiminin siyaset dışı kalmasını ve tarafsız olmasını ve bu şekilde devam etmesini dilerim. Meclise saygılar sunar, bütçenin hayırlı olmasını dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Kifayet önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan Diyanet İşleri bütçesi üzerinde kâfi derecede görüşülmüştür. Kifayeti müzakere teklif ederim.

Saygılarımla.

Kars
Musa Doğan

SALİH AYGÜN (Amasya) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Aleyhinde daha evvel söz alındı efendim.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Efendim bir defa, önerge okunduktan sonra söz istenir.

BAŞKAN — Bir dakika efendim, siz oturun. Cevabı da siz vermeyin.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Bir defa önerge okunur okunmaz kifayet aleyhinde söz istemek lâzımdır. Bu usule uyarak ben şimdi istiyorum. Bundan önce ancak, bundan önce de söz istemiştim; lâkin Yüksek Başkanlık, zatiâliniz öbür tarafa bakmış olduğunuzdan, bağırmama rağmen beni görmediniz. Bu bakımdan ben arkadaşımdan daha önce söz istemiştim. Usul bakımından da, usule uygun olarak da önerge okunur okunmaz tekrar söz istetim.

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika Sayın Aygün...

MUSA DOĞAN (Kars) — Sayın Başkan, kifayet önergesini geri alıyorum.

BAŞKAN — Sayın Aygün, bu hususta öteden beri yapılmakta olan tatbikatı size arz edeyim;

Tecrübe sahibi parlamanterler olarak biliyorsunuz ki; kifayet önergesi verildiği zaman, Sayın Bakanın konuşmak isteyip istemediğini öğrenmek için kifayeti haber veriyoruz. Bu defa da kifayet önergesi verilmiş olduğunu haber verince, ben bu taraftan «Aleyhinde» diye bir arkadaşın söz istediğini gördüm; «Evet, siz istediniz.» dedim. Belki siz daha evvel istemiş olabilirsiniz. (A. P. sıralarından gürültüler, anlaşılmayan müdahaleler.)

MUSA DOĞAN (Kars) — Geri alıyorum kifayeti... (Gürültüler)

BAŞKAN — Bir dakika efendim.

Sayın Aygün, belki siz daha evvel istemiş olabilirsiniz, bilmiyorum onu.

MUSA DOĞAN (Kars) — Efendim, geri alıyorum kifayet önergemi.

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurunuz efendim. Burada dahi ihtilâf çıkarırsak, biz hiçbir noktada anlaşamayız. Sayın arkadaşımız bir itirazda bulundular, tatmin olmaları lâzım.

Bir Başkan, - İnsan olması itibariyle - elbette her defasında yüzde yüz isabetle meseleleri görmemiş olabilir; bu gayet tabiî bir şeydir. Bir hata olabilir, sizi görmemiş olabilir, bazan da onu görmemiş olabilir; bunları tabiî karşılayacaksınız. Yeterki aradaki güven duygusu tam olsun.

Şimdi, «Görebilirim, görmeyebilirim» o ayrı bir konu, ama ben bir arkadaşı gördüm ve sözü ona verdiğimi tebliğ ettim. Artık buna itiraz dahi etmemeniz lâzım, Sayın Aygün.

MUSA DOĞAN (Kars) — Geri alıyorum Sayın Başkan kifayeti.

BAŞKAN — Geri alıyorsunuz kifayetinizi.

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Ben tekabbül ediyorum.

M. KEMAL ÇİLESİZ (Giresun) — Ben tekabbül ediyorum.

BAŞKAN — Tekabbül ediyorsunuz. (A. P. sıralarından «Tekabbül olmaz.» sesleri)

BAHATTİN UZUNOĞLU (Samsun) — Olmaz öyle şey.

MUSA DOĞAN (Kars) — Nasıl olur, ben geri alıyorum.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Kifayette tekabbül olmaz.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Kifayetin tekabbül edildiğini ilk defa görüyoruz.

BAŞKAN — Kifayet diğer üye arkadaşlar tarafından tekabbül ediliyor, Sayın Musa Doğan. («Olmaz» sesleri)

Efendim şimdi bütün önergelerde câri olan bir usul.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Kifayette olmaz.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Kifayet önergesi tekabbül edilmez.

BAŞKAN — Kifayetin özelliğinin diğer önergelerden başka türlü olması için ne sebep var Sayın Aybar? Hiçbir sebep yok, aksine bir yasağımızda yok. Varsa aksine bir uygulama buyurun efendim. (A. P. sıralarından gürültüler.

BAŞKAN — Efendim kabul etmiyorsanız reddedersiniz kifayeti. Bu mümkün.

Eğer Genel Kurul, genel olarak konuşma eğiliminde müzakerelerin devamı eğiliminde ise, ona hepimiz uyarız.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — İlk defa görüyorum bunu.

MUSA DOĞAN (Kars) — Ben de ilk defa görüyorum.

KEMAL DEMİR (Bolu) — İlk defa olur mu canım.

BAŞKAN — Var efendim.

Kifayetin aleyhinde Sayın Sami Arslan, buyurun. (D. P. sıralarından alkışlar)

Belli süreyi geçmesin Sayın Arslan.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Ben ısrar ediyorum Sayın Başkan.

SAMİ ARSLAN (Denizli) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Ben kürsüye gelirken yeni buluş yapmış bir mucit gibi çıkmadım. Olmuş olayları söyleme imkânı bulmamız için kifayetin kabul edilmemesi nedenlerini söylemek için çıktım.

İnanmayan ordu mağlup olur, inanmayan politikacı yolunu şaşırır, inanmayan millet esir olur, inanmayan aile rezil olur. Dolayısiyle inanmak kurtuluş, inanmamak felâkettir. Bunu sağlayan milletin bağrında bulunan (hangi din olursa olsun) inançtır; ama bizim dinimize göre ise, İslâm Dininin verdiği inanç, bize göre en mükemmelidir deriz.

Bu itibarla, milletvekillerinin kalbinde, Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinde tatmin olma inancı bulunması şarttır. İşte bunun içindir ki, yeterlik önergesini kabul etmeyiniz.

Önergeyi kabul etmeyiniz ki; «memlekete münevver din adamı lâzımdır. Diplomasızlar yüzünden neler çektik» diyenlere karşı, açılmış bulunan 72 imam - hatip okulunun 30 tanesinin köküne kibrit suyu dökülmek için 1970 yılında toplanan 8 nci Eğitim Şûrasında o zamanki iktidarın Millî Eğitim Bakanı tarafından alınmış olan kararı açıklama imkânı bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Yeterlik önergesini kabul etmeyiniz ki; 12 Mart Muhtırasından sonra kurulan Erim Hükümetinin Programında «İmam - hatip okullarının ıslah edilecektir» cümlesi bulunduğu halde ve o kabinenin Millî Eğitim Bakanı, Talim - Terbiyeden 5 kişinin verdiği bir kararla Adalet Partisinin 26 dan 27 ye çıkardığı imam - hatip okullarının köküne birden kibrit suyu dökme kararını verirken o kabinede 5 tane A. P. li Bakan bulunduğunu açıklama imkânı bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Önergeyi kabul etmeyiniz ki; 4 Ağustos 1971 tarihinde, okulların kapatılma kararı alındığı zaman gerek gündem dışı konuşmamda, gerek özel temaslarımda ve gerekse verdiğim gensoru önergesinde, Sayın Şinasi Orel «İmdat» diye bağırdığı zaman onu kurtarmak için Adalet partililerin imdadına koştuğunu açıklama imkânı bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Haltetmişsin sen.

HİLMİ TÜRKMEN (İçel) — Onu sen etmişsin.

SAMİ ARSLAN (Devamla) — 1971 - 1972 ders yılından itibaren 72 imam - hatip okulunun 1 nci sınıflarına imam - hatip talebesi yerine ortaokul talebesi alındığını, böylece bu okulların 1 nci devrelerinin adının, aslından imam - hatip okulu değil, ortaokul bulunduğunu, bunun da - demin Sayın Bakanımız da söyledi, Sayın Sadi Koçaş Bey de söyledi, birkaç sayın arkadaş daha söyledi - şu demek olduğunu: «Kardeşim, ben seni kefenledim, toprağa koydum; ama sen ölmedin» söyleme imkânını bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Ve yine bu milletin arzusu istikametinde - 8 partiye rağmen - 1965 ve 1969 da; «Gel başımın tacı ol, gönlümün ilâcı ol» diye iktidar yapan ve imam - hatip okullarının 1 nci devresi kapatılırken kapatılması için oy kullanan, sonra da bu kürsüye çıkıp; «Bu okullar niçin kapatılıyor» vaveylâsı koparan Adalet Partililere; «Bunlar bir siyaset okulunda öğrenci olsalardı karnelerine hal ve gidiş notu olarak öğretmenleri hangi notu verirdi» diye sorma imkânı bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sami Bey, imam - hatip okullarını ıslah için getirdiğimiz kanunda nerede idin? Aleyhinde propaganda yapıyordun.

BAŞKAN — Salih Bey, lütfen..

SAMİ ARSLAN (Devamla) — Yeterlik önergesini kabul etmeyiniz ki; memlekette, Süleymancılığın tehlikeli bir unsur olduğu söylendiği ve bu bilindiği halde Adalet Partisinin, Süleymancı diye itham ettiği Hilmi Türkmen'i listesinde niçin veto etmediğini söyleme imkânı bulalım.

Önergeyi kabul etmeyiniz ki; Süleymancı diye itham edilen Hilmi Türkmen'in vaizlikte niçin tutulduğunu söyleme imkânını bulalım (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri) ve yine Süleymancı diye itham edilen Hilmi Türkmen'in, Mersin Müftüsü olması için çıkarılan kararnamenin Reisicumhura nasıl vardığını söyleme imkânını bulalım.

MUSA DOĞAN (Kars) — Adalet Partisinin oylarına yaptığın ihaneti de söyle. Müslümanlıkta emanete ihanet olmaz.

SAMİ ARSLAN (Devamla) — Önergeyi kabul etmeyiniz ki; manevî gıdasını almayan, öbür dünyaya inancı olmayan bir kişinin - rütbesi ne olursa olsun - bir gün kapısına gelen hastasından rüşvet te alabileceğini, kalbinde ilâhî korkusu bulunmayan bir kişinin - sıfatı ne olursa olsun - bir makama geçtiği zaman millet menfaati yerine şahsi menfaatini düşünebileceğini söyleme imkânını bulalım. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Yeterlik önergesini kabul etmeyiniz ki; kuruluş felsefesinden ayrıldığı, kendisine ikbal veren yüce milletin inançlarını temsil edemez hale geldiği, Devleti itibarsız, Hükümeti otoritesiz duruma düşürdüğü, hukuk ve ahlâk yerine, çıkar ve keyfî idare getirdiği için Adalet Partisine karşı çıktığımızı söyleme imkânı bulalım. (D. P. sıralarından «Brova» sesleri, alkışlar).

Yeterlik önergesini kabul etmeyiniz ki; politikanın...

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Bunun yeterlikle ne alâkası var? Kes ulan... (Gürültüler, yer yer ayağa kalkmalar).

SAMİ ARSLAN — (Devamla) — Bu memlekette her zaman doğruyu söylemenin hak, eğriyi söylemenin suç olduğunu bilelim ve hiç bir zaman yolumuzdan dönmeyelim.

Kifayeti kabul etmeyiniz; teşekkür ederim. (D. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar).

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — (Kürsü önüne gelerek ve elini Bakanların oturdukları sıralara vurarak) alçak, şerefsiz herif.

Bu hadiseye siz sebebiyet verdiniz Sayın Başkan. Bu sahtekârı konuşturdunuz. Ne biçim Başkansın sen?..

BAŞKAN — Kavurmacıoğlu, hukuka saygılı olun lütfen Size ihtar cezası veriyorum. Sayın Kavurmacıoğlu, size ihtar cezası veriyorum.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Buna siz sebebiyet verdiniz Sayın Başkan. (Yer yer ayağa kalkmalar karşılıklı münakaşalar).

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Yaptıklarınızın hesabını verin önce..

MUSA DOĞAN (Kars) — Sen de talebe cemiyeti başkanı iken yaptığın yolsuzlukların hesabını ver.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Bunu ispat edersen şerefli olduğunu da ispat etmiş olursun.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Sayın Başkan, sadet dışı konuşturarak bu hadiselere sebebiyet verdiniz. (Üyeler arasında karşılıklı münakaşalar, gürültüler).

BAŞKAN — Kifayeti oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler...

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Ekseriyet yok.

BAŞKAN — Sayın Çilesiz tarafından tekabbül edilen kifayeti kabul edenler... Etmeyenler... (Üylere arsında karşılıklı laf atmalar, gürültüler).

Lütfen idareci üyeler... İdareci üyeler lütfen.

Musa Bey, lütfen oturunuz.

Sayın Aybar, ne yapmamızı istiyorsunuz? Siz hukukçusunuz ne yapmamı istiyorsunuz?

Biriniz konuşun dinleyelim. Sayın Aybar buyursunlar, ne yapmamızı arzu ediyorsunuz Divan olarak?

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Sayın Başkan, bu hâdiselere zatıâliniz sebebiyet verdiniz.

BAŞKAN — Ne yapmamız lâzım? Buyurun izah edin.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Meclis Başkanı olarak, Meclis müzakerelerini bir usul içerisinde idare ederek, münakaşalara sebebiyet vermeyin.

BAŞKAN — Nedir usulsüzlük? Söyleyin...

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Müzakerelerin bir prosedür içerisinde cereyan etmesini sağlamak görevimizdir. (A. P. sıralarından «Önerge aleyhinde böyle mi söz verilir Başkan?» sesi).

BAŞKAN — Bir dakika, bir dakika...

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Kifayet önergesi verilmiş, sonra geri alınmış. Bir kifayet önergesini tekabbül ettirmek suretiyle ve duymadım diye, ısrarla söz isteyen arkadaşımıza söz vermediniz. Arkadaşımız burada bağırdı.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Aybar, sözünüz bitti mi?

O halde sizin kriterlerinize göre, bir mesele kendi lehinizde halledilirse hiç bir itirazınız yok, aleyhinizde..

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Bu Mecliste en az konuşan parlamenterlerden biriyim; fakat zatıâliniz bu yönetime dayanamazdınız.

BAŞKAN — Bir dakika. Çok iyi biliyorsunuz ki sayın üyeler, burada kifayet hakkındaki konuşmaların, öteden beri bu Parlamentodaki uygulanış şekli budur.

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — «Kifayet aleyhinde» diye burada bağırıyor...

BAŞKAN — Biraz evvel izah ettim. Tekrar aynı konuda ısrar etmenin manası, bir gereği varsa buyurun. Görmediğimi biraz evvel izah ettim. Gördüğüm arkadaş..

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Başkanın görevi; burada sükûneti ve nizamı korumaktır.

BAŞKAN — Siz oturduğunuz yerde görüyorsunuz, ben kürsüden göremiyorum.. Bunu nasıl izah ediyorsunuz?

ESAT KEMAL AYBAR (Mardin) — Kulağınız da mı duymadı Sayın Başkan?

BAŞKAN — Benim gördüğüm daha doğrudur. Çünkü bütün salonu bir anda görebilmek olanağı bende var. Siz kendi bulunduğunuz yerden elbette göremeyebilirsiniz. Niçin işin içyüzünü anlamadan hüküm veriyorsunuz?

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, çok rica ederim.

BAŞKAN — Kifayeti oyluyorum efendim. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar...

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Kifayeti kabul etmeyenler de elini kaldırıyor Sayın Başkan.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sahtekârlığın daniskası tesçil ediliyor...

HASAN DEĞER (Diyarbakır) — O sensin...

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim. Oylama sırasında lütfen müdahale etmeyin.

Hidayet Bey, Hidayet Bey lütfen yerinize. İdareci Üyeler...

(Yer yer ayağa kalkmalar, bu arada Konya Milletvekili Necati Kalaycıoğlu ile Giresun Milletvekili Hidayet İpek arasında lâf atmalar, şiddetli gürültüler.)

BAŞKAN — Sükûnet bulmazsa toplantıya ara vermek mecburiyetinde kalacağım. Tekrar ediyorum; sükûnet bulmadığı takdirde toplantıya ara vermek mecburiyetinde kalacağım.

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Ulan puşt... (Giresun Milletvekili Hidayet İpek'e hitaben.)

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sensin...

BAŞKAN — Sayın İpek, Sayın İpek, bir dakika.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Duyuyorsun Sayın Başkan. Sözünü geri alsın.

Başkan, ben şerefle yaşayıp, şerefle ölmeyi prensip edinmiş adamım...

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Şerefe bak... Şeref pazarda satılmıyor. (Yer yer ayağa kalkmalar, şiddetli gürültüler.)

BAŞKAN — Sayın İpek, Hidayet İpek...

Toplantıya ara vermek mecburiyetinde kalacağımı tekrar ihtar ederim. Lütfen...

SALİH ZEKİ ALTUNBAŞ (Balıkesir) — Maddelere geçin Sayın Başkan.

BAŞKAN — Vakit geçtiği için ara verdiğim takdirde yarına tehir etmek zorunda kalacağım. Lütfen... Parlamentonun çalışmasını inkıtaa uğratmayı arzu etmezsiniz... Rica ediyorum.

BAHATTİN UZUNOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, «Puşt» kelimesi cidden çok kötü. Ayıp be...

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Başkanlık vazifeni hakkı ile yap... (Kürsü önüne gelerek.)

BAŞKAN — Rica ediyorum Kavurmacıoğlu, lütfen yerinize oturun.

H. AVNİ KAVURMACIOĞLU (Niğde) — Kulağın duymuyor. Hesabına gelmiyor senin. (A. P. sıralarından «Kalk da konuş» sesi.)

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sataşma var Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Kifayeti oyluyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar.. Etmeyenler... Kifayet kabul edilmemiştir.

Söz sırası...

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sayın Başkan, sataşma vardır. Burada sözünü geri alsın.

BAŞKAN — Sayın İpek, rica ediyorum.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sayın Başkan, sataşma vardır, sözünü geri alsın.

BAŞKAN — Sayın İpek, kürsüde her hangi bir konuşma olmadı. Aranızda karşılıklı bir münakaşa oldu. Onun dışında başka bir şey olmadı.

ALİ İHSAN BALIM (Isparta) — Elfazı galizayı duymadınız mı Sayın Başkan? İcabının yapılması lâzımdır, ben duydum.

BAŞKAN — Her halde duysam görevimi yaparım.

Söz sırası Hüseyin Yenipınar'da.

HÜSEYİN YENİPINAR (Tunceli) — Sayın Başkan, vazgeçtim.

BAŞKAN — Vazgeçtiniz.

BAŞKANLIK DİVANI KÂTİBİ M. ŞEVKET DOĞAN (Kayseri) — Sayın Başkan, söz istiyorum. Ben Başkanlık Divanına mensup olarak, bu lâfını duydum.

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, iki tanesi duyar birisi duymazsa, sizin hata etmiş olduğunuz anlaşılmaktadır. Lütfen buradaki bütün üyeler...

BAŞKAN — O halde müsade edin, o takdirde zabıtları getirteyim.

Israr ediyor musunuz Sayın İpek?

HİDAYET İPEK (Giresun) — Israr ediyorum.

BAŞKAN — İsrar ediyorsunuz. O halde getirteyim.

Mevlüt Ocakçıoğlu?..

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Onun da «sahtekâr» dediğini duyduk.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin lütfen.

Mevlüt Ocakçıoğlu?.. Yok.

Hüseyin Abbas?.. Buyurun efendim. (Saat 20,34).

HÜSEYİN ABBAS (Tokat) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Esasen şimdiye kadar sükûnetle devam eden bütçelerin... (Gürültüler)

Sayın Başkan, gürültüden konuşamıyorum.

BAŞKAN — Arkadaşlar, israr ettiniz. tetkik edeceğiz. Niçin daha tekrar ediyorsunuz? İsrar etmeniz üzerine tetkik etmeyi kabul ettik. Mutlaka zabıtlara geçmiş olması lâzım; Zabıtlar gelsin de işlem yapalım. Müsaade buyurun...

Buyurun Sayın Abbas.

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım,

Bugüne kadar bütçeler sükûnet içerisinde devam etti. Ancak bugün; şimdiye kadarki bütçelerden daha çok sakin bir hava içerisinde cereyan etmesi lâzımgelen Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesinde maalesef Meclisin havasını bozucu bir durum hâsıl oldu.

Değerli arkadaşlarım, eğer bugüne kadar Diyanetin hakikaten haklı olan birçok meseleleri politik mülahazaların veya başka düşüncelerin ötesinde gereğiyle halledilseydi; devamlı olarak, millet kendisine oy vererek teşekkül ettirdiği Meclisinin parlamenterlerini hallememiş meseleleri yüzünden rahatsız etmeseydi, öyle zannediyoruz ki, bugünkü hadiseler doğmayacaktı.

Değerli arkadaşlarım, bu memleketin hiçbir meselesini birtakım politik düşüncelerin, indî mütalaaların, şahsi kanaatlerin tesiri altında halletmemize imkân ve ihtimal yoktur.

Bu bakımdan, meseleleri dürüst bir şekilde halledebilmek ve memleketin hayrına kararlar alabilmek için, her şeyden evvel bazı siyasî menfaat düşüncelerinden sıyrılmaya mecburuz.

Değerli arkadaşlarım, bütün arkadaşlarımızı dinledik. Esasen hadiselerin içinde yaşadığımız için birçok meselelerin yabancısı da değiliz. Bugün Türkiye'de, hakikaten hiçbir meselesi ciddî olarak kanunlara bağlanmış şekilde halledilmeyen tek müessese var ise, o da Diyanet müessesesidir. Bugüne kadar bu müessesenin birçok ciddî yaralarına el atılmadığı ve samimiyetle halledilmediği için, yara kapanmak yerine, mütemadiyen kangren halini almaktadır.

Değerli arkadaşlarım, bugün şurada Sayın Bakana tevcih edilen suallere baktım. Sayın Bakan daha yeni gelmiştir, müessesenin içine henüz yeni vakıf olmuştur. Öyle sualler soruldu ki, aslında bu suallerin muhatabı olanların bu icraatı yaptığı zamanlarda, ona her söylediği «Keramet buyurdun efendim» kabilinden, arz edilmeyerek...

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sana ne, herkes sual sorar. Herkes sual sorma salâhiyetine malik değil mi? Sen ne karışıyorsun?

BAŞKAN — Olur mu Sayın Doktor?

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sen ne karışıyorsun?.

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Ben karışırım.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz.

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bugün burada sorulan sualler, geçen devrin Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'den sorulsaydı ve o da samimiyetle bu meseleleri halletseydi, bugünkü bütçe müzakereleri hiç de bu şekilde bir sataşma ve çatışmanın içine düşmezdi.

Değerli arkadaşlarım, Kur'an Kursları Yönetmeliğinin hazırlanış tarihine Sayın Bakan arz etti; 1968 senesinde hazırlanıp, Bakanlar Kuruluna arz edilmiş Bakanlar Kurulu tasdik etmiş, 12 Marttan sonra sadece Resmî Gazetede yayınlanmış bu.

Diğer taraftan, imam - hatip okulları meselesi esasen böyle karşılıklı çatışmayla halledilmez. Zaten bu mevzuda bilen de bilmeyen de konuştuğu için bu mesele bu şekilde çıkmaza giriyor. Bugüne kadar imam - hatip mevzuunda...

BAHA MÜDERRİSOĞLU (Konya) — Sen ne biliyorsun, ne malûmatın var?

BAŞKAN — Olur mu Sayın Müderrisoğlu, böyle bir usulümüz var mı? Sonra kalkıyorsunuz...

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bugüne kadar imam - hatip okulları hakkında alınan kararların durumu şu :

İmam - hatip okullarının diğer meslek okulları muvacehesinde ortaokullara dayalı olması kararı da, esasen 8 nci Eğitim Şûrasında ve Sayın Orhan Oğuz Beyin Bakan olduğu zaman alındı. Ancak....

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Gerçek

SALİH AYGÜN (Amasya) — 8 nci Eğitim Şûrasında bu karar alınmadı.

bu arkadaş, sizin hesabınıza gelmeyebilir.

BAŞKAN — Sayın Abbas...

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Gerçek budur. Karar 8 nci Eğitim Şûrasında alınmıştır. Yalnız, politik mülâhazalarla bu işin tatbikatı yapılmadığı için, Sayın Erim Hükümetinin Maarif Vekili bunu uyguladı. Çünkü, seçimle her hangi bir alâkası yoktu. Ancak, bu meselenin hal yolu gene mümkündür.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Devlet Bakanı esasen Millî Eğitim Bakanı da değil, ama Millî Eğitimin din eğitiminde yetiştirilen elemanları, Sayın Devlet Bakanı Göğüş'ün tedbire memur olduğu Diyanet Teşkilâtında çalıştığı için, yani doğrudan doğruya alâkası var. Bu hatalı durumun düzeltilmesi, bu arada «Ortaokula dayalı yapıyorum» derken, son senelerde açılıp da, henüz lise kısmı açılmayan imam - hatip okullarının, yani bu sene lise kısmına müsaade edilmediği için 30 tanesinin kapanmasına sebebolan olayın halli mümkündür. Bu husus sükûnetle, samimiyetle yeni bakanlara izah edildiği takdirde, memleket gerçekleri, bu sahanın dinî tahsil görmüş elemana ihtiyacı belirtildiği takdirde, ben o kanaatteyim ki, (İkinci Erim Hükümetinin Programı üzerinde de yaptığım konuşmada da belirttiğim kanaatimden henüz bir şey kaybetmedim.) Ortalık durulup, meseleleri sükûnetle düşünme, tartışma imkânı mevut bir ortam geldiği zaman öyle zannediyorum ki, bu meseleye de aklıselim hâkim olacak ve bu Yüce Meclisin de arzuları

istikametinde ve milleti tatmin eden bir karar alınacaktır.

Bizim meselelerimiz aklıselim içerisinde tartışıldığı ve bu şekilde karşılıklı nezaket çerçevesi içerisinde münakaşa ve münazaralarımız yapıldığı takdirde, haklı tarafın daima galip geleceği muhakkaktır.

BAŞKAN — Sayın Abbas, 2 dakikanız var.

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Bu bakımdan bugün şikâyetçisi olduğumuz, lise kısmı açılmayan imam - hatip okulları meselesinin halli; böyle karşılıklı, birbirimize hakaret ederek değil, henüz muhatabı olmayan yeni gelmiş bir Bakana birtakım sualler tevcih ederek, burada imam - hatipleri müdafaa etmiş pozuna bürünerek değil, gerçek manada bu işi samimiyetle ele almakla olur, biz o kanaatteyiz.

Değerli arkadaşlarım, biz şu veya bu grubu çatıştırmak arzusunda değil, bilâkis yatıştırmak arzusundayız. Esasen, bu Meclis çatısı altında bulunan kıymetli arkadaşlarımızın hepsi üyedir, biz basit çalışmalara düşersek, bu millet bizden örnek alacaktır aziz arkadaşlarım. Ancak, meseleleri lehimize de olsa, aleyhimize de olsa efendice dinleyebilmek, karşımızdakilerin fikirlerine saygı gösterebilmek durumunu, nezaketini gösterebilelim, her şeyden evvel bizde bu yok.

BAŞKAN — Toparlayın lütfen.

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Değerli arkadaşlarım...

BAŞKAN — Siz kendi konunuza avdet edin lütfen

HÜSEYİN ABBAS (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Diyanetin hakikaten birçok meseleleri vardır. Bu meseleler de, bu şekilde çatışmalarla değil, aklıselim ile, ilgili müessesenin uzman elemanları ve Millî Eğitim Bakanlığının yetkilileri vasıtasıyle halledilir.

Bu bakımdan, değerli arkadaşlarımın meseleleri bir çatışma konusu haline getirmemelerini ve bundan sonra devam edecek bütçelerin sükûnetle münazara ve münakaşasının yapılmasını arz ediyorum. Aksi takdirde, böyle birbirimizi kırarak hiçbir meseleyi halledemeyiz. Ben, esasen bu olaylardan sonra mevzunun içine girmek istemiyorum, zamanımız da müsait olmadığı için bu şekilde sözlerimi topluyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin, mensuplarına ve milletimize hayırlı uğurlu olmasını diler, hepinize saygılar sunarım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Söz sırası Sayın Mehmet Şemsettin Sönmez'de. Buyurun Sayın Sönmez.

MEHMET ŞEMSETTİN SÖNMEZ (Eskişehir) — Sayın Başkan, sayın milletvekili arkadaşlarım;

Bugün, insanlığa fazilet bahşeden muhterem dinimizin değerli idarecilerinin bütçesini konuşuyoruz. Diyanet İşleri Bütçesi konuşulurken, memleketin manevî bakımdan noksanlarını da dile getirmek her milletvekili arkadaşımızın bir vicdan borcudur. Benim bu dar vakitte arz etmek istediğim hususu iki, üç konuda toplayabiliriz.

Birincisi; memleketimizdeki gerçek din adamı ihtiyacının senelerden beri mevcudolduğunu ve bu konu üzerine maalesef kâfi derecede eğilmek ihtiyacının hissedilmemiş olduğu kanaatini uyandıracak bazı hususların mevcudiyetidir.

Şu şekilde arz edeyim ki, gerçek din adamı kendi kendine ormanda yetişen fidan gibi yetişmez, mutlaka bir eğitim müessesesinde yetişir. Binaenaleyh, gerçek din adamı yetiştiren bugünkü eğitim müesseselerimizin daha da kuvvetlendirilmesine büyük ihtiyaç vardır. Şu bakımdan ihtiyaç vardır: Gönlüm öyle arzu ediyor ki, bizim din müesseselerinde yetişmiş olan muhterem din adamlarımız, beynelmilel alandaki din adamlarıyle mübahase edebilecek nitelikte, kültürde ve bilgide olmalıdır.

Bu bakımdan ne kadar emek sarf etsek, yarın mutlaka; keşke biraz daha bu emeği esirgemeseydik, kanısında olacağımızda asla şüphemiz yoktur. Biliyorsunuz ki Almanya'da, Avustralya'da, Fransa'da, Holânda'da pek çok vatandaşımız çalışmaktadır ve bu vatandaşlarımız vatanımız için müstehlik değil, bilâkis müstahsil durumunda ve hattâ döviz kaynakları bakımından müstahsil durumundadırlar. Avrupa'da şunu işitmişimdir ki, «Her millet dininden dönebilir; fakat Türk asla dönemez» demektedirler. Bu, Avrupalılar için bir atasözü halinde kalmıştır.

Binaenaleyh, dış memleketlerdeki değerli vatandaşlarımızın vatanî ve millî hislerinin hiçbir zaman azalmayacağından emin olmakla beraber bizim de Devlet olarak yapacağımız ödevlerimiz vardır.

Şunu da hemen arz edeyim ki, dış memleketlere giden vatandaşlarımıza ihtiyaçları olan gerçek din adamlarını Türk Devletinin mutlaka ve mutlaka kâfi miktarda göndermesi şarttır. Şunu da ilâve edeyim ki, dış memleketlere giden muhterem din adamlarımıza, o gideceği memleketin de dili mutlaka öğretilmelidir ki, orada karşısına çıkacak diğer din adamları karşısında bizimkilerin bilgi ve kültür kompleksi olmasın.

Bu bakımdan din adamı yetiştiren değerli müesseselerimizi bugünkünden çok daha fazla ve çok daha kuvvetli olarak takviye etmek ihtiyacından olduğumuzu bilhassa tebarüz ettirmek isterim.

Diğer bir konuya da temas etmek istiyorum; her nasılsa bir kusur olmuş.. Bizim muhterem dinimiz daima kusurları affedici ve karşısındakinin kusurlarını yüzüne vurmaktan ziyade hoşgörü sahibi olmayı telkin eden muhterem bir dindir. Hattâ Hazreti Muhammed'in Müslüman olmak isteyen bir zata karşı söylediği şu sözü hatırlatmak isterim: Kureyş kabilesinden birisi Hazreti Muhammed'e geliyor, «Ben Müslüman olmak istiyorum ama namaz kılmak hoşuma gitmiyor. Namaz kılmamak şartiyle Müslüman olmamı kabul eder misiniz?» diyor.

Hazreti Muhammed'in cevabı şu: «Utanman var mı?» Beriki cevap verir; «Evet, var.» O halde, diyor Hazreti Muhammed, «El-haya-ü min-el-iman» diyor ki, bu söz oradan gelmektedir. Yani bu, İslâm mitolojisinin tatlı ve hoş tarafıdır. «O halde madem utanman var, namaz kılmadan da Müslüman olursun.» diyor.

Adamcağız Müslüman oluyor, aradan birkaç gün geçiyor, herkes camie gidiyor, o gitmiyor. Yavaş yavaş utanır oluyor ve utandığı için o da prensibinden vazgeçiyor ve camie gitmeyi kabul ediyor.

Yani bizim dinimiz, birbirimizin kusurunu yüzüne vurmak değil, bilâkis onu hoşgörürlükle kabul etmek ve onu eğitim yoluyla ıslahı tercih eden mukaddes bir dindir.

Diğer taraftan bizim imamlarımızın büyük bir ihtiyacı var. Bunu değerli konuşmacı arkadaşlarımız dile getirdiler. Yalnız, ben şu noktaya temas etmek istiyorum : Bu vekil imamlarımız ilkokul mezunudurlar, bir din tedrisatı yapan mektep mezunu değildirler. Kanunun muvacehesinde, bugünkü Teşkilât Kanununa göre bunları resmen imam tayin etmeye imkân yoktur. Bu şartlar altında ilkokul mezunu olan vekil imamlar, müftülüklerde bazen bir imtihandan geçmek suretiyle vekil imam oluyorlar. Oluyorlar ama, bu kütle, adedi kadrolu imamdan çok fazla olan bir kütledir. Ne sosyal sigortaları, ne emeklilik garantileri vardır.

O halde, şunu arz edeyim ki, adetleri pek fazla olan bu vekil imamların durumu ile, muhterem Diyanet İşleri mensupları ve muhterem Devlet Bakanımız yakinen ilgilenerek, mevzuatta eğer bir değişiklik yapılması icabediyorsa, bunu da gereğine ve gerçeğine göre hazırlamak suretiyle Yüce Meclise getirmelerini ve vekil imamların hiç olmazsa Sosyal Sigortalara tabi tutularak istikballerinin sağlanmasını ve sıhhatlerinin garantiye alınmasını temenni etmek isterim.

Bir üçüncü hususa gelince; yine mevcut din adamını yetiştirmekte olan okullarımızın durumuna geçeceğim.

Henüz bizde din adamı yetiştiren orta tedrisat ayarındaki okulu bitiren bir din adamı bugünkü şartlara göre yüksek tahsil yapmaktan adeta mahrum edilmiş durumdadır; fakat ecnebi memleketlerdeki diğer dinlere mensup din adamları kendi mekteplerini ve yüksek kısımlarını bitirdikten sonra üstelik doktora yapıyorlar. Hatta doktora yaptıktan sonra başka bir üniversiteyi de bitiriyorlar. Nitekim bugün Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios kaç üniversiteyi bitirmiştir Amerika'da. Binaenaleyh bizim İslâm dinini tahsil eden değerli din adamlarımızın yüksek tahsil yapmalarına, hatta kendi branşlarında doktora yapmalarına imkân verecek nitelikte kanunda değişiklik yapılmasının zaruri olduğunu arz eder, beni dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı hepinizi saygıyla selâmlarım.

II - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (DEVAM)

2. — Sükûneti ihlâl eden ve hakarette bulunan Konya Milletvekili Necati Kalaycıoğlu ve Giresun Milletvekili Hidayet İpek'e birer takbih cezası verilmesi.

BAŞKAN — Zabıt gelmiştir, okuyorum.

«Başkan — Kifayeti oyluyorum efendim. kabul edenler lütfen işaret buyursunlar.

Ali Naili Erdem (İzmir) — Kifayeti kabul etmeyenler de el kaldırıyor Sayın Başkan!

Hidayet İpek (Giresun) — Sahtekarlığın daniskası, tescil ediliyor.

Hasan Değer (Diyarbakır) — O sensin.

Başkan — Müsaade buyurun efendim, oylama sırasında lütfen müdahale etmeyin. Hidayet Bey, Hidayet Bey, lütfen yerinize. İdareci üyeler... (Yer yer ayağa kalkmalar... Bu arada Konya Milletvekili Necati Kalaycıoğlu ile Giresun Milletvekili Hidayet İpek arasında lâf atmalar, şiddetli gürültüler.)

Başkan — Sükûnet bulmazsa toplantıya ara vermek mecburiyetinde kalacağım. Tekrar ediyorum, sükûnet bulmadığı takdirde toplantıya ara vermek mecburiyetinde kalacağım.

Neciti Kalaycıoğlu (Konya) — Ulan puşt! (Giresun Milletvekili Hidayet İpek'e hitaben.)

Hidayet İpek (Giresun) — Sensin.

Başkan — Sayın İpek, Sayın İpek, bir dakika.

Hidayet İpek (Giresun) — Duyuyorsunuz Sayın Başkanım, sözünü geri alsın.»

Zabıt bu efendim.

Dahilî Nizamnamenin 187 nci maddesini okuyorum.

«Takbih cezasını müstelzim olan hareketler şunlardır :

1. Aynı inikatta iki kere ihtar cezasını gördüğü halde bunu müstelzim hareketlerden vazgeçmemek;

2. Bir ay içinde üç kere ihtar cezasına uğramak;

3. Mecliste bir görültüye sebebolmak veyahut Meclisin işlerine iştirakten imtina için bir ittifak akdetmeye Heyeti Umumiyede açıkça ve gürültülü bir surette önayak olmak;

4. Arkadaşlarından bir veya birkaçını tahkir, kavlen tehdit etmek.»

Getirttiğimiz zapta göre Sayın Necati Kalaycıoğlu'nun bahsettikleri söz bu maddeye göre takbih cezasını müstelzimdir. Kendisinin veya bir arkadaşının savunma hakkı vardır.

MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya) — Evvelâ onlar söylüyor Başkanım, ortada tahrik var, «Sahtekarlar» diye bağırıyorlar. (D. P. sıralarından gürültüler...)

BAŞKAN — Bir dakika efendim, bir dakika dinleyin, sabırlı olun. Söz hakkı veriyorum, niçin konuşup kürsüden söylemiyorsunuz da bu şekilde müdahale ediyorsunuz? Savunma hakkınız var Beyefendi.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — İlk hakaret kendilerinden gelmiştir efendim.

BAŞKAN — Diğerleri muamele görmeyecek değil.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Hâdise nereden başlamış Sayın Başkan? «Sahtekar» lâfından başlıyor, takbih cezasına da oradan başlayın.

BAŞKAN — Beyefendi, bir talep olmuştur, onun üzerine zabtı getirttim, okudum, bahsedilen sözün sarf edildiği tespit edilmiştir. Bu sözün gereğini bitirdikten sonra ayrıca diğer konuda Başkanlık olarak vazifemiz ne ise onu yapacağız. Acele etmeyin, müsaade buyurun.

M. ŞEVKET DOĞAN (Kayseri) — Sayın Başkan, bir hususu kısaca arz etmek isterim: «Sahtekar» sözünün muhatabı sayın arkadaşlarımız değillerdir, alınmasınlar. O, Başkanlık Divanıdır. O itibarla alınmamaları lâzımdır.

BAŞKAN — Kime aidolduğu açıklanıyor efendim zabıtta.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Sayın Başkan, maden ki açıklama yapılıyor, biz kendimizin öyle olmadığımızı bildiğimiz için müsterihiz, fakat Yüce Meclisin mehabetini bozduğu için müteessiriz. Hele Başkanlık Divanına böyle bir hücumun yöneltilmiş olmasına katiyen rıza göstermeyiz, tenzih ederiz.

BAŞKAN — Beyefendi, zabıt elimizde, endişe etmeyin.

M. ŞEVKET DOĞAN (Kayseri) — En ufak bir tereddüdümüz yoktur.

BAŞKAN — Zabıt üzerinden işlem yapacağım, bunda ittifak etmemek için ne sebep var? Bir dakika müseaade buyurun...

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Bu arkadaşın ithamına katılmıyoruz.

BAŞKAN — Efendim, sizin katılıp katılmamanız önemli değil ki, elimde zabıt var, müsaade buyurun. Onun beyanı da bizi bağlamaz.

Sayın Necati Kalaycıoğlu, kendinizi savunmak üzere buyurun.

M. NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

1965 yılından beri milletvekili olan arkadaşlarım beni gayet iyi tanırlar ki, ben gayet sâkin bir arkadaşınızım. Kolay kolay sinirlenmem. Hattâ bu hâdiselerin başlangıcında da grubumdan arkadaşlarımın sinirlenmesini önleyebilmek için gayret gösterdim.

Kifayet önergesini Sayın Musa Doğan geri alınca ben arka sıralardan, «Tekabbül ediyorum» dedim. Ancak, bana Sayın Kemal Çilesiz tekaddüm etmiş ve Çilesiz'in önergeyi vermiş olduğunu Başkanlık Divanı kabul ederek yeterlik önergesini Sayın Çilesiz'in ismi ile oylamaya sunmuş olunca, biz normal prosedür içerisinde oy kullanma durumuna düştük.

O arada Sayın Hidayet İpek büyük bir hiddetle ve bize doğru elleriyle işaret ederek, «Sahtekârlar, sahtekârlıklarını tescil ettiriyoruz, sahtekârlar...» diye bağırmıştır. Ben gayet sakin, kendisine doğru yürüyüp, yanlış anladığını ifade etmek için bu sıraların arasından yürüdüm. Eğer kavga etmek niyetinde olsaydım önden gelir, söylerdim, araya girip beni tutmak isteyen arkadaşlara, «Yahu ben bunu izah etmek istiyorum, Sayın Çilesiz'in kifayet önergesini vermiş olmasıyle benim ismimi karıştırıyor ve dolayısıyle Demokratik Parti Grubunu itham ediyor.» dedim. Ama ben kendisine yaklaşıp zabıtlara geçme imkânı olmayan sözlerle ağır derecede tahrik edildim. Haliyle hepinizin malumu olan hadiseler cereyan etmiştir ve bendenize daha ağır bir tahrik cümlesi kullanınca, haliyle hırsımı alamayarak ve istemeyerek, üzüldüğüm kelimeyi gayri ihtiyarî ifade etmiş bulunuyorum. Ama, dikkatlerinize sunulan bir husus vardır ki, Sayın İpek de bize bu kelimeyi iade etmiş durumdadır.

O halde; ortada, karşılıklı olarak arzu edilmeyen bir neticenin doğmasında hadisenin müsebbibi bendeniz değil, hadiseyi anlamadan bir partiyi tahrik ederek, ağır şekilde itham ederek bu hadiseye sebebolan arkadaştır.

Binaenaleyh, Başkanlık Divanının ceza takdirinde bu hususu bilhassa dikkate almasını istirham ediyorum. Eğer hadise tek cepheli olsa idi ve Sayın İpek ağzını kapayıp, ben bütün bu sözleri sarf etmiş olsa idim, elbette ki, bu cezaya lâyık olabilirdim. Ama bütün arkadaşlarımızın şahidolduğu veçhile ve zabıtlara da tescil edildiği gibi, bu tahrik Sayın İpek'ten ısrarla gelmiş, kendisini sükûnete davet etme halimiz yanlış anlaşılmış, ısrar gösterince mukabele görmüştür ve netice bildiğiniz şekle dönmüştür.

Binaenaleyh, kendimi takbih cezasını hak etmiş görmüyorum, saygılar sunarım.

BAŞKAN — İlgili zatın izahatını Genel Kurul dinlediler. Biraz evvel okuduğum 187 nci maddenin son fıkrası gereğince, iskat müessesesi içtüzüğümüzde bulunmaması nedeniyle tahrikin, vesair sebeplerin cezayı kaldırıcı niteliği olduğuna dair bir sarahat bulunmaması sebebiyle bu sözün karşıtı olan takbih cezasının verilmesi hususunu Genel Kurulun takdirlerine sunuyorum.

Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Necati Kalaycıoğlu'na, biraz evvel okuduğum sarf ettikleri söz sebebiyle, muhatabı da Sayın Hidayet İpek olması nedeniyle, takbih cezası tertibi Genel Kurulca kabul edilmiştir.

Şimdi yine aynı zaptın diğer bir başka bölümünde, Sayın Ali Naili Erdem'in «Kifayeti kabul etmeyenler de el kaldırıyor Sayın Başkan» demesi üzerine Sayın Hidayet İpek: «Sahtekârlığın daniskası, tescil ediliyor» şeklinde yine sayın milletvekillerinden muayyen bir gruba hitaben sarf ettiği söz dahi Başkanlıkça aynı maddenin muayyen bir grup sayın üyeyi tahkir edici nitelikte görülmesi nedeni ile, gerek Sayın İpek'in, gerekse diğer bir arkadaşının yine Dahili Nizamnamenin 189 ncu maddesi gereğince izahat vermek hakları vardır, kendilerini arzu ederlerse izahat vermek üzere kürsüye davet ediyorum.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

HİDAYET İPEK (Giresun) — Sayın Başkan, çok değerli milletvekilleri;

Diyanet İşleri gibi, manevî değerlerimizin teşhis edilmesi, hususunda yardımcı olacak bir

müessesenin bütçesi görüşülürken, burada bu çirkin olayın çıkması dolayısiyle söz almış bulunmamdan çok üzüntülüyüm.

Muhterem arkadaşlarım;

Hadiseye vesile olan sözüm şöyle idi: Kifayet müzakeresi aleyhinde bulunuyorlar ve kalkıp bu kifayet müzakeresi aleyhinde konuşmak üzere bir partiyi ve o partiye mensup bütün arkadaşları suçluyorlar, bu arada vaktiyle bu partiyi seçim meydanlarında, Meclis kürsülerinde göklere çıkaran şahıslar, sırf his ve ihtiraslarının, hasletlerinin zebunu olarak burada... (D. P. sıralarından sıra kapaklarına vurmalar ve protesto sesleri.)

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Sayın Başkan, müdahale ediniz efendim, çok rica ediyorum.

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Sayın Başkan, hatibi parlamento usulüne davet ediniz, aksi takdirde biz tedbirini alacağız.

HİDAYET İPEK (Devamla) — Biz dinledik, lütfen siz de dinleyin.

BAŞKAN — Yapmayın sayın Cinisli.

EKREM DİKMEN (Trabzon) — Tavanı yıktınız başına milletin, tavanı,

BAŞKAN — Oturun lütfen, oturun lütfen, ikaz ederim ben. Sayın hatip, sakin olun lütfen.

HİDAYET İPEK (Devamla) — Millet biliyor, millet.

BAŞKAN — Sayın İpek, rica ediyorum aynı konuya dönülmesin lütfen, rica ediyorum .

HİDEYET İPEK (Devamla) — Peki efendim, dönmeyeceğim sayın Başkan. Ben üzüntülüyüm, dönmeyeceğim.

BAŞKAN — Kabul ediyorum üzüntülü olduğunuzu. (Gürültüler)

İdare amirleri lütfen müdahale ediniz efendim.

HİDAYET İPEK (Devamla) — İşte muhterem arkadaşlarım, sanki particilik dedelerinden, babalarından miras...

BAŞKAN — Bir dakika sayın İpek, sözünüzü kesmeye mecbur kaldım, Bir saniye ara verin sayın İpek, konuşmanıza devam edeceksiniz efendim.

Arkadaşlar, sükûnetle müzakerelere devam imkânı verilmediği takdirde, zaten yeterince vakit geçmiş bulunmaktadır ben yarına ait bir konuyu müzakere ederek bitirme imkânını sizden istedim, şimdi bu imkânı esirgerseniz ben müzakereleri geri bırakmak mecburiyetinde kalırım, hizmet aksar..

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Ben konuşmamda millete ait bir tek söz, ne partiden, ne sahtekârlıktan, ne hırsızlıktan hiç bahsettim mi?

BAŞKAN — Efendim, söylediniz, arkadaşımızı ikaz ettim.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Şahsiyeti müstelzim lâflar ediliyor.

BAŞKAN — Sayın Cinisli, ikazımı yaptım.

EKREM DİKMEN (Trabzon) — Kürsüyü karılar hamamına çevirdiniz Bu kadar itibarsız mı bu Meclis? Günahtır be!

(«Böyle itibarsız kişiler itibarsız hale getirdiler bu Meclisi» sesleri.)

BAŞKAN — Lütfen. beyefendi lütfen. Buna devam ettiğiniz takdirde ara veririm. (D.P. sıralarından gürültüler.)

Sayın Cinisli, bu hal devam ettiği takdirde ara veririm. Oturunuz yerinize, karşılıklı lâf atıyorsunuz... Buna devam ettiğiniz takdirde ara veririm müzakereye.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Efendim, takdir sizin, nezaketlerini lütfen muhafaza etsinler.

BAŞKAN — Anladım ama, ikaz ettiniz ve biz de hatibin dikkatini çektik. Tekrar aynı konuyu niçin tazeliyorsunuz?

HİDAYET İPEK (Devamla) — Bitireceğim sayın Başkanım.

BAŞKAN — Lütfen sayın İpek.

HİDAYET İPEK (Devamla) — Çok muhterem arkadaşlarım;

Haliyle bu konuşmalar karşısında biz de heyecanımızı muhafaza edemiyerek dedik ki «Garibimize gitti, kifayet önergesi aleyhindesiniz, şimdi kifayeti kabul ediyorsunuz» ve bir sürçü lisan olarak, heyecanla «sahtekârlığın daniskasıdır» dedik ve bunun üzerine benim bu kürsüden ifade edemiyeceğim şekilde ve değil bu kürsüden şu Meclis sıralarından söyleyemeyeceğim şekilde hitapla karşılaştım, bu hitaba karşı da dedim ki; «iade ediyorum.» Siz olsanız ne derdiniz? Muhterem arkadaşlarım.

Bu bakımdan her halde bu cezaya benim tarafımdan vesile verildiği şeklinde bir durum yoktur, takdiri Yüce Meclisin vicdanlarına arzederim.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Hidayet İpek arkadaşımızı dinlediniz, zabıttaki beyanlarını okudum. Kendisi hakkında takbih cezası uygulanması hususundaki Başkanlık Divanı talebini Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum.

Takbih cezasının verilmesini kabul edenler.. Kabul etmeyenler. Takbih cezası verilmesi hususu kabul edilmiştir.

III - GÖRÜŞÜLEN İŞLER

Ç — DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI BÜTÇESİ (Devam)

BAŞKAN — Müzakerelere devam ediyoruz efendim.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, Başkanlık Divanının usulle ilgili olarak yapmış olduğu ve kanaatimizce hatalı olan bir konu hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Nedir efendim konu?

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — İçtüzüğümüzde, kifayeti müzakereyi tekabbül muamelesiyle ilgili kısmı bulduk...

BAŞKAN — Haklısınız Sayın Erdem, yalnız bu tekabbülün işlem görmüş olması itibariyle...

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Önümüzdeki oturumlarda bir yanlış uygulamayı önlemiş olabiliriz.

BAŞKAN — Yani şu anda yapılacak yönetim için bir etkisi olmayacak, gelecekte olacak diyorsunuz.

Buyurunuz dinleyelim efendim.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Verilen kifayet önergesinin geri alınması karşısında bir değerli arkadaşımız tekabbül ettiklerini ifade ettiler. Bulunduğumuz yerden, kifayeti müzakere önergelerinin tekabbül müessesesi içinde mütalaa edilmesinin mümkün olmadığını ifade ettik. Ancak Sayın Başkan; «Kifayet önergesinin diğer önergelerden farklı bir mahiyet ve farklı bir prosedüre tabi olamıyacağını» beyanla yerimizden vaki olan itirazlarımızı nazarı itibara almamak suretiyle tekabbül muamelesini tekemmül ettirmek suretiyle kifayet muamelesini işleme koymuş oldular.

Elimizdeki İçtüzüğü tetkik ettiğimiz zaman, tekabbülü bizler tetkiklerimiz sırasında bir 68 nci ve bir de 159 ncu maddede görüyoruz.

68 nci madde lâyiha ve kanun tekliflerine mütedairdir. Ve ikinci fıkra gayet sarih olarak şunu vaz'etmiştir: «Şu kadar ki, bu lâyiha veya kanun tekliflerini diğer bir mebus veyahut aidolduğu encümen üzelerine alırsa müzakereye devam olunur.»

Gayet net ve açık olarak görülmektedir ki, tekabbül muamelesinin muameleye konulması ve iltifat ve itibar görmesi keyfiyeti lâyiha ve kanun teklifleri içindir. Kifayeti müzakere teklifine mütedair bunun dışında aradığımız maddeler içerisinde her hangi bir şey bulamadık.

Bir de madde 159 istizah müessesesi: «Sahibi tarafından geri alınan bir istizah takririni diğer mebus tekabbül edebilir.» demektedir.

Şu hale göre; Başkanlık Divanının, 68 nci madenin ikinci fıkrası ve 159 ncu madde muvacehesinde meseleyi müzakere etmesi iktiza ederdi kanaati içindeyiz. Eğer mesele, şu ortaya koymuş olduğumuz maddeler muvacehesinde iltifat ve itibar görmüş olsa idi, Mecliste pek ender rasladığımız bir hadise burada meydana gelmemiş olacaktı.

Bu itibarla, ortaya koymuş olduğumuz Tüzük ahkâmının belli maddei mahsusaları ve fıkraları içinde Başkanlık Divanının konuyu tetkik etmesini ve yanlışlığına kani olmuş olduğumuz bu kararın önümüzdeki celselerde bir emsal karar halinde ortaya çıkmamasını muhterem Heyetinizin ittılalarına arz eder, Başkanlık Divanının bu konuyu ortaya koyduğumuz görüşler muvacehesinde tetkikini saygılarımla rica ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Erdem. Ayrıca gereken tetkik yapılacaktır ve bir yanlışlık yapılmış ise düzeltilecektir.

Söz sırası Sayın Hasan Değer'indir, buyurunuz efendim.

HASAN DEĞER (Diyarbakır) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Diyanet İşleri bütçesiyle ilgili bazı kişisel görüşlerimi arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığına 1966 yılından 1971 yılına kadar her yıl 2 000 adet köy imam - hatip kadrosu veriliyor. Bugüne kadar verilmiş olan 12 000 köy imam - hatip kadrolarına atanan 12 000 köy imam - hatip vekileri yarının endişesi ve ıstırabı ile başbaşa bırakılmışlardır. Bu cümleden olarak; köy imam - hatip vekillerinin asaleten kadrolarında vazife görmeleri için Bakanlıkça her hangi bir kanun tasarısı hazırlanmış mıdır?

Bu nedenle, yurdun her tarafından bine yakın köy imam - hatip vekili yirmi gün evvel, asaleten vazife görebilmeleri için durumlarını Sayın Devlet Bakanınına arz etmişlerdir. Sayın Bakanın da, imam - hatip vekillerinin temsilcilerinin dileklerinin uygun görüldüğü gerekçesiyle teminat vermiş olduğunu müşahede etmekteyiz. Köy imam - hatip vekilleri, istikbal endişesi içinde kıvranmaktadırlar. Zira, imam - hatip okulu mezunları, kendi yerlerine atandıkları takdirde vazifelerinin sona ereceği kaygısı içindedirler. İmam - hatip vekillerini kanunî ölçüler içinde mütalâa etmek amaciyle 635 sayılı Kanunda tadilât yapılması ve bazı maddelerin eklenmesi suretiyle, köy imam - hatip vekillerinin bu vazifeye asaleten atanmalariyle ilgili kanun tasarısının biran evvel, Sayın Hükümet tarafından Meclise getirilmesi temenniye şayandır. Esasen, şimdiye kadar Diyanet İşleri Teşkilâtına gereği kadar ehemiyet verilmediği bir gerçektir. Bu teşkilât, ancak yukarıdan kuşbakışı ile idare edilmekten öteye gidememiş, teşkilâta gösterilen ilginin sadece kontroldan ibaret olduğu müşahedemizden kaçmamıştır.

Bu nedenle, bir yıl evvel mahallî müftülüklerce inhaları yapılan imamlardan bazılarının hâlâ inha kararı onaylanmamış olanlardan birkaçının isimlerini arz ediyorum.

1. Sibatullah Menteş, Diyarbakır Müftülüğünce 13 . 12 . 1971 gün ve 572 sayılı,

2. Kemal Akdoğan, Lice Müftülüğünce 13 . 4 . 1971 tarihinde,

3. Abdullah Demir, Lice Müftülüğünce 28 . 12 . 1970 tarihinde,

4. Hasan Karaaslan, Çermik, Aralık 1970 tarihinde,

5. Mehmet Habeş, Diyarbakır Müftülüğünce, Aralık 1970 tarihinde ve,

6. Mehmet Salih Altunkum'un, 13 . 4 . 1971 tarihinde inhaları yapılmış olup, halen intizar halindedirler ve maaşsız olarak vazife yapmaktadırlar.

1971 yılında verilen ikibin adet kadrodan bu gibi imamlara kadro verilip, inhaları onaylanıp, gönderilemez miydi? Yine birçok müftülüklerin müftülük binası kirası ve odun, kömür parasının dahi hâlâ gönderilmediğini müşahede etmekteyiz. Bu durum, bu teşkilâta gösterilen ilgi hususundaki görüşümüzü teyidetmektedir.

Kur'an kurslarına geniş imkânların temini için öncelik kaydiyle gereken ehemmiyetin verilmesini Sayın Hükümetten beklemekteyiz.

Sayın arkadaşlarım, muhterem Adalet Partili arkadaşlarımın biraz evvel sebebiyet verdikleri hâdisenin izahına çalışacağım.

BAŞKAN — Hangi konu? O konuyla alâkası yok.

HASAN DEĞER (Devamla) — Arz edeyim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Rica ederim.

HASAN DEĞER (Devamla) — Arz edeceğim. Benim bütün arzum ve temennim, çok mukaddes bulduğumuz, hepimizin zannederim hürmet ettiğimiz Diyanet İşleri bütçesinde bu münakaşanın olmamasıydı. Ama onlar için bir alışkanlık ise...

BAŞKAN — Tazelemeyin lütfen aynı konuyu.

HASAN DEĞER (Devamla) — Rica edeyim Sayın Başkan.

Bir alışkanlık ise, bu, kendilerine ait bir şeydir. Zira 1 Kasım 1965 tarihinden, 12 Mart 1971 tarihine kadar Meclislerden çıkan kanunlardan 15'i Sayın Cumhurbaşkanı tarafından veto ve yine 56'sı Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu 71 kanunun çıkarılması için yapılan masrafların memleketimiz ve milletimiz için ne kadar külfetli olduğunu takdirden âciz olan bu arkadaşlarımız, bu hareketlerinden daima fayda görmekte ve arkadaşlarıma veyahut bizlere, vaki çoğunluklarına dayanarak taarruz etmektedirler. Kendilerini burada teessürle karşıladım.

Bu itibarla,

BAŞKAN — Süreniz bitmiştir, bağlayın lütfen.

HASAN DEĞER (Devamla) — Diyanet İşleri bütçesinin memleketimiz ve milletimiz için hayırlı olmasını Alltah'tan temenni eder, Yüce Meclisi saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Kifayet önergeleri var, okutuyorum :

SALİH AYGÜN (Amasya) — Önerge aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Evvelâ okutayım efendim, lütfen.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Kifayet önergesini okutuyorum efendim :

Sayın Başkanlığa

Diyanet İşleri Bütçesinde yeteri kadar parlamanter konuşmuştur. Kifayeti müzakere talebeder, saygılarımı sunarım.

Konya
Baha Müderrisoğlu

Yüksek Başkanlığa

Konu aydınlanmıştır. Görüşmelerin yeterliğini saygılarımla öneririm.

Samsun
İlyas Kılıç

BAŞKAN — Buyurun Sayın Salih Aygün, kifayet aleyhinde. Yalnız, Sayın Erdem, siz grup adına konuşmakta israr ediyorsanız...

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Bizim 9 dakikamız vardı, onu kullanmak istiyorum efendim.

BAŞKAN — Haklısınız ama, bu isteğinizi ancak kifayet önergesi kabul edilmediği takdirde yerine getirebilirim.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, okunmadan evvel rica ettim, takdiri size aittir.

BAŞKAN — Takdir edersiniz ki, kifayeti işleme koyduktan sonra söz istediniz. Şimdiye kadar bol zaman vardı söz hakkınızı kullanmak için.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Girerken söyledim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Ama, «Kifayeti okumadan evvel rica ettim» dediniz mi yine bir şüphe doğacak. Ben, kifayet önergesi geldi dedim, Sayın Aygün «Aleyhinde» dediler, siz Sayın Aygün'den sonra «Grup adına» dediniz. Sayın Aygün size hitaben, «Sözü ben istedim» diye konuştu. Bir yanlışlığımız olmasın.

Buyurun efendim.

SALİH AYGÜN (Amasya) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Ben, eğer bundan önceki kifayet önergesi aleyhinde söz verilmiş olsaydı, hiçbir surette havayı elektriklendirecek bir konuşma yapmayı aklıma bile getirmemiştim. Bu çatı altında Cumhuriyeti koruma, lâik ve sosyal hukuk devleti ilkelerini tahakkuk ettirmek için bu kürsüden yemin etmiş olan arkadaşlar olarak, mutlak surette bu ilkenin vatan sathında, kayıtsız şartsız tatbikine taraftar olan bir arkadaşınız olduğumu, şeriatçı, hilâfetçi olmadığımı; Süleymancı, nurcu olmadığımı, sizler gibi bir Müslüman bulunduğumu, bütün arkadaşlarım gibi ifade etmek istiyorum.

Yalnız, beni etkileyen birkaç nokta var. Bunlara işaret etmek istiyordum. Bunlar müzakere edilmemiştir.

1. Hükümetimiz, partilerüstü bir hükümettir. İmam - hatip okulları meselesi...

BAŞKAN — Kifayetle ilgili değil mi efendim?.

SALİH AYGÜN (Devamla) — Evet. İmam - Hatip okulları meselesi burada müzakere edilirken, lâyıkı veçhile aydınlanmamıştı konu. Bunun aydınlanmasına, teferruatiyle görüşülmesine ihtiyaç vardı. Bu bakımdan kifayet aleyhinde idim. Çünkü, İmam - Hatip okulları meselesini partilerüstü olan bir Hükümet, açık seçik, bu vatan sathında rayına oturtturamazsa, bütün siyasî teşekküller, hangi iktidara mensubolurlarsa olsunlar, bu meseleyi polemiğin içine iteceklerdir. Bunlar müzakere edilmediği için kifayetin aleyhinde söz aldım ve kifayeti yeterli görmedim.

İkinci bir nokta; Sayın Bakanım burada orta kısımların kaldırılmadığını ifade ettiler. Ben, maarife mensup bir arkadaş olarak bu konunun da incelenmediği görüşü içinde bulunduğum için kifayetin aleyhinde söz aldım. Kifayete rey vermeyiniz ki, bunu açıklayalım. Sayın Bakanımın açık seçik, burada ortaokullar, normal ortaokul haline gelmiştir, lise kısımları, ortaokula dayalı meslek okulları haline getirilmiştir, demesini bekledim. Bunlar müzakere edilmemiş olduğu için, kifayetin aleyhinde rey veriniz ki, meseleyi biraz daha açıklayalım.

Diğer taraftan, insangücüne dayalı, insangücü hesapları yapılmış bir İmam - Hatip okulu

tedrisatının mutlak surette planlanması gerektiği hususunda bütün arkadaşlarımızın ittifak halinde oldukları ve bu konulara değinilmediği için kifayetin aleyhinde söz aldım. Kifayetin aleyhinde oy veriniz ki, bunları açıkça anlatalım.

Diğer taraftan, Adalet Partisi İktidarı tarafından yapılan Şûra görüşmelerinde, İmam - Hatip okulu konusunun, Şûra müzakerelerinin dışında bulunduğunu, onu takibeden günlerde İmam - hatip okulu müdürlerinden teşekkül eden bir kurulda bu işin müzakere ve münakaşa edildiğini; kifayet aleyhinde oy verin ki, izah edelim, açıklayalım.

Diğer taraftan, bizim zamanımızda yapılan ve Erim Hükümeti zamanında Kur'an kurslarına tatbik edilen yönetmeliklerin müzakere ve münakaşasını yapmaya imkân veriniz ki, biz burada konuşalım, konuyu aydınlatalım.

Diğer taraftan, müspet ilimle yetişmiş din adamlarına, mutlak surette okuldan mezun olan kişilere, imamlık ve hatiplik verilmesi hususundaki görüşlerin, kifayet aleyhinde oy veriniz ki müzakere ve münakaşasını yapabilelim. Bu şekilde, okul mezunlarının tâyin edilmesi gerektiğini, mevcut vekil imamlar meselesinin mutlak surette halledilmesi icabettiğini, bir veya iki senelik eğitime tabi tutulmak suretiyle bunların haklarının korunması lâzımgeldiğini, diğer taraftan bu halin böyle sürüp gidemiyeceğini burada açıkça ifade edelim.

Biz, o inanç içindeyiz ki, vekil imamlar meselesinde, İmam - Hatip okullarında, yönetmelikler hususunda bizim zamanımızda yapılan Millî Eğitim Şûrası meselesinde ve diğer taraftan bu hususla ilgili eğitim ve öğretim meselelerini, imkân verin ki açıklayalım.

Bir hususa daha işaret etmek istiyorum. İnsan sırtında, imam sırtında Amasya vilâyetinin Taşova kazasında milletvekili taşındığı ifade edildi. İmkân verin ki, bunun bizim partimizle ilgi ve alâkası olmadığını ifade edelim ve bu eğitim ve öğretim meselesini burada açık ve seçik müzakere imkânını bulalım.

Sayın Bakanım, çok özür dilerim, şahsınız için herhangi bir şey düşünmüyorum ama, tahmin ediyorum size yanlış bilgiler verilir gibi gelir. Bu hususun da tetkikini bilhassa istirham eder, Yüce Meclise saygılar sunarım.

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Gaziantep) — Sayın Başkan, bir hususu açıklamama müsaade etmenizi rica edeceğim

Beyefendinin bahsettiği konular, bu bütçe ile bir ilgisi olmadığı halde benim tarafımdan cevaplandırılmıştır. Lütfen, Millî Eğitim bütçesinde ariz ve amik görüşebilirler.

BAŞKAN — Tamam efendim, o kendi bildikleri konu tabiî. Sayın üye takdirlerini istediği şekilde kullanır.

Kifayeti Genel Kurulun tasviplerine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kifayet kabul edilmiştir efendim.

Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinin bölümlerine geçilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

Bölümleri okutuyorum :

Ç) DİYANET İŞLERİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

(A/1) Cari harcamalar

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
12.000	Personel giderleri	461 965 141

BAŞKAN — Bu bölümle ilgili bir önerge gelmiştir, önergeyi okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

a) 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kurulu ve Görevleri hakkındaki Kanunun 7/a - 2 maddesi uyarınca, kuruluş personelinin meslekî bilgilerini geliştirmek, görgülerini artırmak amacıyle lüzumlu kurs, seminer ve konferansların düzenlenmesi gerekmektedir.

b) Halen görevli, kadrolu veya kadrosuz Kur'an kursu öğreticileri için Diyanet İşleri Başkanlığının, Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak, bu görevlilerin meslekî ve pedagojik formasyonlarını tamamlayıcı «Hizmet içi eğitim» kursları düzenlenmesi de, 17 Ekim 1971 tarih ve 13989 sayılı Rasmî Gazete ile yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan Kur'an Kursları Yönetmeliğinin geçici hükmü gereğidir.

Bu, normal ve olağanüstü eğitim hizmetlerinin 1972 malî yılında gereği gibi yapılabilmesi için gerçekçi bir görüş ile, bu maksatla teklif edilip kabul edilmiş bulunan ödeneğin, bölümleri arasında, aşağıdaki şekilde aktarılmasını arz ve teklif ederiz.

Sivas
Enver Akova

Hatay
Ali Yılmaz

Nevşehir
Hüsamettin Başer

Kastamonu
Hasan Tosyalı

Amasya
Vehbi Meşhur

Adıyaman
Yusuf Ziya Yılmaz

Konya
Baha Müderrisoğlu

Manisa
Vehbi Sınmaz

Denizli
Sami Arslan

Bölüm	Ödeneğin çeşidi	Konulan ödenek Lira	Düşülen miktarı Lira	İlâve edilen miktarı Lira	Aktarma sonucu ödenek durumu Lira
14.510	Kurs giderleri	1 000 000	687 500	—	312 500
12.834	Kurs yolluğu	+ 212 500	—	687 500	+ 900 000
		1 212 500			1 212 500

BAŞKAN — Önergeyi dinlemiş bulunuyorsunuz.

Önergeye sayın Hükümet ile sayın komisyon katılıyorlar mı?...

DEVLET BAKANI ALİ İHSAN GÖĞÜŞ (Gaziantep) — Katılıyoruz.

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU ADINA AHMET KARAASLAN (Malatya) — Sayın Başkan, kısaca arz edeyim.

Önergede masraf getiren herhangi bir yön yoktur. Bu şekliyle sadece kendi bölümleri arasında bir aktarmayı öngörmektedir. Bu itibarla Yüce Meclisin takdirlerine arz ediyoruz.

BAŞKAN — Önergenin taallûk ettiği bölüm 14.000 i okutuyorum.

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
14.000	Hizmet giderleri	5 205 952

BAŞKAN — 14.000 nci bölümün ilgili maddesini okutuyorum.

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
14.510	Kurs giderleri	1 000 000

BAŞKAN — Önergeyi komisyon ve Hükümet katılmaktadırlar. Düşülen miktar 687 500 lira, aktarma sonucu ödenek durumu 312 500 liradır. Hizmet giderleri bölümündeki bu indirimi Genel Kurulun tasvibine sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu indirime göre fâsıl miktarının son durumunu okutuyorum.

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
14.000	Hizmet giderleri	4 518 452

BAŞKAN — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Burada düşülen ve 12.000 nci bölüme ilâve edilen miktara göre, bölüm: 12.000, madde: 12.834, kurs yolluğu; ilâve edilen miktar 687 500 lira, aktarma sonucu ödenek durumu 900 000 lira.

Önergenin bu kısmını kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kabul edilen bu miktara göre bölüm 12.000 deki son durumu okutuyorum.

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
12.000		462 652 641

BAŞKAN — Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm		Bölüm toplamı Lira
13.000	Yönetim giderleri	6 319 721
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	25 501
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
(A/3)	Sermaye teşkili ve transfer harcamaları	
35.000	Sosyal transferler	63 300
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	65 000

BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylece Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesi Meclisimizce kabul edilmiştir.

Bütçenin Yüce milletimize ve Diyanet İşleri Başkanlığı mensuplarına hayırlı olmasını dilerim.

Vaktin geçmiş olması ve bugünkü programımızda mevcut bulunan işlerin de bitmiş olması sebebiyle, 19 Şubat Cumartesi günü saat 9,00 da toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 21,40

Millet Meclisi
GÜNDEMİ

42 nci Birleşim

18 . 2 . 1972 Cuma

Saat : 9,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR, GENSORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

× 1. — 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısına ve Bütçe Karma Komisyonu raporu ile 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Bütçe Karma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/554; Cumhuriyet Senatosu 1/8) (Millet Meclisi S . Sayısı : 475; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 10) (Dağıtma tarihi : 14.2.1972)

× 2. — Vakıflar Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/569; Cumhuriyet Senatosu 1/25) (Millet Meclisi S. Sayısı 491; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 24) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 3. — Ankara Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/555; Cumhuriyet Senatosu 1/12) (Millet Meclisi S. Sayısı : 476; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 11) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 4. — Ege Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/560; Cumhuriyet Senatosu 1/18) (Millet Meclisi S. Sayısı : 481; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 17) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 5. — İstanbul Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu ile İstanbul Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısında yapılan değişikliğe dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Bütçe Karma Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/563; Cumhuriyet Senatosu 1/20) (Millet Meclisi S. Sayısı : 484; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 19) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 6. — İstanbul Teknik Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/564; Cumhuriyet Senatosu 1/21) (Millet Meclisi S. Sayısı : 483; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı 20) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 7. — Hacettepe Üniversitesi 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/561; Cumhuriyet Senatosu 1/13) (Millet Meclisi S. Sayısı : 485; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 12) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 8. — İktisadî ve Ticarî İlimler Akademileri 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe

---

(×) Açık oya sunulacak işleri gösterir.

Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/565; Cumhuriyet Senatosu 1/27) (Millet Meclisi S. Sayısı: 482; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 26) (Dağıtma tarih : 14 . 2 . 1972)

× 9. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri. (Millet Meclisi 1/566; Cumhuriyet Senatosu 1/22) (Millet Meclisi S. Sayısı : 487; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 21) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 10. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/562; Cumhuriyet Senatosu 1/19) (Millet Meclisi S. Sayısı : 486; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 18) (Dağıtma tarihi 14 . 2 . 1972)

× 11. — Tekel Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri. (Millet Meclisi 1/568; Cumhuriyet Senatosu 1/24) (Millet Meclisi S. Sayısı : 490; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 23) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972

× 12. — Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri. (Millet Meclisi 1/559; Cumhuriyet Senatosu 1/17) (Millet Meclisi S. Sayısı : 480; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 16) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 13. — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/557, Cumhuriyet Senatosu 1/15) (Millet Meclisi S. Sayısı : 478; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 14) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 14. — Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/558; Cumhuriyet Senatosu 1/16) (Millet Meclisi S. Sayısı: 479; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı: 15) (Dağıtma tarihi 14 . 2 . 1972)

× 15. — Petrol Dairesi Başkanlığı 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/570; Cumhuriyet Senatosu 1/26) (Millet Meclisi S. Sayısı : 489; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 25) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 16. — Orman Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/567; Cumhuriyet Senatosu 1/23) (Millet Meclisi S. Sayısı : 488; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 22) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

× 17. — Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1972 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporuna dair Cumhuriyet Senatosu ve Bütçe Karma Komisyonu başkanlıkları tezkereleri (Millet Meclisi 1/556; Cumhuriyet Senatosu 1/14) (Millet Meclisi S. Sayısı : 477; Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 13) (Dağıtma tarihi : 14 . 2 . 1972)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER